T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

ORTA ASYA'DA NESTÛRÎ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER (XIII. VE XIV. YÜZYILLAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ARSLAN

BURSA – 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

ORTA ASYA'DA NESTÛRÎ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER (XIII. VE XIV. YÜZYILLAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ARSLAN

Danışman:
Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

BURSA – 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalında 701942005 numaralı Ayşe ARSLAN'ın hazırladığı "Orta Asya'da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunma sınavı 30/01/2023 günü 10.00-12.00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. Mehmet TEZCAN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Kutlu AKALIN
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

30/01/2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Orta Asya'da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

02/01/2023

Adı Soyadı: Ayşe ARSLAN
Öğrenci No: 701942005
Anabilim/Anasanat Dalı: Tarih Anabilim Dalı
Programı: Yüksek Lisans Programı
Tezin Türü: ☐ Yüksek Lisans/ ☐ Doktora / ☐ Sanatta Yeterlik

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 02/01/2023

Tez Başlığı / Konusu: Orta Asya'da Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşları ve Kitabeler (XIII. ve XIV. Yüzyıllar)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 474 sayfalık kısmına ilişkin, 14/12/2022 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin*.adlı intihal tespit programında (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/01/2023

Adı Soyadı:	Ayşe ARSLAN
Öğrenci No:	701942005
Anabilim Dalı:	Tarih Anabilim Dalı
Programı:	Yüksek Lisans Programı
Statüsü:	☐ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman

Prof. Dr. Mehmet TEZCAN

02/01/2023

*** Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.**

ÖZET

Yazar Adı Soyadı	**Ayşe ARSLAN**
Üniversite	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Enstitü	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Anabilim Dalı	**Tarih Anabilim Dalı**
Bilim Dalı	**Genel Türk Tarihi Bilim Dalı**
Tezin Niteliği	**Yüksek Lisans**
Mezuniyet Tarihi	
Tez Danışmanı	**Prof. Dr. Mehmet TEZCAN**

ORTA ASYA'DA NESTURİ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER (XIII. ve XIV. YÜZYILLAR)

Tarih boyunca Orta Asya coğrafyasında bulunan Türkler arasında birçok din kabul görmüş, Nestûrî Hristiyanlık inancı da bu kapsamda Orta Asya'da bulunan bazı Türk toplulukları tarafından benimsenmiştir. Hristiyanlığın Nestûrî mezhebini benimsemiş olan Türk topluluklarından günümüze ulaşan bazı arkeolojik ve epigrafik materyaller, araştırmacılara bu toplulukların dinî yaşamları hakkında fikir sahibi olma imkânını vermektedir. Bu açıdan söz konusu birincil kaynaklar, Nestûrî Türklerin dinî inancı hakkında bilgiye ulaşma konusunda kılavuz olma niteliği taşımaktadır. Tez çalışmamızının konusunu XIII. ve XIV. yüzyıllarda Orta Asya'da ve Çin'de yaşamış Nestûrî Türklere ait mezar taşları ve kitabeler teşkil etmektedir. Çalışmada güdülen amaç, bugüne kadar araştırmacılar tarafından bilim dünyasına kazandırılmış olan Süryani harfli mezar taşlarının toplu bir tetkikinin yapılmasıdır. Bu tez çalışmasında öncelikle tarihsel süreçte Orta Asya coğrafyasında Nestûrî Hristiyanlık inancının yayılması ve mezar taşlarının keşfedilme süreçleri hakkında ön bilgi verilmiş, sözü edilen inancın etkisiyle XIII. ve XIV. yüzyıllara ait Süryani alfabesi ile yazılmış Süryanice ve Türkçe mezar taşları transliterasyon (yazı çevirim) metodu kullanılarak toplu halde incelenmiştir. Çalışma içerisinde incelenen 871 adet mezar taşı tarihli, tarihsiz ve yazısız olacak şekilde ilgili coğrafyanın başlığı altında tasnif edilmiştir. Yayımlanmış mezar taşları Türkçe tercümeleriyle birlikte bir araya getirilmiş ve Orta Asya'da varlık göstermiş Nestûrî Türklerin XIII. ve XIV. yüzyıllardan günümüze ulaşan mezar taşları ile kitabelerinin müstakil bir derlemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ***Orta Asya, Çin, Nestûrîlik, Hristiyanlık, Mezar taşı, Süryanice, Türkçe***

ABSTRACT

Name & Surname	**Ayşe ARSLAN**
University	**Bursa Uludağ University**
Institution	**Social Science Institution**
Field	**History**
Branch	**General Turkish History**
Degree Awarded	**Master**
Date of Degree Awarded	
Supervisor	**Prof. Dr. Mehmet TEZCAN**

TOMBSTONES AND INSCRIPTIONS BELONG TO THE NESTORIAN TURKS IN CENTRAL ASIA (XIII.-XIV. CENTURIES)

Throughout history, several religions have been accepted by Turks in Central Asian geography, and the Nestorian Christianity believe has also been adopted by some Turkish groups in Central Asia. Some archaeological and epigraphic items that have remained from Turkish communities that have accepted the Nestorian sect of Christianity allow academics to get insight into the religious life of these communities. In this regard, these main materials serve as a guide for obtaining knowledge on Nestorian Turks' religious beliefs. The subject of our thesis is the tombstones and inscriptions belonging to the Nestorian Turks who lived in Central Asia and China in the 13th and 14th centuries. The aim of this study is to perform a collective assessment of tombstones with Syriac writings that have been introduced to the scientific community by scholars. In this thesis preliminary information about the spread of Nestorian Christianity in the geography of Central Asia in the historical process and the discovery of tombstones and The Syriac and Turkish the tombstones written in the Syriac alphabet belonging to the and 13th and 14th centuries, were examined collectively by used the transliteration method. 871 tombstones examined in the study have been classified under the heading of the relevant geography as datet, undated and unwritten. Furthermore, the published tombstones and Turkish translations gathered together, and an independent compilation of tombstones and epitaphs of the Nestorian Turks, who had a presence in Central Asia in the 13th and 14th centuries, prepared.

Key Words: ***Central Asia, China, Nestorianism, Christianity, Tombstone, Syriac, Turkish***

ÖN SÖZ

Türk tarihi, tarihsel süreçler içerisinde önemli olayların vuku bulduğu bir devri temsil etmektedir. Bununla birlikte Türk tarihi, dünya tarihi içerisinde olan etkisi kadar kendi sınırları içinde de mühim olayları barındırmaktadır. Türk tarihi, dili ve inanışları bakımından büyük bir öneme sahip olan Doğu Süryani Kilisesi'nin etkisinin hâkim olduğu süreç ve ardında bıraktığı bakiye, tez çalışmamızın konusunu oluşturmuştur.

Çalışmamız içerisinde Türk dili ve tarihi için büyük bir değere sahip olan bu konu çerçevesinde Doğu Kilisesi'ne ait yüzlerce yazıt incelenmiştir. Tez sürecim boyunca danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet TEZCAN'ın tavsiyeleri ve yönlendirmeleri, sürecin başından sonuna değin çalışmanın şekillenmesini ve neticelenmesini sağlayan en önemli etkendir. Çalışma sürecim boyunca sıkı takibi ve rehberliği benim için büyük bir şanstır. Üniversite eğitimim boyunca bana kattığı akademik tecrübeleri, desteği, bilgisi için minnettarım. Sağlam bir çalışmanın sıkı bir disiplin ile ortaya çıkabileceğini kendisinden öğrendiğim bu akademik hayatın ilk basamağında, tüm destekleri için kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Bilhassa bu konu ile ilgili Türkiye'de çalışmaların eksik oluşu bizi bu çalışmaya yöneltmiştir. Öncelikle bu alandaki eksikliği fark ederek, bizi bu alana yönlendiren Sayın Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a teşekkürü borç bilirim. Tez çalışmam boyunca gerek bilgilerinden istifade ettiğim, gerek akademik duruşunu örnek aldığım ve jürimde bulunarak beni onurlandıran Sayın Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a müteşekkirim. Bilhassa çalışmanın ilk anından son anına kadar bana göstermiş olduğu sonsuz sabrı, yol gösterişi ve özellikle zorlandığım zamanlarda beni yüreklendirici yaklaşımı benim için büyük bir değer taşımaktadır. Çalışmamız içerisinde kullandığımız yöntemleri, vermiş olduğu tavsiyeleri, düzeltmeleri ve sonsuz hoşgörüsü için kendisine birkez daha teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma konumuzun netleştiği ilk noktadan itibaren tez için öncelikle gereken dil eğitimleri alınmaya gayret edilmiştir. Öncelikle Mardin Artuklu Üniversitesi'nin vermiş

olduğu “Süryanice Temel Seviye” eğitimi tamamlanmış, daha sonra buna bağlı olarak Nicholas AL-JELOO’dan Klasik Doğu Süryanicesi özel dersleri alınmıştır. Dolayısıyla tezin ortaya çıkmasında büyük bir etkisi olan diğer isimlerden birisi Sayın Nicholas AL-JELOO olmuştur. Tez çalışmam süresince kendisinden talep ettiğim dil eğitimim boyunca ve dersler dışında sabırla sorularıma verdiği yanıtları ve hatalarımı asgari orana düşürmemde sağladığı tüm destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde bulunarak, çalışmamıza iyileştirici tavsiyeler ve öneriler sunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kutlu AKALIN’a teşekkür ederim. Tez savunmama katılarak çalışmamıza sağladığı katkılardan dolayı Prof. Dr. Osman MERT’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamız boyunca karşılaştığımız en büyük zorluklardan biri örnek bir çalışmanın bulunmamasıdır. Kırgızistan dışında yazıtlar ile ilgili Türk devletleri içerisinde konumuzla alakalı bir çalışmanın bulunmayışı çalışmanın şekillenmesini oldukça güçleştirmiştir. Bilhassa Türkiye’de bu konu üzerine bir çalışmanın olmayışı, uluslararası literatürden daha yoğun şekilde faydalanmamıza neden olmuştur. Yine buna bağlı olarak çalışmamız boyunca tez konumuz çerçevesinde alanın uzmanlarından kişilerle pek çok defa iletişime geçilmiştir. Bilhassa iletişime geçtiğimiz bütün yabancı bilim insanlarının ortak sevinci bu konuda Türkçe bir çalışmanın ortaya konacağı ve literatüre katkı sağlayacağı ortak düşüncesidir. Bu durum çalışmamızda bizi cesaretlendirmiş ve azmimizi arttırmıştır.

Çalışmamız boyunca kendisiyle iletişime geçtiğimiz ilk andan, son ana kadar büyük bir hoşgörü ile sorularımı yanıtlayan ve desteğini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Pier Giorgio BORBONE’ye teşekkürü borç bilirim. Sayın Borbone, bu çalışmanın şekillenmesinde ve ilerlemesinde kuşkusuz önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Tez çalışmamızın bir nevi iskeletini oluşturan taslak planımız, Borbone’nin tavsiye ve önerileri ile düzenlenmiştir. Yine çalışmamızda hangi coğrafyada hangi mezar taşının yerleştirileceği meselesinde Borbone’nin şahsî çalışmalarından faydalanılmıştır. Şahsî çalışmalarının ve başlıca

eserlerin tarafıma ulaşmasındaki bonkörlüğü ve değerli vaktini ayırarak konu hakkındaki bilgilerini benimle paylaştığı "Zoom" görüşmesi için de kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Tez konumuz üzerine çalışmaları bulunan uzmanlardan bir diğeri olan Sayın Dr. Mark DICKENS'a çalışmam boyunca verdiği fikirler ve önerileri için çok teşekkür ederim. Yine çalışmalarını, İlibalık kazı raporlarını ve bilgi birikimini benimle paylaşmada gösterdiği nezaketi için müteşekkirim.

İç Moğolistan coğrafyası uzmanlarından biri olan Sayın Prof. Dr. T. H. F. HALBERTSMA'da tez sürecimizde bizi yönlendiren ve bilgilerinden faydalandığımız önemli bilim insanlarından bir diğeri olmuştur. Sayın Halbertsma'ya çalışmalarını bizimle paylaştığı ve yönlendirmeleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamız için arkeoloji bilimi de mühim bir yer kaplamaktadır. Özellikle mezar taşlarının bulunduğu bölgelerde yapılan kazı çalışmaları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan arkeoloji raporları faydalandığımız önemli eserler olmuştur. Bu bağlamda Semireçye mezar taşlarıyla alakalı Kırgızistan sahasının uzmanı olan arkeolog Sayın Valerii KOLCHENKO'ya vermiş olduğu bilgiler ve tavsiyeler için teşekkürlerimi sunarım. Yine kurmuş olduğumuz iletişim süresince önemli çalışmalarını bizimle paylaşması bizim için büyük bir incelik göstergesidir. Bu bağlamda 2014'te başlayarak günümüze kadar süren İlibalık kazıları çalışmamızın güncelliğini gösteren diğer bir unsur olmuştur. İlibalık kazılarının şekillenmesinde ve aktif olarak ilerlemesinde önemli bir rolü olan Kazı Başkanı Sayın Steven GILBERT'e yaptığımız görüşme içerisinde verdiği güncel bilgiler için ve tez konumuz için vermiş olduğu iyi dilekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamız içerisinde önemli eserlere ulaşmamda yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Nurdin USEEV'e, Arş. Gör. Dr. Yusuf Ziya KARAASLAN'a ve Arş. Gör. Umut VAR'a teşekkür ederim.

Lisans eğitimimden bugüne ve özellikle tez çalışmam boyunca manevi desteklerini her zaman hissettiğim değerli dostlarım Oğuzhan ALTIN'a ve Sena Nur DURGUT'a, çalışmam süresince bana daima destek olan değerli dostlarım Hatice YILDIRIM'a, Özlem EFENDİOĞLU'na, Elif ÖRNEK'e ve adını zikretmediğim fakat desteklerini her zaman hissettiğim ve beni yüreklendiren dostlarıma bir kez daha teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak beni yetiştiren ve eğitim hayatım boyunca desteklerini hep arkamda hissettiğim sevgili babama, anneme ve bu süreçte zorlandığım anlarımı kolaylaştıran abime, kız kardeşime ve erkek kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmamızı şekillendiren önemli unsurlardan biri olan Türk tarihine ve diline bir katkı sağlama hevesimin yerini bulmuş olmasını umut ediyorum. Çalışmamızın bundan sonra bu alana olan ilginin artması yolunda bir başlangıç olması dileğiyle…

Bursa, 2023 **Ayşe ARSLAN**

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **İ**

ABSTRACT ..... **İİ**

ÖN SÖZ ..... **İİİ**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİİ**

EK 1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR ..... **İX**

EK 2: RESİMLER ..... **X**

KISALTMALAR ..... **Xİ**

GİRİŞ **1**

A. TARTIŞMALAR 22

B. ÇALIŞMANIN AMACI 27

C. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEMLER 28

D. MÜRACAAT EDİLEN BAŞLICA ESERLER 30

1. NESTÛRİ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER **36**

1.1. YAZITLARIN MENŞEİ VE KEŞFEDİLME SÜRECİ 37

1.2. YAZITLARIN DİLİ 50

1.3. YAZITLARIN TARİHLENDİRİLME MESELESİ 55

2. XIII. VE XIV. YÜZYILLLARA AİT NESTÛRÎ MEZAR TAŞLARININ TRANSLİTERASYON VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİ **59**

2.1. SEMİREÇYE (YEDİ SU) BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI 59

2.1.1. Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları *60*

2.1.1.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları 60

2.1.1.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları 292

2.1.1.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları 347

2.1.2. Tokmak-Burana Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları *350*

2.1.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları 350

2.1.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları 356

2.1.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları 368

2.1.3. İlibalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları *372*
2.1.3.1. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları 372
2.1.3.2. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları 375
2.2. ALMALIK BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI 389
2.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları *389*
2.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları *392*
2.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları *402*
2.3. İÇ MOĞOLİSTAN BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI 403
2.3.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları *403*
2.3.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları *405*
2.3.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları *416*
2.4. QUANZHOU (ZAYTON) BÖLGESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI 436
2.4.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları *436*
2.4.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları *451*
2.4.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları *456*
3. XIII. VE XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ KİTABELER 457
3.1. KİTABELERİN TRANSLİTERASYON VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI 457
3.1.1. Tarihli Nestûrî Kitabeleri *457*
3.1.2. Tarihsiz Nestûrî Kitabeleri *472*
SONUÇ 474
KAYNAKÇA 480
EKLER 490
EK-1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR 490
EK-2: RESİMLER 517

EK 1: TABLOLAR, GRAFİKLER VE HARİTALAR

Tablo 1: Süryani Alfabesi I
Tablo 2: Süryani Alfabesi II
Tablo 3: Süryani Alfabesi Hareke Tablosu
Tablo 4: Süryani Harfleriyle Türkçe ve Süryanice Yıllar
Tablo 5: 12 Hayvanlı Takvim Karşılaştırması
Tablo 6: Süryanice Yıl İsimleri
Grafik 1: Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşlarının Dağılımı
Grafik 2: Nestûrî Türklere Ait Kitabelerin Dağılımı
Grafik 3: Mezar Taşlarının Genel Dağılımı
Harita 1: 13. ve 14. yüzyıllarda Orta Asya Coğrafyası
Harita 2: İç Moğolistan Haritası
Harita 3: Doğu Asya Sınırları
Harita 4: Kırgızistan Haritası
Harita 5: Kereyitler ve Naymanların Sınırlarını Gösteren Harita
Harita 6: Uygur Kağanlığı Kuruluş Dönemi Haritası
Harita 7: Quanzhou, Çin ve Moğolistan Sınırları
Harita 8: Quanzhou Bölgesi
Harita 9: Orta Asya'da Hristiyanlık İzleri
Harita 10: Semireçye ve Almalık Sınırları
Harita 11: Quanzhou Sınırları
Harita 12: Olon-Süme, Pailingmiao Çevresi
Harita 13: Orta Asya Haritası
Harita 14: İpek Yolu Üzerinde Hristiyanlık
Harita 15: Orta Asya Genel Görünüm
Harita 16: Mezopotamya Genel Görünüm
Harita 17: İlibalık Bölgesi I
Harita 18: İlibalık Bölgesi II
Harita 19: Çu Vadisi Uygarlıklarını Gösteren Harita
Harita 20: 7. yüzyılda İmparatorluklar ve Kavimler
Harita 21: Moğolistan ve İç Moğolistan Sınırları
Harita 22: Yazıtların Dağılım Haritası
Harita 23: Orta Asya ve Çin'de Dinler ve Kavimler

EK 2: RESİMLER

Resim 1: Semireçye'deki Mezar Taşları I
Resim 2: Semireçye'deki Mezar Taşları II
Resim 3: Semireçye'deki Mezar Taşları III
Resim 4: Semireçye'deki Mezar Taşları IV
Resim 5: Semireçye'deki Mezar Taşları V
Resim 6: Semireçye'deki Mezar Taşları VI
Resim 7: Semireçye'deki Mezar Taşları VII
Resim 8: Koço'da Bulunan 7. ve 8. yüzyıllara Ait Bir Görsel
Resim 9: İç Moğolistan, Chifeng'de Bulunan Bir Yazıt
Resim 10: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt I
Resim 11: İlibalık Bölgesi Kayrakları
Resim 12: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt II
Resim 13: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı I
Resim 14: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı II
Resim 15: Ulaan Tolgoi'deki Süryanice Yazıt
Resim 16: İlibalık'ta Bulunan Bir Kayrak
Resim 17: Nestûrî Haçları
Resim 18: İlibalık Bölgesi Haç Şekilleri
Resim 19: Prens George'un Yakalandığını Gösteren Görsel
Resim 20: Yangzhou'da Bulunan Mezar Taşı
Resim 21: Burana Kalesi, Kırgızistan
Resim 22: Şehristan Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü
Resim 23: İlibalık Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü

KISALTMALAR

A-N	Almalık Numara
bk.	Bakınız
çev.	Çeviren
Çin.	Çince
Ç. C.	Çetin Cumagulov
D. C.	Daniel Chwolson
ed.	Editör
ed. by	Edited by
km.	kilometre
haz.	Hazırlayan
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
M. D.	Mark Dickens
M-N	İç Moğolistan Numara
No.	Sayı
N	Numara
N. R.	Niu Ruji
S	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
S. L.	Samuel Lieu
T. H. F. H.	Tjalling Halbertsma
trans.	Translator
ö.	Ölüm
P. K.	Pavel Kokovtsov
PY	Pinyin
vd.	ve diğerleri
Vol.	Volume
yy.	Yüzyıl
W. K.	Wassilios Klein
Q-N	Quanzhou Numara

GİRİŞ

Köklü bir tarihî geçmişe sahip olan Orta Asya coğrafyası, birçok medeniyetin bir araya geldiği, tarih bilimi adına kıymetli olayların vuku bulduğu bir bölgedir. Orta Asya'da bozkır kültürünün bir temsilcisi olan Türkler, gerek savaşçı özellikleri gerekse kültürel özellikleri ile bu bölgede millî kimliklerini muhafaza ederek coğrafyanın siyasî, ekonomik ve kültürel gelişimine katkı sağlamışlardır. Orta Asya coğrafyası, geniş bir çerçevede ele alındığında doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, güneyde Hindukuş Dağları, kuzeyde ise Sibirya olarak tahayyül edilebilmektedir. Söz konusu bu sınırlar içerisinde pek çok Türk halkı teşkilatlanmış, bir devlet hâline gelmiş ve yıkılmıştır. Siyasi teşekküllerin yanı sıra bölgeden geçen ticaret yolları farklı milletleri bir araya getirmiştir. Orta Asya coğrafyası için milletlerin ilgisini daima çekmiş olan İpek Yolu aracılığıyla birbirinden farklı kültürler, dinler ve diller buluşma imkânı bularak yayılım alanlarını genişletmişlerdir.

Geniş bozkırlara sahip olan Orta Asya birçok dine de ev sahipliği yapmıştır. Tarihî ve epigrafik kaynaklar, Türk topluluklarının yalnızca tek bir dine bağlı kalmadığını gösterir niteliktedir. Eski Türk dinî anlayışlarının yanı sıra Manihaizm, Budizm, Hristiyanlık, Mûsevîlik ve İslâmiyet gibi çeşitli dinler Türk halkları arasında kabul görmüştür. Bu topraklarda çeşitli dinlerin yayılmasının bir diğer açıklaması da Türklerin bu konuda sergilediği açık ve hoşgörülü tutumdur. Bilhassa Uygur Kağanlığı (745-840) bu durumun en güzel örneğini göstermektedir. Uygurların, Manihaizm'i Orta Asya'da resmî din olarak kabul eden ilk devlet olmasının yanı sıra devletin sınırları içerisinde farklı inanışların izlerinin olması da bu müsamahayı belirginleştirir (Ögel, 1984, 349).

Orta Asya'da kabul gören ve tez çalışmamızın ana konusunu oluşturan bir diğer dinî inanış ise Doğu Kilisesi'ne mensup olan Nestûrî[1] Hristiyanlıktır. Hristiyanlık

[1] Doğu Kilisesi Hz. İsa'nın iki tabiat taşıdığına inanan diyofizit inanca mensuptur. Bu inanca sahip olan Hristiyanların, "Nestûrî" olarak adlandırıldığı düşüncesi yaygındır. Fakat "Nestûrî" sözcüğünün kullanımının hatalı olduğu çünkü bu inanç ilkelerinin Mopsuestialı Theodoros'un (?-428) öğretilerine dayandığı belirtilmektedir (Akalın, Duygu 2017, 178). Doğu Kilisesi ve Nestûrî tanımlaması arasındaki

inancının mezheplerinden biri olan bu itikadın ortaya çıkış meselesi ve Orta Asya coğrafyasına yayılış süreci oldukça tartışmalıdır.

Hristiyanlıkta Hz. İsa için iki tabiatlı düşüncesine sahip olan bu inanç, adını Nestorius'un isminden (380-451) almıştır. Roma İmparatorluğu'nun Kommagene eyaletinin Germanikeia (günümüzde Kahramanmaraş) kentinde dünyaya gelen Nestorius, din eğitimi almış, sırasıyla papaz ve vaiz olmuştur (Albayrak, 2007, 15). Hayatıyla ilgili çok geniş bilgilere ulaşamadığımız Nestorius'un eğitimini Antakya İlahiyat Okulu'nda aldığı bilinmektedir ve düşünce dünyasını, almış olduğu eğitim ekolü etkilemiştir. Nestorius ilerleyen zamanlarda İstanbul Patriği olan Sisinius'un ölümüyle, Doğu Roma (Bizans) imparatoru olan II. Theodosius (408-450) tarafından 428 yılında İstanbul Patrikliği görevine getirilmiştir (Çelik, 1996, 149; McGuckin, 1996, 9; Baumer, 2016, 42; Ostogorsky, 2017, 54). Hristiyanlık inancında kristolojik tartışmaların yaşandığı bu süreç içerisinde patrik olan Nestorius, kendi düşüncelerini açıkça belirtmesi sebebiyle tepki toplamıştır. Bu tartışmaların ana sebebi, Hz. Meryem'in "tanrı doğuran" mı ya da "insan (mesîh) doğuran" mı olarak adlandırılacağı meselesidir. Nestorius'a karşı şiddetle alevlenen bu mesele, Hz. İsa'nın çift tabiatlı olduğu anlayışına inanan Ortodoks bir düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ostrogorsky, 2017, 54). Bu tartışmalar arasında diyofizit anlayışa sahip Mopsuestialı Theodoros'un ve onun düşüncelerini destekleyerek savunan Nestorius'un takip ettiği anlayış zamanla "Nestûrî" şekliyle anılmaya başlamıştır. "Nestûrî" sözcüğünün hatalı ve hakaret bildiren bir kullanım olduğu günümüzde de tartışma konusudur.[2] Tez çalışmamız boyunca kullanılan kaynaklar itibarıyla da bu

ilişki zayıf niteliktedir. Bu kiliseye Nestûrî Kilisesi demek yanıltıcıdır (Brock, 1996, 35). Günümüzdeki çalışmalarda bu düşüncenin yaygınlaşması ve "Nestûrî" kelimesinin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmaları görmek mümkündür. Tez çalışmamız boyunca taranan literatürler ve kullanılan kaynakların tamamına yakınında "Nestûrî" kelimesi kullanılmış olup, tez çalışmamızda bu sözcüğün kullanılmaması mümkün olmamıştır. Çalışmamız boyunca bunu göz önünde bulundurarak "Nestûrî" kelimesini bizim de kullandığımızı belirtmek faydalı olacaktır.

[2] Doğu Süryani çalışmalarında önemli uzmanlardan biri olan Mark Dickens, yaptığımız şahsî görüşmede bu hususla ilgili fikirlerini paylaşmış ve önerilerde bulunmuştur. Dickens, "Nestûrî" kullanımının yanlış olduğunu kabul etmekle birlikte "Doğu Kilisesi" veya "Doğu Süryani" tanımlarını kullanmamızı tavsiye etmiştir. Çalışma içerisinde çok defa bu tavsiyelere uyulmuştur (E mail: 23.06.2022, 17:24).

sözcüğü çıkartmak pek mümkün olmamıştır. Böylece çalışma içerisinde yer alan söz konusu bu grup "Nestûrîler" olarak anılmıştır.

Nestûrî olarak anılan bu grup aslında Süryani'dir ancak günümüzde bu tanımlama da bazı tartışmaları beraberinde getirmektedir. Süryaniler arasındaki temel ayrılığı dinsel inanç farklılıkları başlattıysa da ilerleyen süreçlerde siyasî meseleler bu grubun isimlendirilmesi konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Süryaniler, Doğu Süryanileri ve Batı Süryanileri olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Anadolu coğrafyasında bulunan ve Batı lehçesini kullanan Batı Süryanileri, kendilerini "Süryani" olarak tanımlamaktadır ve Monofizit/Yakubi inancı benimsemektedirler; fakat diyofizit anlayışa sahip ve Doğu lehçesini kullanan Doğu Süryanileri "Nestûrî" olarak tanımlanmaktadır. Anadolu'da yaşayan Süryaniler, Doğu Kilisesi'ne mensup Nestûrîler ile aynı isimlendirme altında anılmak istememektedirler. Bu sebeple Doğu'da yaşayan Süryaniler onların deyimiyle de "Nestûrî" olarak ifade edilmektedir (Albayrak, 2022, 207-210).

Nestorius'un düşüncelerini takip eden ve öğrencilerinin bu düşüncelerini yayma çabası sonucunda Doğu Kilisesi bazen "Nestûrî Kilisesi" olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Nestûrîler, monofizit bir anlayışa sahip Hristiyanların, Hz. İsa'nın tek tabiatlı olduğu düşüncesine karşıdır. Diyofizit bir düşünceye sahip Nestûrîler Hz. İsa'nın iki tabiatlı olduğunu, bir yanının tanrısal diğer yanının ise insanî özellikleri olduğunu savunur. Nestûrîlerin düşüncelerine göre Hz. Meryem Tanrı doğuran değil, insan doğurandır (Albayrak, 2007, 16). Bizans İmparatorluğu içerisinde yaşanan bu ayrıma karşı Nestorius, bu düşünce çerçevesinde yaptığı çalışmalarına devam etmiş ve buna karşılık sürgün hayatı ile cezalandırılmıştır (Malik, 2012, 369; Табалдиев, 2020, 41).

Bu gelişmelere ek olarak belirli aralıklarla yapılan Ekümenik konsillerle parçalanmanın önüne geçilmek istendiyse de Doğu Hristiyanlığı için büyük önem arz

eden Efes Konsil'inde (431) daha keskin bir ayrım yaşanmış ve Nestorius aforoz edilmiştir (Moffett, 1998, 174; Baumer, 2016, 48). Nestorius daha sonra Mısır'a sürgün edilmiş ve Nestorius'un düşünceleri etrafında toplanan öğrencilerin yoğun çalışmalar içinde olduğu Urfa İlahiyat Okulu da kapatılmıştır (Albayrak, 1997, 69). Efes Konsili'nin devamında toplanan 451 yılındaki Kadıköy Konsili ile bu ayrılık giderilmeye çalışılsa da başarısız olunmuş ve Nestûrî Kilisesi faaliyetlerine devam etmiştir (Fortacı, 2018, 87).

Doğu Roma İmparatorluğu içerisinde yayılma alanı bulamayan ve faaliyetleri engellenen Nestûrîler batıya ilerleyememişlerdir. Dolayısıyla doğuya ilerlemekten başka çareleri olmayan Nestûrîler, o dönemde İran coğrafyasında hüküm süren Sâsânî İmparatorluğu'nu (226-651) düşüncelerine yuva edinmişlerdir. Bilindiği üzere Hristiyanlık inancı ilk yayılmaya başladığında, kabul görmemiştir. Roma İmparatorluğu sınırları içerisindeki baskılara rağmen faaliyet gösteren Hristiyanlık ancak I. Konstantinus (306-337) zamanında ilan edilen Milano Fermanı (313) ve toplanan İznik Konsili (325) ile kurumsallaşmıştır. Birbirini takip eden süreçler içerisinde Hristiyanlık inancı bir yumuşama dönemi yaşamıştır. Bunun devamında Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde ilk aşamada yasaklanan Hristiyanlık, İmparator Büyük Theodosius (ö. MS 395) tahttayken, 381 yılında resmî devlet dini hâline gelmiştir (Dickens, 2011, 146; Baumer, 2016, 68).

I. Konstantinus tahttayken kendisini Hristiyanların koruyucusu ilan etmiştir. Bu süreç Sâsânî İmparatorluğu tahtında olan II. Şapur'un (310-379), Hristiyan nüfusa karşı sert kararlar almasına ve bu kararları uygulamasına neden olmuştur. II. Şapur'un bu duruma tepki göstermesinin sebebi, kendi ülkesi içerisinde bulunan Hristiyan nüfustur. II. Şapur mücadele içerisinde olduğu Roma İmparatorluğu'nun, ülkesi içerisindeki Hristiyanları da kapsayan bu hâmilik ilanını hoş karşılamamıştır. II. Şapur tepkisini aldığı sert karar ve uygulamalarla göstermiş ve buna bağlı olarak Sâsânî toprakları içerisinde Hristiyanlara karşı şiddet olayları görülmüştür (Baumer, 2016, 66-68). I. Yezdigerd'in (399-420) tahta geçmesiyle bahsi geçen bu durum yerini daha ılımlı bir

politikaya bırakmıştır. I. Yezdigerd döneminde Sâsânî coğrafyasında bulunan Hristiyan Kilisesi piskoposu olan Barsauma da Nestorius'un öğretilerini desteklemiş, böylece ortaya bağımsız bir kilise çıkmıştır. Bununla birlikte Doğu Kilisesi'nin Katolikos'u olarak bilinen I. Mar Aba (540-552), Doğu Kilisesi'nin fikirlerinin Orta Asya'ya yayılmasına büyük katkı sağlamıştır (Var, 2021, 38-39). 5. yüzyılın başlarından itibaren Hristiyanlara karşı olan tutumun olumlu yönde değişmesiyle 410 yılında toplanan Seleukeia-Ktesiphon Konsili ile Hristiyanlık Sâsânî coğrafyasında artık resmî bir din hâline gelmiştir (Frye, 1983, 318; Var, 2021, 156).

Hristiyanlığın etkilerine açık hâle gelen Sâsânîler, sınırları içerisinde pek çok dinî merkez kurmuşlardır. İslâmiyet öncesi ve hatta Moğol İstilası'na kadar günümüzdeki Irak sınırları ve İran'ın batısında bazı Nestûrî merkezleri kurulmuştur. 629'dan beri Bağdat civarında monofizit bir Hristiyan metropolitliğinin bulunduğu ve 10. yüzyıldan sonra burasının Nestûrî piskoposluğu olduğu bilinmektedir (Tezcan, 2020, 198). Hristiyanlık inancının İran coğrafyasından doğuya doğru yayılmasında birkaç merkez şüphesiz kilit görevi görmektedir. Bunlardan biri olan Merv, misyonerler için de büyük bir önem taşımaktadır. Merv şehrinde bulunan Hristiyan piskoposluğu, zamanla Nestûrîlerin egemenliğine girmiş ve böylece Merv, Orta Asya'daki ilk Nestûrî merkezi olmuştur. Merv şehri için "Nestûrî misyonerlerinin merkezi" ya da üs bölgesi demek yanlış olmayacaktır. Süreç içerisinde kendilerine yeni metropolitlikler kuran Nestûrîlerin merkezlerini Merv olarak seçmeleri tesadüfi değildir. Merv, coğrafi konumu ve stratejik durumu sebebiyle, birçok dinin aktarıldığı geçiş noktasıdır ve Âmuderyâ'nın (Ceyhun) güneyindeki ve kuzeyindeki şehirlere, kasabalara açılmaktadır (Hunter, 1996, 132; Klimkeit, 1999, 206). Merv'den sonra Herat da önemli bir konuma gelirken, 5. yüzyılda İran idaresinde bulunan Aparşahr da (Nişapur) önemli bir merkez hâline gelmiştir (Hunter, 1996, 131; Tezcan, 2020, 200). Güçlü bir kilise hiyerarşisine sahip olan bu dinî grup 5. yüzyılın ilk çeyreğinde hatta belki daha önce çok sistemli bir şekilde Türkistan sahasında nüfuz oluşturmuştur (Var, 2021, 160).

Zamanla Sâsânî İmparatorluğu içerisinde öğretilerini özgürce yaşayan ve faaliyet gösteren Nestûrîler geniş yayılma alanı bulmuştur. İran üzerinden kendilerine yeni coğrafya arayışına giren Nestûrîler, Orta Asya coğrafyasına kadar ulaşmıştır. Baumer, 4. ve 5. yüzyıllarda Doğu Süryani Kilisesi'nin Horasan'a kadar ulaştığından, 6. ve 7. asırlarda ise Semerkant ve Herat'ta metropolitliklerin varlığından bahsetmiştir (2016, 169). 6. yüzyıl civarında Doğu Süryani Hristiyanları Suriye, Irak dâhil olmak üzere Mezopotamya'dan başlayarak Orta Asya'dan Doğu Asya'ya kadar misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu misyonerlik çalışmaları sırasında Süryani ve Soğd halkları, Soğd tüccarlarının Merv, Semerkant, Ak-beşim, Semireçye (Yedi Su), Almalık, Turfan, Dunhuang ve diğerleri gibi Orta Asya'nın vaha şehirleri etrafında kurdukları kolonileri kullanmışlardır (Ōsawa, 2017, 81).

Doğu Roma İmparatorluğu'nun doğusunda yer alan Sâsânî Devleti, Nestûrî topluluğunun kurumsallaşması ve gelişmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Hristiyanlığın Orta Asya coğrafyasına kadar yayılmasında İran'ın siyasî ve kültürel tarihi arasında yakın bir ilişki vardır. Bununla beraber, Sâsânî Devleti ile aktif bir siyaset yürüten devletler bu konuda hiç kuşkusuz etki altına girmişlerdir. Sâsânî Devleti'nin doğusunda bulunan Eftalit Devleti (440-557) kuruluşundan itibaren bölgede aktif rol oynamış ve Sâsânîler ile gerek askerî gerekse diplomatik ilişkiler kurmuştur. Eftalitlerin coğrafi ve filolojik kökenleri tartışmalıdır. Muhtemelen Altaylardan ya da Sır-deryâ (Seyhun) Deltası'ndan göç ettikleri ve Baktriya bölgesine geldikten sonra da burada Doğu İran dilini benimsedikleri düşünülmektedir (Baumer, 2014, 97-98). Kuruluşundan itibaren zamanla teşkilatlanan ve güçlenen Eftalitler, İpek Yolu'nu himayeleri altına almışlardır. Bulundukları coğrafya itibarıyla izledikleri politikalarla sınırlarını genişleten Eftalitler, ticaret yolunun idaresiyle birlikte güçlerine güç katmış ve batısında hüküm süren Sâsânî Devleti'nin doğu sınırlarını hedef almışlardır. Öyle ki Eftalit Devleti 5. yüzyıldan itibaren çeşitli sebeplerle etkileşim kurduğu Sâsânî Devleti üzerinde nüfuz oluşturmuş ve Sâsânîlerin iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Eftalitler, Sâsânî idaresinde bulunan Herat ve Merv şehirlerini işgal ederek bölgede hüküm sürmüşlerdir. Eftalitler, Âmuderyâ'nın kuzey

ve güney bölgelerini ve Tohâristan bölgesini topraklarına katarak Sâsânî Devleti'ni vergiye bağlamışlardır (Tezcan, 2020, 202).

Eftalitlerin güçlendiği dönem içerisinde Sâsânî Devleti birtakım karışıklıklar ile uğraşmaktaydı. Sâsânî Devleti bir taraftan ülke sınırları içerisinde yaşanan kıtlık sebebiyle zorluklar yaşarken diğer taraftan ise Eftalitlere karşı ağır yenilgiler aldı. Ülke içerisinde yaşanan bu olumsuz gelişmeler Mazdeizm taraftarları tarafından ayaklanmaların başlatılmasını tetiklemiştir. Ayaklanmaların yaşandığı bu dönemde Sâsânîlerin tahtında I. Kubâd/Kavâd (488-496 ve 498-531) bulunmaktadır. İran'da ortaya çıkan Mazdek İsyanı sonucunda I. Kavâd, doğusunda bulunan Eftalitlere sığınmak zorunda kalmıştır. I. Kavâd, Eftalitlerin koruması altında kaldığı süreç içerisinde Eftalit soyundan gelen bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten daha sonra Sâsânî tahtına geçecek olan I. Hüsrev Anuşirvan (531-579) dünyaya gelmiştir. Devam eden süreçte I. Kavâd, Eftalitlerin desteğiyle ailesini de yanına alarak ülkesine geri dönmüştür (Tezcan, 2020, 202).

Bilindiği üzere sürekli etkileşim hâlinde olan kültürler birbirlerinden pek çok konuda etkilenir ve din, dil, kültür vs. gibi konularda bilgi aktarımları gerçekleşir. Bahsi geçen bu siyasî süreçler Eftalit ve Sâsânî Devleti arasındaki etkileşimi arttırmış, böylece güçlü bir misyonerlik ağına sahip olan Nestûrî inancı, Eftalit ülkesine taşınmış ve yayılma imkânı bulmuştur. Nestûrî misyonerlerin neredeyse 100 yıldır Baktriya'daki Eftalitler arasında başarılı bir şekilde çalışmaları da bu dönüşümü desteklemiştir (Moffett, 1998, 290; Zani, 2022, 11). Eftalitlerin, Sâsânîlerden isteği üzerine ülkelerine piskopos gönderilmiş ve Hristiyanlık Türk halkları arasında yayılım göstermiştir (Tezcan, 2020, 206). Eftalitlerin Merv, Herat gibi Nestûrî merkezlerini kontrolleri altına almaları da dinsel dönüşümlerini kolaylaştırmıştır.

Orta Asya coğrafyasında 6. yüzyılla birlikte dengeler değişmeye başlamış, Bumın Kağan (552-553) liderliğinde resmen kurulan I. Türk Kağanlığı (Gök Türk Devleti)

(552-630), bölgede güçlenerek yönlendirici bir kuvvet hâline gelmiştir. Ötüken merkezli devletini kuran Bumın Kağan, hâkimiyet alanlarını Batı Türkistan coğrafyasına kadar ve hatta Hazar Denizi'ne kadar genişletmiştir. Eftalit Devleti, I. Türk Kağanlığı'nın güneybatısında yer almaktaydı ve Gök Türklerin bölgedeki ticaret yollarına hâkim olma istekleri önündeki en büyük engellerden biriydi. Bu sebeple Gök Türkler, Sâsânî Devleti ile diplomatik ilişkiler geliştirerek Eftalitlere karşı ittifak yapmışlar ve Eftalit Devleti'ni 557 yılında yıkmayı başarmışlardır (Akbulut, 1984, 105-109; Taşağıl, 2014, 1-2; Tezcan, 2020, 202). Bununla birikte Sâsânî Devleti ile ittifak içerisine giren ve Nestûrîliğin yayıldığı coğrafyaları idaresi altında birleştiren I. Türk Kağanlığı da Hristiyanlık inancını tanıyarak dönüşüm gerçekleştirmiştir. Merv, Semerkant, Buhara, Ak-beşim ve Krasnaya-Reçka gibi bölgelerde devam eden süreçte Almalık'ta Nestûrî misyonerlik merkezleri inşa edilmiştir. Böylece Nestûrîlerin 6.-8. yüzyıllarda Batı Türk Kağanlığı idaresinde inançları ve dinleri korunmuştur (Ōsawa, 2017, 95).

Yine Moğolistan'ın kuzeyinde yaşayan Uygurlar, değişen siyasî süreçler sonrasında idareleri altında bulundukları Türk Kağanlığı'na isyan ederek Karabalgasun'u merkez yapmış ve 744 tarihinde bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Uygur Kağanlığı'nın (744-840) açık ve hoşgörülü bir tutum takınması sonucunda Nestûrî Hristiyanlık bu Türk topluluğu arasında da kabul görmüştür. Wilhelm Barthold, Uygur Hristiyanlarının merkezinin Turfan'ın doğusunda Bulayık kasabası olduğunu ve burada bulunan Hristiyan yazma eserlerinin keşfedildiğini belirtmiştir (2019, 105; Tang, 2020, 136; Ağca, 2022, 400). İlerleyen süreçlerde güçlenerek Moğolistan bölgesinde üstünlüğü ele geçiren Uygurlar, Uygur Devleti bünyesinde hizmetlerinden yararlandıkları Nestûrîler aracılığıyla Hristiyanlığın geniş bölgelere yayılmasını sağlamışlardır. Bilhassa şunu da eklemek isabetli olacaktır: Orta Asya'daki Türk halkları hakkında değerli bilgiler veren Barthold, Hristiyanlığın yayılmasıyla alakalı kaleme aldığı bir makalesinde Oğuzların ve buna bağlı olarak Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu Selçuk Bey'in Hristiyan olduğunu öne sürmüştür. Barthold, bu düşüncesini Selçuk Bey'in oğullarına verdiği özel isimler üzerinden desteklemiştir (1893-1894, 18-19). Türk halkları arasında Nestûrî Hristiyanlığın yayıldığı kesin olarak bilinmekle birlikte

bunu her kurulan Türk devletine de atfedemeyeceğimizi belirtmek gerekir. Yine özel adlar üzerinden bir sonuca varmanın hatalı olduğu, Türklerin birlikte yaşadığı farklı kültürlerden isim alışverişi yaptığı, bunun bir gelenek olduğu unutulmamalıdır (Tezcan, 2016, 235). Barthold'un öğrencilik yıllarında kaleme aldığı bu makalesinde verdiği bilgilere dikkatli yaklaşmak yararlı olacaktır. Zira bu meseleyle alakalı Zeki Velidi (Togan)'ın kaleme aldığı tenkit, Barthold'un düşüncelerinin doğru olmadığını gösterir niteliktedir (1928, 61-67). Türkistan coğrafyası ve Türk toplulukları ile alakalı pek çok çalışmalar yapan A. N. Bernştam da bu konuyla ilgili V. V. Barthold'un kaleme aldığı ve hatalı gördüğü bilgilerini tenkit etmiştir (1943, 3-8).

9. yüzyılın başlarında Uygurlara rakip bir kabile olan Kırgızlar, Orta Asya'yı kontrol etmek için Uygurlarla çatıştılar ve onları mağlup ederek, Uygurların bir kısmını Çin'e doğru sürdüler. Uygurların diğerleri ise Tarım Nehri Havzası'nın etrafında dağınık gruplar halinde hayatta kaldılar ve Uygurlar 840 tarihinde resmen yıkıldılar (Minorsky, 1937, 264; Moffett, 1998, 303, Tang, 2011a, 33). Uygur Kağanlığı yıkıldıktan sonra Çin'de yabancı dinler yasaklanmış ve özellikle Manihaizm ve Hristiyanlık inancının yayılma alanlarının kısıtlanmasıyla bu dinlere mensup olanlar Çin'den ayrılmaya ve dağılmaya başlamışlardır (Spuler, 1964, 155). 781-980 yılları arasında yabancı inanışların Çin'de etkisini yitirmesi söz konusudur. Yuan Hanedanı'na (1280-1368) kadar olan sürede baskılar nedeniyle kendisine alan bulamayan Hristiyanlık, 13.-14. yüzyıllarda Çin'de yeniden ortaya çıkmıştır (Moffett, 1998, 302).

Yine kültürel alışverişlerin sağlanmasındaki en etkili yollardan biri olan ticarî ilişkiler aracılığıyla Soğdların da Orta Asya coğrafyasında Nestûrî inancı yaymaktaki faaliyetlerini unutmamak gerekir. Sır-deryâ'nın güneyi, Baktriya'nın kuzeyinde Soğdluların yaşadığı Soğdiyana bölgesinde ticarî faaliyetler sonucu Hristiyanlık yayılmıştır. Soğdiyana kentlerinden olan Semerkant ve Buhara'da 5. yüzyılın başlarından itibaren metropolitlik olduğu bilinmektedir. Buna ek olarak Soğdlu tüccarların Hristiyanlığı sadece Orta Asya'da yaymakla kalmayıp aktif bir ticaret

yoluyla Çin'in önemli limanlarından olan Quanzhou'ya kadar ulaştırmaları da önemlidir (Niu, 2009, 51; Zani, 2022, 11-12; Ertl, 2022, 165).

Güçlü misyonerlik faaliyetleri bulunan Nestûrî inancı, İslâmiyet öncesinde Türk halkları arasında taraftar toplamayı başarmıştır. Öyle ki Moğolistan'ın doğusu, batısı ve güneyinde bir dizi kavim bu dini kabul etmiştir (Barthold, 2019, 57). Uygurlar ile olan ilişkileri sonucunda Moğollar, Naymanlar[3], Kereyitler ve Çin Seddi'nin yakınlarında yaşayan Güney Moğolları ile Öngütlerin de Nestûrî inancını kabul ettiği bilinmektedir (Barthold, 2006, 20). Batı Türklerinden Karlukların da bazılarının Hristiyan inancına bağlandıkları bilinmektedir (Zani, 2022, 11). Kuzeyde yaşayan Kereyitler ve Öngütler dâhil olmak üzere çeşitli Türk grupları arasında Doğu Kilisesi'nin öğretileri kabul görmüştür (Hunter, 1992, 365-367; Dickens, 2019, 602; Табалдиев, 2020, 48). Elde edilen veriler, Hristiyan cemaatinin altı asırdır orada bulunduğunu; Karluk, Türgiş, Karahanlı, Karahitay ve Moğol gibi halkların hâkimiyeti altında yaşadığını göstermektir (Dickens, 2019, 612). Moğolların siyasî olarak devletlerinin kuruluşundan Orta Asya'yı istilasına kadar olan süreçleri konu alan ve 1974 yılında yayımlanan *История Киргизской ССР* adlı eser önemli bilgiler vermektedir. Editörlüğünü A. Karşkulov'un yaptığı bahsi geçen bu eserde, Moğolların Kırgızistan bölgesindeki yayılmaları sonucunda Nestûrî merkezlerini idare altına aldıklarını ve böylece etkileşimin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir (1984, 381-389).

Moğol İmparatorluğu sınırları içerisinde Nestûrîliğin yayılmasında etkili olan bir diğer kavim ise Öngütlerdir.[4] Öngütler, Çin Seddi'nin kuzeyinde yaşamakta ve *Moğolların Gizli Tarihi* adlı eserde "Onggut" şeklinde ifade edilmektedirler (Mert, 2008, 282-283). Öngütler, Hristiyanlığın Nestûrî mezhebini benimsemiş olan bir Türk halkıdır. George, 13. yüzyılın sonlarında Kuzey Çin'deki Öngüt kabilesinin kralıdır. Süryani kaynakları, Kral George'dan bahsetmektedir ve bu durum Orta Çağ'da Kuzey Çin' de

[3] Naymanlar, Altay Dağlarının yakınlarında ve günümüz Moğolistan topraklarında hüküm sürmüşlerdir. 12. yüzyılda kendi bağımsız devletlerini kuran Naymanlar, Tarım Havzası'nda yaşayan Uygurlar ile sıkı ilişki içerisindeydiler ve hatta Naymanlar arasında birçok Uygur da yaşamaktaydı. Naymanlar Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmişlerdir (Tang, 2011a, 31; Obrusánszky, 2019, 191).
[4] Öngütler ve mezar külliyeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mert, 2008, 281-305).

Hristiyan bir Türk topluluğunun varlığını kanıtlar niteliktedir. Öngütler Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmiş ve bu doğrultuda çevrelerinde bulunan kavimleri de etkilemiştir (Tang, 2016, 238). Buna bağlı olarak Öngütler ve Moğollar arasındaki ilişki, vurgulanması ve üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır; zira Moğol tahtında oturan Cengiz Han (1206-1227) döneminde, Öngüt lideri Alakuş Tegin, 1204 yılında Naymanların ittifak teklifini reddederek Cengiz Han'ın yanında olmuş ve ona yardım etmiştir. Öngütlerin yapmış olduğu bu yardım neticesinde Cengiz Han, kendi öz kızını Öngütlere gelin olarak vermiş, iki kavim arasında sıkı akrabalık ilişkilerinin yanı sıra diplomatik ilişkiler de geliştirilmiştir (Ögel, 2002, 306). Yine Öngütlerin bilinen en önemli kralı George'un yapmış olduğu son askerî sefer sonunda, Öngütlerin arkalarında bıraktığı ve Nestûrîliğin izlerini taşıyan Süryanice kaya yazıları araştırmacılar tarafından incelenmiştir, bilhassa mezmurlardan seçmeler içeren bu yazılı kayalar Ulaan Tolgoi'de bulunmuştur. Takashi Ōsawa ve Hidemi Takahashi, Öngüt Kralı George ve bulunan kayaların filolojik incelemesi hakkında detaylı bilgiler sunmuşlardır (2015, 261-280).

Doğu Süryani Hristiyanlığı'nın yoğun olarak misyonerlik faaliyetlerinde bulunduğu Orta Asya coğrafyası Türk halklarının çoğunlukta olduğu bir bölgedir. Bununla birlikte Türk topluluklarının bu dinle tanışması ve bu dini kabullenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bozkırda bu dinin faaliyet alanlarının olduğunu gösteren en önemli kanıtlar, bölgede kurulan dinî merkezlerdir ve bu merkezler Merv, Semerkant yakınlarında bulunan Wazkard, Turfan'ın kuzeyindeki Kurutka ve Bulayık'da ve Issık Köl yakınlarında inşa edilmiştir (Dickens, 2001, 3). Yine bu bağlamda Bulayık ve Kurutka'da keşfedilen Hristiyan metinleri bu bilgiyi desteklemektedir (Ağca, 2022, 400). Türkistan'ın birçok şehrinde Müslüman yazarların ifadelerine göre Hristiyan kiliseleri vardır. Orta Asya'da Hristiyanlığın yayılmasında Patrik Timothy[5] (780-823) aktif rol oynamıştır (Dickens, 2008, 99). 11. yüzyılın başlarında göçebe halklardan Çiğillerin arasında Issık Köl yakınlarında yaşayan yedi köyün Hristiyan olduğu

[5] Patrik I. Timothy, yazmış olduğu mektubunda Orta Asya'da pek çok Türk halkının Hristiyanlığı kabul ettiğini yazmıştır, bilhassa mektubunda Türk hükümdarının Doğu Kilisesi mensubu olduğunu ve bir metropolit atandığını yazmıştır ancak burada hangi hükümdardan bahsettiği bilinmemektedir (1904, 43).

bilinmektedir (Джумагулов, 2020, 30). Bununla birlikte Bizans tarihçisi Theophylaktos Simokattes eserinde önemli bir olayı kayıt altına almıştır. Bu bilgiye göre Hristiyanlığın Orta Asya Türkleri arasındaki nüfuzu MS 581 yılında Bizans tarafından esir alınan Türklerin alınlarında bulunan haç işaretinden de anlaşılmaktadır. Türkler, bu haçın anlamı sorulduğunda ise yıllar önce ülkelerini kasıp kavuran bir veba salgını olduğunu ve Hristiyanların kurtuluş için onlara bunu önerdiklerini söylemişlerdir (Simocatta, 1988, 181; Delacour, 2005, 85). Bahsi geçen olay A. Mingana'ya ve başka bazı araştırmacılara göre haçın Nestûrî Türkler arasında kullanıldığının kanıtı niteliğindedir. (1925, 305).

Yine Sovyet Dönemi'nde Çu Vadisi'nin doğusunda Ak-beşim'e (Suyab) kadar araştırılan Urgut yerleşimi, Orta Asya Hristiyan eserleri için çok nadir arkeolojik Hristiyan kalıntıları barındırmaktadır.[6] Bahsi geçen bölgede 1950 yıllarında araştırmacılar tarafından bulunan Süryanice kaya yazıları bunu destekler niteliktedir (Tashmanbetova, 2019, 30). Arkeologların da işaret ettiği gibi Özbekistan'daki Hristiyan varlığının önemli kanıtları kazılardan elde edilen kâse ve buhurdanlıktır (Dickens, Savchenko, 2009, 126-127). Birbirini takip eden ve günümüze ulaşan kazı çalışmaları sonucunda bölgede Hristiyan varlığına dair kanıtlar bulunmuştur. 1997-1998'de Orta Asya'daki en büyük Orta Çağ Hristiyan bölgesi Ak-beşim bölgesindeki Hristiyan kiliseleri keşfedilmiştir ve Kırgız Cumhuriyeti, Ulusal Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü bu konuyla ilgili kazı raporlarını okuyuculara sunmuştur (Кольченко, 2018, 56; Табалдиев, 2020, 43). Yine günümüz Kazakistan sınırları içerisinde 2014-2022 tarihleri arasında yapılan çalışmalar sonucunda da İlibalık'da Hristiyanlığın izlerine rastlanmıştır. İlibalık kazılarında bulunan mezar taşları, yerel halk tarafından "kayrak" olarak bilinmektedir. Aynı zamanda burada yapılan kazılar sonucunda elde edilen mezar taşları Nestûrî haç sembolleri içermektedir.

[6] Kırgızistan'daki arkeolojik kazı çalışmaları ve Hristiyanlık kalıntıları için bk. Alpaslan Aşık, 2012. "Kırgızistan Şehir Kalıntıları (Nevakent-Suyab-At Başı-Balasagun-Han Tepe), Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.

Türkler ve bölgede siyasî olarak boy gösteren Çinliler için mücadele konusu olan İpek Yolu, kültürlerin bir araya geldiği tarihî bir ticaret yoludur. Doğu Kilisesi, kuruluş tarihinin başlarından itibaren İpek Yolu boyunca İran'ın kuzeydoğusundan Orta Asya'nın içlerine ve Çin'e kadar dinî düşüncelerin taşındığı, önemli izlerin bırakıldığı güçlü bir misyoner kilisesiydi (Deeg, 2018, 238). Misyonerlik yapanların çoğunluğu çeşitli tarikatlara mensup olsa da özellikle İpek Yolu üzerindeki tüccarlar olmak üzere pek çok laik insan da işin içindeydi (Dickens, 2001, 2). Göçebe bir yaşam tarzına aşina olan Türk halkları için ticaret çok önemli bir konumdaydı. Nestûrî misyonerlerin aynı zamanda tüccar olması da Türkler arasında etkileşime girmeleri açısından önemlidir.

Nestûrîliğin Orta Asya'ya girmesiyle bazı Türk gruplarının ve İranlıların bu mezhebi benimsemiş oldukları bilinmektedir. Hatta Nestûrî misyonerlerin gayretiyle Nestûrîlik Çin'de bile taraftar bulmuştur (Saeki, 1916, 39; Борбоне, 2020, 7). Çin'in liman kenti olan Quanzhou[7] bölgesine kadar yayılan bu kilise, Nestûrî misyonerliğin ne derece aktif olduğunu göstermektedir. Ticaret için önemli olan bu kıyı kenti, tüccar Hristiyanlar için de hedef noktası olmuştur. 1625 tarihinde Çin'de bulunan ve 781 yılında dikilen Xi'an Steli, Doğu Kilisesi'nin bıraktığı zengin mirasın örneklerindendir (Pelliot, 1914, 624; Pelliot, 1996, 452).

Dış etkilere karşı kendisine her daim set ören Çin'de dahi bu dinin yayılmış olmasını görmek, misyonerlerin çok kararlı şekilde görevlerini yerine getirdiğini gösterir. Turfan bölgesi Doğu Süryani el yazmaları ve Doğu Süryanicesinin birçok örneği Çin'deki Hristiyan varlığını desteklemektedir (Dickens, Savchenko, 2009, 126-127). Moğol Dönemi'nde Çin'in liman kenti olan Quanzhou'da, Hristiyanlık ve farklı inançlar yaşama özgürlüğüne sahip olmuşlardır, bölgede keşfedilen yazıtlar da dinî çeşitliliğin açık kanıtıdır (Tang, 2011b, 343; Zhou, 2020, 53). Bununla birlikte Doğu Kilisesi, "Nestûrî" şeklinde anılmış olsa da Çinliler bu gruba farklı bir isim vermişlerdir. Tang Hanedanı Dönemi'nde Hristiyanlık anlamına gelen "Jingjiao" (Çince (Çin): 景教, Pinyin (PY): Jǐngjiào) kelimesi kullanılmıştır ancak

[7] Quanzhou coğrafyası için bk. Harita: 7, Harita: 8, Harita 11.

araştırmacılara göre "Jingjiao" terimi hem kronolojik hem de coğrafî olarak sınırlı olduğu için bu terim yalnızca Tang Dönemi Çin Hristiyanlığı için uygundur (Zhou, 2020, 3-4). Yuan Dönemi'nde "Jingjiao" terimi yerini "Yelikewen" (Çin: 也里可温, PY: Yělǐkěwēn) kelimesine bırakmıştır (Dickens, 2020, 5; Chen, 2022, 52).

Moğolların Çin'deki egemenlik yıllarında Hristiyanlık açısından bir dönüm yaşanmıştır. Her dine eşit mesafede olmaya özen gösteren Moğol hükümdarları Nestûrîlere de hoşgörü göstermişlerdir. Moğol idaresi altında birçok dinin bir arada barınabildiği, dinî grupların kendi varlıklarını kabul ettirdikleri bilgisi ilgili dönemi aydınlatan seyahatnamelere de[8] yansımıştır. Bu bağlamda Rubruck, kaleme aldığı seyahatnamesinde Möngke Han'ın hiçbir dine inanmadığını ancak pek çok inanca mensup din adamlarının Möngke Han'ın sarayında bulunduğunu ve saygı gördüklerini not etmiştir (2010, 41; 2019, 124). Fransa'da doğan ve Fransiskan olan Rubruck, dönemin Fransa kralı 9. Louis tarafından Moğol ülkesine elçi olarak gitmek üzere görevlendirilmiştir. Rubruck, görevi sonucunda neticelenen seyahatnamesinde, 9. Louis'nin bir mektubunu taşıdığını, Sartak'ın Hristiyan olduğunu duyduklarını ve Moğolları Hristiyanlığa davet sebebiyle bu yolculuğa çıktığını yazmaktadır, aynı zamanda Rubruck bu yolculuğunda sırasıyla Sartak, Batu Han ve Möngke Han'ın huzurlarına çıkmıştır ve 1253 yılında Moğolların merkezi olan Karakurum'a ulaştığını, burada altı ay kaldığını yazmaktadır (Tang, 2011a, 11). Rubruck'un Moğol dünyasına yaptığı bu gezi, Avrupalıların ve günümüz araştırmacılarının Moğollar hakkında bilinmeyenlere ulaşılmasında bir araç niteliği taşımaktadır. Öyle ki Rubruck, Kayalık (Cailac)[9] adında büyük bir şehirle karşılaştığını burada büyük bir ibadet merkezinin bulunduğunu ve Kayalık bölgesinde yaşayan Nestûrîlerin varlığından söz etmektedir (Rubruck, 2019, 97).[10] Yine bu coğrafyaları gezmiş olan Marco Polo da

[8] Bahsi geçen seyahatnameler dışında Moğol dönemi hakkında ayrıntılı bilgi veren Plano Carpini seyahatnamesi de dönemi aydınlatmaktadır. Bk. Plano Carpini, 2015. *Moğolistan Seyahatnamesi*, çev. Ergin Ayan, İstanbul: Gece Kitaplığı.

[9] Kayalık, günümüzde Kazakistan'ın Almatı bölgesinde Qapal/Kopal'e karşılık gelmektedir (Tang, 2022, 209).

[10] Kayalık bölgesi uzmanlarından olan Anthony J. Watson, Rubruck'un Kayalık bölgesinde var olduğunu belirttiği kilisenin henüz bulunamadığını ancak ilerleyen yıllarda yapılacak olan kazı çalışmalarıyla bu durumun netleşeceğini ve bölge hakkında daha kesin sonuçlara varılacağını belirtmiştir (2022, 67-68).

Kayalık (Qayalık) bölgesi hakkında önemli bilgilerden bahsetmiş ve Kayalık bölgesinin Baykal Gölü'nün doğusunda, İli Nehri'nin kuzeyinde bulunduğunu not etmiştir (Pelliot, 1973, 223; Watson, 2022, 61). Bununla beraber Rubruck'un aktardığı önemli bilgilerden bir diğeri de Türklerin, ikon kullanmaması, haçlarında Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in görsellerinin bulunmayışıdır, bilhassa Rubruck bunun nedenini sorduğunda Türkler, böyle bir geleneklerinin bulunmadığı karşılığını vermişlerdir (2019, 98). Bu bilgilere ek olarak Naymanlardan bahseden Rubruck, sözü geçen Naymanların Nestûrî Hristiyanlığı kabul ettiği bilgisini not düşmüştür (2019, 79). Günümüz Moğolistan topraklarında önemli bir devlet kuran bir diğer önemli kavim olan Kereyitler, Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş göçebe bir topluluktur; bununla birlikte 1202 tarihinde Cengiz Han tarafından yenilgiye uğratılmış, Moğol kabileleri arasında dağıtılmış ve Moğolları etkilemişlerdir (Tang, 2011a, 28; Obrusánszky, 2019, 179). Nestûrî inanışa mensup olan Kereyitler, ilerleyen süreçlerde Cengiz Han'ın (1162-1227) torunları ile akrabalık ilişkileri kurmuşlardır (Pelliot, 1914, 627; Bartold, 2017, 260). Bu hoşgörü altında faaliyetlerine devam eden Nestûrî topluluğu bu dönem içerisinde Moğol Devleti'nde önemli konumlara gelmiştir. Dolayısıyla 13. yüzyılda Çin topraklarında Hristiyanlığın tekrar canlanması büyük ölçüde Moğolların fethinden kaynaklanmaktadır. Moğolların her dine eşit hoşgörüde yaklaştığı ve her dine yaşama alanı bıraktığı bilinmektedir. Nesturî Hristiyanlığın Moğol idaresi altındaki yayılışı kolayca görülebilir. Bu durumun ana ve vurgulanması gereken nedeni Moğolların dinî politikalarıdır.

13. yüzyılda Moğol ülkesine birçok seyyahın gitmesiyle beraber aynı zamanda doğudan da batıya giden din adamları olmuştur. Öngüt veya Uygur asıllı oldukları öne sürülen Rabban Bar Savma ve Mar Yahballaha'nın Çin'den başlayan seyahatleri, yaşadıkları dönem hakkında önemli bilgiler içermektedir (Chen, 2022, 50). Dickens, Mar Yahballaha'nın Türk olduğunu düşünmektedir (Dickens, 2020, 4). Li Tang, Mar Yahballaha'nın Uygur olma ihtimali yorumunu tercih etmiştir ancak Thomas Carlson bu hususla ilgili kaleme almış olduğu tenkitinde[11] bu durumun üzerinde durmuş ve

[11] Thomas Carlson, eleştirisinde Li Tang'ın 2011 tarihinde yayımladığı eserini, dizin ve metotsal açıdan yetersiz bulmakla birlikte bazı bilgilerdeki hatalar üzerinden de ayrıntılı değerlendirmiştir (2012, 401-407).

Öngüt fikrinin hâlâ destek bulduğunu eklemiştir (Tang, 2011a, 38-40; Carlson, 2012, 403). Nestûrî Katolikos'u seçildikten sonra Mar Yahballaha olarak anılan ve asıl adı Markos olan bu din adamı, not ettiği seyahatnamesini Süryani dilinde yazmıştır, bununla beraber 13. ve 14. yüzyılları içeren tarihi eser, Türk-Moğol Devri hakkında mühim bilgiler aktarmaktadır (Tang, 2011a, 37-38; Borbone, 2021, 9-10). P. G. Borbone sözü geçen Süryanice eseri 2021 yılında *History of Mar Yahballaha and Rabban Sauma* adıyla yayımlamıştır.

Moğol hükümdarlarının, Hristiyan olmadığını fakat daha önceki dönemde, başta Doğu Kilisesi olmak üzere, misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyan olmuş Kereyit ve Öngüt gibi Türkçe konuşan birtakım kabilelerle çoğu zaman evlilik yoluyla ittifak içinde oldukları bilinmektedir (Takahashi, 2019, 640). Dolayısıyla Nestûrî hatunların devlet içerisinde görülmeleri ve nüfuzları bazı noktalarda hissedilmiştir. Moğol sarayında bulunan ve önemli görevlerde kullanılan Nestûrî kadınlar önemli hükümdarların anneleri veya eşleri olmuşlardır. Sorgaktani Beki (Tuluy'un eşi), Töregene Hatun (Ögedey Han'ın eşi), Dokuz Hatun (Hülegü'nün eşi), Oğul Kaymış Hatun (Güyük'ün eşi) gibi yönlendirici Nestûrî kadınlarını bunlara örnek verebiliriz (Tang, 2006, 351-353; Tezcan, Bayındır, 2013, 298; Ertl, 2022, 167). Yine bu hususla alakalı, Bar Hebraeus veya Abu'l-Faraç olarak da bilinen Grigorios Bar 'Ebroyo, yazmış olduğu eserinde, Nestûrî kadınlarının Moğol Devleti sınırları içerisinde Hristiyanlığın yayılmasında büyük katkılar sağladıklarına değinmiş, aynı zamanda Nestûrî hatunlarının gerçek birer mümin olduklarını belirtmiştir (Mazzola, 2018, 68).

Orta Asya'da Hristiyanlığın izlerinin bulunduğu aşikârdır. Bu durum bazı tartışmalı meseleleri ortaya çıkarmıştır. Orta Asya'da Hristiyanlığın yayılmasına bağlı olarak "Papaz John Efsanesi"ne değinmek de yerinde olacaktır. Avrupalılar için önemli olan Haçlı Seferleri döneminde ortaya atılan, zaman zaman kullanılan ve abartılarla bir efsane durumuna gelen bu tarihî hadise birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Sözü geçen efsaneye göre, Orta Asya'da bir Hristiyan devletinin olduğu, Papaz John'un da bu devletin hem kralı hem de başrahibi olduğu belirtilir. Papaz John, Orta Asya'da

Hristiyanlığın dönüşümünden bahsetmekle birlikte, zulüm ve baskılara karşı papadan yardım isteyen mektuplar yazmaktadır; ancak bu mektuplara günümüze kadar ulaşılamamıştır ve L. N. Gumilëv, bu tarihî hadiseye ayrıntılarıyla değinerek Papaz John'un bir efsane olduğunu ve bu olayın asılsız olduğunu belirtmiştir (2002, 23-26). Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar neticesinde de bu olayın bir efsaneden ibaret olduğu açıklanmıştır.

Doğu Kilisesi, İslâmiyet'in yükselişi ve Moğolların Çin'de egemenliğini yitirmeleriyle beraber çöküşe geçmiştir. Ayrıca Dickens ve diğer araştırmacılara göre Semireçye bölgesinde 1649-1650 (12 Hayvanlı takvimine göre 1337-1339 tarihlerini kapsamaktadır) yıllarında görülen veba salgını Hristiyan nüfusunun çoğunu yok etmiş olabilir (2001, 18-19). Aynı zamanda 14. yüzyılda Çin'de Timur Devleti'nin (1370-1507) varlığı ile Doğu Kilisesi'nin Orta Asya'daki etkinliğinin azaldığı ve buna bağlı olarak bölgeyi terk ettiği söylenebilir.

Netice olarak Orta Asya coğrafyasında Hristiyanlığın yayıldığı açıkça görülmektedir. Geçmişten günümüze pek çok Türk halkı, yaşamış oldukları dönemler içerisinde bazen bilinçli bazen ise bilinçsiz birçok kalıntı bırakmışlardır. Araştırmacılar ise bu birinci elden kaynakları gün yüzüne çıkararak medeniyetler hakkında yeni bilgilere ulaşmaktadır. Tarih boyunca çeşitli dinî inançlara sahip Türk toplulukları, mensup oldukları dinlerine uygun ayinler, kitaplar veya kalıntılar bırakmışlardır. Türkler, yaşam kadar ölümün de yaratılışın doğal bir gerçeği olduğunun bilincinde olmuşlardır dolayısıyla buna bağlı olarak sevdiklerini kaybettiklerinde bazı ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Bunlara ölünün arkasından ağıt yakmak (Eski Türklerde "sagu"), yakma, gömme ya da ölüm sonrası çeşitli etkinlikler örnek olarak verilebilir. Ahiret inancına sahip olan topluluklar ölü gömme geleneğini yaygın olarak gerçekleştirmektedir (Mert, 2022, 1-8). Ölü gömmede dikkat edilecek en önemli unsur, mensup olunan dinî inanışa uygun olmasıdır. Türkler genel olarak, ölülerini gömdükten sonra yeri belirtir bir şekilde ölülerin başucuna mezar taşı dikmişlerdir. Böylelikle o mezar taşı mezarın yerini belirtirken, ölen kişi ile ilgili kişisel bilgileri de

içermektedir. Bu mezar taşları bazen süslü sözlerle bazen sade bir şekilde ve hatta yazısız hâliyle de dikilmiştir. Mezar taşları sayesinde araştırmacılar, ölen kişinin ölüm yılını, cinsiyetini, ismini ve belirtildiyse unvanını dahi öğrenebilmektedir. Bilhassa mezar taşları araştırmacılar tarafından bu yönden incelendiğinde önemli veri kaynakları olarak görülmektedir.

Tarihçinin en önemli kaynaklarını kuşkusuz birinci elden kaynaklar oluşturmaktadır. Dünya üzerinde yaşamış olan uygarlıkların neredeyse tamamı yaşayışları boyunca üreterek ortaya koydukları maddî manevî değerleri miras olarak arkalarında bırakmışlardır. Alanında uzman araştırmacılar da bu izleri takip ederek önemli çıkarımlara ve bilgilere ulaşmıştır. Bu kalıntılardan biri olan mezar taşları, milletlerin kültürel ve dinî hayatları hakkında bilgi edinmemizde köprü görevi görmektedir. Örneğin bir mezar taşına bakarak; yazı sistemi, dualar, semboller ve işaretler aracılığıyla değerli bilgiler edinilebilmektedir. Yalnızca bunlarla kalmayarak mezar taşlarının dikilme yönleri dahi uzmanlar için bir ipucu değerindedir. Erken tarihlerden itibaren Türk topluluklarında bahsi geçen bu kalıntıların çeşitli örneklerini görmemiz mümkündür. Türkler, öldükten sonra da hayatın devam edeceğine inanmış ve ölümü ebedî hayata başlamak için bir basamak olarak görmüşler, buna bağlı olarak güçlü bir mezar geleneği geliştirmişlerdir (Alyılmaz, 2011, 93). Alyılmaz, sözü geçen bu mezar geleneğini "*ebedî hayata intikal eden, sonsuzluğa kavuşan kişiye ev yapma, oba, yurt veya çadır kurma düşüncesi*" olarak yorumlamaktadır (2011, 94).

Tez çalışmamız boyunca Nestûrî Türklerin arkalarında bırakmış oldukları bu tarihî mirasın incelenmesi amaçlanmıştır. Orta Asya'da çeşitli alanlarda yayılarak İç Moğolistan ve hatta Çin'e kadar yayılan Hristiyanlık, yüzlerce mezar taşı ile kendisinden hâlâ söz ettirmektedir.

Tez çalışmamız içerisinde sayı bakımından en geniş orana sahip olan ilk bölge Ruslar tarafından "Semireçye" olarak adlandırılan Yedi Su bölgesidir.[12] Sözü geçen bu alan Balkaş Gölü'nün güneyinde ve Mâverâünnehir'in doğusunda bulunan tarihi bir bölgedir (Tang, 2022, 204). Semireçye, (Kazakça: Jetisu, Kırgızca: Dscheti-suu) günümüzde ise Kazakistan coğrafyasının güney ve doğusunda bulunan bir bölgedir ancak Semireçye bölgesinin sınırları aynı zamanda Kırgızistan ve Çin'e kadar da ulaşmaktadır. Çalışmamız içerisinde Tokmak, Burana, Bişkek, Çu Vadisi ve İlibalık etrafındaki mezar taşlarının tümü Semireçye bölgesi başlığı altında toplanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye bölgesi içerisinde eski bir Hristiyan mezarlığı keşfedilmiştir. Императорское Русское Археологическое Общество (Rus Arkeoloji Komisyonu/Rus Arkeoloji Derneği) tarafından kazı çalışmaları için dönemin ünlü Rus arkeoloğu olan N. N. Pantusov görevlendirilmiştir. Pantusov, 1885 yılında başlayarak birbirinin devamı niteliğinde kazılar yaparak birçok Hristiyan mezarlığını ortaya çıkarmış ve bilim dünyasına tanıtmıştır (Alyılmaz, 2009, 190). Semireçye bölgesinde Tokmak, Burana, Bişkek ve Çu Vadisi etrafında birçok mezarlık ve mezar taşı bulunmuştur. Ortaya çıkarılan mezar taşlarının üzerinde çalışmak üzere Rus Arkeoloji Derneği tarafından 13 Aralık 1885 tarihinde düzenlenen Doğu Bölümü toplantısında, elde edilen kaynakların Daniel Chwolson (1819-1911) tarafından çalışılacağına karar verilmiştir (Жумагулов, 2011, 7). Bunun üzerine yazıtların kopyası Chwolson'a verilmiş ve 1886 yılından başlayarak 1890 ve 1897 yıllarında Chwolson, sözü geçen bulguların Almanca çevirilerini yayımlanmıştır.

Mezar taşlarının keşfedildiği diğer bir yer Almalık bölgesidir. Önemli bir konuma sahip olan Almalık coğrafyası, günümüz Özbekistan sınırları içerisinde Taşkent bölgesinde ve Kulca'nın kuzeybatısında yer almaktadır. Cengiz Han döneminde Moğol idaresinde olan Almalık, Cengiz Han'ın 1227 tarihinde vefatıyla Çağatay Devleti'nin merkezi hâline gelmiştir (Esin, 1989, 506; Taşağıl, 2002, 354-355). Almalık'daki mezar taşlarının ortaya çıkarılması ve bölgenin keşfedilmesinde Çinli

[12] Önemli Kazak arkeologlarından biri olan Baypakov, Yedi Su bölgesinin erken tarihî çağlardan itibaren gelişimini ayıntılı şekilde anlatmıştır. Bunun için bk. (Байпаков, Таймағамбетов, 2009, 126-132).

arkeolog Huang Wenbi[13] (1893-1969) ve Rus Pantusov öncülük etmişlerdir. Yine burada bulunan mezar taşları da ilgili araştırmacılar tarafından Almanca, Rusça ve İngilizce gibi kullandıkları dillere çevrilerek bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Yine İç Moğolistan[14] coğrafyası Nestûrîliğin yayıldığı önemli noktalardan birisi olmuştur; keza bu bölgenin güney ve güneydoğusunda Çin, kuzeyinde ise Moğolistan yer almaktadır. İç Moğolistan'ın merkezi Hohhot'tur ve Çin'e bağlıdır. 20. yüzyılla birlikte İç Moğolistan coğrafyasında mezar taşları gün yüzüne çıkarılmış ve bu bölgenin uzmanı olan Hollandalı antropolog T. H. F. Halbertsma, bölgedeki mezar taşlarının detaylarını bilim dünyasına sunmuştur.

Hristiyanlığın ulaştığı bir diğer coğrafya olan Çin, bu tarihî mirası kendi sınırları içerisinde barındırmaktadır. Çin'in güneyinde yer alan ve en önemli liman kentlerinden biri olan Quanzhou (Zayton) bölgesi, mezar taşları ve kitabelerin keşfedildiği diğer bir bölge olmuştur. Dünya tarihi açısından da değerli bir konumda olan Marco Polo'nun seyahatnamesindeki notlardan oluşan eserinde Quanzhou bölgesi ile ilgili mühim noktalara değinilmiştir. 13. yüzyılda gerçekleşen, misyonerlik amacı gütmeyen ve Kubilay Han'ın huzuruna kadar varacak olan bu seyahat, Türk, Moğol ve Çin hakkında önemli bilgileri içermektedir. Nestûrî Hristiyanlığın yayılması açısından kilit bir bölge olan Quanzhou, Marco Polo'nun verdiği bilgiler itibarıyla da aktif bir liman kenti olarak aktarılmıştır. Polo'nun verdiği bilgilere göre Çin'deki bu ticaret ağı, Moğol döneminde en aktif dönemini yaşamaktadır; aynı zamanda Quanzhou, Moğol idaresi altında iken çeşitli zamanlarda Orta Çağ'da Hristiyanlık merkezi olmuştur. Quanzhou, Moğolların, Çin'in güneyini fethiyle beraber yabancı tüccarların uğrak noktası hâline gelmiştir (Pelliot, 1959, 583-597; Haw, 2014, 20). Bahsi geçen Quanzhou bölgesi, bir ticaret merkezi olmakla birlikte, Nestûrî Hristiyanlık başta olmak üzere çeşitli dinlerin Çin'e ulaşmasını sağlamış, Nestûrî Hristiyanlığın kalıntılarını barındırması açısından çalışmamıza da konu olmuştur. Çalışmamız içerisinde Quaznhou bölgesinde keşfedilen mezar taşları ve kitabeler Çinli Niu Ruji, Samuel Lieu gibi ilgili birçok araştırmacı tarafından yayımlanmıştır.

[13] Huang Wenbi gibi ismi Çince olan uzman araştırmacılar, Çince yazılan eser isimleri ve yer isimleri gerek tez çalışması içerisinde gerekse Kaynakça'da latinize edilerek Pinyin sistemine göre yazılmıştır.
[14] İç Moğolistan coğrafyası için bk. Harita: 2, Harita: 7, Harita: 21.

Sözü edilen bölgelere ek olarak günümüzde yeni buluntuların ortaya çıkartıldığı önemli coğrafyalardan bir diğeri de İlibalık'tır. İlibalık bölgesi, geç Orta çağ döneminde Moğol Devleti'nin bir parçasıydı dolayısıyla İlibalık, Doğu Kilisesi'nin varlığının bulunduğu bir bölge olmuştur, öyle ki bölgede elde edilen mezar taşları 13. ve. 14. yüzyıllara aittir (Tashmanbetova, 2019, 22). 21. yüzyılın başlarından itibaren araştırmacılar tarafından yapılan kazı sonuçlarında elde edilen ve yerel halk tarafından "kayrak" olarak adlandırılan yeni mezar taşları keşfedilmiştir. İlibalık kazılarıyla birlikte araştırmacılar tarafından sıkça kullanılan "kayrak" sözcüğü, Orta Asya Türkleri arasında sıkça kullanılan bir kelimedir; öyle ki Jeleznyakov Orta Asya Nestûrî mezar taşlarını konu alan ilgili çalışmasında genel olarak mezar taşı yerine "kayrak" adlandırmasını kullanmıştır (Железняков, 2019, 123-141). "Kayrak" sözcüğünün farklı Türk halkları arasında çeşitli anlamları bulunmaktadır ve hatta "kayrak" kelimesi bazen "kadrak" haliyle karşımıza çıkmaktadır. Kayrak, Eski Türkçe "kadrak" kelimesinden tahavvül etmiş ve "sert kaba bir şey" anlamlarına gelmektedir (Clauson, 1972, 604). Sözü geçen "kayrak", Kazak Türkçesinde "bileği, eğe", Kırgız Türkçesinde "bileği taşı, bileği çarkı, sulanmayan yağmura muhtaç olan toprak", *Divan-ı Lügati't Türk*'de, "kat sözcüğünden alınarak dağ katlarına ve kıvrımlarına verilen isim, qadrak "katlamak", Doerfer'in hazırladığı sözlükte "Urfa için, "kayrak", Moğolca için nehir kenarlarında bulunan çakıl taşı, Kırgızca için bileme taşı", Çağatay Türkçesinde, "bileği taşı, bilek taşı", Özbek Türkçesinde "kesme aletlerini keskinleştirmek için kullanılan taş" anlamlarına gelmektedir (Kadri, 1943, 764; Doerfer, 1967,1599; Мабруфов, 1981, 540; Dankoff, Kelly, 1985, 132; Atalay, 1986, 320; Yudahin, 1988, 423; Koç, Bayniyazov, 2003, 274; Рустамова, 2010, 381; Ünlü, 2013, 600; Ercilasun, 2014, 676; Kaçalin, 2016, 210-229). Yerel halk tarafından balta tarzındaki cisimlerin keskinleştirilmesinde kullanılan kayrak taşının mezar taşlarıyla aynı adlandırılma ile anılması ilginçtir. Jeolojide "metamorfik kaya" olarak adlandırılan kayrak taşları atmosferik şartlardan daha az etkilenmekte ve aşınma bakımından diğer taşlara göre daha az zedelenmektedirler bu bağlamda kullanım alanları bakımından çeşitlilik göstermektedirler (Işık, 2019, 54-64). Orta Asya Türk toplulukları arasında kullanılan ve bilinen kayrak taşları, Anadolu Türkleri arasında da

bilinmekte ve kullanılmaktadır. Anadolu Türkleri arasında "kösüre taşı" olarak da isimlendirilen bu taş "bileği taşı" olarak bilinmektedir. Bahsi geçen kayrakların Mark Dickens tarafından çeviri denemeleri yapıldıysa da henüz İlibalık mezar taşlarının çevirilerini içeren bir yayın yapılmamıştır. Çalışmamız içerisinde keşfedildiği coğrafya itibarıyla Semireçye bölgesi altında toplanan bu yazıtlar 39 adettir.

A. TARTIŞMALAR

Orta Asya'da Türk grupları arasında Nestûrî Hristiyanlığın kabul gördüğünü ve yayıldığını bilmekle birlikte bu durum bazı tartışmalı meselelere de yol açmıştır. Bunlardan biri, Türk halklarının Hristiyanlığın diğer mezheplerine nazaran neden Nestûrî mezhebini kabul ettiği sorusudur. Kuşkusuz Türk toplulukları farklı dinlere daima hoşgörülü yaklaşmışlardır. Bunu kendi dinlerinin dışında kabul ettikleri çeşitli dinî inanışlar ile örneklendirebiliriz. Hristiyanlığın Orta Asya'da daha erken tarihlerde görülmesine rağmen geniş alanlara yayılması Nestûrîler vasıtasıyla olmuştur. Çünkü "Nestûrî" diye adlandırılan diyofizit inanca sahip bu grup, oldukça yoğun misyonerlik faaliyetlerine sahiptir. Nestûrîler, yayıldıkları coğrafyada hedef kitle olan göçebeler arasında nasıl kabul görebileceklerini iyi bilmekteydiler. Öyle ki bu mezhep Orta Asya coğrafyasında yaşayan göçebelerin yaşantısına uymaktaydı. Aynı zamanda Türkler bu dinî grupta bulunan kendini geliştirmiş zanaatkârlar, doktorlar ve saygın kişilerden faydalanmıştır. Nestûrîler devlet kademelerinde önemli görevlere getirilmiş ve Türk kabilelerinde hekimlik, öğretmenlik veya zanaatkârlık mesleklerinde etkili olmuşlardır. Toplum içerisinde sürekli bir etkileşim içinde olan bu grup ile bu grubun itikadının Türkleri etkilemesi kaçınılmazdır. Yine bu hususlara ek olarak vurgulanması gereken diğer bir konu, Doğu Kilisesi içerisinde ikonların yer almaması dolayısıyla Türklerde putperestliğin bulunmaması, Türklerin bu inanışa yakınlık duymalarını açıklayabilen diğer bir noktadır.

Doğu Kilisesi'nin bırakmış olduğu bu mezar taşları ve kitabeler beraberinde başka bir problemi daha ortaya çıkarmıştır. Bahsi geçen yazıtların dillerinin aitlik meselesi, farklı fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yazıtlar kuşkusuz Süryanice-Türkçe kullanılarak yazılmıştır fakat burada merak edilen, kullanılan Türk dilinin hangi

topluluğa ait olduğudur. Konuyla ilgilenen ve çalışan uzmanlar tarafından farklı fikirler ortaya atılmıştır. Öncelikle Chwolson'un 1890 yılında Semireçye bölgesindeki yazıtların çevirisini yayınladığı eserinde Wilhelm Radloff'un[15] bu mesele ile ilgili bir yazısı bulunmaktadır. Radloff genel anlamda yazıtların iki dilli olduğu ve bunlardan birisinin Türkçe olduğu kanaatindedir. Radloff, yazıtlarda kullanılan Türkçenin diğer lehçelerle karşılaştırmasını yaptığında Uygurca kelimelerden bahsetmiştir ancak yazıtlarda yalnızca *Kutadgu Bilig*'de karşılaşılan kelimelerden örnekler bulunduğunu ve bu sözcüklerin Uygurca ile eşleşmediği noktasını da vurgulamıştır. Radloff, yazıtlardaki dili tamamen Uygurca olarak tanımlamamıştır (1890, 147-155). Semireçye'deki mezar taşlarının sayısı diğer bölgelere göre daha fazladır ancak burada Süryani dilinin ağırlığı görülmektedir. Dolayısıyla batıdaki Hristiyan Türk topluluklarının Süryaniceye daha aşina olduklarını, doğuda bulunanların ise Süryaniceyi sadece ayinlerde litürjik bir dil olarak kullandıklarını ve böylece Türk anadilinin doğuda daha baskın olduğunu söyleyebiliriz. Mecdut Mansuroğlu'na göre kitabeler Süryani alfabesi kullanılarak kısa, öz ve düzgün olmayan Süryanice-Türkçe kelimelerle karışık bir biçimde yazılmıştır (1979, 176). Mansuroğlu, kitabelerin diliyle ilgili kullanılan malzeme ve hatalı alfabe göz önüne alındığında bölgede konuşulan dil hakkında kesin bilgiler verilemeyeceğini de eklemiştir. Mansuroğlu bunlara ek olarak kullanılan basit ve dar yazı bilgisi bir sonuca varılmasını güçleştirmekle birlikte kitabelerin vokal durumunun muhtemel olarak Karahanlıca olabileceğini söylemiş ve Karahanlıca'da olduğu gibi eski ünlülerin korunduğunu kabul etmiştir (1979, 177). Semireçye bölgesinde kullanılan Türkçenin aitliği konusunda Mark Dickens da farklı görüşler ortaya atmıştır. Yazıtların bulunduğu Semireçye bölgesi, Karahitay Devleti'nin (1130-1211) ve Çağatay ulusunun önemli bir parçasını kapsadığı bir bölgedir. Dolayısıyla bahsedilen sınırlar kapsamındaki nüfus içerisinde muhtemelen Uygur ve Karahanlı Türkleri[16] başta olmak üzere çeşitli Türk kabileleri bulunmaktaydı. Bölgede Uygur Türklerinin bulunduğu, zira Nayman, Kereyit ve

[15] W. Radloff, Alman asıllı Rus doğu bilimcidir. Türk dili ve kökeni hakkında birçok çalışması bulunmakla birlikte Türkolojinin kurucusu olarak tanınmaktadır. Aynı zamanda Türk dili için önemli bir eser olan *Kutadgu Bilig*'i ilk yayımlayan bilim insanıdır.

[16] Karahanlı Devletinin kökeni üzerine pek çok görüş ortaya atılsa da J. Deguignes'nin ortaya attığı Uygur görüşü hakimdir. Karahanlı Dönemi için bir kısmı tarafından kullanılan "Hakaniye Türkçesi", Uygurca'nın bir devamıdır (Caferoğlu, 1984, 39-42; Anat, Almaz, 2003, 39-66). Aslında burada, yazıtlarda "Uygur" ve "Uygurca" tesiri üzerine dikkat çekmek de faydalı olacaktır.

Merkitlerin o dönemde daha kuzeyde yaşadığı bilinmektedir. Dickens, Çu Vadisi'ndeki mezarlıklarda gömülen insanların çoğunun etnik olarak Uygur Türkleri olduğu düşüncesindedir (2009, 19). Aynı zamanda 13. ve 14. yüzyıllar, Semireçye coğrafyasında Eski Türkçeden Orta Türkçeye geçiş dönemi olarak bilinmektedir. Dolayısıyla 8. yüzyıldan beri bölgede hâkim olan Eski Türkçenin önemi oldukça azalmıştır ve bunların yerini Orta Türkçe Çağatay dili almaya başlamıştır. Dickens'a göre Hristiyan topluluk Süryaniceyi dinî ortamda sadece litürjik olarak kullandı fakat günlük dilleri bir Orta Türkçe lehçesiydi (2009, 41). Bunlara ek olarak Dickens şu ayrıntıyı da atlamamaktadır: yazıtlardaki paleografi o dönemde Orta Asya'nın bazı bölgelerinde hâlen kullanılmakta olan Uygur yazısının etkisini yansıtıyor gibidir; Süryanice karakterlerin yatay olduğu kadar dikey olarak da yazılması, bir etkileşim olduğunu da göstermektedir (2009, 15).

Semireçye bölgesinde keşfedilen yazıtlarda sınırlı bir Türkçe kullanımına rağmen uzman araştırmacılar görüşlerini düşünceleriyle birlikte belirtmişlerdir. Semireçye bölgesine diğer mezarlıklara nispeten daha uzak sayılabilecek İç Moğolistan'daki taşların durumu biraz daha farklıdır. Olon-Süme'deki Süryanice karakterlerle ilgili keşfedilen epigrafik belgeler yetersiz olmasına rağmen, Süryanice'nin aslında Öngüt Hristiyanları arasında çok az bilindiğini öne sürmemize izin vermektedir. Çünkü burada bulunan tüm yazıtlar son derece kısadır ve basmakalıp cümleler şeklindedir (Borbone, 2005, 16). İç Moğolistan'daki yazıtlarda Türkçenin daha yoğun olduğu söylenebilir. Öyle ki İç Moğolistan'da 1983-1984 yıllarında bulunan 1253 tarihli ilginç bir kitabe ile Türkçenin daha yoğun kullanıldığı doğrulanır. Bu kitabe bir haç ile Süryanice iki satır ve Mezmur 34:6a'dan kısa bir alıntı içermektedir (Ma, 2022, 105). Bahsi geçen yazıtın Süryanice kısmı, P. G. Borbone'nin (A. Chow'un 2007 tarihinde yaptığı tercümesini takip ettiği) okuyuşuyla **ܡܒܪܟ ܐܝܬܘ 1), ܘܣ ܐܝܬܘ 2)**,1) ḥur lwātēh 2) w-sabbar bēh) şeklindedir (2019, 138-141; Hamilton, Niu, 1994, 149-150). Uygur alfabesiyle Uygur Türkçesi ile yazılmış olan bu metin ölülerin anısınadır. Pier Giorgio Borbone'ye göre (2015, 17; 2019, 137-138), bahsi geçen yazıtta farklı alfabe seçimiyle vurgulanan litürjik ve gündelik dil arasında açık bir ayrım vardır ve dolayısıyla epigrafik kaynaklar, Batı topraklarında (Semireçye) yaşayan Hristiyanlaşmış Türk

halkları ile Doğu'da (İç Moğolistan) yaşayanlar arasında Süryanicenin farklı bir kullanım derecesini göstermektedir (2015, 17; 2019, 137-138). Yazıtların filolojik olarak hangi grubu temsil ettiği konusunda Borbone de farklı görüşlere sahiptir. Mezar taşları ile ilgili birçok çalışma yapmış olan Borbone, tüm metinlerin tamamen Uygur Türkçesini temsil etmediği görüşündedir. Yapmış olduğumuz şahsî haberleşmelerde, Semireçye bölgesinde bulunan metinlerin, döneminin Semireçye lehçesini, İç Moğolistan'daki yazıtların ise Öngüt Türkçesi lehçesini temsil ettiğini söylemiştir. Borbone bu bilgilere ek olarak, Quanzhou'da keşfedilen yazıtların bölgede yaşayan Türk-Moğol halklarının (Uygur) lehçesini temsil ettiğini belirtmiştir (E-mail, 06.06.2022, 19: 26). Bu hususla alakalı Stephen G. Haw, Quanzhou yazıtlarının Süryani harfleriyle ancak dilinin açıkça Türkçe olduğunu belirtmiştir (2014, 21).

Netice olarak İç Moğolistan'da bulunan yazıtlar Moğol İmparatorluğu'nda önemli bir role sahip olan Öngüt Türklerine aittir. Burada bu kavmin Hristiyan olduğuna dair en büyük kanıtımız 13. yüzyıl sonlarında Kuzey Çin'deki kralları George'un (?-1298) etkin siyasetidir. Kral George'un efsanevi karakteri Moğol-Yuan Dönemi'nde Çin'in kuzeybatı bölgesinde etkili bir Hristiyan ulus olduğunu açıkça göstermektedir. Çin kaynaklarında Öngüt-Moğol evlilik ittifakı sebebiyle Moğol soyu vurgulansa da George'un atalarının Türkçe konuşan Öngüt kabilesinden olduğu açıktır (Tang, 2014, 240). Bahsi edilen bu durum da bizlere İç Moğolistan'daki yazıtlarda Öngütlerin kullandığı Türk lehçesinin unsurlarının varlığı hakkında yorum yaptırabilir.

Kitabelerde kullanılan Türkçenin hangi topluluğa ait olduğunu kesin olarak bilmek mümkün değildir ancak Uygur Türkçesi yoğun olarak görülmektedir. Yazıtların coğrafi olarak dağılımı ve yazılarda kullanılan kısalık, uzunluk, kalıp cümleler gibi unsurlar genel bir çerçevede kesin bir sonuca varmamızı engellemekte, buna bağlı olarak araştırmacılar farklı ve bölgelere bağlı yorumlar yapmaktadırlar. Unutulmamalıdır ki Orta Asya'da Hristiyanlığa dair ilk metinler Nestûrî mezar taşlarıyla sınırlı olmamıştır. Örneğin Turfan bölgesinde de Nestûrî Hristiyanlara ait birçok belge ve metin bulunmuştur. Bu metinlerde Türkçenin varlığı ve önemi görülür.

Metinler Süryani, Soğd ve Uygur dilindedir (Zieme, 1974, 661-666; Tang, 2020, 136-137).

Uygur Dönemi Türk dili uzmanı olan Peter Zieme, Hristiyanlık metinlerinin 7. yüzyıldan Moğol Devrine kadar olan süreci kapsadığını belirtmektedir. Turfan Vahası, Dunhuang, Kara-hoto gibi bölgelerde bulunan metin parçaları dil bakımından çeşitlilik gösterir ve keşfedilen metinlerin ana temaları da farklıdır. Bulunan metinler Süryanice, Soğdca,[17] Uygurca, Çince gibi farklı dillerde yazılmıştır. Süryani Hristiyanlığın yayıldığını kanıtlayan en önemli belgeler mezar taşlarıdır. Zieme, Hristiyan topluluğunun çoğunluğunun Uygurlardan oluştuğunu düşünmektedir (2015, 12-13). Zieme'ye göre bu çeşitli diller ile yazılan ve keşfedilen metinlerle ilgili kesin olarak bir kanıya varmak mümkün değildir. 1980'lerin başında keşfedilen diğer bir önemli bölge olan Kara-hoto Harabeleri de Hristiyanlığın kanıtlarındandır. Kara-hoto'da keşfedilen metinler günümüzde Hohhot'da İç Moğolistan Arkeoloji ve Kültürel Kalıntılar Enstitüsü'nde korunurken, P. K. Kozlov tarafından ortaya çıkarılan parçalar Rusya Bilimler Akademisi Doğu El Yazmaları Enstitüsü'nün El Yazmaları Bölümü'nde saklanmaktadır (Zieme, 2015, 26). Kara-hoto bölgesinde bulunan metinlerle ilgili Zieme, bir makale yayımlamış ve metinler hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir (2013, 99-104). Tangut[18] İmparatorluğu idaresi altında olan ve en bilinen bölgelerinden biri olan Kara-hoto, 1225'de, Moğolların istilası sonucu Moğol himayesine girmiştir dolayısıyla bölgede bulunan metinler Moğol döneminde yayılma alanı bulan Doğu Kilisesi'nin etkisi altındadır. Aynı zamanda bahsi geçen Kara-hoto bölgesinde keşfedilen bu metinler doğum yapan bir kadın için Süryanice dua metinleri içermektedir (Smelova, 2015, 232-234).

Hristiyan inanca sahip Türkler arasında birden fazla dil unsuru karşımıza çıkmaktadır. Bir kez daha vurgulamak gerekirse yazıtların tamamını bir Türk topluluğuna atfetmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Tez çalışmamız boyunca yazıtların çevirilerinde

[17] Yoshida'ya göre, Soğdca ve Uygurca benzerlik göstermektedir zira Soğdların dikey yazdığına dair birkaç örnek vardır. 4. ve 5. yüzyıllarda dikey yazan Soğdlar, bundan sonraki süreçte yatay yazmaya başlamışlardır (2013, 378-384).

[18] Tangut olarak anılan ve Kuzeybatı Çin'de yaşayan bu kavim, 1225 yılında Cengiz Han döneminde Moğol idaresi altına girmiştir. Tangut ülkesindeki bazı gruplar Moğol etkisiyle birlikte Doğu Kilisesi'ne mensup Nestûrî Hristiyanlığı benimsemişlerdir.

kullanılan dil farkları da göz önünde bulundurularak, dil meselesinde bölgesel yorumlara bağlı kalmak yerinde olacaktır.

B. ÇALIŞMANIN AMACI

Tez çalışmamızın hedefi bu dinî grubun faaliyet gösterdiği coğrafyalarda bıraktıkları tarihî mirası incelemektir. Orta Asya bozkırlarında yaşama imkânı bulmuş olan Doğu Kilisesi, izah edildiği gibi ardında zengin bir bakiye bırakmıştır. Tez çalışması olarak bu konunun tercihi hususunda bazı nedenler bulunmaktadır. Araştırmacı, bilimsel bir çalışma yapmayı kendine amaç edinmiş ise önceliği, alana katkı sunmak veya farklı bir perspektif getirmek olmalıdır. Ülkemizde Türklerin dinî inançları hususu üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır ancak Nestûrî mezhebini kabul etmiş Türk halkları hakkında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Türkler için önemli bir tarihsel ve filolojik süreci besleyen bu dönem içerisinde yazılan epigrafik bulgular kuşkusuz büyük bir değer taşımaktadır. Türkiye'de Eski Türk Dili kitapları veya Türklere ait Hristiyanlık metinleri hakkında bilgi veren eserler, bu mevzuya çok kısa değinmektedir, Türk dili ve metinleri üzerine yazılmış bazı eserlerde ise Orta Asya'da keşfedilen Hristiyanlık metinleri konusuna neredeyse hiç temas edilmemiştir (bk. Caferoğlu, 1984, 190; Ercilasun, 2004, 263; Akar, 2005). Türkiye'de Nestûrî yazıtları hakkında birçok mezar taşının bulunduğu bilgisinin ötesinde geniş bir yelpazede okuma yapmak neredeyse imkânsızdır. Türk tarihi ve dili için büyük bir öneme sahip olan bu mesele, üzerinde çalışılması gereken önemli bir mirastır.

Mezar taşları ve kitabeler hakkında yabancı dillerde yazılmış ve uluslararası literatüre katkı sağlamış muhtelif pek çok çalışma mevcuttur. Çok defa adını zikrettiğimiz ve eserlerinden faydalandığımız Daniel Chwolson, Pier Giorgio Borbone, Mark Dickens, Niu Ruji, Samuel Lieu, Tjalling Halbertsma, Wassilios Klein, Çetin Cumagulov gibi bilim insanları mezar taşlarının incelemelerini ve çevirilerini yapmışlardır. Yazıtları Kırgız Türkçesi ile Türk ve bilim dünyasına kazandıran tek araştırmacı olarak Cumagulov[19]'un ismini anabiliriz fakat Cumagulov'un çalışmaları tüm taşların bir çevirisini içermemekte ve birkaç bölge ile sınırlı kalmaktadır. Bunun yanı sıra 2008

[19] Çetin Cumagulov, Kırgızistan'da bulunan Türk yazıtları üzerine çalışan önemli bir bilim insanıdır. Nestûrî Türkler'e ait yazıtların belirli bir bölümünü çalışmalarıyla bilim dünyasına kazandırmıştır (Alyılmaz, 2008, 11-15).

yılında Kubatbek Tabaldiev ve Kayrat Belek'in hazırladığı çalışmada bazı sınırlı mezar taşlarının görselleri yayımlanmıştır ancak bahsi geçen bu çalışma yazıtların çevirisini içermemektedir (2008, 127-155). Türkiye'de Talat Tekin'in kaleme aldığı *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı* adlı eserde kitabelerden üç adet örnek paylaşılmıştır (1997, 68-72). Yine Cengiz Alyılmaz'ın yazmış olduğu "'Türk", "Türkçe" ve "Türk Dili" Kavram İşaretleri Üzerine" adlı makalesinde iki örnek bulunmaktadır (2020, 26, 27). Bu gibi çalışmalar da birkaç mezar taşı örneğinin ötesine geçememiştir. Türkiye'de ve diğer Türk cumhuriyetleri içerisinde tüm yazıtların toplu bir şekilde Türkçe yazı çevirimlerini yapan bir çalışma bulunmaması konunun tercihi hususunda etkili olmuştur.

C. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEMLER

Kaynakların yetersiz oluşu hatta yazıtların Türkçe çeviri örneklerinin olmayışı konunun araştırılmasını güçleştirmiştir. Klasik Süryanicenin Doğu lehçesi ile yazılmış olan bu mezar taşları ve kitabeler Uygur Türkçesi ve diğer Türk lehçelerinden örnekler içermektedir. Yazıtların transliterasyonlarını ve Türkçe çevirilerini yapabilmek için ilk olarak gereken dil bilgisine sahip olunmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda yazıtların orijinal Süryanice metinleri Estrangelo fontu ile yazılmış, daha sonra "Yorumsuz ve Yorumlu Yazı Çevirim"leri yapılmıştır. Cengiz Alyılmaz, transkripsiyon (yazıya geçirme) ve transliterasyon (yazı çevirimi) arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır:

> *"'Yazı çevirimi (translittération / transliterasyon)', herhangi bir yazı diline (grafik dile) ait ögenin veya ögelerin bir başka yazıya / alfabeye aktarılmasını karşılayan terimin adıdır. Yani yazı çeviriminde herhangi bir alfabeyle yazılan metnin başka bir alfabeye aktarılması söz konusudur.* **'***Yazıya geçirme (transcription / transkripsiyon)' ise sözlü dile ait ögelerin yazıya aktarılmasını karşılayan bir terimdir. Bilinen bir dilin lehçe ve ağızları incelenirken ya da sözlüklerde, dil bilgisiyle ilgili kitap ve yazılarda dil ögelerinin okunuşlarını yani söylenişlerini öğretmek veya göstermek gerektiğinde yazıya geçirme (transcription) terimi kullanılır"* (2020, 32; 2021, 271).

"Yazı çevirim" anlamına gelen "transliterasyon", kendi içerisinde yorumlu, yorumsuz ve uyarlanmış yazı çevirimi olarak üç ana gruba ayrılmaktadır (Alyılmaz, 2020, 32). Alyılmaz, yorumsuz yazı çevirimini, metindeki tüm harflerin göründüğü gibi müdahale etmeden aktarılması, yorumlu yazı çevirimini ise metnin daha anlamlı

sözcüklere dönüşmesi için harf eklemelerinin yapılması olarak açıklamıştır (2020, 33). Yine yorumlu yazı çevirimi ile metinde anlatılmak istenen mesaj okuyucuya sunulmaktadır. Üçüncü bir aşama olan uyarlanmış yorumlu yazı çeviriminde, metnin yazıldığı malzemenin hasar görmesi, yıpranması veya metnin silinmesi gibi durumlarda araştırmacı, metnin anlamını bozmayacak şekilde müdahalelerde bulunabilmektedir (Alyılmaz, 2020, 33). Tez çalışmamızda bu çeviri yöntemi takip edilmiş ve Süryani harflerle yazılmış olan metin ilk aşamada yorumsuz, daha sonraki aşamada yorumlu ve en son aşama olarak da Türkçe olarak aktarılmıştır.

Tez çalışmamızda takip ettiğimiz diğer bir yöntem ise numaralandırma sistemidir. Araştırmacılar aynı coğrafyaya ait yüzlerce mezar taşı ve kitabeyi daha düzenli ve anlamlı hâle getirebilmek için numaralandırma sistemi geliştirmişlerdir. Buna bağlı olarak tez çalışmamızda taşların tasnifini kolaylaştırabilmek adına özgün bir numaralandırma sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem içerisine, mezar taşlarının yayınlandığı eserlerde bulunan yazarlara ait orijinal numaralandırma sistemleri de dâhil edilmiştir. Bahsedilen bu sistemle uluslararası literatürdeki numaralar kullanılarak yazıtların karşılaştırması ve tespitinin daha kolay olması amaçlanmıştır. Numaralandırma sisteminde araştırmacıların verdiği özgün numaralar değiştirilmeden parantez içerisinde belirtilmiş ve yayınlanan yazıtlar kronolojik olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte, İlibalık yazıtlarının henüz herhangi bir çeviri yayını bulunmadığı için İlibalık bölgesinde bulunan mezar taşları, bulundukları kronolojik sisteme göre sıralanmış ve numaralarının yanında keşif tarihleri parantez içerisinde yazılmıştır. Oluşturduğumuz sistemde karşılaşılan tek problem, Cumagulov'un vermiş olduğu numaralar olmuştur. Cumagulov yazıtları yer aldıkları müzelere göre tasnif ettiği için her başlık içerisinde her defasında N:1, N:2, N:3 biçiminde numaralama yapmıştır. Bu durum coğrafi dağılıma göre oluşturmuş olduğumuz özgün numara sistemimizde karışıklığa yol açacağından dolayı Cumagulov'un numara sistemini değil sayfa numarasını kullanmak bir mecburiyet olmuştur. Böylece "S: X" şeklinde verilen sayı, Cumagulov'un ilgili eserinde belirtilen sayfada bulunabilecektir. Netice olarak okuyucu, belirtilen kısaltmaları ve numaraları takip ederek ilgili eserde yazıtları kolayca bulabilecektir.

Tez çalışmamız içerisinde belirtmemiz gereken diğer bir husus ise Semireçye bölgesiyle ilgili Chwolson'un 1897 tarihli Almanca eserinde kullandığı kısaltmalardır. Chwolson 1890 yılında yaptığı eserinde 231 yazıtın çevirisini ayrıntılı yorumlarıyla Almanca yayınlamıştır. Chwolson, bahsi geçen 1890 tarihli eserinde gereken açıklamaları yaptığı için devamı niteliğinde yayınladığı 1897 tarihli eserinde, çevirilerde kısaltmalar kullanmayı tercih etmiştir. Tez çalışmamızda kısaltmalara tahminî bir yorum getirmemizin doğru olmayacağı sonucuna vardığımızdan dolayı, 1890 tarihli eserindeki istisnaî kısaltmalar ile 1897 tarihli eserindeki kısaltmalara genel anlamıyla sadık kaldığımızı belirtmek yerinde olur. Yine bu sonuca varmamızda Borbone'nin de tavsiyeleri etkili olmuştur. Bu bağlamda metin içerisinde yazılmayan fakat metnin aslında olan kısaltılmış kısımlar, […] şeklinde yazılmıştır.

D. MÜRACAAT EDİLEN BAŞLICA ESERLER

Birçok eserden yararlanmakla birlikte tez çalışmamızın kaynaklarını oluşturan bazı eserlerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilk olarak kullanmış olduğumuz eser, Chwolson'un 1890 yılında yayınlamış olduğu *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie* adlı eseridir. Almanca olarak yazılmış olan bu eser, mezar taşlarının bulunuş meselesine değinerek dil ve tarihlendirme hususlarında bilgiler içermektedir. Chwolson'un bu eserinde 231 adet mezar taşının Süryanice metinlerinin yanı sıra Almanca çevirileri de bulunmaktadır. Bahsi geçen bu eserinin sonunda Radloff'un da kısa bir yazısı bulunmaktadır. Semireçye bölgesinde bulunan mezar taşlarını bu eserinde toplayan Chwolson, 1897 yılında eserinin devamı niteliğinde *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge* adlı çalışmasını yayınlamıştır. Chwolson, 1897 tarihli eserinde kısaltmalar kullanarak 328 adet mezar taşının Almanca çevirisini yapmıştır.

Mezar taşlarının ilgili bölümleri için çok defa müracaat ettiğimiz bir diğer önemli eser ise Niu Ruji'nin *La croix-lotus. Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture*

syriaque découverts en Chine (XIIIe*-XIV*^{e} *siècles)* adlı çalışmasıdır. Eser Fransızca yazılmış olup, Almalık, İç Moğolistan ve Quanzhou bölgesinde bulunan yazıtların çevirilerini içermektedir. Niu Ruji'nin 2003 yılında sunduğu doktora tezinin geliştirilmiş hali olan bu çalışma 2010 yılında yayımlanmıştır. Niu Ruji'nin bu eserinin yanı sıra yayınlamış olduğu pek çok çalışmasından da faydalanılmıştır.

İç Moğolistan bölgesinde bulunan mezar taşlarının çevirilerine ve görsellerine ulaşmada Halbertsma'nın yazmış olduğu *Early Christian Remains of Inner Mongolia* adlı çalışması kuşkusuz önemli müracaat ettiğimiz eserlerden bir diğeridir. 2008 yılında yayınlamış olduğu bu eser, daha sonraki yıllarda geliştirilerek 2015 yılında son hâlini almıştır. Çalışmamız boyunca 2015 yılındaki eseri kullanılmış olup İç Moğolistan bölümünde kullanılan tüm görsellerin bu kaynaktan alındığını belirtmek yerinde olacaktır. Halbertsma, bu eserinde yazıtların bir çevirisini yapmamıştır. 2018 yılında Dickens ile birlikte yayınlamış oldukları "Inner Mongolian Syro-Turcica I" adlı makalede mezar taşlarının okumalarını İngilizce olarak yayınlamışlardır.

Tez çalışmamız boyunca makalelerinden faydalandığımız diğer bir isim ise P. K. Kokovtsov olmuştur. Kokovtsov, Almalık bölgesinde keşfedilen yazıtların çevirilerini "Христианско-сирийские надгробные надписи из Алмалыка (с приложением табл. XII)" adlı çalışmasında, 1906 tarihinde Rusça olarak yayımlamıştır. Aynı zamanda Kokovtsov'un müracaat ettiğimiz bir diğer eseri, Semireçye'de keşfedilen mezar taşları hakkında genel bilgi ve örnekler içeren, 1909 tarihinde yayımlanan "К Сиро-Турецкой Эпиграфике Семиречья" eseridir. Kokovtsov'un bahsi geçen bu eseri de Rusça'dır.

Tez çalışmamız içerisinde Quanzhou bölgesinde bulunan mezar taşlarının çevirileri için faydalandığımız diğer bir önemli eser, S. Lieu'nun editörlüğünde 2012 tarihinde yayımlanan *Medieval Christian and Manichaean Remains from Quanzhou (Zayton)* adlı çalışmadır. Birden fazla bölümü içeren ve İngilizce olan bu çalışma; yazıtların

keşfi öncesi tarihsel durumu, içeriği, metinleri ve karşılaştırmalarını içermektedir. Lieu'nun başeditörlüğünü yaptığı bu kitapta her bölümde farklı uzmanların yazıları bulunmaktadır.

Tez çalışmamız boyunca kullandığımız diğer bir eserimiz Ç. Cumagulov'un 2011 yılında yayımlanmış olan *Kırgızstandagı Nestorian-Türk zhazuu estelikteri (XIII-XIV Kılımdar)* adlı eseridir. Cumagulov'un bu eseri mezar taşlarının Kırgız Türkçesine çevirisini içermektedir. Mezar taşlarını bulundukları müzelere göre sınıflandıran bu eserde tüm mezar taşları bulunmamaktadır.

Çalışmamız süresince pek çok defa faydalandığımız bir diğer isim Wassilios Klein olmuştur. Klein, Semireçye ve Almalık bölgesinde bulunan yazıtlardan 41 tanesini *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh.* adlı eserinde Almanca olarak 2000 yılında yayımlamıştır. Yine 2002 yılında yayımlanan "Syriac Writings and Turkic Language according to Central Asian Tombstone Inscriptions" adlı makalesinde Nestûrî mezar taşlarının dil özelliklerini ayrıntılarıyla incelemiştir.

21. yüzyılın önemli keşiflerinden olan İlibalık kazıları ve raporları tez sürecimizde müracaat ettiğimiz diğer önemli eserlerdendir. Raporların toplu olarak yayımlanmış olduğu ve sürekli güncellenen "www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm" isimli adres İlibalık ile ilgili uzmanların da kullandığı önemli bir internet sitesidir. Bahsi edilen site, 2014 ve 2021 yılları arasında yapılan arkeolojik kazıların raporlarının bulunduğu ve çalışmamızda sıkça erişim sağladığımız bir sayfa olmuştur.

Çalışmamız içerisinde önemli yer tutan diğer müracaat eserlerimiz Süryani kaynakları olmuştur. Öncelikle Doğu Kilisesi için büyük hizmetlerde bulunmuş olan I. Mar Aba'nın (550-552), Doğu Süryani Kilisesi'nin Sâsânî topraklarından Orta Asya coğrafyasına kadar yayılmasında büyük bir etkisi olmuştur. Mar Aba'nın ölümünden sonra yazılmış olan *Histoire de-Mar Jabalaha, de trois autres patriarches, d'un pretre*

et de deux laīques, nestoriens adlı eseri 1895 yılında P. Bedjan tarafından yayımlanmıştır. Yine Doğu Kilisesi'nin önemli isimlerinden olan Grigorios Bar 'Ebroyo'nun yazmış olduğu ve Ö. R. Doğrul'un 1945-1950 yıllarında Türkçe'ye çevirdiği *Abu'l-Farac Tarihi I-II* adlı eseri çok önemlidir. Bilhassa bahsi geçen eserin II. cildinde Moğollar ve diğer kavimler hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Tez çalışmamız içerisinde istifade ettiğimiz diğer müracaat eserlerimiz seyahatnameler olmuştur. Önemli bilgilerin aktarımında, tarihçiye ışık tutan, mühim kaynaklardan biri olan seyahatnameler, ilgili devletlerin sosyal, kültürel, ekonomik, dinî, siyasî vd. yaşayışlarının gözlemlenmesi sonucu elde edilen bilgileri içermektedir. Moğol Devri dinî hayatıyla alakalı başvurabildiğimiz Wilhelm Rubruck ve Marco Polo'nun seyahatnameleri gerek Moğol dinî hoşgörüsü açısından gerekse Nestûrî Hristiyanlığın Moğol topraklarında konumunun değerlendirebilmesi açısından büyük bir değer taşımaktadır. Wilhelm Rubruck'un seyahatnamesi, Ergin Ayan tarafından 2019 yılında *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat,* Peter Jackson editörlüğünde ve Zülal Kılıç'ın tercümesiyle 2010 yılında *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255* başlığıyla yayınlamıştır. Marco Polo'nun yapmış olduğu seyahat ise Paul Pelliot tarafından üç ayrı kitap şeklinde, 1959 tarihinde *Notes on Marco Polo* adıyla yayımlanmıştır. Bilhassa Marco Polo'nun Çin ülke sınırları içerisinde gözlemlediği bilgileri aktarması, Quanzhou bölgesi ve Çin'de Nestûrîliğin konumu açısından mühimdir.

Tez konumuz üzerine birçok çalışması bulunan bir diğer isim Li Tang olmuştur. Li Tang'ın ve D. Winkler editörlüğünde Doğu Süryani Çalışmaları üzerine farklı ülkelerde toplanan konferanslardan oluşan bildiri kitapları çalışmamız boyunca müraacat ettiğimiz başlıca eserlerden olmuştur. Bunlardan 2009 yılında toplanan konferans bildirilerinden oluşan *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia,* 2016 yılında toplanan konferans bildirilerinden oluşan *Winds of Jingjiao: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia,* 2020 yılında toplanan bildiri yayınlarını içeren *Artifact, Text,*

Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia yine 2022 yılında toplanan bildiri yayınlarını içeren *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* çalışmaları bunlardan yalnızca bazılarıdır. Li Tang'ın doktora tezini içeren ve Moğol tarihi hakkında önemli bilgiler sunan 2011 yılında yayınlanan *East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China* kitabı önemli eserlerdendir.

Tez çalışmamız boyunca müracaat ettiğimiz pek çok sözlük bulunmaktadır. Bihassa faydalandığımız bu sözlükler gerek online gerekse yayımlanmış eserlerden oluşmaktadır. Editörlüğünü J. Payne Smith'in yaptığı 1903 tarihli *A Compendious Syriac Dictionary*, bunlardan yalnızca bir tanesidir. Tez çalışmamız içerisinde kullandığımız pek çok Türkçe sözlük de mevcuttur. Bahsi geçen husus bağlamında S. G. Clauson'un 1972 tarihinde yayımlanan *Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish* adlı sözlüğü, Ahmet Caferoğlu'nun *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* gibi çalışmaların yanı sıra Kazakça, Kırgızca, Çağatayca, Özbekçe gibi pek çok Türkçe sözlük kullanılmış ve sözlükler kaynakçada belirtilmiştir. Aynı zamanda tez çalışmamız içerisinde faydalandığımız birçok online sözlük kaynakçada belirtilmiştir. Bunlara ek olarak yazıtlarda geçen özel Türkçe şahıs isimlerinin okunuşlarıyla ilgili Làszlò Ràsonyi ve Imre Baski'nin 2007 tarihinde yayımlanan *Onomasticon Turcicum: Turkic Personal Names* çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışmamız içerisinde örnek verdiğimiz çalışmaların dışında pek çok eserden de faydalanılmıştır. Mezar taşlarının keşfinden başlayarak yazılan arkeoloji raporlarından da yararlanılmıştır. Bu eserlere ek olarak yazıtların çevirisiyle ilgili yapılmış makale yayınları, kitaplar, tenkit eserler incelenmiştir. Orta Asya coğrafyasının Hristiyanlık bölgesi, Hristiyanlığın yayılması gibi meseleler konusunda ilgili eserlerden faydalanılmış ve bu eserler kaynakçada belirtilmiştir.

Tez çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazıtların menşei meselesine değinilmiş ve mezar taşlarının keşfedilme süreci detaylandırılmıştır. Oluşturulan alt başlıklar ile birlikte mezar taşı ve kitabelerin filolojik özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve bulundukları farklı coğrafyalar açısından karşılaştırması

yapılmıştır. Aynı zamanda mezar taşlarının ilk çevirileri ve araştırmacıların literatüre yaptığı katkılar kronolojik olarak incelenmiştir. Birinci bölüm içerisindeki "Yazıtların Dili" alt başlığında, yazıtları okurken karşılaşılan zorluklara temas edilmiştir. Aynı zamanda mezar taşlarında kullanılan dil meselesi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün son alt başlığını "Yazıtların Tarihlendirme Meselesi" konusu oluşturmaktadır. Mezar taşlarının kendine özgü olan tarihlendirmeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde mezar taşlarının yorumsuz, yorumlu yazı çevirimleri ile Türkçe çevirileri bulunmaktadır. Sözü geçen yazıtlar, değinilen numaralandırma sistemleri ile keşfedildiği coğrafyaların alt başlığında kronolojik şekilde sıralanmıştır. İkinci bölüm Semireçye, Tokmak-Burana, Bişkek-Çu Vadisi, İlibalık, Almalık, İç Moğolistan ve Quanzhou'da bulunan yazıtlar şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Coğrafik olarak bu isimlerle ayrılan taşlar da kendi başlıkları içinde tarihli, tarihsiz ve yazısız mezar taşları adıyla ayrılmıştır. Bunu yapmamızdaki ana sebep, mezar taşları arasında belirli bir standardın olmamasıdır. Yazıtlar taş ustaları tarafından tarihli veya tarihsiz şekilde yazılmıştır. Mamafih hiçbir bilgi vermeyen, yalnızca bir haç veya sembollerden oluşan mezar taşları da bulunmaktadır. Bu sebeple bu yazıtlar da yazısız taşlar olarak tasnif edilmiştir. Malzemenin bol ve çeşitlilik göstermesi, çalışmamızda tasnifleme yöntemini kullanmamızda bir gereklilik oluşturmuştur. Ayrıca İkinci Bölüm içerisinde, yazıtlarda zarar görmüş, silinmiş, belirsiz veya çevrilemeyen kelimeler, olduğu gibi bırakılmış ve bu durum dipnotta belirtilmiştir.

Tezin son bölümünü Türkçe kitabeler oluşturmaktadır. Kitabeler bölümü, yazıtın atfedildiği kişinin adına göre sıralanmıştır. Süryani alfabesiyle yazılmış olan bu kitabelerin neredeyse tamamı Türkçedir. Kitabelerdeki Türkçe çevirilerin isabetli bir anlam kazanması için Cengiz Alyılmaz'ın tavsiyeleri yönlendirici olmuştur. Kitabeler bölümünde okumakta zorluk çektiğimiz kısımlar müdahale edilmeden bırakılmıştır.

1. NESTÛRİ TÜRKLERE AİT MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER

Tarihte bilinen ve yazı sistemine sahip uygarlıklar kendilerine ait yazılı veya yazısız pek çok kalıntı bırakmışlardır. Bırakmış oldukları yazılı belgeler kimi zaman bir kâğıt parçasına yazılırken kimi zaman ise kâğıt görevi üstlenecek malzemelere işlenmiştir. Epigraflar ve filologlar için büyük bir veri olarak görülen, yazının olduğu her arkeolojik kalıntı, tarihçiler için de büyük bir önem taşımaktadır. Sözü geçen kalıntıların bir parçası olan mezar taşları ve kitabeler de halkların tarihî ve filolojik geçmişlerini tahmin etme aşamasında araştırmacılara ışık tutmaktadır.

Hayat kadar ölüm de hayatın bir gerçeği olmakla birlikte tarihsel süreçlerde insanlar ölülerine saygı göstermişler, buna bağlı olarak yakma, gömme gibi çeşitli defin merasimi uygulamalarında bulunmuşlardır. Farklı kültür ve dinlere mensup topluluklar, defin konusunda çeşitli uygulamalar yapsa dahi, ölüye ve mezarlığa saygı duyma konusunda birleşmektedirler çünkü mezarlıklar maddi unsurlar kadar manevi ve ruhani unsurları da beslemektedir (Mermutlu, Öcalan, 2011, 14). Mezar taşları, bilindiği gibi toprağa gömülen ölülerin ardından ölen kişinin başucuna dikilmektedir. Dinî inanışlara göre farklılık gösterebilen bu durumun ana sebebi, ölünün yattığı yere işaret etmektir. Milli kültürün yansımaları olan bu taşlar aynı zamanda halkların duygu, düşünce ve sanat zevklerinin bir aktarımıdır (Karamağaralı, 1998, 33). Türk Dil Kurumu'nun hazırlamış olduğu *Türkçe Sözlük*, mezar taşını "*Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın başucuna dikilen taş, hece taşı*[20]" olarak tanımlamaktadır (Akalın, 2011, 1674). Bu taş üzerinde bazen yalnızca kimlik bilgileri, doğum ve ölüm tarihi bulunurken bazen daha uzun dualar ve mesajlar yer almaktadır.

Kitabeler ise anılması istenilen kişi ya da kişiler için dikilen abidelerdir. Yine bahsi geçen *Türkçe Sözlük*, kitabe veya yazıt için "*Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak*

[20] Halk ağzında mezar taşına "hece taşı" denmektedir.

için bir şey üzerine kazılan yazı, kitabe" tanımlamasını yapmıştır (Akalın, 2011, 2562). Türkler, tarih boyunca ardında pek çok mezar taşı ve kitabe bırakmış bir millettir. Tez çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümünü oluşturan bu kaynaklar detaylıca incelenerek sunulacaktır.

1.1. Yazıtların Menşei ve Keşfedilme Süreci

Orta Asya coğrafyası geçmişten günümüze kadar çeşitli halkların, dinlerin ve kültürlerin kesişim noktası olmuştur. Orta Asya sınırları içerisinde bulunan geniş bozkırlar, çeşitli halklar ve buna bağlı olarak kültürel zenginliğin yanı sıra bölgede bulunan ticaret yolları bu coğrafyayı daha çekici bir hâle getirmiştir. Birçok dinin yayılma alanı olan Orta Asya, Hristiyanlık için de durak noktası olmuştur. Çeşitli nedenler ile Orta Asya'ya yayılan Doğu Hristiyan Kilisesi ve buna bağlı olarak gelişen misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyanlık azımsanmayacak derecede taraftar toplamıştır. Bölgedeki arkeolojik çalışmalar ile elde edilen bulgular da bunu kanıtlar niteliktedir. Çalışmamızın ana malzemesi olan bu yazılı belgelerin bulunuş süreci ve kökenleri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Orta Asya'nın malzeme açısından zengin coğrafyaları olan günümüzdeki Kırgızistan, Kazakistan, İç Moğolistan ve Çin, Nestûrî varlığının uğrak noktaları olmuştur. Sözü edilen bu bölgelerde eski Türk yazıtlarının birçok örneği olduğu gibi tarihin önemli bir parçasını oluşturan Hristiyan Türklere ait yazılı belgeler de bulunmuştur. Ortaya çıkarılan bu belgeler 13 ile 14. yüzyıllar arasında bölgenin siyasî, kültürel, filolojik ve dinî yapısı hakkında bize önemli bilgiler vermektedir.

Mezar taşlarının keşfedildiği ilk coğrafya Semireçye bölgesidir. Bu bölgenin sınırları Kazakistan'ın güney ve doğu kısmında bulunmakla birlikte Kırgızistan ve Çin'e kadar da ulaşmaktadır. Semireçye coğrafyası erken dönemlerden itibaren günümüze kadar Türkçe konuşan ve çeşitli Türk halklarının bulunduğu bir bölgedir (Камолиддин, 2021, 47-50). 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye, Tokmak ve Bişkek bölgelerini

içine alan yerleşimlerin yakınlarında eski bir Hristiyan mezarlığı bulunmuştur (Жумагулов, 2011, 7). Kırgızistan ve Orta Asya'daki Orta Çağ Hristiyanlığının arkeolojik çalışmaları, 1885'te iki mezarın keşfiyle başlamıştır. Bugünkü Bişkek şehrinin güneydoğu eteklerinde bulunan Karacigaç köyünün yakınlarında olan bu bölgeyi daha sonra Burana ve Tokmak'ta bulunan mezarlıkların keşfi takip etmiştir (Кольченко, 2018, 48).

Araştırmacılar için büyük ilgi uyandıran bu gelişme sonrasında bölgede çalışması için Rusya Arkeoloji Komisyonu, N. N. Pantusov'a[21] (1849-1909) yetki vermiştir. Pantusov göreve geldikten sonra çalışmalarına hız kesmeden başlamış, Semireçye bölgesinin Bişkek yakınlarındaki Alamedin köyünde sulama kanalında, üzerinde haç bulunan çok sayıda yazıt ortaya çıkarmıştır. 1885 yılında bölgeye giden Pantusov ve ekibi 35 adet mezar kazarak çalışmalara başlamış ve bunu 1886 yılında Burana yakınlarında 85 adet mezarın daha açılması takip etmiştir (Кольченко, 2018, 48). 1885 yılında başlayarak devamında aralıklarla süren kazı çalışmaları sonucunda Bişkek, Burana ve Tokmak'ta 611'e yakın mezar taşı ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan mezar taşı sayısı 600'ü aşkın olmasına rağmen 3000 mezara ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu bulgular araştırmacılara Hristiyan cemaatinin yalnızca %20'lik kısmı hakkında bilgi vermektedir (Dickens, 2014, 14).

Pantusov, 1885-1908 yılları arasında Semireçye ve Almalık'ı çok defa ziyaret etmiş ve kazı çalışmaları hakkındaki ayrıntılı bilgiyi komisyona sunmuş, bunlara ek olarak da 1885-1908 yıllarındaki kazılar ve buluşlar sonrasında elde ettiği bilgi ve gözlemlerini eserlerinde kaleme almıştır. Pantusov, Semireçye'deki 13.-14. yüzyıllara ait olduğu bilinen mezarları ayrıntılı şekilde incelemiş ve kazılan mezarlıkların üç dönümlük bir tarım arazisini kapsadığını belirtmiştir. Bahsi edilen mezarlıklar bulunduğunda, çevre sakinleri tarafından mezarlıkların bulunduğu arazinin bir kısmı

[21] N. N. Pantusov Orta Asya coğrafyası için önemli bir arkeolog ve oryantalisttir. Pantusov arkeolog olmasının yanı sıra aynı zamanda Türkologdur. Türk dili için birçok çalışması bulunan Pantusov'un, "Tarançi Tapişmaklari" adlı çalışması en bilinenler arasındadır. Bu eserinde Pantusov, Tarançi bulmaca ve bilmecelerini Rusça neşretmiştir. 1849-1909 yılları arasında yaşayan Pantusov, aynı zamanda çağdaş Türk lehçeleri araştırmacıları arasındadır.

sürülmüş ve hububat ekimi yapılmış durumdaydı. Yalnızca sulama için erişilmesi zor bazı alanların boş kaldığı görülmüştür (Пантусов, 1886, 74). Çiftçiler, tarım arazisini sürmek amacıyla taşları belirli bir bölgeye taşıdıkları için taşların bulunduğu yer bizlere mezarlıklar hakkında bir işaret vermemektedir (Пантусов, 1886, 74). Bulunan taşların herhangi bir şeyi temsil etmediğini bildiren Pantusov ancak bunların cilalanmış sert kaya parçalarından oluştuğunu ve her taşın boyutunun farklı olduğunu bildirmekte ve aynı zamanda bu taşların kolay taşınabilmesi adına küçük olduğu ve üzerine yazı yazılabilmesi için düz bir yüzey vermek amacıyla kaba yapay cilalama yapıldığına dikkat çekmektedir (1886, 75). Mezarlığın kapladığı alanda 611 taş sayıldığını bildiren Pantusov, bazı taşların sadece haç işaretleri veya resimlerinin bulunduğunu, bazılarının yazılı olduğunu ve hepsinin şekil ve boyutlarının farklı olduğunu ve bunlara ek olarak, yazıtların okunabilirlik durumunun da aynı olmadığını, bazılarının net okunabildiğini, bazılarının ise belirsiz daha az kazındığı bilgisini vermiştir (1886, 87). Pantusov, net bulgulara ulaşmak için birkaç mezarlık daha açmıştır. Açılan mezarların birinde bir aile mezarlığına denk gelen Pantusov, bir mezarda birden fazla ölünün olabileceğini kanıtlamıştır (1886, 82); bilhassa Semireçye'de bulunan ve çevirileri yapılan taşlar da bunu destekler durumdadır. Pantusov, mezarda yatan ölülerin ayaklarının doğuya yatırıldığını, ölülerin yatış pozisyonlarının aslında mezarcının inisiyatifinde olduğunu belirtmiştir çünkü mezar alanı dardır ve ancak mezarcı yardımı ile ceset, alana sığabilmektedir (1886, 82).

Pantusov, kazı çalışmaları sonrasında yayınladığı ilk eserinde Çu Vadisi'nde benzer bir antik Hristiyan mezarlığının bulunduğunu ve Tokmak ile Burana'nın antik kulesinden çok uzakta olmayan bu mezarlığın, taşları üzerinde haç tasvirleri olduğunu belirtmiştir. Burana Kalesi, Tokmak şehrinin karşısında dağlara yerleştirilmiştir. Burana ile yukarıda belirtilen Alamedin veya Bişkek Mezarlığı arasındaki mesafe, 50 *verst*[22] yani yaklaşık 50 kilometredir (Пантусов, 1886, 78). Pantusov, Tokmak'taki mezarlardan birkaçını kazmış ve burada da aile mezarlarına denk gelmiştir.

[22] *Verst*, Rus uzunluk ölçü birimidir, 1,0668 km. ve 3500 feete karşılık gelir.

Bişkek, Burana, Tokmak ve Çu Vadisi çevresinde bulunan 600'den fazla mezar taşının genelini Semireçye bölgesi olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Tez çalışması içerisinde bahsedilen bölgelerde bulunan mezar taşları Semireçye coğrafyası içerisine dâhil edilmiştir.

Pantusov yaptığı kazı çalışmaları sonucunda yazıtları keşfetmiş fakat çeviri ve yorumlamasını yapmamıştır. Keşifler sonrasında Rus Arkeoloji Derneği, 13 Aralık 1885 tarihinde düzenlediği Doğu Bölümü Toplantısı'nda, elde edilen kaynakların Daniel Chwolson[23] (1819-1911) tarafından çalışılacağına karar vermiştir (Жумагулов, 2011, 7). Bunun üzerine yazıtların kopyası Chwolson'a verilmiş ve 1886 yılında ilk 22 mezar taşı Almanca olarak yayınlanmıştır. Chwolson, 1890 yılında 231 adet mezar taşını daha Almanca çevirileri ile yayınlamış ve 1897 yılında yeni keşfedilen 328 yazıt ile de bunlara ekleme yapmıştır. Chwolson'un çalışmalarında Türkçe okumalar için ünlü Türkolog Wilhelm Radloff'un yardımları olmuştur. Yine bu dönemde Chwolson'un çağdaşı olan S. S. Slutskiy, 1889 tarihinde yazıtların çevirilerini ve fotoğraflarını yayınlamıştır (Кольченко, 2018, 49-50). Semireçye'de bulunan 600'den fazla yazıt ile günümüze kadar yeni keşfedilen mezar taşları, alanın uzman araştırmacıları tarafından yayınlanmıştır. Cumagulov, Semireçye coğrafyasında bulunan mezar taşlarını 1987 yılında *Epigrafika Kirgizii, Vıpusk III* adlı eserinde, daha sonra 1971 yılında *Yazık Siro-Turkskih (Nestorianskih) Pamatnikov Kirgizii* adlı eserinde ve son olarak 2011 yılında yayınlanan *Kırgızstandagı Nestorian-Türk zhazuu Estelikteri (XIII-XIV Kılımdar)* isimli çalışmasında toplu hâlde neşretmiştir. Cumagulov'un 2011 tarihli eserinde yazıtlar Kırgız Türkçesi ile çevrilmiştir. Bu araştırmacılara ek olarak, Batılı uzmanlardan Pier Giorgio Borbone, Mark Dickens, Niu Ruji, Wassilios Klein, çeviri yayınlar yapmışlar ve yazıtlarla ilgili bilgi edinebileceğimiz eserler kaleme almışlardır.

[23] 1819 yılında Wilna'da dünyaya gelen Daniel Abramovich Chwolson, İbranicenin yanı sıra Almanca, Fransızca ve Rusça bilmektedir. Almış olduğu eğitimler ve görevler sonrasında unvanlar almıştır. Hristiyanlık inancını benimseyen Chwolson birçok eser yazmakla birlikte çalışmamız içerisinde büyük öneme sahip *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie* ve *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge* çalışmaları sahibidir. Sözü geçen Süryanice ve Türkçe Hristiyanlık yazıtlarını içeren bu eserlerde Türkçe konusunda Radloff'dan yardım almıştır. Aynı zamanda Chwolson'un Süryanice mezar taşlarını da Süryanice bilen biri yardımıyla okuduğu söylenmektedir. Chwolson, 1899 yılında vefat etmiştir.

Doğu Süryani Kilisesine ait olan bu zengin bakiyenin belgelerinin keşfi günümüzde hâlâ devam etmektedir; zira İlibalık'ta yapılan kazı çalışmaları bu durumun delillerindendir. Usharal-İlibalık, günümüz Kazakistan sınırları içerisinde yer alan Kayalık ile birlikte Yedi Su'nun en önemli Orta Çağ kenti olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda İlibalık, Kırgızistan'daki Suyab (Ak-beşim), Navakent (Krasnaya-Reçka) ve Balasagun (Burana) gibi güneybatıdaki diğer Orta Çağ şehirlerine ve doğudaki şehirlere bağlı olan ticaret yollarının bir parçası konumundadır (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, 2014, Erişim Tarihi: 23.10. 2022). Steven Gilbert'a göre, nümizmatik kanıtlar bugünkü güneydoğu Kazakistan ve kuzeybatı Kırgızistan'ı kapsayan Semireçye bölgesinin çoğu gibi Karluk yönetimi altında olduğunu gösteriyor (2022, 38). İlibalık bölgesi, Çağatay Hanlığı'nın idari başkenti olan Almalık'a da sadece 53 km. uzaklıktadır, öyle ki İlibalık bölgesinde elde edilen nümizmatik bulgulara ve Nestûrî yazıtlara Almalık'ta da raslanmaktadır, bilhassa bu durum iki bölge arasında gerek kültürel, ticarî gerekse dini bir bağlantı olduğunu kanıtlamaktadır (Voyakin, Gilbert, 2020, 358).

2014 tarihinde Kazakistan'ın güneydoğusunda, Çin sınırına yalnızca birkaç kilometre uzaklıktaki bölgede Kazak bir öğretmen, bir metre boylarında Nestûrî bir mezar taşı keşfettiğini bildirdi. Bu gelişmeler, bölgede Amerikalı Kevin White, Kazak arkeologları D. Dimitry Voyakin ve Karl Baypakov gibi araştırmacılar liderliğinde uluslararası bir araştırma kazısını başlatmıştır. Bahsi geçen projenin sponsorluğunu Christoph Baumer'in Avrasya Keşif Derneği ile Tandy Arkeoloji Enstitüsü yapmıştır ve aynı zamanda Stephen Ortiz ve Thomas Davis'in himayesinde Amerika Birleşik Devletleri'nden arkeoloji ekipleri katılım sağlamıştır. Bahsi geçen projenin 2016 tarihinde başlamasından bu yana Kazakistan'ın yerel arkeolog ve sakinleri de büyük bir özveriyle fayda sağlamışlardır (Gilbert, 2022, 39). Yapılan arkeolojik kazılarda 2021 tarihi itibariyle 39[24] Nestûrî mezar taşının bulunduğu bilinmektedir. İlibalık coğrafyası üzerinde arkeolojik çalışmaların devam ettiğini belirtmek ve her geçen yıl

[24] İlibalık bölgesinin uzmanlarından ve kazı başkanlarından biri olan arkeolog Steven Gilbert, kendisiyle yapmış olduğumuz şahsî görüşmede 2022 yılının Temmuz ayı içerisinde yeni bir mezar taşının keşfedildiği bilgisini paylaşmıştır. Bahsi geçen bu yazıtın 2023 yılı itibariyle yayımlanacağını belirtmiştir. Kendisine bu önemli bilgileri paylaşarak çalışmamıza sağlamış olduğu katkılardan ve tavsiyelerinden dolayı teşekkür ederiz.

buluntuların sayılarının artacağı umut edilmektedir. Araştırmacılar tarafından arkeoloji kazılarının devam ettiği bu bölge konumu itibariyle Semireçye bölgesinde yer almaktadır.

İlibalık coğrafyasında elde edilen Nestûrî yazıtlara, geleneksel Orta Asya ve Moğolistan'da kullanılan bir mezarın yerini gösteren ve mezar taşı anlamına gelen "kayrak"[25] ismi verilmektedir (Voyakin, Gilbert, 2020, 357). İlibalık coğrafyasında keşfedilmiş olan 39 yazıtın en ilgi çekici ve vurgulanması gereken hususlardan birisi de kayrakların üzerinde bulunan haç şekilleridir. Voyakin, Gilbert ve Stewart'a göre, Kazakistan coğrafyasındaki Hristiyanlığın kanıtı sayılan bu haç simgeleri adeta bir desen kitabından kasıtlı seçimler yapılarak tasvir edilmiş gibidir; bilhassa bazı kayraklarda bulunan haç tasvirleri Avrupa'da kullanılan haç simgelerine benzemekte, bazıları ise geç antik dönem Akdeniz haçlarını temsil etmektedir (Voyakin, Gilbert, 2020, 361-363; Gilbert, 2022, 43). Yine İlibalık mezar taşlarında kullanılan 39 yazıtın içinde 6 yazılı mezar taşında geçen "rahip" unvanı ve dini isimler bölgede örgütlü bir kilisenin varlığını gözler önüne serer niteliktedir (Gilbert, 2022, 43).

Mezar taşlarının keşfi yalnızca Semireçye bölgesiyle sınırlı kalmamış, Almalık bölgesinde de yeni Hristiyan mezarlıkları keşfedilmiştir. Orta Çağ'ın önemli merkezlerinden biri olan ve günümüzdeki Özbekistan'ın sınırları içerisinde olan Almalık, bugünkü Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin Huocheng (霍城县) ilçesinin doğusunda yer almaktadır (Zhou, 2020, 37). Huocheng ilçesine 13 km. uzaklıkta antik bir kent olan Almalık, Yuan Hanedanı (1271-1368) Dönemi'nde Nestûrîliğin faaliyet merkezlerindendir. Coğrafî konumu tam olarak bilinmemekle birlikte bölgenin keşfi için Çinli arkeolog Huang Wenbi (1893-1969) ve Pantusov öncü olmuştur (Niu, 2010, 33). Bu iki uzman arkeolog liderliğinde Almalık bölgesinde yeni mezarlıklar ve yazıtlar keşfedilmiştir. Aynı zamanda Çinli arkeolog Wenbi Almalık'ta Toglug Temür Han'ın (1347-1362-3) mezarını ortaya çıkartmıştır (Tang, 2011a, 82-83). Pantusov 13.

[25] Günümüzde Özbekçe'de ise mezar taşlarına "kabir taşı" denmektedir.

ve 14. yüzyıllarda Çağatay hanlarının ikametgâhı olan Almalık kentinin bulunduğu yerde, Tokmak'ın yaklaşık 100 mil kuzeydoğusunda, bir mezarlık daha keşfetmiştir (Niu, Li, 2009, 91). Bölgedeki Hristiyanlık araştırmalarında bir sonraki dönüm noktası, 1902'de Almalık'ta açılan üçüncü mezarlık olmuştur. Almalık mezarlığının keşfi, dağlık bölgelerde Hristiyanlığın izlerinin olabilme ihtimalini arttırmıştır (Кольченко, 2018, 52). Yapılan araştırmalar sonucunda Wenbi, bölgenin 16. yüzyılda hâlâ yerleşim gördüğü sonucuna varmıştır (1983, 16).

20. yüzyılın başlarında ortaya çıkarılan bu mezar taşlarının orijinalleri İmparatorluk Arkeoloji Komisyonuna ve Rus İmparatorluk Arkeoloji Derneği'ne teslim edilmiştir. Almalık'ta keşfedilen mezar taşları paleografik ve filolojik olarak yukarıda bahsedilen Hristiyan-Süryani Semireçye yazıtları dizisiyle yakından ilişkilidir (Коковцов, 1904-1905, 190). Bilhassa Semireçye'de bulunan 600'den fazla Nestûrî mezar taşı arasında en az yedi tanesi, mezar sahiplerinin Almalık kökenli olduğunu göstermektedir dolayısıyla bu durum Semireçye ve Almalık'taki Nestûrî Hristiyanları arasında yakın bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Niu, 2008, 3).

Almalık'ta bulunan bu yazıtlar üslup bakımından Tokmak, Burana, Bişkek ve Çu Vadisi çevresindeki yazıtlara benzemektedir ancak işçilik bakımından diğer bölgelere göre daha kaliteli şekildedir (Niu, Li, 2009, 92). Semireçye'deki taşlar ile genel çerçevede benzerlik var iken bazı farkları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira Almalık'taki taşların üzerinde lotus desenleri, İç Moğolistan'da bulunan mezar taşları ile daha yakın benzerliktedir (Zhou, 2020, 37). Almalık'taki yazıtların çoğu basit Süryanice-Türkçe kelimelerden oluşan cümlelerle yazılmıştır. Almalık yazıtlarını Kokovtsov ve Niu Ruji, birbirinin devamı niteliğinde çeviriler ile neşretmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarına doğru bir dizi Hristiyanlık yerleşiminin bulunmasını, İç Moğolistan'daki keşifler takip etti dolayısıyla bu gelişme araştırmacıların konuya olan ilgisini daha da artırdı. İç Moğolistan coğrafyasında ilk Öngüt Hristiyan yerleşimleri

ve nesneleri 19. yüzyıl sonlarında misyonerler tarafından keşfedilmiştir. Bu misyonerler İç Moğolistan'daki yazıtların üzerinde bulunan lotus çiçekli haçları belgelemişlerdir. İç Moğolistan bölgesinde birden fazla cemaatin bulunduğu aşikârdır ve buna bağlı olarak bölgedeki araştırmalar bazı dönemlerde hükümet tarafından sınırlandırılmıştır Misyoner cemaatlerin keşiflerinden sonra bölgede saha çalışmaları başlamış ve 1927 yılında Sven Hedin başkanlığında bir grup arkeolog tarafından Çin-İsveç keşif gezisi gerçekleşmiştir. Hedin'in gezisine üye olan Danimarkalı Henning Haslund-Christensen, 1923-1930 yıllarında İç Moğolistan'ı araştırmış ve Çin'in kuzeyine bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Bailingmiao yakınlarında bir Nestûrî yerleşimi bulmuştur ancak bu bölgenin Olon-Süme olması ihtimaller arasındadır. Haslund, yerleşim içerisinde taş haçların, yıkılı duvarların ve sulama kanallarının varlığından bahsetmiştir (Halbertsma, 2015, 81-83). Hedin'in keşif gezisinin diğer üyelerinden biri olan Çinli arkeolog Huang Wenbi 1929 yılında yapmış olduğu gezisinde surlarla çevrili bir alana rastlamıştır. Sözü geçen alan, bölgedeki çobanlar ve yerel halk tarafından Olon-Süme olarak bilinen ilk Nestûrî yerleşimidir ancak Huang Wenbi, Haslund gibi bu yerleşimin Olon-Süme olduğunun farkında olmamıştır (Halbertsma, 84-85).

İlerleyen yıllarda Owen Lattimore 1932'te Olon-Süme'yi ziyaret etmiş ve burayı harap bir Nestûrî kenti olarak tanımlamıştır. Wenbi ve Husland'ın gezilerinde onlara eşlik etmiş olan Araş isimli bir Moğol, Lattimore'a da gezi sırasında eşlik ederek onu yönlendirmiştir. Lattimore, ziyaretini, 1934 yılında yazmış olduğu "A Ruined Nestorian City in İnner Mongolia" isimli makalesinde ayrıntılarıyla paylaşmıştır. Lattimore, 1932 yılında keşfettiği yıkık şehrin, Kweihwa'nın kuzeyindeki Moğol bölgeleri ve Pailingmiao arasındaki en uğrak doğu-batı yolunun yakınlarında olduğunu belirtmiştir (1934, 481). Lattimore'a göre, keşfettiği alandaki hiçbir levha birden fazla haç işareti ile işaretlenmemiştir ve taş, her zaman levhanın diğer ucunda bulunmaktadır (1934, 489). Halbertsma'ya göre Lattimore'un Olon-Süme gezisi Husland ve Wenbi'ye göre daha kapsamlıdır çünkü 1932 yılında yayınladığı makalesinde verdiği bilgilerle bölgeye olan dikkati çekmiştir, aynı zamanda Lattimore'un bu bölgenin

Öngütler tarafından kurulduğu ve bunların Nestûrî kökenli olduğu sonucuna varması onu diğerlerden bir adım öne çıkartmıştır (2015, 90).

Lattimore'un ardından Kanadalı kâşif Desmond Martin, 1936'da bir başka Öngüt Hristiyan bölgesi grubunu keşfetmiştir. Martin'in keşfettiği bölgeler Jellag, Shabe Khuren, Ulan Baishing, Wangmuliang, Wang-mu ve Mukhor Soborghan'dı ve bu yerleşimlerden Wangmuliang birçok mezar taşını içeriyordu. Martin burada bulunan kalıntıları yayınlamış ve onu Çinli arkeolog Gai Shanlin (1936-2020) takip etmiştir (Dickens, Halbertsma, 2018, 279-281). Yapılan çalışmalar günümüze kadar uzanmış ve 21. yüzyılın başından itibaren bu alanda çalışmalar ve yayınlar yapılmaya devam etmiştir. Niu Ruji, ortaya çıkarılan yazıtları okunuşlarıyla birlikte yayımlamıştır. Aynı zamanda İç Moğolistan bölgesi uzmanlarından Halbertsma, burada bulunan yazıtları toplu hâlde 2008 yılında, daha sonra düzenlemeler ve güncellemelerle 2015 yılında okuyuculara sunmuş, bu çalışmasında yazıtların çevirileri dışında çeşitli görselleri ve ayrıntılı bilgilerini de vermiştir. Yine Halbertsma, aynı çalışmada bulunan ve çevirisi yapılmamış eserleri Dickens ile birlikte çevirileriyle 2018 yılında ortak bir makaleyle bilim dünyasına kazandırmıştır.

Halbertsma'ya göre; İç Moğolistan coğrafyasında keşfedilen mezarlıklar genellikle eski şehirlerin kuzeydoğu ucunda yer almaktadır ve diğer taşlarda olduğu gibi mezar taşları bulundukları mezarlıklardan kaldırılmıştır; aynı zamanda bölgede yaşayan göçmenler ve çobanlar taş malzemeyi duvarlar ve kapı söveleri için temel taşı olarak kullanmışlardır, diğerleri ise yalnızca dekoratif amaçlı kullanılmaktadır (2005, 122).

İç Moğolistan coğrafyasında keşfedilen yazıtların durumlarını şekil ve görüntü itibariyle değerlendirdiğimizde, Semireçye ve Almalık bölgesindeki yazıtlardan birçok konuda farklı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Mezar taşları renk, yapı ve malzeme bakımından büyük ölçüde değişiklik gösterir; bilhassa malzemeler çoğunlukla granit bazen de mermerdir. Alçak kabartmadaki bezemeler, yüksek

kabartmadakilere göre daha iyi korunmuş ve bazı taşlar ağır hasar görmüştür (Halbertsma, 2005, 123). Taşların bazıları sabit bir kaide üzerinde duruyormuş gibi görünürken bazıları ise ayrı bir temel taşının içine veya üzerine yerleştirilmiştir, zira bazı mezar taşları birden fazla parçadan oluşmaktadır. Yazıtların genel itibariyle en uzunu 130 cm. iken en kısa olan taş 78 cm. uzunluğundadır ancak taşların hiçbiri boyut olarak aynı değil ve genel olarak dikdörtgen şeklindedir (Halbertsma, 2005, 123-124). Ayrıca İç Moğolistan yazıtları son derece kısa ve kalıplaşmış ifadelerden oluşmaktadır (Borbone, 2008, 3).

İç Moğolistan taşlarının üzerinde bulunan süslemeler çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Taşların üzerinde semboller, haçlar, nilüferler, çiçekler, sarmaşıklar, bulutlar, dalga desenleri veya ayrıntılı soyut tasarımlar görülürken aynı zamanda bu tür süslemeler de kare içerisinde çerçevelenmektedir (Halbertsma, 2005, 124; Delacour, 2005, 89). Bilhassa Semireçye'deki taşların üzerinde daha çok farklı boyutlarda haçlar bulunmaktadır ve bu haçlar oldukça basit şekildedir. Almalık taşları ise Semireçye bölgesine göre daha özenli işlenmiş olsa da İç Moğolistan taşlarının yanında şüphesiz çok daha sade kalmıştır. İç Moğolistan'da mezar taşlarında tasvir edilen tüm haçlar simetriktir ve bir hizada sıralanmıştır. Dikdörtgen şekilli kaidelerde, nilüfer çiçekleri veya diğer bitkisel motifler gibi başka süslemelerde bir dizi haç bulunur ve haçlar bazen bu çiçek motifleri içerisinden yükselir (Halbertsma, 2005, 124). Taşlarda çerçevelenen desenlerin köşelerinde bulut benzeri tasvirler oluşur; asma veya çiçek desenleri tasvir edilmeyen uç panellerde genellikle daireler, dalgalar, kalpler veya tekrarlayan soyut geometrik desenler görülür. İlginçtir ki bu tür birbirini tekrarlayan desenler ile tasvirlerin çoğu günümüzde hâlâ Orta Asya ve İç Moğolistan'da yaygın olarak kullanılmaktadır (Halbertsma, 2005, 125). Kendine has şekil ve desenlere sahip İç Moğolistan'daki Nestûrî mezar taşları, aynı zamanda bölgenin dinsel durumu hakkında bazı ipuçları vermektedir. Çinli arkeolog Wei Jian'a göre tuğlaların yapısı ve baskıları özellikle Jin (265-420), Song (960-1279) ve Yuan (1271-1368) hanedanlarının eşleşmesinde kullanılmıştır. Mezarda bulunan sikkeler de bölgede Hristiyan varlığına dayanmaktadır (Halbertsma, 2005, 127).

Orta Asya'da Nestûrî Hristiyanlığın geniş bir alana yayıldığını kanıtlayan diğer bir buluş ise Çin'de olmuştur. Quanzhou[26] (泉州) liman kenti, Güney Çin'deki Fujian eyaletinin başlıca şehirlerinden biridir. Tang Hanedanı Dönemi'nde (618-907) bir şehre dönüşen Quanzhou liman kenti, Moğol idaresi altındayken resmen dışa açılmış ve buna bağlı olarak da zengin bir kültür merkezi hâline gelmiştir (Zhou, 2020, 50). Çin'de 5. yüzyıldan itibaren Güney Çin ile Basra Körfezi arasında gelişen deniz ticareti, Moğol Devri'nde yeni bir önem kazanmıştır. Bu aktif ticarî faaliyetlerin bir sonucu olarak yabancılar, Güney Çin kıyılarını sık sık ziyaret etmeye başlamış ve bölgenin büyümesini sağlamıştır (Lieu, 1980, 71). 13. yüzyılda tüm Asya ve Avrupa'nın bazı bölgelerinin hâkimi haline gelen Moğollar devrinde, Kafkasya'dan Çin'e giden güzergâhlar ticaret için önemli bir yol haline gelmiştir ve buna bağlı olarak da Venedikli gezginler Çin'e gitmek için bu rotayı kullanmışlardır. Mamafih Quanzhou'un bir liman olarak önemi, kara ticaretindeki bu canlanmanın bir sonucu olarak hiçbir şekilde azalmamıştır çünkü deniz yoluyla yük taşımacılığı daha ekonomiktir (Lieu, 1980, 71). 15. yüzyıl sonralarına doğru Moğolların bölgeden çıkarılması, Çin'de Nestûrîliğin son bulmasının işaretidir. Moğolların yerini alan Ming Hanedanı (1368-1644) yoğun bir şekilde yabancı düşmanıydı ve yabancılara çok az sevgi besliyordu. Dolayısıyla Quanzhou kenti, yabancı sakinlerini zamanla kaybetmeye başladı ve birçok mezar taşını, yazıtları Çin'e miras bıraktı. Bölge önemini bu siyasî süreçlere bağlı olarak kaybetti; ancak 20. yüzyılın başlarında kara ve demir yollarının inşası sırasında mezar taşlarının bir kısmı gün ışığına çıkartılmıştır (Lieu, 1980, 72). Bölgenin, liman kenti ve işlek bir ticari mekân olması çeşitli kültür ve dinlerin bir araya gelmesini ve kültürel alışverişin gerçekleşmesini kaçınılmaz kılmıştır. Moğol Dönemi'nde bölgede yayılma fırsatı yakalayan Nestûrî Kilisesi pek çok yazılı belgeyi arkasında miras olarak bırakmıştır.

Quanzhou'da Nestûrî varlığının ilk kanıtı 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 1625 yılında Çin topraklarında keşfedilen Süryani yazısındaki ilk ünlü yazıt kuşkusuz işçiler tarafından keşfedilen 781 yılında dikilen Xi'an Nestûrî Anıtı'dır (Eccles, Lieu, 2012,

[26] Quanzhou'nun eski adı Zayton, Zaiton veya Zaytun olarak bilinir.

151). Bu anıtı Emmanuel Diaz (1574-1659) ilk kez 1644 yılında yayımlamıştır. Sözü geçen Xi'an Steli, Doğu Kilisesi'nin Çin'deki manastır örgütlenmesinin bir kanıtı niteliğindedir (Yoshida, 2022, 600).

Quanzhou bölgesinde en son şehir surlarının onarımı Ming Hanedanı Dönemi'nde yapılmıştır. Buradaki mezar taşları duvar inşa etmek için kaldırılmıştır ancak 20. yüzyılda Quanzhou şehrinin yeniden yapılanma sürecinden geçtiği görülmüştür ve eski şehir surları yıkılırken şehrin bir bölümünü oluşturan çok sayıda mezar taşı ortaya çıkmıştır. Bölgede çoğunlukla yazılı veya süslü mezar taşları dâhil olmak üzere pek çok Hristiyan lahit parçası bulunmuştur (Tang, 2011b, 343; Zhou, 2020, 51). Ortaya çıkarılan yazıtlar önemli bir uzunluğa sahip olmakla birlikte Estrangelo yazım şekli ile yazılmıştır ve Türk dillerinde harf çevirisi mümkündür (Lieu, 1980, 73). Wenliang, 1920-1948 tarihlerinde Çin'de surların yıkıldığını, kentin temelinin kazıldığını belirtmiş ve bu kazı sonrasında birçok gömülü mezar taşı çıkartıldığını eklemiştir (1957, 42). Wenliang, çıkartılan yazıtları sistematik bir şekilde sırasıyla 1950, 1957 tarihlerinde kataloglamış ve yayınlamıştır (Zhou, 2020, 52).

Yapılan çalışmalar ve Çin'de Nestûrî Kilisesi'nin varlığı araştırmacılar için derin bir merak uyandırmıştır. Öyle ki 2000 yılının başlarından günümüze kadar uzanan tarihî süreçte Avustralya merkezli bilim adamlarından oluşan bir araştırma ekibi bunları toplamış ve analiz etmiştir (Zhou, 2020, 52). Avustralya ekibi bölgede incelemelerde bulunmuş ve yeni taşları ortaya çıkarmıştır. Quanzhou dışında Yanzhou'da bulunan hem Çince hem de Süryanice-Türkçe iki dilli (*bilingual*) bir yazıtın bulunmasıyla ilgi daha da artmıştır (Lieu, Franzmann, 2012, 171). Çin'de bulunan bu mezar taşları günümüzde Quanzhou Denizcilik Müzesi'nde sergilenmektedir (Tang, 2011a, 58).

Çin'de bulunan mezar taşlarını değerlendirdiğimizde, Quanzhou'da ortaya çıkarılan mezarların iki türde olduğu görülmektedir. Bunlar, sunak tipi mezar ve basit mezar tarzındadır ve bu iki mezar tipi Hristiyanlık ve İslâmiyet'te benzer ve popülerdir; zira

aralarındaki tek fark, İslâmî mezar taşları Arap alfabeli, Hristiyanlık mezar taşları ise haçlar, nilüfer ve Süryani alfabelidir (Wu, 1957, 39-40; Niu, 2008, 32-35; Niu, 2009, 51). Nestûrî mezar taşlarının üzerinde bulunan haç sembolleri nilüfer çiçeğiyle, bulutlarla çevrilidir ya da uçan melek sembolleriyle tasvir edilmiştir *(*Lieu, 1980, 73; Zhou, 2020, 54).

Çin'de bulunan mezar taşları, diğer coğrafyalardaki mezar taşlarına göre daha uzun metinler içermekle birlikte süsleme bakımından da farklılık göstermektedir. Quanzhou'daki Doğu Kilisesi'nin takipçileri, mezar taşlarını genellikle tripodal bir tabanda haç sembolünü çevreleyen apsara[27] benzeri meleklerle güzelce dekore etmişlerdir. Çin'deki mezar taşlarının yoğun süslemesi bizlere bu bölgede yaşayan Nestûrî grubunun açıkça yüksek sosyal statü ve ekonomik zenginliğe sahip olduğu yorumunu yaptırabilir. Mezar taşlarındaki yazıların uzunluğu ve kalitesine baktığımızda araştırmacıların bu sonuca varması olağandır, bilhassa bu fikri destekleyen, çok da uzak bir düşünceye sahip olmayan Qinzhang Yang'a göre Orta Asya'daki Nestûrîlerin çoğu sıradan insanlar, İç Moğolistan'dakiler soylu, Quanzhou'dakiler ise iş adamı veya keşiştir (Yang, 1984, 4).

Ecless ve Lieu'ya göre, Çin'de keşfedilen Süryanice ve Türkçe yazılan tüm yazıtlar Moğol Dönemi'nden kalmadır (2012, 152-153). Çin'de bulunan mezar taşlarının farklı yönlerinden bir diğeri ise sahiplerinin çoğunlukla kadın olmasıdır (Niu, 2003, 3). Semireçye bölgesinde karşımıza çıkan Nestûrî Kilisesi'nin Çin'in önemli limanlarına kadar geniş anlamda inanan kitle bulması, kilisenin ne derece istikrarlı olduğunu gözler önüne serer.

Mezar anıtları bölgede var olan dinî çeşitliliğin açık kanıtıdır, zira Moğol Dönemi Hristiyanlığın yanında farklı dinler ve mezhepler Moğol egemenliği altında yaşama

[27] Budist ve Hindu mitlerinde suda ya da bulutlarda yaşadığına inanılan perilere "apsara" denir.

özgürlüğüne sahip olmuştur. 14. yüzyılda Çin'de Süryani Hristiyanlığının yeniden ortaya çıkması büyük ölçüde Moğol Devleti'nin fetihlerinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde Moğol Devleti tarafından Nestûrîlere ayrıcalıklar verilmiş ve bunlar çoğu zaman devlet içerisinde yönetici olarak çalışmışlar, aynı zamanda ticaret ve diğer faaliyetlerde de aktif rol oynamışlardır (Takahashi, 2019, 640).

Türkler, Orta Asya coğrafyasında çeşitli dinî inançları kabul etmiştir; bilhassa Doğu Süryani Kilisesi'nin Türk halkları arasında taraftar topladığını açıkça görmekteyiz. Keşfedilerek tarihsel, filolojik ve dinsel açıdan büyük yankı uyandıran bu mezar taşları ve yazıtlar şüphesiz ki Nestûrî Kilisesi'nin bir ürünüdür. Yapılan çalışmalar sonucunda yazıtların Türklere ait olduğu açıkça ispatlanmıştır.

1.2. Yazıtların Dili

Yazıtların menşei konusunun önemi ve taşların bilim dünyasına kazandırılma süreçleri üzerinde gerek "Giriş" kısmında gerekse "Yazıtların Menşei ve Keşfedilme Süreci" başlığı altında durulmuştur. Bu meseleler kadar önem arz eden diğer bir mevzu ise yazıtlarda kullanılan dil ve buna ek olarak tarihlendirmedir. Tarih, araştırmacılara gösterir ki yeni keşfedilmiş bir yazıtın veya kitabenin hangi millete ait olduğu bilgisine bizleri ulaştıran en önemli şey şüphesiz yazı sistemi ve alfabedir. Halkların kullandıkları alfabe ve dil sistemleri, kendine özgü olması sebebiyle epigraflar ve filologlar için yazıtların menşei meselesini çözme konusunda önemli bir ipucudur. Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türklere ait olan mezar taşı külliyatının, dil meselesi de malzemenin kökeniyle ilgili görüşlere kanıt oluşturmuştur. Arkeologlar tarafından veya tesadüfi gün yüzüne çıkartılan bu yazıtlar uzmanlar tarafından incelenerek pek çok görüş ortaya atılmıştır.

Yazıtlarla ilgili ilk delillerin 19. yüzyılın sonlarına doğru Semireçye bölgesinde bulunduğunu bilmekle beraber incelemesi için görevlendirilen bilim insanı Chwolson olmuştur. Chwolson gerekli incelemeleri yaptıktan sonra Almanca çevirileriyle

beraber ilk 22 yazıtı yayınlamıştır. Böylece Nestûrî Türklere ait ilk yazıtlar yorumlanmış ve yayınlanmıştır. Chwolson, yazıtları incelediğinde mezar taşlarının Nestûrî Türklere ait olduğunu belirtmiş ve buna dayanak olarak da birçok delil sunmuştur; özellikle yazıtlarda yer alan Türk adları ve Türkçe kelimelerden bu açıkça anlaşılmaktadır (Chwolson, 1890, 106). Hatta yazıtlarda geçen Türkçe kelimeler Chwolson'un çalışmasını zorlaştırdığı için Radloff'dan yardım almıştır (Джумагулов, 2020, 27). Chwolson'un verdiği bilgilere göre mezar taşlarının dili ve yazımları hakkında önemli verilere ulaşılmaktadır. Danimarkalı Türkolog Kaare Grønbech, mezar taşlarında Süryani alfabesi görünse dahi, bunların Türkçe olduğunu ve bazı yazıtların maalesef zarar gördüğünü söylemiştir (1939, 305-308). Semireçye bölgesinde keşfedilen ve yayınlanan 600'den fazla yazıt, dikey ve yatay yönde bir haçla yazılmıştır. Süryani yazıtlar ortalama iki veya üç satırdan oluşurken, Türkçe yazıtlar 10 veya daha fazla satırdan oluşmaktadır (Джумагулов, 2020, 30).

Yapılan incelemeler sonucunda mezar taşlarının yazılma yönleri hususundaki bazı noktalar araştırmacılar için yönlendirici olmuştur. Nestûrî Türklere ait olan bu yazıtlar sağdan sola yazılmıştır ve mezar taşlarında Estrangelo yazı tipi kullanılmıştır. Pantusov, yazıtların Uygur Türkçesini temsil ettiğini, Süryanice'nin Estrangelo şekliyle yazıldığını belirtmiştir (1886, 78). Dickens'a göre dik olarak yazılan Süryani karakterler, hâlâ Orta Asya'da kullanılan Uygur yazısının etkisi altında gibidir (2009, 15). Taşın ön tarafının ortasına bir haç görüntüsü yerleştirilir ve yukarıdan yatay, sağdan sola yazılmış satırlarla çerçevelenir, yazıt hem alttan hem de dikey olarak yukarıdan aşağıya doğru okunabilir (Кольченко, 2002, 166). Cumagulov, taşların üzerine işlenmiş olan yazının haçın önce sağından daha sonra sol tarafından olacak sırayla, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazıldığını belirtmiştir (2017, 44). Bahsi edilen yazı sisteminin Uygurlar, Moğollar ve Kalmuklar'da hâlâ devam etmesi ilginçtir (Chwolson, 1890, 116).[28]

[28] Uygurlar kendi yazı sistemlerini oluşturarak 18 harfli "Uygur Alfabesi"ni kullanmaya başlamışlardır. Erken dönemlerde Uygur etkisinde olan Moğollar da tıpkı Uygurlar gibi bu alfabeyle sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru şekilde yazmışlardır. 15. yüzyılın ikinci yarısında Uygur dikey yazısının Timurlular tarafından da yazıldığı ve kullanıldığı kesindir (Козинцев, 2020, 91). Cengiz Han dönemiyle birlikte Moğollar, Uygur ve Soğd alfabelerinden etkilenerek kendilerine has yeni bir "Moğol Alfabesi" oluşturmuşlardır (Abu'l Faraç, 1950, 478). Uygurlar 1926'lı yıllarda Bakü Türkoloji

Taş ustaları mezar taşlarını yazarken Süryani alfabesini kullanmış olsa da Türkçenin varlığı inkâr edilemez. Mezar taşlarının dili için en genel yorum olarak litürjik bir dilden bahsetmemiz mümkündür. Bilhassa bu durum, yazıtların dilinde ve yazımında bazı acemi hataların olmasını beraberinde getirmiştir. Mezar taşlarını yazmak için görevlendirilen taş ustalarının ana dillerinin Süryanice olmadığı, Süryanice yazılan taşlarda yapılan birçok hatadan anlaşılmaktadır. Klein, bu hususta yazıtlarda kullanılan Süryanice'nin kesinlikle acemice ve hatalı kelimelerle dolu olduğunu belirtmiştir (2002, 217). Kullanılan edatlardaki eksikler ve beraber sık kullanılan sözcüklerin de yazımlarında bir standart yoktur. Örneğin "mhaymnā" olarak transliterasyonu yapılan ve "mümin" anlamına gelen ܡܗܝܡܢܐ sözcüğü, bazı yazıtlarda "ܝ" (yud/yod) harfinin fazladan yazılmış hâli ile karşımıza çıkmaktadır. Klein'a göre; yazıtlardaki hataların ana sebebi, dil konusunda eksik olan taş ustalarından kaynaklanmamaktadır; bilhassa Türkçenin dile olan etkisinin de bir sonucudur, zira Süryanicede sık kullanılan "č" harfinin Türkçede karşılanamaması sebebiyle, yazıcılar "č" (ʿ) sesini "ܨ" (ṣ) (sode) harfi ile yazmayı tercih etmişlerdir (2002, 218-221). Yine dilin özelliklerine göre baktığımızda "ܘ" (vav) harfinin kendisinden sonraki harfe bağlanmaması gerekirken birleşik yazıldığı görünmektedir. Bunlara ek olarak "ܐ" (ālap) harfinin şeklinden sıkça saptığını da belirtmekte fayda vardır. Taş ustalarına bağlı olarak ortaya çıkan diğer bir karışıklık nedeni ise "ܪ" (riş) harfinin noktasının yapılmaması durumudur. Böylece noktanın eksikliği okuyucuyu "ܕ" (zayd) harfine yönlendirmektedir (Klein, 2002, 222). Yine mezar taşlarında kullanılan diğer ilgi çekici durum Arap alfabesinde bulunan "ك" (kef) harfinin yazıtlarda kullanılmış olmasıdır.

Ayrıca taşın yüzeyinden tasarruf etmek isteyen taş ustaları, bazı durumlarda kelimeleri kısaltmayı tercih etmiştir yine bu da araştırmacılar için okumada güçlük çıkartmıştır. Dickens'a göre Süryanice yazımda çok sayıda gramer ve imla hataları,

Kongresi'nde aldıkları bir karar ile "Latin Alfabesi"ne geçmişlerdir ancak bu süreç kısa sürmüş ve "Kiril Alfabesi" kullanmaya başlamışlardır. Günümüzde ise "Arap Alfabesi"ni kullanmakta ve sağdan sola yazmaktadırlar. Moğollar ise Uygur etkisiyle kendi alfabelerini oluşturmuşlardır. Moğollar yukarıdan aşağı ama soldan sağa şeklinde alfabelerini kullanırlardı ancak günümüzde 1941'den itibaren "Kiril Alfabesi"ne geçiş yapmışlardır.

Hristiyan cemaatinin Süryaniceyi dinî ortamlarda kullandığını ancak günlük hayatta dilde eksiklikleri olduğunu ortaya koymaktadır (2009, 42).

Semireçye coğrafyasında bulunan yazıtlarda öncelikle ölüm tarihi verilmiş ve "Bu ….. 'nın mezarıdır" şeklinde genel kalıp cümleler kullanılmıştır. Süryanicedeki eril/dişil ayrımı, kullanılan kelimelere de yansımıştır. Kullanılan ekler yoluyla mezarların kadınlara ya da erkeklere ait olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Örneğin "ܥܠܡܐ" kelimesi "genç erkek" demek iken, "ܥܠܡܬܐ" haliyle "genç kız" anlamını ifade eder. Süryanice'de "ܬܐ" eki dişil anlam vermekte ve ölen kişinin cinsiyeti hakkında fikir yürütmemize yardımcı olmaktadır (Akalın, 2018, 37).

Yazıtlarda geçen Türkçe, Farsça ve Hristiyanlığın kutsal isimleri bir arada görülmektedir. Bu durum Semireçye'deki Türk ve Süryani kültürünün sentezini göstermektedir (Dickens, 2009, 42). Philippe Gignoux, hazırlamış olduğu Farsça isimler sözlüğünde Orta Farsçadan Süryaniceye bazı şahıs ve yer isimlerinin geçtiğini düşünmektedir (2009, 129). Gignoux'nun eserinde bulunan Şah-Malik ve Şadi şahıs isimlerinin taşlarda karşımıza çıkması manidardır.

Mezar taşlarında sık geçen cinsiyet, statü gibi özellikler hakkında öngörüde bulunabileceğimiz ve üzerinde durmamız gereken bir diğer sözcük ise "ܩܘܫܬܢܝܫ" (Quštānṣ)'dır. Yapılan araştırmalara göre "Quštānṣ" (Quştanç) kelimesi "hanımefendi, kadın, lady" anlamına gelir ve bunlara ek olarak da "öğretmen, muallime" unvanlarını karşılamak için de kullanılır (Zieme, 1999, 301-307). O hâlde bu durum Nestûrîler arasında kadınların da eğitilmiş ve saygın konumda olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda "Quştanç" sözcüğü tıpkı günümüz Türkçesinde olduğu gibi şahıs isminden sonra kullanılarak "Kutlu-Aşa öğretmen (hanımefendi, lady, muallime)" anlamına gelecek şeklinde varlığını korumuştur.

Semireçye dışında Almalık bölgesinde bulunan yazıtlar dil konusundaki hatalar bakımında pek de farksız değildir. Taş ustalarına bağlı olarak yapılan yazım hatalarına ek olarak Almalık'takilerde Türkçe kullanımındaki hatalar, Semireçye'dekilere oranla daha fazladır. Çoğunda basit bir Süryanice-Türkçe vardır, zira Almalık ve Semireçye coğrafyasında Türkçe konuşan grupların varlığı bilinmektedir (Zhou, 2020, 37).

İç Moğolistan, Ordos bölgesindeki Olon-Süme'den gelen mezar taşlarının dış biçimi, farklı olmasının yanı sıra son derece kısadır (Klein, 2002, 222-223). İç Moğolistan bölgesinde bulunan yazıtlar genel olarak tarih içermez ve oldukça sadedir. Borbone'ye göre yazıtlarda kullanılan dinî unvanlar göz önünde bulundurulursa yine litürjik bir dil kullanıldığı sonucuna varılabilir ve aynı zamanda Olon-Süme'de Süryanice karakterlerle epigrafik belgelerin yetersizliği, Süryanicenin halk arasında çok az bilindiği sonucu üzerinde durmamıza izin vermektedir (2008, 7; 2005, 16).

Eccles ve Lieu'ya göre; Çin'de yaşayan Nestûrî Türklerin yazıtlarının neredeyse tamamı Türk dilindedir, öyle ki Quanzhou bölgesindeki yazıtlar Süryanice süslü cümlelerden uzaktır ve Türkçe belirgindir (2012, 162). Yine Takahashi'ye göre de Quanzhou'daki yazıtların dili açıkça Türkçedir (2019, 637). Çin'deki yazıtlar diğer bölgelere göre daha uzun satırlardan oluşmakta dolayısıyla yazıt sahibi hakkında daha fazla bilgi verilmektedir.

Mezar taşları dil durumları bakımından çeşitlilik göstermekte ve bu durum araştırmacılara önemli çıkarımlar elde etme konusunda izin vermektedir. Kullanılan dil ve alfabe, halkların ne derece dil bilgisine hâkim olduğunu gösterir. Bunlara ek olarak Borbone'nin yaptığı şu değerlendirmeye katıldığımızı belirtmemizde bir problem yoktur: Yangzhou, Quanzhou ve İç Moğolistan'daki yazıtlar Türkçe olduğu için Süryanice dil bilgisi hakkında öngörüde bulunacağımız coğrafya ancak Semireçye bölgesindeki yazıtlar olacaktır (2008, 12).

1.3. Yazıtların Tarihlendirilme Meselesi

Yazıtların anlamlandırılması ve yorumlanması için bir başka önemli konu da tarihlendirme meselesidir. Mezar taşları 13. ve 14. yüzyılları temsil etmektedir. Yazıtların kendine özgü bir tarihlendirme sistemi bulunmakta ve araştırmacılar kişinin ölüm tarihini tespit etmek için bazı kurallara uymaktadır. Genel olarak Türk yazıtlarında yalnızca bir tarih sistemi varken, Türk tarihi için önemli edebî ve tarihî belgeler olan Nestûrî yazıtlarında iki ayrı tarihlendirme sistemi kullanılmıştır.

Mezar taşlarında bulunan Selevkos hesaplamasına[29] göre verilen tarih Süryanice harfler ile yazılmaktadır (Borbone, 2021, 109). Taş ustaları Süryanice yazıtlarda tarihleri rakamla değil yazıyla yazmayı tercih etmişlerdir. Tarihlendirme ile ilgili bilmemiz gereken en önemli husus, yazıtlarda iki tarihlendirme sisteminin kullanılmış olmasıdır ve bunlar Selevkos Takvimi ile Türk, Moğol ve Çinlilerin kullandığı 12 Hayvanlı Takvim döngüsüdür. Mezar taşları hem Selevkos dönemini, hem de 12 Hayvanlı Takvim yılını içermektedir (Dickens, 2016, 106). Bununla birlikte mezar taşlarının bazılarında iki tarihlendirme sistemi kullanılırken bazılarında ise sadece ya Selevkos tarihlendirmesi ya da 12 Hayvanlı Takvim kullanılmıştır. Yazıtlar için iki tarihlendirmenin de kullanılmış olması, mezar taşlarının tarihini tespit konusunda daha fazla kolaylık sağlar (Klein, 2002, 216). Yine bu bağlamda Reşit Rahmeti Arat'ın yazmış olduğu "Türklerde Tarih Zaptı" makalesi, bu konu üzerinde ayrıntılı açıklamalar sunmaktadır, bilhassa Semireçye mezar taşlarında Selevkos Takvimi ile 12 Hayvanlı Takvimi'nin beraber kullanıldığını yazan Arat, bu formülün tarihlendirmeye ulaşmakta kolaylık sağladığını belirtir (1987, 156-164). Arat, sözü geçen makalesinde, Uygur Hukuk Vesikaları'nda kullanılan tarihlendirme formüllerine örnek vermiştir; burada dikkat çekici olan husus, Quanzhou bölgesindeki mezar taşlarının da bazen bu formülleri kullanarak yazıldığıdır dolayısıyla bu durum Quanzhou'daki yazıtlarda Uygur tesirinin bulunduğuyla açıklanabilir.

[29] Büyük İskender'in ölümünün ardından, generallerinden biri olan Selevkos (MÖ 312-281) bağımsızlığını ilan ederek Selevkos İmparatorluğu'nu kurmuştur. Selevkoslar devrinde kullanılan ve başlangıç olarak MÖ 312/311 tarihi kabul edilen bu takvim "Selevkos Takvimi" olarak bilinmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz mezar taşlarında genel olarak bu tarihlendirme sistemi kullanılmıştır. Selevkos Takvimi'ne göre verilen yıldan 311 sayısı çıkartılarak Miladi karşılığına ulaşılabilmektedir (Bazin, 2011, 414).

Yazıtlarda Selevkos Takvimi'nin Büyük İskender'e (Aleksandros Han) mal edilmiş olması ilginçtir çünkü bu takvim Büyük İskender'in generallerinden biri olan Selevkos Nicator tarafından MÖ 312 tarihinde düzenlenmiştir (Bazin, 2011, 427). Yazıtlarda nadir olarak gördüğümüz diğer bir durum ise, ölen kişinin haftanın hangi günü ve hangi ayda öldüğü bilgisinin belirtilmesidir. Genel olarak değerlendirdiğimizde bu durum istisnaî ve pek nadir görülür.

Tarihlendirmede taş ustalarının yazdığı tarihten 311'i çıkararak, ölen kişinin ölümünün Türk Takvimi'ne göre hangi yıla denk geldiğine kolayca ulaşılabilmektedir. Örneğin Selevkos Takvimi'ne göre 1600 yılında öldüğü yazılan kişinin, Türk Takvimi'ne göre ölüm yılı (1600-311=) 1289'dur. Yazıtlarda bazen sadece yıl bilgisi verilir, bazen de ek olarak hangi hayvan döngüsüne denk geldiği belirtilmiş yine bu da ölünün hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşmamızı sağlamaktadır.

Bölgesel olarak filolojik ve taşların süslemesi konusunda farklılıklar olmuştur ancak tarihlendirme için coğrafî olarak şunları söylemek faydalı olacaktır: Semireçye'deki taşlar Moğol hâkimiyeti, 1200-1345 yıllarını kapsamaktadır (Dickens, 2019, 612). İç Moğolistan yazıtlarının genel olarak kısa ve sade olduğunu yinelemek yararlı olacaktır çünkü yazıtlarda tarih yazımı nadirdir, tarihsiz yazıtlar daha yaygındır. Çin'de bulunan mezar taşlarında ise genel olarak Moğollar tarafından da kullanılan 12 Hayvanlı Takvim[30] sistemi görülmektedir (Klein, 2002, 216). Bu bilgilere ek olarak bölgesel olarak tarih yazımında bazı farklılıklar dikkat çekmektedir; örneğin Semireçye bölgesinde bulunan yazıtların genelinde tarih her zaman başta yazarken, Almalık bölgesinde tarihin açıkça sonda yazıldığı görülmektedir. Yine aynı zamanda

[30] Türk kavimleri arasında geçmişten günümüze kullanılan 12 Hayvanlı takvim, Türkmenlerde "yıl övürmek", Kazaklarda "jıl sürmek", Kırgızlarda ise "cıl sürüü" olarak kullanılmaktadır (Biray, 2009, 672). 12 Hayvanlı takvimde her yıl farklı bir hayvan ismiyle anılmaktadır ve bu takvimi Çinlilerin ve Moğolların da kullandığı bilinmektedir. Yerleşik yaşamı benimsemiş Çinliler için uygun olmayan bu takvim, genel özellikleri itibariyle ve hayvan isimlerinin tamamına yakınının Türkçe olması nedeniyle Türk takvimi olarak kabul edilmektedir, bununla birlikte "lu-ejderha" isminin Çin'den, "domuz" adınının Moğol veya Tibeterden, "biçin-maymun" isminin de Tibetlilerden aldıkları anlaşılmaktadır (Tezcan, 1990, 83-87). Sözü geçen takvim özellikle Kazak ve Kırgızlar arasında farklı telaffuz edilmiş ve bazı değişikliklere uğramıştır.

Quanzhou bölgesinde bulunan yazıtların tarihlendirmeleri orta satırlarda yer almaktadır ve ayrıca Quanzhou'daki yazıtlar içerisinde "Tabgaç Takvimi", "Tang Takvimi" gibi sözcüklerin de kullanılmış olması istisnaî bir durumdur.

Yazıtların belirli zaman dilimlerine işaret etmesi, o dönem hakkında sosyal, kültürel, filolojik ve dinî olarak bazı yorumlar yapmamızı mümkün kılmıştır. Yazıtlardaki tarihlendirme ve verilen bilgiler sayesinde Orta Asya'da vuku bulmuş ve 1347-1351 tarihlerinde Avrupa'ya kadar yayılan Veba Salgını hakkında önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. Semireçye bölgesindeki mezar taşlarında, 1649 ve 1650 (1338-1339) yılları arasında Veba Salgını olduğu ve halkın bu hastalıktan öldüğü açıkça belirtilmiştir (Dickens, 2016, 126; Tang, 2022, 217). Li Tang, bahsedilen Veba Salgını'nın 1341 yılında hâlâ yaygın olduğunu çünkü 1652 (1341) yılında en az 16 kişinin daha salgından öldüğünü belirtmiştir (2022, 217). Yazıtların çevirilerinden açıktır ki taş ustaları bu yıllar arasında vefat eden ölülerin mezar taşlarına "mīṯ b-māwtānā", yani "vebadan öldü" bilgisini eklemişlerdir. Yine metinler içerisinde tarihî şahıslar hakkında önemli bilgiler verildiği görülmektedir; bilhassa Çağatay Hanlarından biri olan Cenkşi Han'ın tahta çıktığı yılı işaret eden bir kitaba mevcuttur (bk. Alma Katun Kitabesi).

Genel olarak mezar taşlarındaki sisteme göre, ölen kişinin ölüm tarihinin ardından ismi, yaşı, soy ağacı, unvanı ve mesleği gibi bilgiler yazılmaktadır. Türkçe metinler genel olarak "Hükümdar Aleksandros İlig Han takvimine göre" veya "Makedonya Kralı Philip'in oğlu Aleksandros Han takvimine göre" diye başlamaktadır. Aynı zamanda 12 Hayvanlı Türk Takvimi kullanılan mezar taşlarında bazı yanlışlar göze çarpmaktadır, zira çalışmamız içerisinde bu hatalara müdahale ederek düzelttiğimiz ve ilgili dipnotta belirttiğimiz tarihlendirmeler bulunmaktadır dolayısıyla yazıtların yorumlanmasında bunu göz önünde bulundurmak faydalı olacaktır. Yine bu tarihlerin kontrol edilmesi ve düzeltilmesi aşamasında W. Klein'in *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh.*

adlı çalışmasının sonunda bulunan “Anhang” kısmındaki tarih listesinden faydalanılmıştır.

2. XIII. VE XIV. YÜZYILLLARA AİT NESTÛRÎ MEZAR TAŞLARININ TRANSLİTERASYON VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİ

Geniş bir coğrafyayı kapsayan Orta Asya, Nestûrî Hristiyanlığın kabul gördüğü ve buna bağlı olarak izler barındıran bir bölgedir. Bilhassa tez çalışmamızın ana malzemelerini oluşturan mezar taşlarının keşfedildiği Orta Asya, günümüzde de yeni keşifler için merak uyandırmaya devam etmektedir. Bahsi geçen coğrafya içerisinde Nestûrî mezar taşlarının birbirinden farklı bölgelerde keşfedildiği bilinmektedir. Çalışmamız içerisinde mezar taşlarının keşfedildiği bölgeler Çu Vadisi-Bişkek Bölgesi, Tokmak-Burana Bölgesi, İlibalık Bölgesi, Almalık Bölgesi, İç Moğalistan ve Quanzhou Bölgesi olarak tasnif edilmiştir. Sözü edilen bölgelere baktığımızda Çu Vadisi-Bişkek Bölgesi kapsamında 628, Burana-Tokmak bölgesinde 52, İlibalık bölgesinde ise 39 mezar taşının çevirisi yapılmıştır. Bunlara ek olarak Almalık için 32, İç Moğolistan için 90, Quanzhou bölgesi için ise 13 adet mezar taşının yazı çevirimleri ve Türkçe çevirileri yapılmıştır.

Coğrafî olarak dağılımları yapılan mezar taşları kronolojik olarak sıralanmış, sıralanan yazıtlar da kendi içerisinde "Tarihli", "Tarihsiz" ve "Yazısız" şeklinde ayrı başlıklar altında tasnif edilmiştir. "Tarihli Nestûrî Mezar Taşları" başlığı altında bulunan yazıtlar belirli bir süreç hakkında net tarihsel bilgi vermekteyken,"Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları" başlığı altında yer alan mezar taşları net bir tarih içermemektedir. Buna bağlı olarak da gerek hiçbir tarih vermeyen, gerek yalnızca 12 Hayvanlı Takvim'e göre bilgi veren mezar taşları, "Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları" başlığı altında incelenmiştir. "Yazısız Nestûrî Mezar Taşları" başlığında ise hiçbir yazılı bilgi vermeyen, yalnızca bir haç sembolü taşıyan yazıtlar tetkik edilmiştir.

2.1. Semireçye (Yedi Su) Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Günümüzde büyük bir bölümü Kazakistan sınırları içerisinde bulunan ve güney uçlarının Kırgızistan'a kadar uzandığı Semireçye bölgesi, Nestûrî kalıntılarının yoğun olduğu bir bölgedir. Geniş bir alanı içerisine alan Semireçye bölgesi, tez çalışmamız içerisinde en fazla yazıtın bulunduğu coğrafya olmuştur. Çalışmamız içerisinde Çu

Vadisi, Bişkek yakınlarında bulunan yazıtlar ile Burana-Tokmak bölgesinde bulunan yazıtlar ve İlibalık bölgesinde keşfedilen yazıtlar Semireçye başlığı altında incelenmiştir. [31]

2.1.1. Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Semireçye Bölgesi dediğimiz coğrafyaya dâhil olan Çu Vadisi ve Bişkek yakınlarında keşfedilen yazıtlar bu başlık altında toplanmıştır. Yazı çevirimleri yapılmış olan Süryanice-Türkçe Nestûrî mezar taşları ilgili başlıklar altında tasnif edilmiştir bu bağlamda Çu Vadisi-Bişkek Bölgesinde toplamda 628 yazıt incelenmiştir ve incelenen yazıtlardan 471 tanesinin tarihli, 150 tanesinin açık bir tarih belirtmediği, aynı zamanda 7 mezar taşının da yazısız olduğu tespit edilmiştir.

2.1.1.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1897 N: 2)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܫܢܬ ܐܠܦ ܘܫ ܥ ܒ 1512 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlṭwn ṭwngʾ ryšʿdtʾ	1) Alṭun Ṭūngā rīšʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1512 (1201) [senesinde. Bu mezar] kilise lideri Altun Tunga'nındır.

[31] Tez çalışmamız boyunca yardımlarını esirgemeyen P. G. Borbone, coğrafya dağılımımız hususunda da önemli tavsiyelerde ve eklemelerde bulunmuştur yine Çu Vadisi-Bişkek ile Burana-Tokmak Bölgesinde keşfedilen yazıtların "Semireçye" adı atlında işlenmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Çalışmamız içerisinde kendisinin öneri ve tavsiyeleri dikkate alınarak en uygun sınıflandırmanın bu şekilde olacağı konusunda fikir birliği sağlanmıştır. Yapmış olduğu yardımlar ve yönlendirmeler için Borbone'ye tekrar teşekkür etmeyi borç biliriz.

N: 2 (Ç. C. 2011 S: 74)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

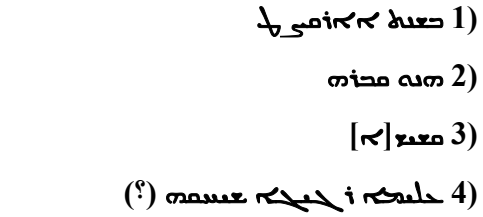

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾʾrqṣṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1559
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) qšyš[ʾ]	3) q(a)š(š)īš[ā]
4) ʿlymʾ rgygʾ šyḥqh (?)	4) ʿl(a)ymā rgīgā Šiḥq(a)h (?)

Türkçe Çevirisi: 1559 (1248) senesinde. Bu mezar sevimli genç papaz . . . . . ’dır.

Bu yazıtta geçen ismi okumak oldukça zordur. Cumagulov 2011 tarihli eserinde ismin harflerini çevirmeye çalışmış olsa da mezar taşının görseline bakıldığında harflerde hata olduğu açıktır (68). Yazıta işlenen özel isim belirsiz ve siliktir, bu sebeple isim çevrilememiştir.

N: 3 (D. C. 1890 N: 60 (159); Ç. C. 2011 S: 288)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

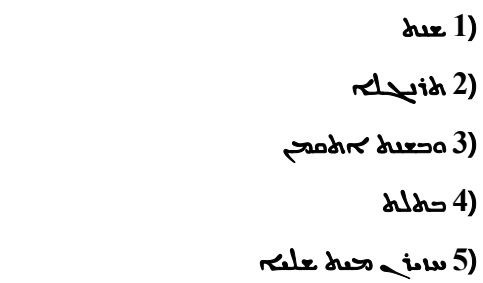

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) šnṯ	1) šn(a)ṯ
2) trnglʾ	2) t(a)rn(a)glā
3) w-bšnṯ ʾtqmn	3) w-b(a)šn(a)ṯ 1560
4) btlṯ	4) btl(a)ṯ
5) ḥzyrn myṯ šlyʾ	5) ḥzir(ā)n mīṯ Š(i)l(y)ā

Türkçe Çevirisi: Horoz (Türk takvimine göre tavuk)[32] yılı, 1560 (1249) senesinde. Şilya Haziran ayının üçüncü gününde öldü.

N: 4 (D. C. 1890 N: 61 (142).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܡܬܬܫܥ ܘܫܬܝܢ

2) ܫܢܬ ܟܠܒܐ

3) ܗܢܘ ܩܒܪܗ ܕܡܪܝܡ

4) ܩܘܫܛܢܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqsʾ hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1561 hwā
2) bšnṯ klbʾ	2) b(a)šn(a)ṯ k(a)lbā
3) hnw qḇrh d-mrym	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h d-M(a)ry(a)m
4) qwštʾnṣ	4) Quštʾ(ā)nṣ

Türkçe Çevirisi: 1561 (1250) senesi, bu köpek yılıdır. Bu mezar Meryem Quştanç'ındır.

[32] ܬܪܢܓܠܐ (tarnaglā**)** kelimesi Süryanicede "horoz" demektir. Çeviri içerisinde Türk takvimine göre denk geldiği yıl adı da beraberinde verilmiştir. Aynı zamanda Süryanicede dil özelliklerine bağlı olarak eril ve dişil ayrımı yapılmaktadır. Bu sebeple ܬܪܢܓܠܐ kelimesi, kadın mezarlarında karşımıza kelime sonuna ܬܐ (tā) ekini almış şekliyle çıkmaktadır. Bundan sonra çalışmamız içerisinde "ܬܪܢܓܠܐ" kelimesi "tavuk" yılı olarak çevrilecektir.

N: 5 (Ç. C. 2011 S: 124)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5) (?)

6) (?)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲t	1) b(a)šn(a)t̲
2) ʾtqsʾ	2) 1561
3) hdʾ hy	3) h(ā)d(e)y
4) qb̲rh	4) q(a)b̲r(ā)h
5) mwldyṣʿs (?)	5) Muldiṣās (?)
6) qwšṭnṣ (?)	6) Qušṭ(ā)nṣ (?)
7) ʿly[mt̲ʾ]	7) ʿl(a)y[mt̲ā]

Türkçe Çevirisi: 1561 (1250) senesinde. Bu mezar genç kız Muldişas (?) Quştanç (?)'ındır.

Cumagulov tarihlendirmeyi 1680 (1269) olarak okumuştur (2011, 124). Bahsi geçen mezar taşının 2. satırındaki harflere baktığımızda 1561 tarihine ulaşılmaktadır. Buna bağlı olarak mezar taşında geçen tarih 1561 olarak çevrilmiştir.

N: 6 (D. C. 1897 N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqsd sṣkʾn	1) b(a)šn(a)ṯ 1563 s(ı)ṣkān
2) hnw qḇrh gwrgys	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h G(i)w(a)rgīs
3) ʾwlygwn sḇʾ mlʾ	3) Oligun s(ā)ḇā m(i)(l)le
4) sgy kwn bṣlwṯʾ	4) s(a)g(g)ī k(a)w(w)(i)n b(a)ṣl(ā)w(ā)ṯā(?)

Türkçe Çevirisi: 1563 (1252) senesi, sıçkan yılında. Bu mezar birçok duada yer alan yaşlı adam Givargis Oligun'undur.

N: 7 (D. C. 1890 N: 65 (183).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqsh	1) b(a)šn(a)ṯ 1565
2) hwʾ ṭwrkʾ[y]ṯ	2) hwā Ṭ(ū)rkāʾ[ī]ṯ
3) ʾ[w]d	3) ʾ[ū]d
4) hḏʾ hy qḇr[h]	4) h(ā)ḏ(e)y q(a)ḇr(ā)[h]
5) d-mrym ḵʾṭwn qw[šṭʾnṣ(?)]	5) d-M(a)ry(a)m Ḵ(ā)ṭūn Qu[šṭ(ā)nṣ(?)]

Türkçe Çevirisi: 1565 (1253) senesi, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar Meryem Hatun Quştanç'ındır.

N: 8 (D. C. 1890 N: 66 (138).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

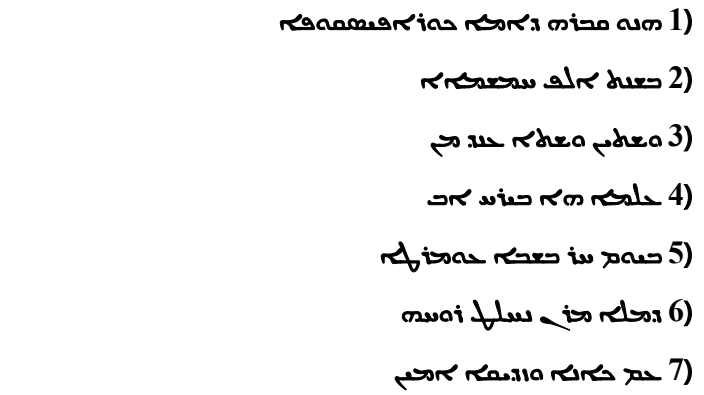

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh d-ʾmʾ kwrʾpysqwpʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h d-Āmā korap(p)īsqopā
2) bšnṯ ālp ḥmšmʾʾ	2) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p ḥ(a)mš(ā)māʾ
3) w-štyn w-štʾ ʿnd mn	3) w-št(ī)n w-štā ʿn(a)d m(i)n
4) ʿlmʾ hʾ byrḥ ʾḇ	4) ʿ(ā)lmā h(ā)(n)ā bīr(a)ḥ Āḇ
5) bywm ḥr bšbʾ ʿwmrṭʾ	5) by(o)m ḥ(a)d bš(a)(b)bā ʿ(u)mrṭā
6) dmlʾ mrn nḥlṭ rwḥh	6) damle m(ā)ran n(i)ḥl(a)ṭ rūḥ(e)h
7) ʿm kʾnʾ w-zdyqʾ ʾmyn	7) ʿ(a)m kēne w-z(a)ddīqe āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu horepiskopos Ama'nın mezarıdır. 1566 (1255) yılının Ağustos ayında, Pazar gününde bu dünyadan ayrıldı. Rabbimiz ruhunu birleştirdi. Amin! Rabbimiz ruhunu adiller ve haniflerle karıştırsın.

N: 9 (D. C. 1890 N: 69[2]).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

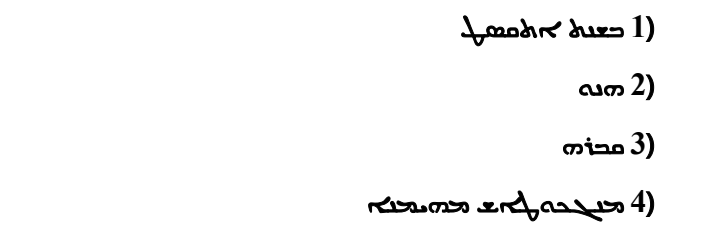

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqsṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1569
2) hnw	2) h(ā)n(ā)w
3) qḇrh	3) q(a)ḇr(e)h
4) mngkwṭʾš mhymnʾ	4) M(e)ngküṭaš mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1569 (1258) senesinde. Bu mezar mümin Mengkütaş'ındır.

N: 10 (D. C. 1897 N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

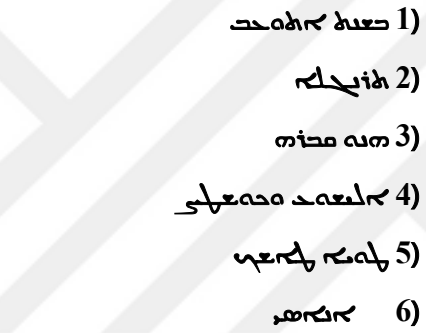

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqʿb	1) b(a)šn(a)ṯ 1572
2) trngl ʾ	2) t(a)rn(a)glā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
4) ʾlyšwʿ w-kwšṭṣ	4) Elišoʿ w-Kušṭ(ā)ṣ
5) ṭwyʾ ṭʾšk	5) Ṭuyā Ṭāš(i)k
6) ʾnʾsy	6) anası[33]

Türkçe Çevirisi: 1572 (1261) tavuk senesinde. Bu mezar Elişoʿ ve annesi Kuştas Tuya Taşik'indir.

[33] Bu satırda geçen "anası"kelimesi Türkçedir.

N: 11 (D. C. 1897 N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1573 qḇrh kwšṭʾnṣ ʾmh d-ʾysphslʾr	1) 1573 q(a)ḇr(ā)h Kušṭānṣ im(m)eh d-isp(a)hs(a)lār

Türkçe Çevirisi: 1573 (1262) senesinde. [Bu mezar] sipehsâlârın annesi Kuştanç'ındır.[34]

Burada kullanılan *sipehsâlâr* kelimesi orduda hizmetli anlamındadır ve bu bir unvanı veya bir mesleği belirtmektedir (Chwolson, 1897, 8). Li Tang'a göre[35] üst düzey bir askeri komutan anlamına gelen *sipehsâlâr*, Farsça bir unvan olması ve genel olarak İslam dünyasında kullanılmasına rağmen Hristiyan olan bu topluluk tarafından da kullanılmıştır (2022, 214).

N: 12 (D. C. 1890 N: 73 (105).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

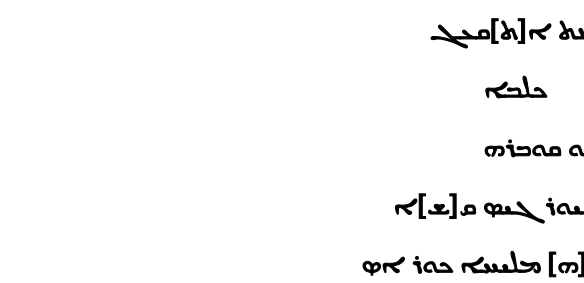

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾ[t]qʿg	1) b(a)šn(a)ṯ 1573

[34] Bu mezar taşının Türkçe çevirisi, okunan kelimeler çerçevesinde bu şekildedir.

[35] Li Tang mezar taşlarında geçen pek çok unvanı tablo şeklinde incelemiştir ancak makalesinde incelemiş olduğu "saʿura, eskolāyā, qaiyāmā, rišʿdta" gibi unvanların yazımında bazı farklılıklar bulunmaktadır (Tang, 2022, 213-215). Bilhassa çalışmamızda, bu kelimeler çerçevesinde Doğu Süryanicesi uzmanı olan Nicholas Al-Jeloo'nun önerileri dikkate alınmıştır.

2) klbʾ	2) k(a)lbā
3) hnw qwḇrh	3) h(ā)n(ā)w qaḇr(e)h
4) gywrgys q[š]ʾ	4) Giw(a)rg(ī)s q(a)[š(š)]ā[36]
5) br[h] mlyḥʾ kwr ʾs	5) br(e)[h] M(a)līḥā kor[37] as

Türkçe Çevirisi: 1573 (1262) senesi, köpek yılında. Bu mezar horepiskopos Maliha'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 13 (D. C. 1890 N: 74 (185); Ç. C. 2011 S: 293)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtlyʾ	1) atl(ā)yā
2) bšnṯ ʾtqʿd	2) b(a)šn(a)ṯ 1574
3) hnw qḇrʾ	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
4) ʿbryšwʿ mhymnʾ	4) ʿ(A)ḇ(d)īšoʿ[38] mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Ejderha (it veya tunguz),[39] 1574 (1263) senesinde. Bu mezar mümin Abdişo'nundur.

[36] Burada (qaššīšā) kelimesinin kısaltılmış hali yazılmıştır.

[37] Bu mezar taşında (korappīsqopā) kelimesinin kısaltılmış hali yazılmıştır. Muhtemelen yazıcı taşın alanı dolayısıyla kısaltmalar kullanmayı tercih etmiştir.

[38] Mezar taşının Süryani harfleri ile yazımı Chwolson'un 1890 yayınlı eserinde olduğu gibi yazılmıştır fakat burada karşımıza bir problem çıkmaktadır: Yazıtın 4. Satırında belirtilen ismin 3. harfi ܝ olarak yazılmasına rağmen çevirisinde ܕ şekliyle çevrilmiştir. Süryani harflerin hatalı yazılmış olma ihtimali göz önünde bulundurularak yorumlu transliterasyonda çeviriye sadık kalınarak ܕ olarak yazılmıştır.

[39] 1574 tarihi 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarına denk gelmektedir, muhtemelen taş ustası hatalı yazmıştır.

Mezar taşında ilk satırdaki kelimenin muhtemelen ikinci harfi hatalı yazılmıştır. Kelimenin orijinalinde ikinci harfin ܒ olması gerekmektedir (Chwolson, 1890, 18). Yorumlu transliterasyonda kelime orjinal haliyle çevrilmiştir.

N: 14 (D. C. 1897 N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1575 ܗܕ ܗܝ ܣܡܝܕ ܛܠܝܬ[40]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1575 hdʾ hy smydʾ ṭlyt̲ʾ	1) 1575 h(ā)d(e)y Smidā ṭlīt̲ā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde.] Bu [mezar] küçük kız Smida'nındır.

N: 15 (D. C. 1897 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1575 ܗܢܘ ܩ̲ܒ̲ܪܗ ܐܣܟܘܠܝ ܓܝܘܪܓܝܣ ܒܪ ܙܥܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1575 hnw q̲b̲rh ʾskwlyʾ gywrgys br zʾwmʾ	1575 h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h iskol(ā)yā Giw(a)rgīs b(a)r Zawmā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] Zavma'nın oğlu öğrenci Givargis'indir.

[40] Kelimenin sonunda eklenen "tā" eki dişil ekidir. Kelime sonralarına gelen bu ekin doğru yazımı **"ܬܐ"** (tā) şeklinde olmalıdır.

N: 16 (D. C. 1897 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1575 d-pylypws sʿwrʾ br mlpnʾ br ṭwngʾ	1) 1575 d-Pīlīpos s(ā)ʿorā b(a)r M(a)lpānā b(a)r Ṭūngā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] öğretmen Tunga'nın oğlu, kilise bekçisi Pilipos'undur.

N: 17 (D. C. 1897 N: 9)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

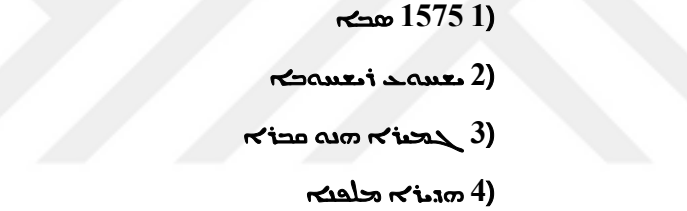

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1575 sb̲ʾ	1) 1575 s(a)b̲ā
2) yšwʿ ryšḥwbʾ	2) İšoʿ rišḥub(b)ā (?)
3) gmyrʾ hnw qb̲rʾ	3) gmīrā h(ā)n(ā)w q(a)b̲rā
4) hdyrʾ mlpnʾ	4) hdīrā m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde.] Bu mezar refah yöneticisi, mükemmel öğretmen, saygıdeğer yaşlı adam İšoʿ'nındır.

N: 18 (D. C. 1897 N: 10)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

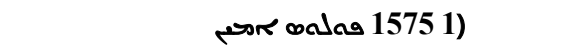

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1575 pwlws ʾmyn	1) 1575 P(a)wlos āmīn

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) [senesinde. Bu mezar] Pavlos'undur. Amin!

N: 19 (Ç. C. 2011 S: 295)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqʿh	1) b(a)šn(a)ṯ 1575
2) šnṯ ʿwqbrʾ hnw qḇrʾ	2) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
3) ʿlymʾ rgygʾ ʿnd men	3) ʿl(a)ymā rgīgā ʿn(a)d min
4) ʿlmʾ hdʾ	4) ʿ(ā)lmā h(ā)de
5) kwṭlwk ʾslʾn qšyšʾ	5) Kuṭluk Aslān q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar papaz Kutluk Arslan'ındır.

N: 20 (D. C. 1890 N: 75,1 (123); Ç. C. 2011 S: 301)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp ḥmšmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p ḥ(a)m(m)(i)šmāʾā
2) wšbʿyn wḥmšʾ	2) w-š(a)b̲ʿīn w-ḥ(a)mšā
3) ʿwb̲rʾ	3) ʿūq(a)brā
4) hnw qb̲rh	4) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
5) ywšmyd qšʾ	5) Yušmid q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar papaz Yuşmid'indir.

N: 21 (D. C. 1890 N: 75,2 (135).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

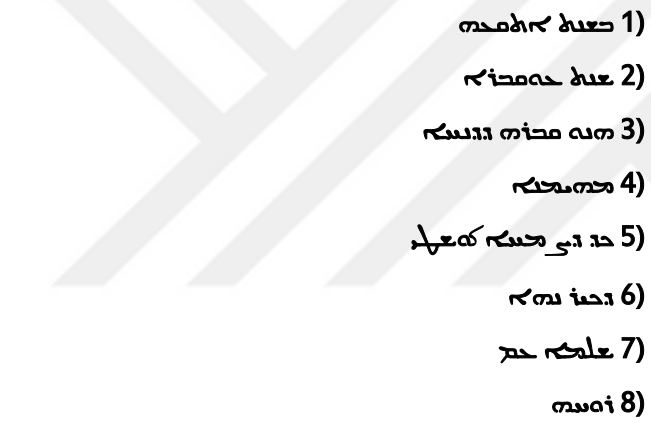

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqʿh	1) b(a)šn(a)ṯ 1575
2) šnṯ ʿwqbrʾ	2) šn(a)ṯ ʿūqabrā
3) hnw qb̲rh d-dnḥʾ	3) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h d-D(i)nḥā
4) mhymnʾ	4) mh(a)ymnā
5) kd d-ṣmḥʾ qwšty	5) k(a)d d-Ṣ(i)mḥā Kušṭi
6) dkyr nhʾ	6) dk̲īr nhā
7) šlmʾ ʿm	7) šl(ā)mā ʿ(a)m
8) rwḥh	8) rūḥ(e)h

Türkçe Çevirisi: 1575 (1264) senesi, fare yılında. Bu mezar Zimha Quşti'nin oğlu mümin Dinha'nındır. Onu hatırla (yani onun hatırasını) ve barış ruhu üzerine olsun.

N: 22 (D. C. 1897 N: 11)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

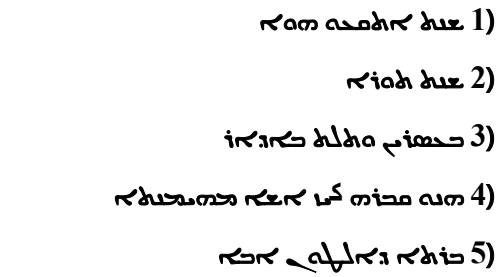

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šnṯ ʾtqʿw hwʾ	1) šn(a)ṯ 1576 hwā
2) šnṯ twrʾ	2) šn(a)ṯ t(ā)wrā
3) b-ʿsryn w-tlṯ b-ʾdʾr	3) b-ʿ(i)srīn w-tl(ā)ṯ b-Ādār
4) hnw qḇrh kyz ʾšʾ mhymntʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h Kız Ašā mh(a)ym(a)ntā
5) brtʾ d-ʾltwn ʾbʾ	5) b(a)rṯā d-Altun Ab(b)ā

Türkçe Çevirisi: 1576 (1265) senesi, sığır yılı Mart'ın 23'ünde. Bu mezar Altun Abba'nın mümine kızı Kız-Aşa'nındır.

N: 23 (D. C. 1897 N: 12)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1577 qḇrʾ lʿzr ʾrqydyqwn sḇʾ hdyrʾ	1) 1577 q(a)ḇrā Lʿ(a)z(a)r ark(i)dy(ā)qon s(ā)ḇā hdīrā

Türkçe Çevirisi: 1577 (1266) [senesinde. Bu mezar] saygıdeğer yaşlı başdiyakon Lazar'ındır.

N: 24 (D. C. 1897 N: 13)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

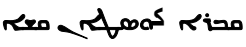

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1577 qḇrʾ qwsṭʾn qšʾ	1) 1577 q(a)ḇrā Qusṭān q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1577 (1266) [senesinde. Bu] mezar papaz Kustan'ındır.

N: 25 (D. C. 1890 N: 80 (215).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

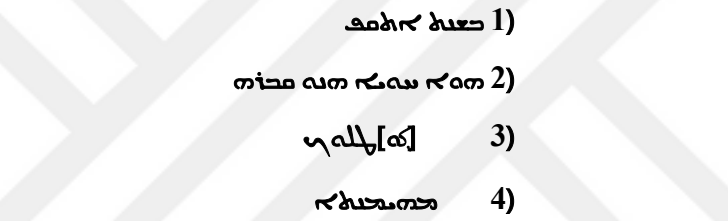

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqp	1) b(a)šn(a)ṯ 1580
2) hwʾ ḥwyʾ hnw qḇrh	2) hwā ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
3) [qw]ṭlwk	3) [Qu]ṭluk
4) mhymntʾ	4) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1580 (1269) senesinde, yılan yılında. Bu mezar mümine Kutluk'undur.

N: 26 (D. C. 1890 N: 80,1 (217).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

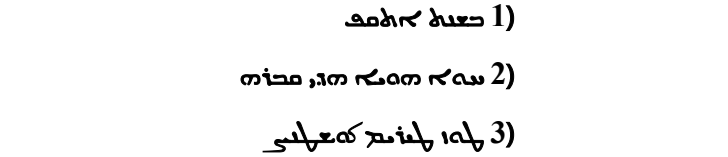

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqp	1) b(a)šn(a)ṯ 1580
2) hwʾ ḥwyʾ hdy qḇrh	2) h(ā)we ḥ(i)wyā h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
3) ṭwz ṭyrym qwšṭnṣ	3) Ṭūz Ṭerīm Qušṭ(ā)nṣ

Türkçe Çevirisi: 1580 (1269) senesi, yılan yılında. Bu mezar Tuz-Terim Quştanç'ındır.

N: 27 (W. K. 2000 N: 40 (Abb. 70)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2)ʾtwp	2)1580
3) hdʾ hy	3) h(ā)dey
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(a)h
5) ʾmyltʾ . . .	5) Amiltā . . .
6) kwṭlwk . . .	6) Kuṭluk . . .

Türkçe Çevirisi: 1580 (1269) senesinde. Bu mezar . . . Amilta . . . Kutluk'undur.

N: 28 (D. C. 1890 N: 81 (157); Ç. C. 2011 S: 232)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

3)

4)

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqpʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1681
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) d-srgys qšyšʾ	3) d-S(a)rgis q(a)š(š)īšā
4) ʿlymʾ rgygʾ	4) ʿl(a)ymā rgīgā
5) brymynʾ	5) b(a)r-y(a)m(m)īnā
6) brh ʾymngkw	6) br(e)h Aym(e)ngku

Türkçe Çevirisi: 1581 (1270) senesinde. Bu mezar Aymengkü'nun güzel ve genç oğlu papaz Sargis'indir.

N: 29 (D. C. 1890 N: 83 (127).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11) [ل]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqpg	1) b(a)šn(a)ṯ 1583

2) hwʾ qwpʾ	2) hwā qopā
3) hnw qb̲rh	3) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
4) ṣwmʾ qšyšʾ w-rbḥylʾ	4) Ṣ(a)wmā q(a)š(š)īšā w-r(a)bḥ(a)ylā
5) sb̲ʾ bryk̲ʾ	5) s(a)b̲ā brīk̲ā
6) ʾmyrʾ	6) am(m)īrā
7) mšmhʾ	7) mš(a)mhā
8) br gywrgys rbḥylʾ	8) b(a)r Giw(a)rgīs r(a)bḥ(a)ylā
9) mrn nḥlṭ rwḥh ʿm	9) m(ā)r(a)n n(i)ḥl(a)ṭ rūḥ(e)h ʿ(a)m
10) rwḥʾ ʾb̲ht̲ʾ w-qd[y]šʾ	10) rūḥā ab̲(ā)h(ā)t̲ā w-q(a)d(d)[ī]še
11) [l]ʿlmyn	11) [l]-ʿ(ā)lmīn

Türkçe Çevirisi: 1583 (1272) senesi, maymun yılında. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, ünlü emir, komutan Givargis'in oğlu, papaz ve komutan Savma'nındır. Rabbimiz ruhunu ebediyen babalarının ve azizlerinin ruhlarıyla karıştırsın.

N: 30 (D. C. 1890 N: 84 (218); Ç. C. 2011 S: 283)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡍𐡈𐡕 𐡐𐡓𐡒

2) 𐡌𐡀𐡓 𐡌𐡀𐡌

3) 𐡒𐡅𐡌 𐡁𐡂 𐡌𐡍𐡂𐡅 𐡎𐡀𐡓

4) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡌𐡊𐡉𐡒𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnt̲ ʾtqpd	1) b(a)šn(a)t̲ 1584
2) hnw qb̲rʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)b̲rā
3) bʾg mngkw sʿwrʾ	3) Beg M(e)ngku s(ā)ʿorā
4) mhymnʾ mkyk̲ʾ	4) mh(a)ymnā m(a)kīk̲ā

Türkçe Çevirisi: 1584 (1273) senesinde. Bu mezar mütevazı bir mümin olan kilise müdavimi (ziyaretçisi) Beg-Mengkü'nundur.

N: 31 (D. C. 1897 N: 13,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1584 kwryqws qšʾ ʿlymʾ rgygʾ mhymnʾ	1) 1584 Kury(a)qos q(a)š(š)ā ʿl(a)ymā rgīgā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1584 (1273) senesi, [tavuk yılında. Bu mezar] ışık saçan, mümin, genç papaz Kuryaqos'undur.

N: 32 (D. C. 1890 N: 85 (191).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

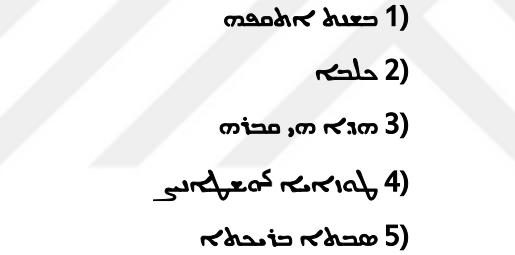

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqph	1) b(a)šn(a)ṯ 1585
2) klbʾ	2) k(a)lbā
3) hdʾ hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) ṭwzʾyʾ qwštʾnṣ	4) Ṭuzayā Koštānṣ
5) sḇtʾ bryḵtʾ	5) s(ā)ḇtā brīḵtā

Türkçe Çevirisi: 1585 (1274) senesi, köpek yılında. Bu mezar mübarek yaşlı kadın Tuzaya Kuştanç'ındır.

N: 33 (D. C. 1897 N: 14)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1585 kyz ʾšʾ mhymntʾ	1) 1585 Kız Aša mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1585 (1274) [senesi, köpek yılında. Bu mezar] mümine Kız Aşa'nındır.

N: 34 (D. C. 1890 N: 75 (102).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

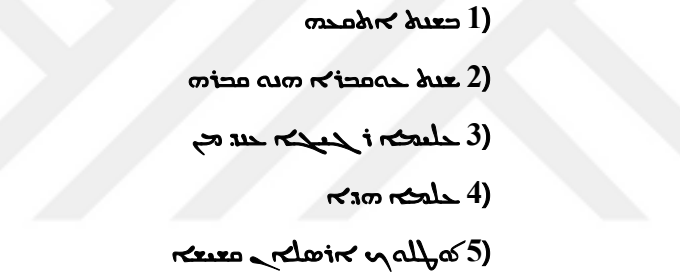

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqʿh	1) b(a)šn(a)ṯ 1575
2) šnṯ ʿwqbrʾ hnw qḇrh	2) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) ʿlymʾ rgygʾ ʿnd mn	3) ʿl(a)ymā rgīgā ʿn(a)d m(i)n
4) ʿlmʾ hdʾ	4) ʿ(ā)lmā h(ā)de
5) Qwṭlwk ʾrslʾn qšyšʾ	5) Quṭluk Arslān q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1585 (1274) senesi, fare yılında. Bu mezar bu dünyadan boşanmış (ayrılmış) sevgili genç adam, papaz Kutluk Arslan'ındır.

N: 35 (D. C. 1897 N: 15)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

2) 𐡎𐡍𐡈𐡐𐡆 𐡔𐡉𐡔𐡊𐡀𐡍

3) 𐡌𐡉𐡕𐡇 𐡎𐡓𐡉

4) 𐡎𐡁𐡓𐡄 𐡃𐡔𐡉 𐡌𐡄𐡌𐡍𐡀

5) 𐡎𐡋𐡌𐡀 𐡓𐡂𐡂

6) 𐡄𐡅𐡍 𐡁𐡓𐡄

7) 𐡎𐡒𐡅𐡌𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqpz syṣkʾn	1) b(a)šn(a)ṯ 1587 sıṣkān
2) byrḥ tšry qrymʾyʾ	2) bīr(a)ḥ t(i)šrī q(d)(ī)m(ā)yā
3) bywmʾ d-ʿrwḇtʾ	3) b-y(a)wmā d-ʿruḇtā
4) hnw qḇrh šʾdy mhymnʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Šādī mh(a)ymnā
5) ʿlymʾ rgygʾ	5) ʿl(a)ymā rgīgā
6) brh dnḥʾ	6) br(e)h D(i)nḥā
7) qywmʾ	7) q(ā)yomā

Türkçe Çevirisi: 1587 (1275) senesinde, sıçkan yılı, Ekim ayının Cuma gününde. Bu mezar güzel genç adam vekil Dinha'nın oğlu, mümin Şadi'nindir.

N: 36 (D. C. 1890 N: 87 (212).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡎𐡅𐡌 𐡅𐡐𐡀𐡓 𐡁𐡔𐡄

2) [𐡎𐡏𐡐𐡄𐡓]

3) 𐡌𐡉𐡕𐡇 𐡌 𐡎𐡓𐡌

4) 𐡎𐡁𐡓𐡄𐡌𐡍𐡀 (ʔ) 𐡌𐡉𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqpz hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1587 hwā
2) [ʿwqbrʾ]	2) [ʿūq(a)brā]
3) hdʾ hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) mrym (?) mhymntʾ	4) M(a)ry(a)m (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1587 (1276) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 37 (D. C. 1897 N: 16)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1588 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1588 mrtʾ ʿlymṯʾ rgygtʾ	1) 1588 M(ā)rtā ʿl(a)ymṯā rgīgtā

Türkçe Çevirisi: 1588 (1277) [senesinde, sığır yılında. Bu mezar] genç güzel kız Marta'nındır.

N: 38 (D. C. 1897 N:17)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1590 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1590 twngʾ brh ywḥnn mlpnʾ	1) 1590 Tūngā br(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1590 (1279) [senesinde. Bu mezar] öğretmen Yohannan'ın oğlu Tunga'nındır.

N: 39 (D. C. 1897 N: 18)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) brṯh d-šlyḥʾ qšyšʾ t-bsm mryʾ b-mlkwṯh hdʾ hy qḇrh d-dwlṭʾyšy	1) b(a)rṯ(e)h d-Šlīḥā q(a)š(š)(ī)šā tb(a)s(s)(i)m m(ā)ryā b-m(a)lkūṯ(e)h h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h d-Dulṭaiši

Türkçe Çevirisi: [1591 (1280) senesi, ejderha yılında.] Bu mezar papaz Şliha'nın kızı Dultaişi'nindir. Efendimiz, krallığında onu mutlu etsin.

N: 40 (D. C. 1890 N: 92 (57).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

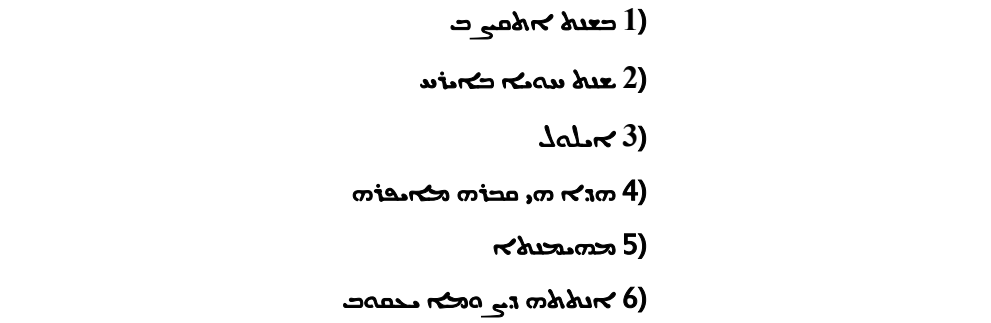

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣb	1) b(a)šn(a)ṯ 1592
2) šnṯ ḥwyʾ bʾyrḥ	2) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā b-īr(a)ḥ
3) ʾylwl	3) Īlūl
4) hdʾ hy qḇrh mʾyfrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h Māʾifr(e)h
5) mhymntʾ	5) mh(a)ym(a)ntā
6) ʾntth d-ṣwmʾ yʿqwḇ	6) antt(e)h d-Ṣawmā Y(a)ʿqūḇ

Türkçe Çevirisi: 1592 (1281) senesi, yılan yılı Eylül ayında. Bu mezar Savma Yakup'ın karısı Maifreh'nindir.

N: 41 (D. C. 1897 N: 19)

Mezar taşının okunuşu muhtemelen şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

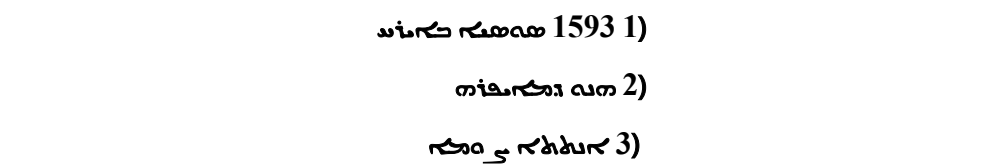

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1593 swsyʾ bʾyrḥ	1) 1593 susyā b-īr(a)ḥ
2) hnw d-mʾyfrh	2) h(ā)n(ā)w d-Mā'ifr(e)h
3) ʾnttʾ ṣwmʾ	3) anttā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: 1593 (1282) senesi, at yılında. Bu Savma'nın eşi (karısı) mümine Maifreh'nindir.

N: 42 (Ç. C. 2011 S: 152)

YAZITIN GÖRSELİ

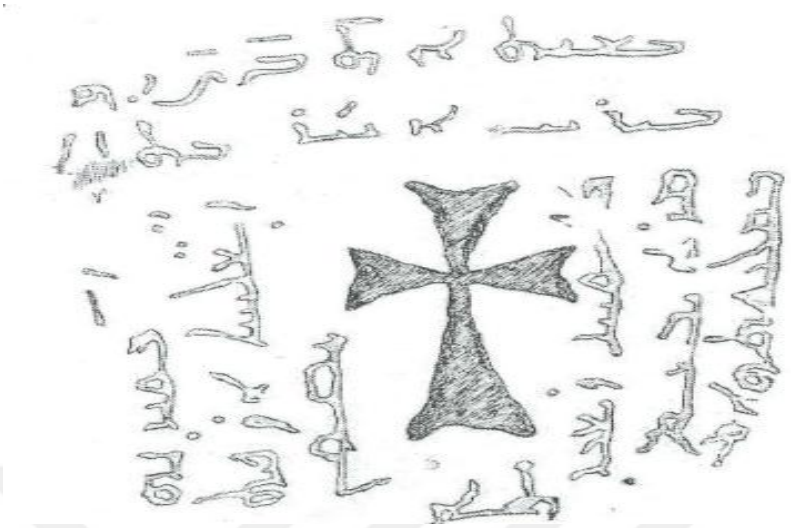

Görsel 1: Çu Vadisindeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 152).

Bu yazıt 1593 (1282) tarihlerine ait olması ihtimaliyle beraber çevrilebilmesi henüz mümkün değildir. Harfler çok dağınıktır, anlamlı bir bütün haline getirmek de güçtür (Джумагулов, 2011, 152).

Bahsi geçen bu yazıtın çeviri denemesi tarafımızca yapılmıştır. Anlamca en uygun haliyle çevrilen yazıt aşağıdaki şekildedir:

Yazıtın Özgün Metni

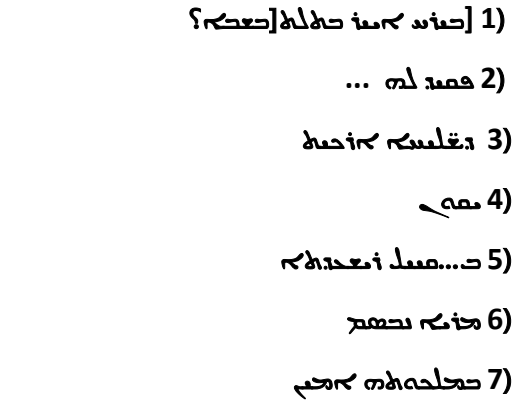

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣd h	1) b(a)šn(a)ṯ 1594 5
2) byrḥ ʾyyr btlṯ [bšbʾ?]	2) b-īr(a)ḥ Ayy(a)r b(a)-tl(ā)ṯ [b-š(a)b(b)ā?]
3) pqyd lh	

4) dšlyḥʾ ʾrkyt	3) pqīd l(e)h
5) yqwn	4) d(a)-Šlīḥā ʾrkyt
6) b….qyyl ryšʿdtʾ	5) yqwn
7) mryʾ nḇsm	6) b….qyyl rīš-ʿ(e)dtā
8) bmlkwṯh ʾmyn	7) m(a)ryā nḇ(a)s(s)(i)m
	8) b-m(a)lkūṯ(e)h āmīn

Türkçe Çevirisi: 1594 senesi, Mayıs ayının 5. gününde (yani Salı), koyun yılında. …. kilise lideri, (…). Rabbimiz krallığında mutlu etsin, amin![41]

N: 43 (D. C. 1897 N: 20)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1594 هنـ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1594 srʿ	1) 1594 S(ā)r(i)ʿ

Türkçe Çevirisi: 1594 (1283) [senesinde. Bu mezar mümin] Sariʿ'nindir.

N: 44 (D. C. 1897 N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ ܝ̈ܢܗ̇ ܒܥܕ

2) ܟܬܒܐ ܟܝܢܐ ܒܡܝܢ ܡܢ ܐܠܗ

3) ܕ ܟܠܗܐ

4) ܟܬܒܐ ܫܡܗ

5) ܟܕ ܝܬ ܒܗ ܒܥܕ ܡܢ

6) ܟܢܝ ܒܝ

7) ܒܝ (ܡܕܡ) ܡܐܪܐ ܟܫܡ ܠ

[41] Araştırmacılar tarafından da çevirisinin zor olduğu ve yapılamadığı belirtilen yazıtın, çeviri denemesi çalışmamız içerisinde yapılmıştır. Sözü geçen yazıtın çevrilmesinde katkısı büyük olan Nicholas Al-Jeloo'ya yardımlarından ve tavsiyelerinden dolayı birkez daha teşekkür etmeyi borç biliriz. Bununla birlikte yapılan çevirinin geliştirilebilir olduğunu belirtmek yerinde olur.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣw	1) b(a)šn(a)ṯ 1596
2) hnw qḇrh ʾḇrhm sʿwrʾ qšyšʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Aḇr(ā)h(ā)m s(ā)ʿorā q(a)š(š)īšā
3) ʾskwlyʾ br	3) iskol(ā)yā b(a)r
4) ywḥnn qšyšʾ	4) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)īšā
5) hwʾ ʿnrnh bywm tryn bšbʾ	5) hwā ʿ(u)nd(ā)n(e)h b-yom tr(e)yn b-š(a)b(b)ā
6) rmyn ʿdtʾ	6) rmyn ʿ(e)dtā
7) mrn nḥsʾ ḥmwh (ḥwbh) ʾmyn	7) m(ā)r(a)n nḥ(a)s(s)e ḥ(a)wb(ā)(w)h āmīn!

Türkçe Çevirisi: 1596 (1285) senesinde. Bu mezar papaz Yohannan'ın oğlu kilise bekçisi öğrenci Abraham'ındır. Pazartesi günü ayrıldı (öldü), …. kilise. Efendimiz günahlarını affetsin, amin!

N: 45 (D. C. 1897 N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1597 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1597 ʾskwlyʾ ʾrslʾn	1) 1597 iskol(ā)yā Arslān

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) [senesinde. Bu mezar] öğrenci Arslan'ındır.

N: 46 (D. C. 1897 N: 23)

Mezar taşının tarihlendirmesi N: 44 (D. C. 1897 N:21 ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʿlymṯʾ kšyrtʾ	1) ʿl(a)ymṯā k(a)š(š)īrtā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde. Bu mezar mümine,] başarılı genç kız [Marta'nındır.]

N: 47 (D. C. 1897 N: 24)

Mezar taşının tarihlendirmesi N: 44 (D. C. 1897 N:21 ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw trym synyṯ	1) h(ā)n(ā)w T(e)rīm Ṣīn(ā)ytā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde.] Bu mümine Çinli Terim'indir.

N: 48 (D. C. 1897 N: 25)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

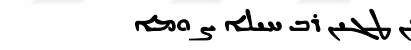

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭwrkʾyṯ	1) Ṭūrkāʾīṯ
2) yḥnn ṭgyn rb ḥlyʾ ṣwmʾ	2) Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n Ṭ(e)gin r(a)b-ḥ(a)ylā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesi,] Türk takvimine göre it yılında. [Bu mezar] ordu komutanı Savma'nın oğlu papaz Yohannan Tegin'indir.

N: 49 (D. C. 1897 N: 25,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʿlymʾ	1) ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1597 (1286) senesinde. Bu mezar] genç adam ….'nındır?

Bu mezar taşı çok zarar görmüştür. Bu sebeple okunması oldukça zor, bazı harfler belirsizdir (Chwolson, 1897, 11).

N: 50 (D. C. 1890 N: 97,1 (179); Ç. C. S: 215)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

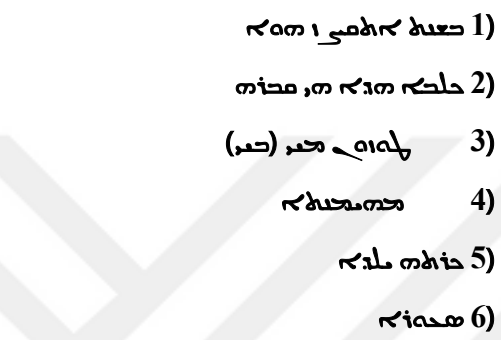

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣz hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1597 hwā
2) klbʾ hdʾ hy qb̲rh	2) k(a)lbā h(ā)dey q(a)b̲r(ā)h
3) ṭwzwn myy (byy)	3) Ṭūzūn M(a)yī (Bay(ī))
4) mhymntʾ	4) mh(a)ym(a)ntā
5) brṯ̲h yldʾ	5) b(a)rṯ̲(e)h Y(a)ldā
6) sʿwrʾ	6) sāʿorā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesi, köpek yılında. Bu mezar kilise bekçisi Yalda'nın kızı mümine Tuzun- Mayi'nindir.

N: 51 (D. C. 1890 N: 97,2 (186)]

Mezar taşının muhtemel okunuş sıralaması şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

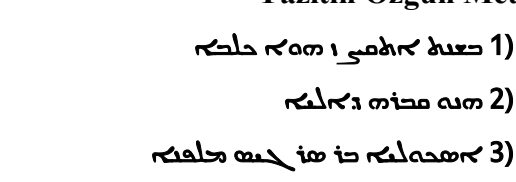

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣz hwʾ klbʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1597 hwā k(a)lbā
2) hnw qḇrh d-ʾlyʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h d-El(i)yā
3) ʾskwlyʾ br srgys mlpnʾ	3) iskol(ā)yā b(a)r S(a)rg(ī)s m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesinde, köpek yılında. Bu mezar öğretmen Sargis'in oğlu öğrenci Eliya'nındır.

N: 52 (D. C. 1890 N: 97,3 (202).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܕܥܒܕ ܫܢܬ ܐ[ܠ]ܦ

2) ܟܠܒ ܗܢܘ ܩܒ[ܪ]ܗ

3) ܦܣܠܝܡ ܟܠܒ ܥ[ܠ]ܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣ[z]	1) b(a)šn(a)ṯ 1597
2) klbʾ hnw qḇr[h]	2) k(a)lbā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)[h]
3) ʿlymʾ pwslym	3) ʿl(a)ymā Pūslīm

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesinde, köpek yılında. Bu mezar genç adam Püslim'indir.

N: 53 (D. C. 1890 N: 97,4 (211).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܕܥܒܕ ܫܢܬ ܐ ܘܡܢ

2) ܟܠܒ

3) ܗܢܘ ܩܒܪ

4) ܟܘܣܛܢܛܐ ܒܪ ܣ

5) ܗܢܘ

6) ܐ[ܢ] ܥܠܡ ܕܫ

7) ܟܠܒ ܟܬܒ (ʔ)

8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣz hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1597 hwā
2) klbʾ	2) k(a)lbā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
4) nwtr mhymntʾ	4) Nūt(e)r mh(a)ym(a)ntā
5) brṯh	5) b(a)rṯ(e)h
6) kwṭwk sʿwr[ʾ]	6) Kuṭuk s(ā)ʿor[ā]
7) sḇʾ bryḵʾ (?)	7) s(ā)ḇā brīḵā (?)
8) ʾmyn	8) āmīn

Türkçe Çevirisi: 1597 (1286) senesi, köpek yılında. Bu mezar kilise bekçisi hayırlı yaşlı adam Kutuk'un kızı mümine Nuter'indir. Amin.

N: 54 (D. C. 1890 N: 97 (137).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣz hwʾ klbʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1597 hwā k(a)lbā
2) yyly twrqšʾʾyt ṭwr	2) yïlï Tūrqšā ʾīt ṭūr
3) myṯ mwt sʾlmʾ[42] kwyn	3) mīṯ m(a)wt sāl(i)m(ā) kwyn
4) yʾš kwyzy ʾyrymyš	4) yāš kwyzy īrīmīš

[42] Burada yazılan "sʾlm" kelimesi muhtemelen hatalıdır. Yorumlu transliterasyonda kelime "salgın hastalık" manasına gelen "sāl(i)m(ā)" olarak düzenlenmiştir, böylece mezar taşı daha anlamlı hale gelmiştir.

5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ywḥnn ḥkymʾ	6) Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n ḥ(a)k(k)īmā
7) mhymnʾ ʿlymʾ	7) mh(a)ymnā ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1597 (1288) senesinde, köpek yılında. Türkçe ittir. Bir salgın hastalıktan öldü, günlerce gözünde ..... Bu mezar bilgili genç adam mümin Yohannan'ındır.

N: 55 (D. C. 1890 N: 98 (52).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܬܫܥ ܡܐܐ ܘܬܫܥܝܢ ܫܢܬ

2) ܗܘ ܐܝܪܐ

3) ܕܥܡܪ ܐܝܬ

4) ܒܗ ܓܝܘܪܓܝܣ ܩܫ

5) ܐܠܡܠܝܓ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣḥ hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1598 hwā
2) ḥzyrʾ	2) ḥzīrā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) gywrgys qšʾ	4) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā
5) ʾlmlygyʾ	5) Alm(a)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1598 (1287) senesi, domuz yılında. Bu mezar Almalık'dan (veya Almalıklı) papaz Givargis'indir.

N: 56 (D. C. 1890 N: 98,1 (162).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܬܫܥ ܡܐܐ ܘܬܫܥܝܢ ܫܢܬ

2) ܕܥܡܪ ܐܝܬ ܗܘ ܐܝܪܐ

3) ܕܒܪܝܡܬ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ḥzyrʾ ʾtqṣḥ	1) b(a)šn(a)ṯ ḥzīrā 1598
2) hnw qḇrh d-qymtʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h d(a)-Qy(ā)mtā
3) mhymntʾ	3) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1598 (1287) senesi, domuz yılında. Bu mezar mümine Qyamta'nındır.

N: 57 (D. C. 1897 N: 26)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
hnw mrtʾ mhymntʾ	h(ā)n(ā)w M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde, fare yılında.] Bu mümine Marta'nındır.

N: 58 (D. C. 1897 N: 27)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 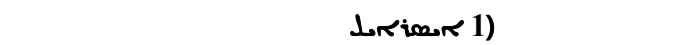

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾysrʾyl	1) İsrā'el
2) br zzkrkʾyʾ	2) b(a)r Zz(a)k(a)r(i)yā
3) ʾpṭrwpʾ	3) ap(i)ṭropā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde. Bu mezar] vekil Zekeriya'nın oğlu papaz İsraʾel'indir.

Bu mezar taşında bazı kelimeler eksik ve belirsizdir. Zekeriya kelimesinde geçen 𐡆 harfleri fazla ve hatalı yazılmıştır (Chwolson, 1897, 12).

N: 59 (D. C. 1897 N: 28)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

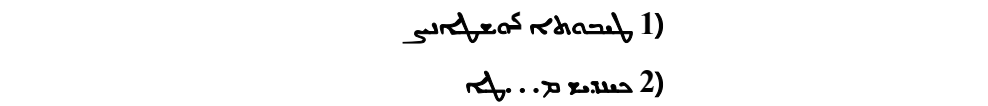

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭybwṯ qwšṭnṣ	1) ṭ(a)ybūṯā Quštānṣ
2) kyndyš m . . .ṭ	2) Kindiš M . . .ṭā

Türkçe Çevirisi: [1599 (1288) senesinde. Bu mezar] Kindiş M…ta (?)'nın [kızı mümine] Taybuta Kuştanç'ındır.

N: 60 (D. C. 1890 N: 99 (116).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

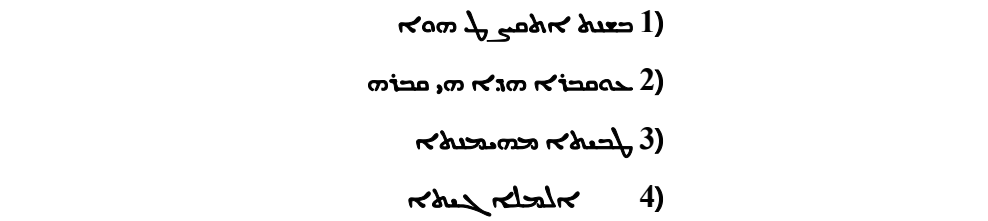

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ tqsṭ hw	1) b(a)šn(a)ṯ 1599 hwā
2) wqbr hd hy qbrh	2) ūq(a)brā h(ā)dey q(a)br(ā)h
3) ṭbyṯ mhymnt	3) Ṭ(ā)biṯā mh(a)ym(a)ntā
4) lmlgyt	4) Alm(a)līg(ā)ytā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Almalık'dan (veya Almalıklı) Tabita'nındır.

N: 61 (D. C. 1890 N: 99,1 (136).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

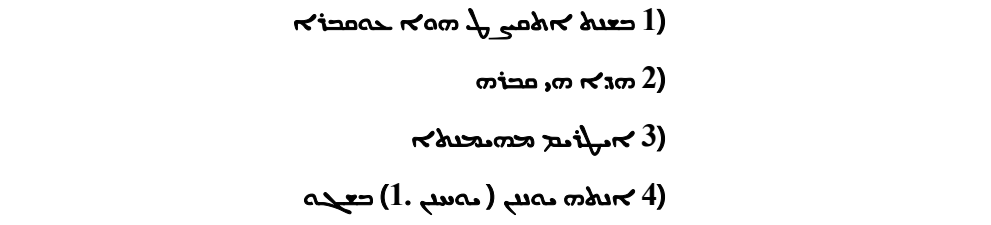

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣṭ hwʾ ʿwqbrʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1599 hwā ʿūq(a)brā
2) hdʾ hy qḇrh	2) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
3) ʾyṭrym mhymntʾ	3) Ayṭ(e)rīm mh(a)ym(a)ntā
4) ʾnth ywnnn (1. ywḥnn) bšgw	4) ant(e)h Y(a)wn(ā)n (1. Yoḥ(a)n(n)(ā)n) B(e)šgū

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar Yohannan Beşgü'nün karısı mümine Ayterim'indir.[43]

N: 62 (D. C. 1890 N: 99,2 (167); Ç. C. 2011 S: 363)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

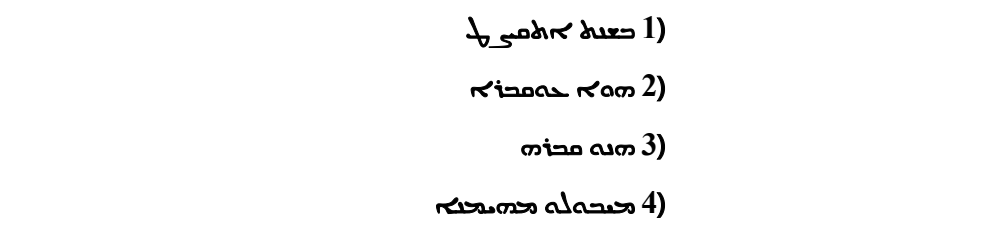

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1599
2) hwʾ ʿwqbrʾ	2) hwā ʿūq(a)brā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) mybwlw mhymnʾ	4) Mībūlū mh(a)ymnā

[43] Yazıcının 4. satırdaki ilk kelimede hata yapmış olması muhtemeldir (Chwolson, 1890, 32). Yorumlu transliterasyonda kelime orijinal haliyle yazılmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümin Mibulu'nundur.

N: 63 (D. C. 1890 N: 99,3 (197).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

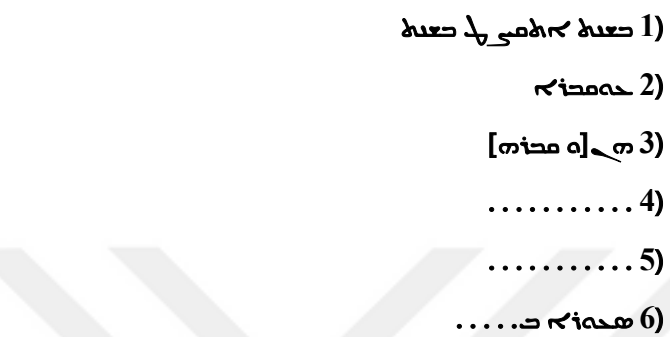

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtqṣṭ bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ 1599 b(a)šn(a)ṯ
2) ʿwqbrʾ	2) ʿūq(a)brā
3) hn[w qḇrh]	3) h(ā)n(ā)[w q(a)ḇr(e)h]
4)	4) . . . . .
5)	5) . . . . .
6) sʿwrʾ b.	6) s(ā)ʿorā b. . . . .

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar kilise bekçisi …….'nindir.

N: 64 (D. C. 1890 N: 99,4 (208).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

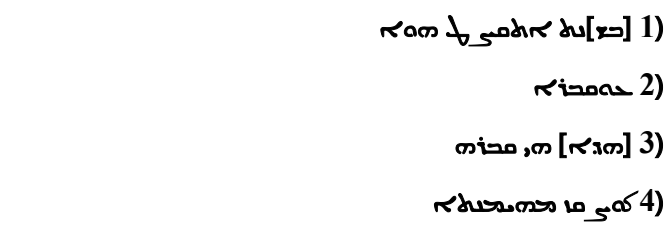

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) [bš]nṯ ʾtqṣṭ hwʾ	1) [b(a)š]n(a)ṯ 1599 hwā
2) ʿwqbrʾ	2) ʿūq(a)brā
3) [hdʾ] hy qḇrh	3) [h(ā)de]y q(a)ḇr(ā)h
4) kuṣkz mhymntʾ	4) Kūṣk(i)z mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Kuzkız'ındır.

N: 65 (Ç. C. 2011 S: 313)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡎𐡍𐡈𐡅 𐡄𐡉 𐡒𐡅𐡑𐡒𐡓 𐡀𐡕𐡕

2) 𐡌𐡄𐡕 𐡌𐡓𐡉𐡌

3) 𐡓𐡀𐡔𐡄𐡌𐡕 𐡌𐡉𐡄𐡌𐡓

4) 𐡓𐡏𐡄 𐡒𐡔𐡍 𐡌𐡀𐡓

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqṣṭ hwʾ ʿwbr	1) b(a)šn(a)ṯ 1599 hwā ʿūq(a)br(ā)
2) hdʾ hy qḇrh	2) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
3) ʾyṭrym mhymntʾ	3) Ayṭ(e)rim mh(a)ym(a)ntā
4) ʾnth yḥnn qšʾ	4) Ant(a)h Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1599 (1288) senesi, fare yılında. Bu mezar din adamı papaz Yohannan' ın kızı mümine Ayterim'indir.

N: 66 (D. C. 1890 N: 1600 (224)[1].)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡓𐡉𐡀𐡄 𐡓𐡀𐡔𐡄𐡌𐡕 𐡉 . 𐡄 . 𐡓 𐡀𐡕𐡕

2) 𐡌𐡄𐡕 𐡀𐡕

3) 𐡓𐡏𐡄 𐡋𐡄𐡔𐡄𐡌𐡕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1)bšnṯ ʾ. t . r hwʾ [twrʾ]	1)b(a)šn(a)ṯ 1600 hwā [t(ā)wrā]

2) hnw qb̲rh	2) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
3) msḥwṭ qšʾ	3) M(a)sḥuṭ q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesinde, [sığır] yılında. Bu mezar mümin papaz Maksut'undur.

N: 67 (D. C. 1890 N: 1600,1 (154)[2].)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

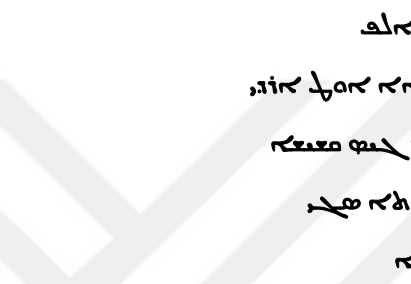

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ʾwṭ ʾrdy	2) š(i)ṯm(ā)ʾā ʾūṭ erdī
3) gywrgys qšyšʾ	3) Giw(a)rgīs q(a)š(š)īšā
4) ryš ʿdtʾ sgy	4) rīš ʿ(e)dtā s(a)g(g)ī
5) nṣyḥʾ	5) n(a)ṣ(ṣ)īḥā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesi, sığır yılında. Bu mezar kilise lideri, şanlı Givargis'indir.

N: 68 (D. C. 1897 N: 29)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1600 šʾyʾn	1) 1600 Šāyān

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) [senesinde. Bu mezar çocuk] Şayan'ındır.

N: 69 (D. C. 1897 N: 30)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi | **Yorumlu Yazı Çevirimi**

1) 1600 ywrdyn | 1) 1600 Yūrdīn

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) [senesi, sığır yılında. Bu mezar sevimli genç mümin] Yurdin'indir.

N: 70 (Ç. C. 2011 S: 78)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

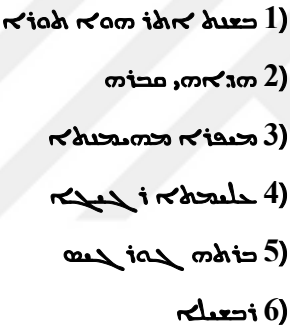

Yorumsuz Yazı Çevirimi | **Yorumlu Yazı Çevirimi**

1) bšnṯ ʾtr hwʾ twrʾ | 1) b(a)šn(a)ṯ 1600 hwā t(ā)wrā

2) hdʾ hy qḇrh | 2) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h

3) myfrʾ mhymntʾ | 3) M(a)ifrā mh(a)ym(a)ntā

4) ʿlymṯʾrgygʾ | 4) ʿl(a)ymṯā rgīgā

5) brṯh gwrgys | 5) b(a)rṯ(e)h G(i)w(a)rgīs

6) rbšylʿ | 6) r(a)b-ḥ(a)ylā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesinde, sığır yılınnda. Bu mezar komutan Givargis'in güzel ve genç kızı mümine Maifra'nındır.

N: 71 (Ç. C. 2011 S: 412)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

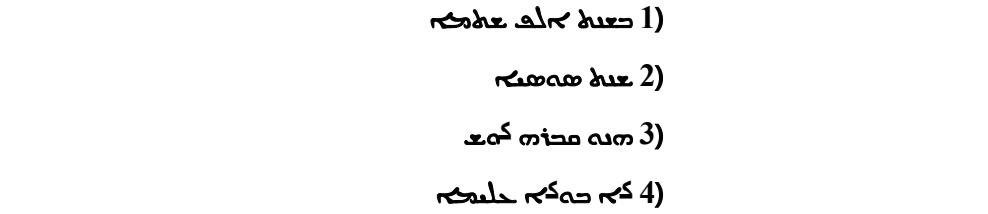

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) šnṯ swsyʾ	2) šn(a)ṯ susyā
3) hnw qḇrh kwš	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Kuš-
4) kʾbwkʾ ʿlymʾ	4) ka Bukā ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1600 (1289) senesi, at (ud veya sıçkan)[44] yılında. Bu mezar genç Kuşka Buka'nındır.

N: 72 (D. C. 1890 N: 1 (108).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

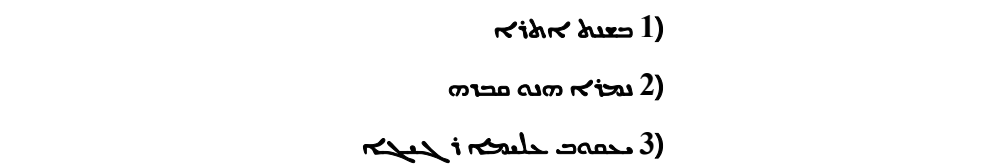

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1601
2) nmrʾ hnw qḇrh	2) n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) yʿqwḇ ʿlymʾ rgygʾ	3) Y(a)ʿqūḇ ʿl(a)ymā rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar güzel genç Yakup'undur.

[44] 1600 yılı 12 Hayvanlı Türk Takvimi'ne göre ud veya sıçkan yıllarına denk gelir dolayısıyla burada yazıcıdan kaynaklı bir yanlış yapılmıştır.

N: 73 (D. C. 1897 N: 31)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

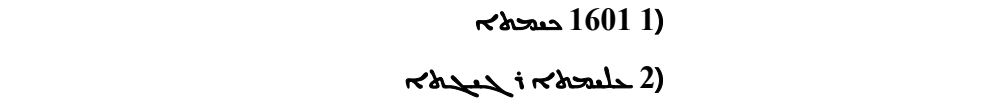

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1601 kymtʾ	1) 1601 Kīmtā
2) ʿlymṯʾ rgygtʾ	2) ʿl(a)ymṯā rgīgṯā

Türkçe Çevirisi: [1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar güzel, mümine] güzel genç kız Kimta'nındır.

N: 74 (Ç. C. 2011 S: 76)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

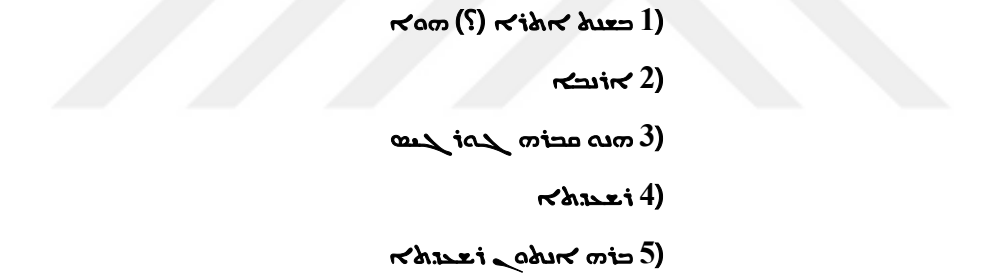

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrʾ (?) hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1601(?) hwā
2) ʾrnḇʾ	2) arnḇā
3) hnw qḇrh gwrgys	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h G(i)w(a)rgīs
4) ršʿdtʾ	4) r(i)šʿ(e)dtā
5) brh ʾntwn ršʿdtʾ	5) br(e)h Antūn r(i)šʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1601(?) (1290(?)] senesi, tavşan[45] yılında. Bu mezar kilise lideri Givargis'in oğlu kilise lideri Antun'undur.

[45] Bu mezar taşında bulunan tarihlendirme hatalı olabilir.

N: 75 (Ç. C. 2011 S: 80)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫ̣ܢܬ ܬܪ(؟)ܝ ܢܡܪ (؟)

2) ܗܕܗ ,ܗܕܝ

3) ܠܠܝ (؟) . . .

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtr(?) nmrʾ (?)	1) b(a)šn(a)ṯ 1601(?) n(i)mrā (?)
2) hdhy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) llyʾ(?) . . .	3) L(i)lyā(?) . . .

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, kaplan yılında. Bu mezar Lilya'nındır.[46]

N: 76 (Ç. C. 2011 S: 82)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫ̣ܢܬ (؟) ܬܪ

2) ܐܪܢܒ ܫ̣ܢ

3) ܗܕܗ ܗܘ

4) ܓܘܪܓܝܣ ܗ̇ܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtr(?)	1) b(a)šn(a)ṯ 1601
2) šnṯ ʾrnḇʾ	2) šn(a)ṯ arnḇā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) gwrgys	4) G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1601 (1290) senesi, tavşan (ud veya pars)[47] yılında. Bu mezar Givargis'indir.

[46] Bu yazıtta verilen isim net olarak çevrilememiştir.

[47] 1601 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre ud veya pars yıllarına tekabül eder, bu nedenle tarih yazımında bir hata bulunmaktadır.

N: 77 (D. C. 1897 N: 32)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1602 1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1602 ṭwzq	1) 1602 Tūz(i)q
2) ywḥnn ywšʾ ʾkʾ	2) Yoḥ(a)n(n)(ā)n Yušā-Akā

Türkçe Çevirisi: 1602 (1291) [senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] Yohannan Yuşa-Aka'ın [kızı mümine] Tuzik'indir.

Mezar taşında geçen Yuşa kelimesinin anlamı bilinmemekle birlikte Aka'nın "Aga" anlamına geldiği tahmin edilmektedir (Chwolson, 1897, 12).

N: 78 (D. C. 1890 N: 3 (113).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲ṯ ʾtrg hwʾ lww	1) b(a)šn(a)t̲ 1603 hwā lūū
2) hnw qb̲rh	2) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
3) dnḥʾ qywmʾ	3) D(i)nḥā q(ā)yomā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu yılında. Bu mezar vekil Dinha'nındır.

N: 79 (D. C. 1890 N: 3,1 (121); Ç. C. 2011 S: 217)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [ ] ܬ ܫ ܢ ܐ ܕ ܪ ܓ ܒ ܬ

2) ܗ ܢ ܘ

3) ܩ ܒ ܪ ܗ

4) ܬ ܒ ܓ ܨ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrg hwʾ[lww]	1) b(a)šn(a)ṯ 1603 hwā [lūū]
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) ywḥnn qšʾ	3) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā
4) ṭʾbgʾṣ	4) Ṭābgāṣ

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, [luu] yılında. Bu mezar papaz Yohannan Tabgaç'ındır.

N: 80 (D. C. 1890 N: 3,2 (194).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [ ]ܬ ܫ ܢ ܐ ܕ ܪ ܓ ܒ ܬ

2) ܐ ܬ ܠ ܝ ܐ ܗ ܢ ܐ ܩ ܒ ܪ ܗ ܕ ܡ ܠ ܟ ܐ

3) ܡ ܗ ܝ ܡ ܢ ܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrg hw[ʾ]	1) b(a)šn(a)ṯ 1603 hw[ā]
2) [ʾtly]ʾ hnʾ qḇrh d-mlkʾ	2) [atl(ā)y]ā h(ā)nā q(a)ḇr(e)h d-M(a)lkā
3) mhymnʾ	3) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, ejderha yılında. Bu mezar mümin Malka'nındır.

N: 81 (D. C. 1890 N: 3,3 (196).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܬ ܫ ܢ ܐ ܕ ܪ ܓ ܒ ܬ

2) 𐡄𐡅𐡌

3) 𐡋𐡅

4) 𐡌𐡁𐡓𐡄 𐡄𐡍𐡅

5) 𐡎𐡓𐡂𐡉𐡎

6) 𐡒𐡔𐡔

7) 𐡒𐡋𐡌𐡋𐡂𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrg	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hwʾ	2) hwā
3) lww	3) lūū
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) srgys	5) S(a)rgīs
6) qšyšʾ	6) q(a)š(š)īšā
7) ʾlmʾlygyʾ	7) Almālīg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, bu luu yılıdır. Bu mezar Almalıklı papaz Sargis'indir.

N: 82 (D. C. 1890 N: 3,4 [1]).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡒𐡌𐡁𐡄 𐡀𐡋𐡒 𐡁𐡓𐡄

2) 𐡒𐡀𐡋𐡌𐡀

3) 𐡋𐡅

4) 𐡌𐡁𐡓𐡄 ,𐡌 𐡒𐡓𐡌

5) 𐡒𐡀𐡋𐡄 𐡀𐡓𐡀𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā[48]

[48] Kelimenin orijinali 𐡔𐡌𐡁𐡄 (šiṯmāʾā) şeklindedir. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle çevrilmiştir.

2) w-tlṯ̲ʾ	2) w-tl(ā)ṯ̲ā
3) lww	3) lūū
4) hdʾ hy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) ṭwrq ṭlyṯ̲ʾ	5) Ṭūrq ṭlīṯ̲ā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu yılında. Bu mezar küçük kız Türk'ündür.

N: 83 (D. C. 1890 N: 3,5 (196,a).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

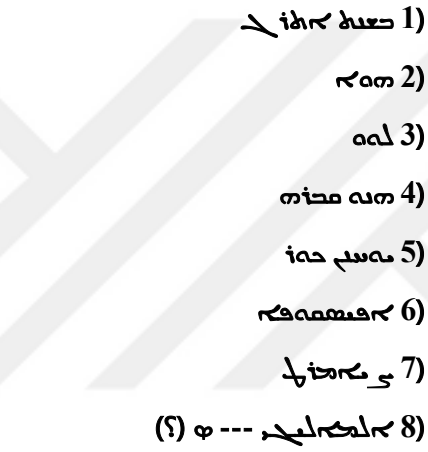

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ̲ ʾtrg	1) b(a)šn(a)ṯ̲ 1603
2) hwʾ	2) hwā
3) lww	3) lūū
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ywḥnn kwr	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n kor-
6) ʾpysqwpʾ	6) ap(p)īsqopā
7) ṣyʾmrṭ	7) Ṣ(i)yām(a)rṭ
8) ʾlmʾlygy – s (?)	8) Almālīg(ā)y(ā) – s (?)

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, bu luu yılıdır. Bu mezar horepiskopos Almalıklı Yohannan Ziyamart'ındır.

N: 84 (D. C. 1897 N: 33)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1603 ʾtlyʾ twrkʾyṯ lww	1) 1603 atl(ā)yā Tūrkāʾīṯ lūū
2) hnw kʾ . w . mṣʾr	2) h(ā)n(ā)w Kā . u . M(a)ṣār

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde, Türk takvimine göre luu yılında. Bu [mezar] Ka . u . (?)'nın [kızı mümine] Mazar'ındır.

N: 85 (D. C. 1897 N: 33,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ 1603	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hnw qḇrh ʾskwlyʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h iskol(ā)yā . . . .

Türkçe Çevirisi: 1603 senesinde. Bu mezar öğrenci ……'nındır.

N: 86 (D. C. 1897 N: 34)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtrg lww	1) 1603 lūū
2) ʾʿyws br d-brh ʾḇrhm	2) Aʿyus b(a)r d-br(e)h Aḇr(ā)h(ā)m

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, luu [yılında. Bu mezar mümin] Abraham'ın torunu güzel genç, mümin Aʿyus'undur.

Mezar taşında geçen Acius (?) ismi Annius şeklinde de okunabilir (Chwolson, 1897, 12).

N: 87 (Ç. C. 2011 S: 72)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

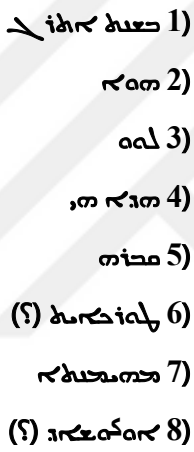

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrg	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hwʾ	2) hwā
3) lww	3) lūū
4) hdʾ hy	4) h(ā)dey
5) qḇrh	5) q(a)ḇr(ā)h
6) ṭwrkʾyṯ (?)	6) Ṭūrkāʾīṯ (?)
7) mhymntʾ	7) mh(a)ym(a)ntā
8) ʾwkwšʾd (?)	8) Okuşad (?)

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, Türk takvimine göre (?) luu yılında. Bu mezar mümine Okuşad (?)'ındır.

N: 88 (W. K. 2000 N: 17 (Abb.47); Ç. C. 2011 S: 144)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫄𐫆𐫀 𐫀𐫉𐫆 𐫇 𐫀𐫄𐫆𐫀 𐫀𐫄𐫆𐫀

2) 𐫉𐫆𐫇

3) 𐫀𐫄𐫆𐫀 𐫀𐫆𐫀 𐫀𐫄𐫆𐫀

4) 𐫉𐫇𐫆𐫉 𐫇𐫆𐫉

5) 𐫉𐫆𐫀𐫆𐫀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrg hwʾ bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ 1603 hwā b(a)šn(a)ṯ
2) ḥwyʾ	2) ḥ(i)wyā
3) hdʾ hy qb̲rh	3) h(a)d(e)y q(a)b̲r(e)h
4) mngw mlgʾ	4) M(i)ngū M(a)lgā
5) mhymnʾ	5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, yılan (tabışkan veya luu)[49] yılında. Bu mezar mümin Mengü Malga'nındır.

N: 89 (Ç. C. 2011 S: 420)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫉𐫆𐫀 𐫇 𐫀𐫄𐫆𐫀 𐫀𐫄𐫆𐫀

. . . . . 2)

3) 𐫀𐫄𐫆𐫀 𐫀𐫆𐫀

4) 𐫆𐫀 𐫀𐫉𐫇

5) 𐫉𐫇𐫀𐫇𐫆𐫉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾṭrg hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1603 hwā
2)	2) . . . . .
3) hnw qb̲rh	3) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h

[49] 1603 tarihi, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tabışkan veya luu yıllarına denk gelir, yazıcı muhtemelen hatalı yazmıştır.

4) gwrgys	4) G(i)w(a)rgīs
5) almlygyʾ	5) Alm(ā)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde. Bu mezar Almalıklı Givargis'indir.

N: 90 (Ç. C. 2011 S: 428)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

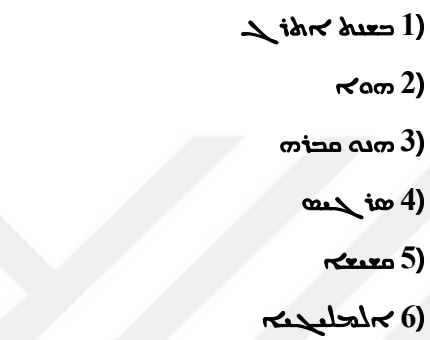

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾṭrg	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hwʾ	2) hwā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) srgys	4) S(a)rgīs
5) qšyšʾ	5) q(a)š(š)īšā
6) ʾlmlygyʾ	6) Alm(ā)līg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesinde. Bu mezar Almalık'lı papaz Sargis'indir.

N: 91 (Ç. C. 2011 S: 442)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

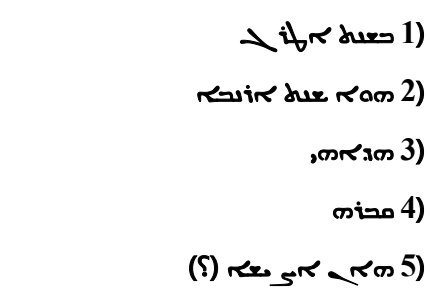

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾṭrg	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hwʾ šnṯ ʾrnḇʾ	2) hwā šn(a)ṯ arnḇā
3) hdʾhy	3) h(ā)dey
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(ā)h
5) hʾn aṣyšʾ	5) Han Aṣišā

Türkçe Çevirisi: 1603 (1292) senesi, tavşan yılında. Bu mezar Han Azişa'nındır.

N: 92 (W. K. 2000 N: 15 (Abb. 45); Ç. C. 2011 S: 206)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܫܒܥ ܡܐܐ ܘ (؟)

2) ܗܢܘ ܩܒܪ ܕ

3) ܣܘܠܩܢܝܓ

4) ܝܠܝ ܛܐܟܘܩ ܐܪܕܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾṭrg (?)	1) b(a)šn(a)ṯ 1603 (?)
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) swlqʾnyg	3) Sulqānīg
4) ʾyly ṭʾkwq ʾrdy	4) yılī ṭākūq erdī

Türkçe Çevirisi: 1603 (1297) senesinde. Bu mezar Sulkanig'indir. Yılı Taquk (tabışkan veya luu)[50] idi.

N: 93 (Ç. C. 2011 S: 357)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܫܒܥ ܡܐܐ ܘ

2) ܩܒܪ ܗܘ

[50] 1603 yılı 12 Hayvanlı Takvim'e göre tabışkan veya luu yıllarını kapsar, taş ustası hata yapmıştır.

3) ܠܘܘ

4) ܗܘܐ ܡܢ

5) ܝܘܚܢܢ ܟܘܪ

6) ܐܦܣܩܘܦܐ

7) ܫܝܡܥܪܛ

8) ܐܠܡܐܠܝܓܩܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtrg	1) b(a)šn(a)ṯ 1603
2) hwʾ	2) hwā
3) lww	3) lūū
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ywḥnn kwr	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n kor-
6) ʾpyṣqwpʾ	6) ap(p)īsqopā
7) ṣyʾmrṭ	7) Ṣ(i)yām(a)rṭ
8) ʾʿmʾlygqs	8) Almālīgq(o)s

Türkçe Çevirisi: 1603 (1291) senesi, luu yılında. Bu mezar horepiskopos Almalıklı Yohannan Ziyamart'ındır.

N: 94 (D. C. 1897 N: 35)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܘܬܘܟ 1604

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1604 ʾwṭwk	1) 1604 Uṭuk

Türkçe Çevirisi: 1604 (1293) [senesi, yılan yılında. Bu mezar kilise bekçisi mümin] Utuk'undur.

N: 95 (D. C. 1897 N: 36)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫐 𐫀𐫂𐫐

2) 𐫐𐫄𐫀𐫉𐫐 𐫐𐫂𐫀𐫉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlp ʾtrd	1) 1604
2) nkwla sʿwrʾ	2) N(i)kolā s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: 1604 (1293) [senesi, yılan yılında. Bu mezar] kilise bekçisi Nikola'nındır.

Mezar taşında çok açık şekilde yazılan fakat anlamının tahmin edilemediği 𐫐𐫂𐫐 𐫂𐫀𐫀𐫁 kelimesi bulunmaktadır (Chwolson, 1897, 13).

N: 96 (D. C. 1890 N: 5 (190).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫂𐫐 𐫇𐫉𐫄

2) 𐫐𐫄𐫁 𐫐𐫄𐫇𐫉𐫃

3) 𐫁𐫄𐫂 ,𐫁 𐫐𐫉𐫁

4) 𐫐𐫇𐫉𐫁𐫄𐫂 𐫐𐫇𐫄𐫂

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲t ʾlp	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p
2) štmʾʾ ḥmšʾ	2) š(i)t̲māʾā ḥ(a)mšā
3) hdʾ hy qb̲rh	3) h(ā)dey q(a)b̲r(ā)h
4) mrtʾ mhymntʾ	4) M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1605 (1294) senesinde. Bu mezar mümine Marta'nındır.

N: 97 (W. K. 2000 N: 39 (Abb. 69)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [𐫀𐫁𐫂]𐫄𐫅 𐫆𐫇𐫈 𐫉𐫊𐫋

2) . . . 𐫌𐫍𐫎 𐫏𐫐

3) [𐫑]𐫒𐫓𐫔𐫕

4) [𐫖𐫗]𐫘𐫙𐫚

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯ[mʾʾ]	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯ[māʾā]
2) ḫmš hwʾ . . .	2) ḫ(a)mš hwā . . .
3) kwṭlw[k]	3) Kuṭlu[k]
4) ʿlym[tʾ]	4) ʿl(a)ym(ā)[tā]

Türkçe Çevirisi: 1605 (1293) senesinde. Bu genç kız Kutluk'undur.

N: 98 (D. C. 1897 N: 37)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫛𐫜𐫝𐫞𐫟 1607

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1607 qwryqws	1) 1607 Qury(ā)qos

Türkçe Çevirisi: 1607 (1296) [senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Quryakos'undur.

N: 99 (Ç. C. 2011 S: 418)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫠𐫡𐫢 𐫣𐫤𐫥 𐫦𐫧𐫨

2) 𐫩𐫪𐫫 𐫬𐫭𐫮𐫯 𐫰𐫱𐫲

3) 𐫳𐫴𐫵𐫶𐫷 𐫸𐫹𐫺

4) 𐫻𐫼𐫽 𐫾𐫿𐬀𐬁𐬂 𐬃𐬄𐬅

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿn tḇlyʾ hwʾ	2) arbʿ(ī)n tiḇ(e)l(ā)yā hwā
3) šnṯ ʿwqḇrʾ	3) šn(a)ṯ ʿūq(a)ḇrā
4) ṭwrkʾyṯ syṣkn	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ sıṣk(ā)n
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) srgys	6) S(a)rgīs
7) rgygʾ	7) rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1607 (1296) senesi, fare yılı Türk takvimine göre sıçkan (koy veya piçin)[51] yılında. Bu mezar dünyada ışık saçan Sargis'indir.

N: 100 (D. C. 1890 N: 8 (210).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7) . . . . .

8) . . . . .

9) . . . . .

10)

[51] 1607 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre koy ya da piçin yıllarına denk gelmektedir dolayısıyla taş ustası hatalı yazmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp w-štmʾʾ tm[nʾ]	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmāʾā tm(ā)[ne]
2) šnṯ qwpʾ	2) šn(a)ṯ qopā
3) ṭwrkʾyṯ pṣyn	3) Ṭūrkāʾīṯ p(i)ṣīn
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) [ʾr]slʾn mng brh	5) [Ar]slān M(i)ng br(e)h
6) ywšmd ʾskwlyʾ . . .	6) Yušm(i)d iskol(ā)y(ā) . . .
7)	7) . . . . .
8)	8) . . . . .
9)	9) . . . . .
10) bšmyʾ	10) b(a)-šm(a)y(y)ā

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) senesi, maymun Türk takvimine göre piçin yılında. Bu mezar öğrenci Yuşmid'in oğlu Arslan Ming'indir. …. cennette.

N: 101 (D. C. 1897 N: 38)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1608

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1608 srgys	1) 1608 S(a)rgīs
2) mrn n-ḫsʾ ḥṭhʾ	2) m(ā)r(a)n n-ḫ(a)s(s)e ḥṭ(ā)he

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) senesi, [tavuk yılında. Bu mezar] Sargis'indir. Efendimiz günahlarını affetsin!

N: 102 (D. C. 1897 N: 39)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1608

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1608 ṭwngʾ	1) 1608 Ṭūngā

Türkçe Çevirisi: 1608 (1297) [senesinde. Bu mezar çocuk] Tunga'nındır.

N: 103 (D. C. 1890 N: 9 (101).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܠܦ ܫܢܬ

2) ܫܢܬ ܟܠܒܐ

3) ܫܢܬ ܚܠܬ

4) ܡܢܚ ܫܢ

5) ܐܪܣܠܢ ܡܗܝܡܢ

6) ܕܢܚ ܣܪܓܝܣ ܩܫܝ ܒܪܗ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ tšʿʾ	2) š(i)ṯmāʾā t(i)šʿā
3) šnṯ klbʾ	3) šn(a)ṯ k(a)lbā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ʾrslʾn mhymnʾ	5) Arslān mh(a)ymnā
6) brh srgys qšʾ	6) br(e)h S(a)rgīs q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) senesi, köpek yılında. Bu mezar papaz Sargis'in oğlu mümin Arslan'ındır.

N: 104 (D. C. 1897 N: 40)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ١٦٠٩ ܫܘܫܦܩ ܡܗܡ ܫ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1609 ṣwmʾ qwšṭnṣ	1) 1609 Ṣ(a)wmā Qušṭ(ā)nṣ

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) [senesi, köpek yılında. Bu mezar horepiskopos Yohannan'ın karısı] Savma Quştanç'ındır.

N: 105 (D. C. 1897 N: 41)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1609 ܟܠܒ̈ ܣ̈ܟܘ ܛ̈ܪܡ̈ܥ̈ܠ̈ܡ̈ܬ̈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1609 klbʾ sʾkw ṭʾrymʿlymṯʾ	1) 1609 k(a)lbā Sākū Ṭarīm ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1609 (1298) [senesinde,] köpek [yılında. Bu mezar] genç kız Saku Tarim'indir.

N: 106 (D. C. 1890 N: 10 (208)[1].)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܐ̈ܣ̈ܛ̈ܐ

1) ܕ̈ܥ̈ܒ̈ ܥ̈ܠ̈ܟ̈ ܒ̈ܥ̈ܒ̈[ܪ̈ܟ̈ܗ̈]

2) ܪ̈ܝ̈ܫ̈ ܪ̈ܐ̈ܡ̈

3) ,ܗ̈ܕ̈

4) ܪ̈ܒ̈ܪ̈ܗ̈ܡ̈ܪ̈ ܪ̈ܒ̈ܟ̈ ܡ̈ܟ̈ܬ̈

5) ܪ̈ܫ̈ ܟ̈ ܡ̈ܒ̈ܟ̈

6) ܪ̈ܥ̈ܐ

**7) ܪ̈ܒ̈ܟ̈ ̈ ̈

6) qšʾ	4) q(a)b̲r(ā)h[52] M(ā)rtā mh(a)ym(a)ntā
7) ʿlymt̲ʾ rg̲yg̲tʾ	5) b(a)rt̲(e)h P(i)ṣḥā
	6) q(a)š(š)ā
	7) ʿl(a)ymt̲ā rg̲īg̲tā

Türkçe Çevirisi: 1610 (1299) senesi, bu domuz yılıdır. Bu mezar papaz Pisha'nın kızı genç ve güzel mümine Marta'nındır.

N: 107 (D. C. 1897 N: 42)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1610 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1610 ṭyṭws	1) 1610 Ṭīṭūs

Türkçe Çevirisi: 1610 (1299) [senesinde, domuz yılında. Bu mezar mümin] Titus'undur.

N: 108 (D. C. 1890 N: 11 (48); Ç. C. 2011 S: 291)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnt̲ ʾlp	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p
2) št̲mʾʾ ḥdʿsr	2) š(i)t̲māʾā ḥd(a)ʿs(a)r

[52] Mezar taşının aslında "qab̲rah" kelimesi "kab̲rah" şeklinde yazılmıştır. Yorumlu transliterasyon kısmında kelime orijinal (doğru) haliyle çevrilmiştir.

3) ʿwqbrʾ hwʾ	3) ʿūq(a)brā hwā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) ʾlṭwk	5) Alṭūk
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, fare yılında. Bu mezar mümine Altuk'undur.

N: 109 (D. C. 1890 N: 11,1 (59).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

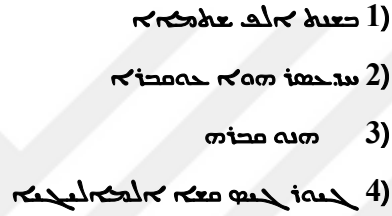

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) hdʿsr hwʾ ʿwqbrʾ	2) hd(a)ʿs(a)r hwā ʿūq(a)brā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) gywrgys qšʾ ʾlmʾlygyʾ	4) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā Almālīg(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, fare yılında. Bu mezar Almalıklı papaz Givargis'indir.

N: 110 (D. C. 1890 N: 11,2 (144).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

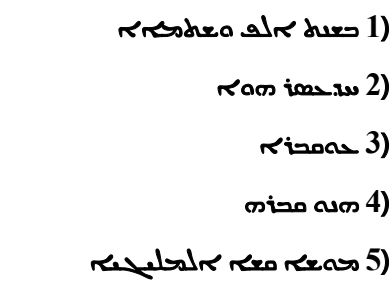

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp w-štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmāʾā
2) ḥdʿsr hwʾ	2) ḥḏ(a)ʿs(a)r hwā
3) ʿwqbrʾ	3) ʿūq(a)brā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) mwšʾ qšʾ ʾlmlygyʾ	5) Mūše q(a)š(š)ā Alm(ā)līg(ā)yā
6) qnkyʾ ṭʾš ʿwml	6) q(a)nk(ā)yā ṭāš ʿūmāl
7) ʿmyl dʿdtʾ	7) ʿmīl d-ʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, bu fare yılıdır. Bu mezar Almalıklı papaz, kilise kuratörü Musa'nındır. Kilisenin işi için gayretle çalıştı.

N: 111 (D. C. 1890 N: 11,3 (160); Ç. C. 2011 S: 317)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11)

12) (–)

13) (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp w-šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmāʾā
2) w-ḥdʿsr hwʾ	2) w-ḥḏ(a)ʿs(a)r hwā
3) ʿwqbrh sṣkʾn yyl	3) ʿūqbr(a)h s(ı)ṣkān yīl
4) ʾrdy ʾrdnyng kr	4) erdī ard(ı)n(ı)ng kb-
5) kwy ʾrdy	5) kün erdī
6)ʾwldy	6) oldı
7) hnw qḇrh	7) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
8) šmʿwn ṭlyʾ	8) Š(i)mʿon ṭ(a)lyā
9) br ṣwmʾ	9) b(a)r Ṣ(a)wmā
10) ʾskwlyʾ	10) iskol(ā)yā
11) yʾṭ pwlswn	11) yaṭ polsun
12) tnrʾ (tnṣrʾ, tṣrʾ) nyng	12) t(a)nrı-nıng
13) dwšmd (ywšmd?)	13) dušm(e)d (yušm(e)d?)

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesi, bu fare, sıçkan yılı idi. Bu mezar Savma'nın oğlu öğrenci çocuk Şimʿon'undur. (O) hatırlansın![53]

N: 112 (D. C. 1890 N: 11,4 (169).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā

[53] Bu yazıt içerisinde çevrilemeyen kelimeler vardır dolayısıyla Türkçe çevirisi eksiktir.

2) ḥḏʿsr hwʾ	2) ḥḏ(a)ʿs(a)r hwā
3) ʿwqbrʾ	3) ʿūq(a)brā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ʾrslʾn ṭwngʾ	5) Arslān-Ṭūnga
6) qšyšʾ sḇʾ br	6) q(a)š(š)īšā s(ā)ḇā br-
7) yḵʾ	7) -īḵā

Türkçe Çevirisi: 1611 (1300) senesinde, fare yılında. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, papaz Arslan-Tunga'nındır.

N: 113 (D. C. 1890 N: 12 (133).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) trʿsr hwʾ šnṯ twrʾ	2) tr(i)ʿs(a)r hwā šn(a)ṯ t(ā)wrā
3) hdʾ hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) kwtwk ḵʾtwn	4) Kūtūk Ḵātūn

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar Kutuk Katun'undur.

N: 114 (D. C. 1890 N: 12,1 (134).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5) ܫܡܫܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) trʿsr hwʾ	2) tr(i)ʿs(a)r hwā
3) šnṯ twrʾ	3) šn(a)ṯ t(ā)wrā
4) hnw qḇrh ʾlyʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h El(i)yā
5) ʾskwlyʾ	5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, bu sığır yılıdır. Bu mezar öğrenci Eliya'nındır.

N: 115 (D. C. 1890 N: 12,2 (148).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܡܫܐ

2) ܫܢܬ ܬܪܝܨ

3) ܝܘܡ

4) ܡܪܝ ܝܘܚܢܢ

5) ܫܡܫܐ ܕܣܟܘܠܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tryn ʿsr	2) tr(e)yn ʿs(a)r
3) ʾwd	3) ūd
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ywḥnn ʾskwlyʾ	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesinde, ud yılında. Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 116 (D. C. 1890 N: 12,3 (155)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ

2) ܐܒܕ ܐܬܪ ܐܒܪ

3) ܐܬܪ ܫܢ ܐܫ

4) ܐܒܪ ܫܢ

5) ܐܟܪ ܕܐ

6) ܐܫܬܕ ܐܟܪ ܕܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ tryʿsr	2) š(i)ṯmāʾā tr(e)yʿs(a)r
3) hwʾ šnṯ twrʾ	3) hwā šn(a)ṯ t(ā)wrā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ṭʾky qšyšʾ	5) Ṭākī q(a)š(š)(ī)šā
6) sgy ʿmlʾ d-ʿdtʾ	6) s(a)g(g)ī ʿ(ā)mlā d-ʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesinde, bu sığır yılıdır. Bu mezar kilise için gayretle çalışan papaz Taki'nindir.

N: 117 (D. C. 1890 N: 12,4 (170)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܒܕ ܟܠܐ ܐܫܕ

2) [ܐܬ]ܗܪ ܐܫ ܐܒܐ

3) ܐ[ܫ] ܐܫ

4) ܓܝ ܐܪ

5) ܐܣܟܘܠܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) trsr hwʾ ʿwq[brʾ]	2) tr(i)s(a)r hwā ʿūq(a)[brā]
3) hnw [qḇ]rh	3) h(ā)n(ā)w [q(a)ḇ]r(e)h
4) gywrgys	4) Gīw(a)rgīs
5) ʾskwlyʾ	5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1300) senesi, bu fare yılıdır. Bu mezar öğrenci Givargis'dir.

N: 118 (D. C. 1897 N: 43)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

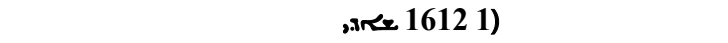

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1612 šʾdy	1) 1612 Šādī

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesi, sığır yılında. Bu mezar sevimli genç adam] Şadi'nindir.

N: 119 (D. C. 1897 N: 44)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1612 ʿlymṯʾ ṭwzwn plgʾ	1) 1612 ʿl(a)ymṯā Ṭūzūn P(i)lgā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesi, sığır yılında. Bu mezar] genç kız Tuzun Pilga'nındır.

N: 120 (D. C. 1897 N: 45)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

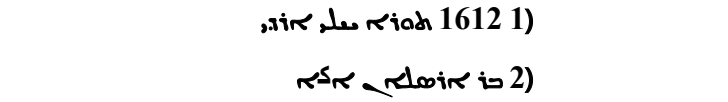

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1612 twrʾ yyly ʾrdy	1) 1612 t(ā)wrā yīlī erdī
2) br ʾrslʾn ʾkʾ	2) b(a)r Arslān-Akā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılı idi. Bu mezar Arslan-Aka'nın oğlu [papaz Dinha'nındır.]

N: 121 (D. C. 1897 N: 46)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1612 – ywnn – ywrdyn

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1612 ywrdyn – ywnn - ʾkrz	1) 1612 Yūrdīn – Y(a)wn(ā)n – Akr(i)z

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) [senesinde, sığır yılında. Bu mezar] Yawnan Akrez'in [oğlu papaz] Yurdin'indir.[54]

N: 122 (D. C. 1897 N: 46$_1$)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ʾlṭy mʾt tltʾ

2) ʾt ʾwʾ mʾt

3) (?) ʾwmy dkl ʾtyn

4) . . . kwyn yʾš kw

5) mrym ʾšʾ mhymntʾ

6) ʾt pwlzwn ʾmn

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) yyl myng ʾlṭy	1) yïl mïng alṭï
2) ywz ʾwn ʾyky	2) yüz on iki
3) ʾwd yyl d-hwʾ	3) ūd yïl d-hwā
4) kwyn yʾš kw . . .	4) koy(u)n yaš ku . . .
5) mrym ʾšʾ mhymntʾ	5) M(a)ry(a)m Aša mh(a)ym(a)ntā
6) yʾṭ pwlzwn ʾmn	6) yaṭ polzun ām(ī)n

Türkçe Çevirisi: Yıl 1612 (1301), ud yılı. Bu [mezar] mümine Meryem-Aşa'nındır. (O) hatırlansın, amin.

[54] Mezar taşında geçen Yonan ismi hatalı veya Yohannan'ın kısaltması olabilir (Chwolson, 1897, 14).

N: 123 (Ç. C. 2011 S: 84)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

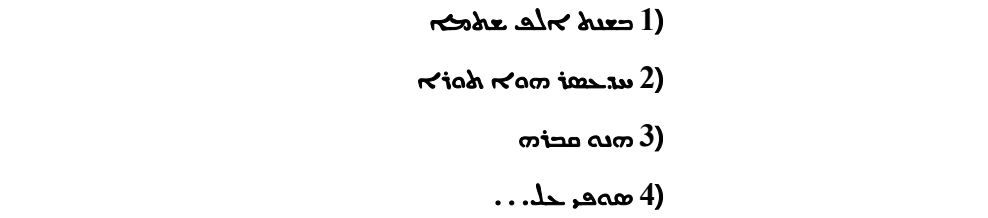

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥḏʿsr hwʾ twrʾ	2) ḥḏ(a)ʿs(a)r hwā t(ā)wrā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) swpy ʿl. . .	4) Sūpī ʿl(a)(y)(m)(ā) (?)

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç adam (?) Supi (veya Sufi)'nindir.

N: 124 (Ç. C. 2011 S: 86)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

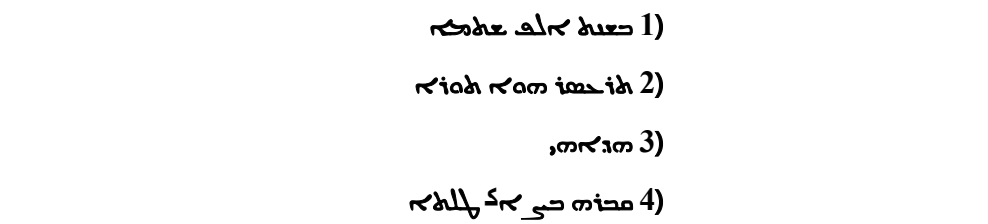

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) trʿsr hwʾ twrʾ	2) tr(i)ʿs(a)r hwā t(ā)wrā
3) hdʾhy	3) h(ā)dey
4) qḇrh bṣʾk ṭlṯʾ	4) q(a)ḇr(ā)h B(a)ṣak ṭl(ī)ṯā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız Bazak'ındır.

N: 125 (Ç. C. 2011 S: 402)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

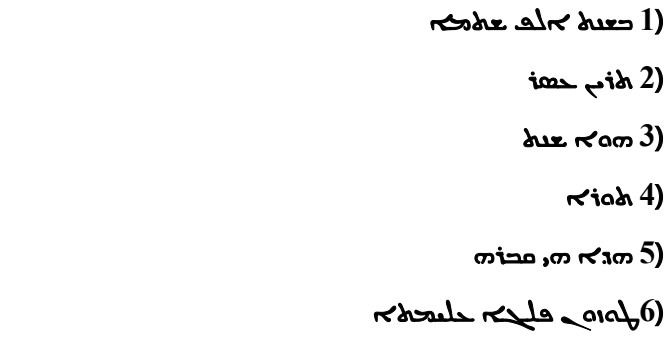

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tryn ʿsr	2) tr(e)yn ʿs(a)r
3) hwʾ šnṯ	3) hwā šn(a)ṯ
4) twrʾ	4) t(ā)wrā
5) hdʾ hy qḇrh	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
6) ṭwzwn plgʾ ʿlymṯʾ	6) Ṭūzūn B(i)lge ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1612 (1301) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız Tuzun Bilge'nindir.[55]

N: 126 (D. C. 1890 N: 13 (141)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

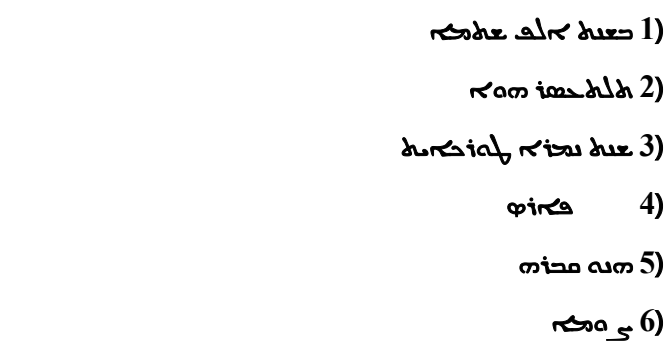

[55] Mezar taşının bulunduğu coğrafya hakkında bilgimiz sınırlıdır. Çevrilen bu yazıtın ilk yayını Bernştam'a aittir (1948, 113).

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltʿsr hwʾ	2) t(a)lt(a)ʿs(a)r hwā
3) šnṯ nmrʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā Ṭūrkāʾīṯ
4) pʾrs	4) pārs
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ṣwmʾ	6) Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: 1613 (1302) senesi, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar Savma'nındır.

N: 127 (D. C. 1897 N: 47)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡎𐡍𐡈 𐡁𐡋𐡐 𐡊𐡓𐡉𐡔𐡈 𐡋𐡀𐡓 𐡁𐡏𐡓

2) 𐡌𐡉𐡕𐡀 𐡄𐡅𐡌

3) 𐡊𐡏𐡓 𐡌𐡓𐡀𐡓

4) 𐡊𐡕𐡉𐡊 𐡊𐡄𐡓

5) 𐡄𐡅𐡍𐡒 𐡏𐡌𐡋 𐡋

6) [56]𐡊𐡓𐡉𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ tlt ʿsr	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā t(a)lt(a) ʿs(a)r
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) ʾywnq qšʾ	3) Āyūnq q(a)š(š)ā
4) sbrʾ bryḵʾ	4) s(ā)ḇā brīḵā
5) sgy ʿml ʿl	5) s(a)g(g)ī ʿm(a)l ʾ(a)l
6) mryṯʾ	6) m(a)r(ʿ)īṯā

Türkçe Çevirisi: 1613 (1302) senesinde. Bu mezar cemaat için çok çalışan, mübarek ihtiyar papaz Ayuk'undur.

[56] Bu satırda geçen "𐡊𐡓𐡉𐡕𐡀 **(**marīṯā**)**" kelimesinin hatalı yazılmış olma ihtimali yüksektir. Tahminimizce doğrusu 𐡌𐡓𐡏𐡉𐡕𐡀 (marʿīṯā) sözcüğüdür.Yorumlu transliterasyonda belirtilen şekliyle çevrilmiştir.

N: 128 (D. C. 1890 N: 14 (191a)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp ʾtr	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p 1614
2) ʾrbʿ ʿsr	2) arb(a)ʿ ʿs(a)r
3) hwʾ ʾrnḇʾ	3) hwā arnḇā
4) hnw qḇrʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
5) ywḥnn qšʾ	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā
6) brh qrywn . . mhymnʾ	6) br(e)h Qriun . . mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1614 (1303) senesi, bu tavşan yılıdır. Bu mezar mümin Kriun...(?)'nun oğlu papaz Yohannan'ındır.

N: 129 (D. C. 1890 N: 15 (174)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

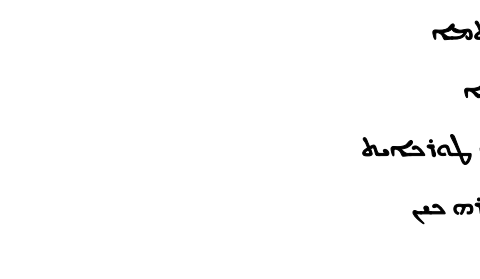

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmš ʿsr hwʾ	2) ḥ(a)m(i)š ʿs(a)r hwā

3) [šn]ṯ ʾtlyʾ ṭwrkʾyṯ	3) [šn(a)]ṯ atl(ā)yā Ṭurkāʾïṯ
4) [lw]w hnw qḇrh byk	4) [lū]ū h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h B(e)k
5) mhymnʾ	5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha Türk takvimine göre luu yılıdır. Bu mezar mümin Bek'indir.

N: 130 (D. C. 1897 N: 48)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡱𐡧𐡭𐡕 𐡀𐡋𐡐 𐡁𐡏𐡓

2) 𐡄𐡃𐡉 𐡄𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

3) 𐡌𐡄𐡌𐡅𐡍𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp ʾtryh	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p 1615
2) hdy hy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) mhymntʾ	3) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde. Bu mezar mümine ……'nındır.

N: 131 (D. C. 1897 N: 49)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡋𐡐 𐡁𐡏𐡓 – 𐡅𐡁𐡉 (𐡅𐡌𐡉?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1615 – ywby (ywmy?)	1) 1615 – Yubi (Yumi?)

Türçe Çevirisi: 1615 (1304) [senesinde. Bu mezar] Yubi (veya Yumi)'nindir.

N: 132 (Ç. C. 2011 S: 134)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡁𐡔𐡍𐡈𐡋𐡐

2) 𐡔𐡈𐡌𐡀

3) 𐡇𐡌𐡔𐡉𐡍 𐡑𐡀𐡓

4) 𐡇𐡅 𐡔𐡍𐡈

5) 𐡀𐡈𐡋𐡀

6) 𐡅𐡋 𐡈𐡓𐡒𐡉𐡋

7) 𐡄𐡃𐡉

8) 𐡒𐡁𐡓𐡄

9) 𐡒𐡉𐡆 𐡀𐡔𐡀 𐡌𐡄𐡌𐡉𐡍𐡈𐡀

10) 𐡀𐡓𐡌𐡅𐡎 𐡅𐡓𐡊𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ	2) š(i)ṯmāʾā
3) ḥmšyn ʿṣr	3) ḥ(a)mšīn ʿṣ(a)r
4) hwʾ šnṯ	4) hwā šn(a)ṯ
5) ʾtlyʾ	5) atl(ā)yā
6) ṭwrkʾyṯ lww	6) Ṭūrkāʾīṯ lūū
7) hdy	7) h(ā)d(e)y
8) qḇrh	8) q(a)ḇr(ā)h
9) kyz ʾšʾ mhymntʾ	9) Kız Aša mh(a)ym(a)ntā
10) bʾṯh ʾrmws qšʾ	10) ba(r)ṯ(e)h Armus q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha, Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar papaz Armus'un mümine kızı Kız Aşa'nındır.

N: 133 (Ç. C. 2011 S: 150)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡁𐡔𐡍𐡈𐡋[𐡐] [𐡄]𐡔𐡀

2) 𐎀𐎍𐎔𐎗 𐎌𐎀𐎔 . . . .

3) . . . . . .

4) . . . . . .

5) 𐎒𐎅𐎍𐎀 . . . . .

6) 𐎀𐎍𐎔𐎗 [𐎒𐎍𐎀]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾl[p] šṯ[mʾ]	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)[p] š(i)ṯ[mā]
2) ḥmšn hwʾ	2) ḥ(a)mš(i)n hwā . . . .
3) ……..	3) . . . . .
4) …….	4) . . . . .
5) Kwṭw	5) Kuṭu
6) ʿlym[tʾ]	6) ʿl(a)ym[ṯā]

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde. (Bu mezar) genç kız Kutu'nundur.

N: 134 (W. K. 2000 N: 33 (Abb. 63)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎀𐎍𐎔𐎗 𐎀𐎁𐎔

2) 𐎀𐎒𐎀𐎁𐎔

3) 𐎎𐎁𐎔𐎁𐎔

4) 𐎀𐎁𐎔 𐎌𐎀𐎔

5) 𐎒𐎀𐎍𐎀

6) 𐎀𐎀𐎍 𐎀𐎒𐎁𐎍

7) 𐎎𐎁𐎔 ,𐎌𐎔

8) 𐎒𐎀𐎁𐎔𐎎𐎔 𐎒𐎁𐎔 𐎒𐎍

9) 𐎒𐎁𐎔 𐎄𐎒𐎀𐎍 𐎎𐎀𐎒

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ	2) š(i)ṯmāʾā
3) ḥmšʿsr	3) ḥ(a)m(i)šʿs(ā)r

4) hwʾ šnṯ	4) hwā šn(a)ṯ
5) ʾtlyʾ	5) atl(ā)yā
6) ṭwrkʾyṯ lww	6) Ṭūrk(ā)ʾīṯ lūū
7) hdy qḇrh	7) h(a)d(ā)y q(a)ḇr(ā)h
8) kyz ʾšʾ mhymntʾ	8) Kız Aša mh(a)ymn(ā)tā
9) bʾth ʾdmws qšʾ	9) bʾ(r)t(e)h Ad(a)mos q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1615 (1304) senesinde, ejderha, Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar rahip Adamos'un kızı mümine Kız Aşa'nındır.

N: 135 (D. C. 1897 N: 49,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܕܐ ܟܠܗ ܐ

2) ܐ ܣܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlp tdyw	1) 1616
2) srʾ	2) S(a)rā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar mümin] Sara'nındır.

N: 136 (D. C. 1897 N: 50)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܬ ܟ ܒ ܝ ܠ – ܬ ܟ ܒ ܝ ܠ (ܝ ܟ ܒ ܝ ܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1616 - ḥkbyl (yykbyl)	1) 1616 - Ḥ(a)kbil (Yikbil)

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar mümin] Hakbil/Yirbil'indir. Mezar taşı okunaksızdır ve bu sebeple hangi isim olduğu sonucuna varmak oldukça zordur (Chwolson, 1897, 15).

N: 137 (D. C. 1897 N: 51)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1616 – [illegible]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1616 mrym ʾšʾ	1) 1616 M(a)ry(a)m Ašā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar mümine] Meryem-Aşa'nındır.

N: 138 (D. C. 1897 N: 52)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

4) [illegible]

5) [illegible]

6) [illegible]

7) [illegible]

8) [illegible]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtryw hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1616 hwā
2) šnṯ ṭwrkʾyṯ ḥwyʾ	2) šn(a)ṯ Ṭūrk(ā)ʾīṯ ḥ(i)wyā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) sbryš´wʿ	4) S(a)br-İšoʿ
5) ʾrkydyqwn	5) arkidy(ā)qon
6) sḇʾ bryḵʾ khnʾ	6) s(ā)bā brīḵā k(ā)hnā
7) gmyrʾ sgy	7) gmīrā s(a)g(g)ī
8) ʿml ʿl yṣypwth dʿdtʾ	8) ʿ(ā)m(i)l ʿl y(ā)ṣīputā d-ʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) senesi, Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar gayretle çabalayan mükemmel rahip, hayırlı yaşlı adam, başdiyakon Sabr- İšoʿʾnındır.

N: 139 (D. C. 1897 N: 53)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1616 swbʾy pwygʾk - ʾlyṭymwr pwltʾn	1) 1616 Subay Pöygek - Eliṭimur Pultan

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) [senesinde. Bu mezar] Elitimur Pultan'ın [oğlu sevimli genç adam] Subay Pöygek'indir.

N: 140 (D. C. 1890 N: 16 (44); Ç. C. 2011 S: 371)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

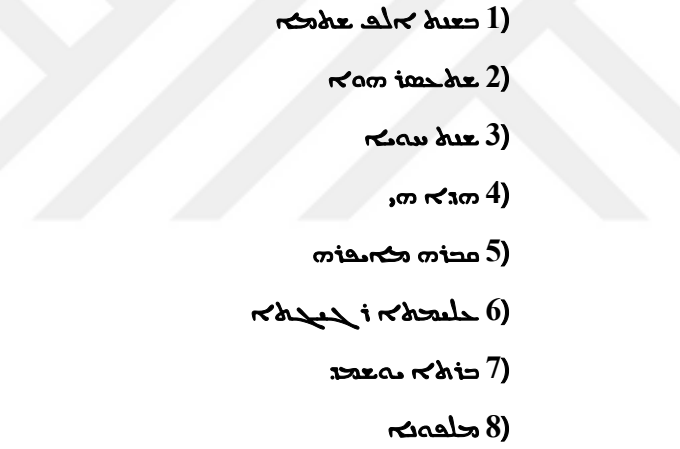

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)tmā
2) štʿsr hwʾ	2) št(a)ʿs(a)r hwā
3) šnṯ ḥwyʾ	3) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
4) hdʾ hy	4) h(ā)dey
5) qḇrh mʾyfrh	5) q(a)ḇr(ā)h Māʾifr(e)h
6) ʿlymṯʾ rgygtʾ	6) ʿl(a)ymṯā rgīgṯā
7) brṯh ywšmd	7) b(a)rṯ(e)h Yušm(i)d
8) mlpwnʾ	8) m(a)lpānā

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) senesinde, yılan yılında. Bu mezar öğretmen Yuşmid'in kızı sevimli Maifreh'nindir.

N: 141 (D. C. 1890 N: 16,1 (188)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

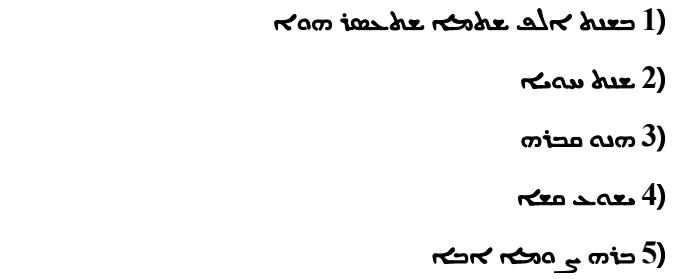

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ štʿsr hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)tmā št(a)ʿs(a)r hwā
2) šnṯ ḥwyʾ	2) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) yšwʿ qšʾ	4) İšoʿ q(a)š(š)ā
5) brh ṣwmʾ ʾbʾ	5) br(e)h Ṣ(a)wma Aba

Türkçe Çevirisi: 1616 (1305) senesinde, bu yılan yılıdır. Bu mezar Savma-Aba'nın oğlu papaz İšoʿ'nundur.

N: 142 (D. C. 1890 N: 17 (171)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

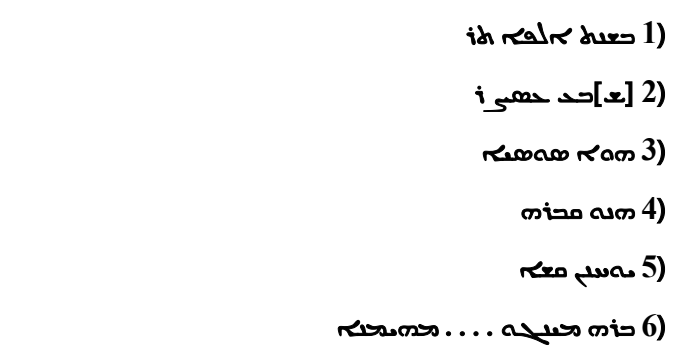

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlpʾ tr	1) b(a)šn(a)ṯ al(a)pā tr
2) [š]ḇʿ ʿsr	2) [š]ḇa ʿs(a)r

3) hwʾ swsyʾ	3) hwā susyā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ywḥnn qšʾ	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā
6) brh myngw . . . . . mhymnʾ	6) br(e)h Mengu . . . . . mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar Yohannan'ın oğlu mümin Mengü'nündür.

N: 143 (D. C. 1890 N: 17,1 (175)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫂𐫃 𐫄𐫅𐫆 𐫇𐫈𐫉

2) 𐫊𐫋𐫌 𐫍𐫎𐫏𐫐𐫑

3) 𐫒𐫓𐫔𐫕 𐫖𐫗

4) 𐫘𐫙𐫚 𐫛𐫜 𐫝𐫞𐫟

5) 𐫠𐫡𐫢 𐫣𐫤𐫦𐫥

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) šḇʿtʿsr hwʾ	2) šḇ(a)ʿt(ā)ʿs(a)r hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) hd hy qḇrh	4) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
5) tyrym mty	5) Terīm M(a)t(a)y

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar Terim-Matay'ındır.

N: 144 (D. C. 1890 N: 17,2 (189a)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫊𐫋𐫌 [𐫁],𐫀𐫂𐫃 𐫄𐫅𐫆 𐫇𐫈𐫉

2) 𐫒𐫓𐫔𐫕 𐫖𐫗

3) 𐫘𐫙𐫚 𐫛𐫜 𐫝𐫞𐫟

4) 𐫢𐫣𐫤𐫦𐫥 𐫧𐫨𐫩 𐫪𐫫𐫬

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtry[z] hwʾ	1) b(a)šn(a)ṯ 1617 hwā
2) šnṯ swsyʾ	2) šn(a)ṯ susyā
3) hd hy qḇrh	3) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
4) ʾyl pšgʾ mhymntʾ	4) İl B(i)šge mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine İl-Bişge'nindir.

N: 145 (D. C. 1897 N: 54)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡓𐡕𐡔𐡁𐡔

2) 𐡔𐡓𐡓𐡀 𐡔𐡓𐡓𐡀 𐡔𐡐𐡓[𐡀]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) šḇʿtʿsr	1) šḇ(ā)ʿt(ā)ʿs(a)r
2) ʾšʿyʾ ʾsk[wlyʾ]	2) Ašʿiā īsk[ol(ā)yā]

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) [senesi, at yılında. Bu mezar] öğrenci Aşiʾia'nındır.

N: 146 (D. C. 1897 N: 55)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡓𐡕𐡔 1617

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1617 frwnyʾ	1) 1617 F(e)roniā

Türkçe Çevirisi: 1617 (1306) [senesinde. Bu mezar mümin] Feronia'nındır.

N: 147 (D. C. 1897 N: 56)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

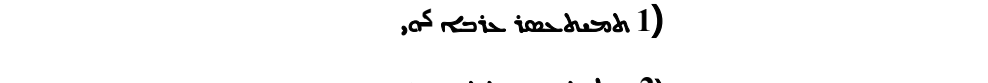

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) tmnṯʿsr ʿrbʾ kwy	1) t(ā)mn(a)ṯ ʿs(a)r ʿ(i)rbā koy
2) ywlytʾ ʾnttʾ srgs	2) Yulitā anttā S(a)rg(i)s

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) [senesi,] koyun yılında. [Bu mezar] Sargis'in karısı Yulita'nındır.

N: 148 (D. C. 1897 N: 57)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) yrmyʾ	1) Irmiā

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) [senesinde. Bu mezar mümin] Irmia'nındır.

N: 149 (D. C. 1897 N: 58)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1618 kwtlwk ʾrslʾn mhymnʾ	1) 1618 Kutluk Arslān mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) [senesinde. Bu mezar] mümin Kutluk Arslan'ındır.

N: 150 (D. C. 1897 N: 59)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

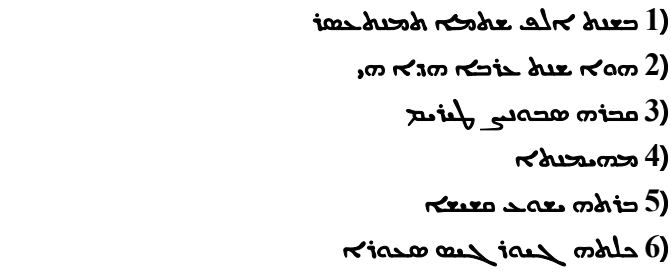

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ tmnṯʿsr	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā t(a)mn(a)ṯʿs(a)r
2) hwʾ šnṯ ʿrbʾ hdʾ hy	2) hwā šn(a)ṯ ʿ(i)rbā h(ā)dey
3) qḇrh sbwnṣ ṭyrym	3) q(a)ḇr(ā)h S(e)bunṣ Ṭerīm
4) mhymntʾ	4) mh(a)ym(a)ntā
5) brth yšwʿ qšyšʾ	5) b(a)rṯ(e)h Išoʿ q(a)š(š)īšā
6) klth gywrgys sʿwrʾ	6) k(a)lt(a)h G(i)w(a)rgīs s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun yılında. Bu mezar horepiskopos Givargis'in gelini, papaz İšoʿ'nın kızı mümine Sebunz Terim'indir.

N: 151 (D. C. 1897 N: 60)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

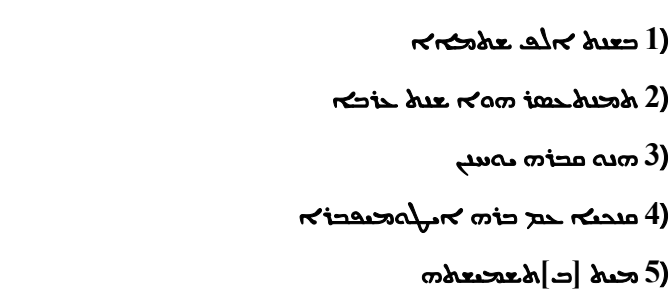

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾ
2) tmntʿsr hwʾ šnṯ ʿrbʾ	2) t(a)mn(e)ṯʿs(a)r hwā šn(a)ṯ ʿ(i)rbā
3) hnw qḇrh ywḥnn	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n
4) qnkyʾ ʿm brh ʾyṯwmyfbrʾ	4) q(ā)nk(ā)yā ʿ(a)m br(e)h İṭumifb(a)rā
5) myt [b]tšmyšth	5) mīṯ [b]tšmyšth

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun yılında. Bu mezar Yohannan ile hizmeti sırasında (veya ibadet ederken) ölen oğlu İtumifbara'nındır.

Mezar taşında 4. satırda geçen özel isimin ikinci harfi ܪ veya ܡ olabilir. Sözü geçen bu mezar taşında yazılanlardan hareketle oğluyla birlikte bir babanın gömülü olduğu sonucunu çıkarabiliriz (Chwolson, 1897, 15).

N: 152 (D. C. 1890 N: 18[1])]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܬ̈ܘܪܟܝܬ ܟ̈ܘ̈ܝ̈

2) ܫܢ̈ܬ ܐ̈ܠ̈ܦ ܫ̈ܬ̈ܡ̈

3) ܬ̈ܡ̈ܢ̈ܬ̈ܥ̈ܣ̈ܪ ܗ̈ܘ̈ܐ ܫ̈ܢ̈ܬ̈

4) ܥ̈ܪ̈ܒ̈ ܗ̈ܕ̈ ܗ̈ܝ̈

5) ܩ̈ܒ̈ܪ̈ܗ̈ ܝ̈ܘ̈ܠ̈ܝ̈

6) ܥ̈ܠ̈ܝ̈ܡ̈ܬ̈ ܪ̈ܓ̈ܝ̈ܓ̈ܬ̈

7) ܟ̈ܠ̈ܬ̈ܗ̈ ܝ̈ܘ̈ܚ̈ܢ̈ ܟ̈ܘ̈ܪ̈

8) ܦ̈ܝ̈ܣ̈ܩ̈ܘ̈ܦ̈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwrkʾyt ḳwy	1) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ḳoy
2) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	2) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
3) tmntʿsr hwʾ šnṯ	3) tm(ā)nt(a)ʿs(a)r hwā šn(a)ṯ
4) ʿrbʾ hdʾ hy	4) ʿ(i)rbā h(ā)d(e)y
5) qḇrh ywlyʾ	5) q(a)ḇr(ā)h Yūl(ī)ya
6) ʿlymṯʾ rgygṯʾ	6) ʿl(a)ymṯā rg(ī)gṯā
7) klth ywḥnn kwr	7) k(a)lt(ā)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n kor
8) ʾpysqwpʾ	8) ap(p)īsqopā

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre koy yılı. 1618 (1307) senesi koyun yılında. Bu mezar horespiskopos Yohannan'ın gelini güzel kız Yulya'nındır.

N: 153 (D. C. 1890 N: 18,1 (143)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 128 (D. C. 1890 N:18[1])) ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
yš´wʿ	İšoʾ

Türkçe Çevirisi: [1618 (1307) senesinde, bu koyun yılıdır. Bu mezar mümin] İšoʾnundur.

N: 154 (Ç. C. 2011 S: 112)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tmnʾ ʿsr hwʾ	2) tm(ā)ne ʿs(a)r hwā
3) ʿrbʾ ṭwrkʾyṯ kwy	3) ʿ(i)rbā Ṭūrk(ā)ʾīṯ koy
4) hnw qḇrh ptrws	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h P(e)tros
5) ʾsqwlyʾ brh swn	5) īsqol(ā)yā br(e)h swn
6) ywḥnn	6) Yoḥ(a)n(n)(ā)n
7) ʿwrʾpywʾ (?)	7) ʿwrʾpywʾ (?)

Türkçe Çevirisi: 1618 (1307) senesi, koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar horepiskopos Yohannan'ın oğlu öğrenci Petros'undur.

N: 155 (D. C. 1890 N: 19 (49)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

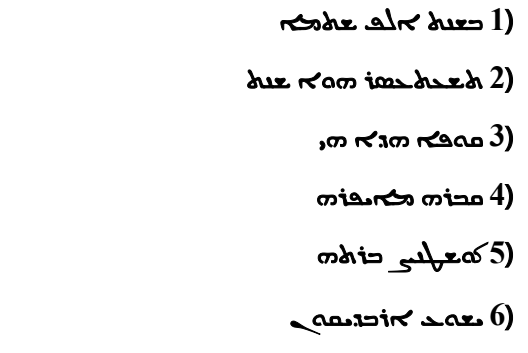

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tšʿtʿsr hwʾ šnṯ	2) tšatʿs(a)r hwā šn(a)ṯ
3) qwpʾ hdʾ hy	3) qopā h(ā)dey
4) qḇrh mʾyfrh	4) q(a)ḇr(ā)h Māʾifr(e)h
5) kwštṣ brth	5) Kušṭ(a)n(ā)ṣ b(a)rṯ(e)h
6) yšwʿ ʾrkdyqwn	6) İšoʾ ark(i)dy(ā)qon

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun yılıdır. Bu başdiyakon İšoʾnun kızı Maifreh Kuştanaç'ındır.

N: 156 (D. C. 1890 N: 19,1 (104)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

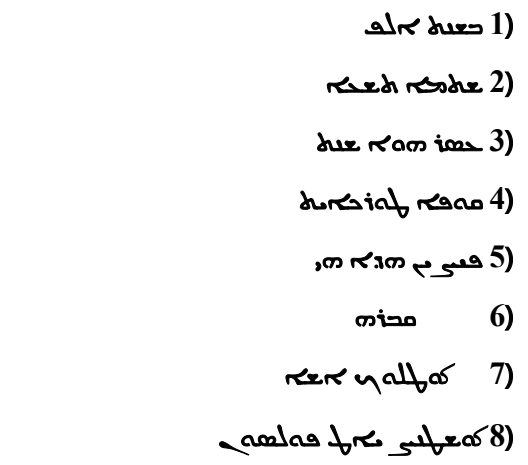

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾ tšʿʾ	2) š(i)ṯmā tšʿa
3) ʿsr hwʾ šnṯ	3) ʿs(a)r hwā šn(a)ṯ
4) qwpʾ ṭwrkʾyṯ	4) qopā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
5) pyṣyn hdʾ hy	5) p(i)ṣ(ī)n h(ā)dey
6) qḇrh	6) q(a)ḇr(ā)h
7) kwṭlwk ʾšʾ	7) Kuṭluk Aša
8) kwšṭnṣ yʾṭ pwlswn	8) Košṭ(a)n(ā)ṣ yaṭ polsun

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun, Türk takvimine göre piçin yılıdır. Bu mezar Kutluk-Aşa Koştanaç'ındır. (O) hatırlansın.

N: 157 (D. C. 1890 N: 19,2 (184)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫄𐫀𐫆𐫆

2) 𐫄𐫀𐫄𐫀𐫆 𐫇𐫀𐫆

3) 𐫆𐫀𐫃 𐫃𐫀𐫆 𐫆𐫀𐫆𐫄

4) 𐫆𐫀𐫇𐫇 𐫄𐫀𐫆

5) 𐫄𐫀𐫆𐫀𐫃𐫇𐫉

6) 𐫆𐫁𐫃

7) 𐫃𐫀𐫄𐫃 𐫀𐫃𐫃

8) 𐫆𐫀𐫃 𐫀𐫃

9) 𐫃𐫀𐫄 𐫆𐫀𐫆

10) 𐫆𐫀𐫃𐫀𐫃𐫀𐫆 𐫆𐫀𐫃[𐫃]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2) ʾlp šṯmʾ	2) āl(a)p š(i)ṯmā
3) tšʿʾ ʿsr hwʾ	3) tš(a)ʿs(a)rhwā
4) šnṯ qwpʾ	4) šn(a)ṯ qopā

5) ṭwrkʾyṯ	5) Ṭūrkāʾīṯ
6) pṣyn	6) p(i)ṣ(ī)n
7) hnw qḇrh	7) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
8) gwrgys	8) G(i)w(a)rgīs
9) qšʾ brh	9) q(a)š(š)ā br(e)h
10) ʾlyʾ ʾskw[ly]ʾ	10) El(i)yā isko[l(ā)y]ā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu maymun Türk takvimine göre biçin yılıdır. Bu mezar öğrenci Eliya'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 158 (D. C. 1890 N: 19,3 (E)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܡܢ

2) ܐܝܣܘܦ ܪܒܐ ܕܡܪܝܡ

3) ܒܪ ܝ

4) ܡܪܝܡ ܒܬ ܡܝ ,ܡ ܪ ,ܡ

5) ܬܠܝܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tšʿsr hwʾ ṭwrkʾyṯ	2) tša(ʿ)s(a)r hwā Ṭūrkāʾīṯ
3) pṣyn	3) p(i)ṣīn
4) hdʾ hy qḇrh mrym	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h M(a)ry(a)m
5) ṭlyṯʾ	5) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, bu Türk takvimine göre biçin yılıdır. Bu mezar genç kız Meryem'indir.

N: 159 (D. C. 1897 N: 61)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܡܢ ܘܫܬ

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ šnṯ ʾtryṭ	1) b(a)šn(a)ṯ al(a)p š(i)ṯmā šn(a)ṯ 1617
2) qwpʾ hnw	2) qopā h(ā)n(ā)w
3) qḇrh ywšmd	3) q(a)ḇr(e)h Yušm(i)d
4) ʿlymʾ	4) ʿl(a)ymā
5) brh dnḥʾ qymʾ	5) br(e)h D(i)nḥā Q(ā)y(o)mā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, maymun yılında. Bu mezar Qayoma Dinha'nın oğlu genç Yuşmid'indir.

N: 160 (Ç. C. 2011 S: 353)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tšʿsr hwʾ ṭwrkʾyṯ	2) tš(a)ʿs(a)r hwā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
3) pyṣn	3) piṣ(ī)n
4) hdʾhy qḇrh mrym	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h M(a)ry(a)m
5) ṭlyṯʾ	5) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesinde, Türk takvimine göre biçin yılında. Bu mezar kız çocuk Meryem'indir.

N: 161 (Ç. C. 2011 S: 349)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫂𐫃𐫄 𐫅𐫆𐫇 𐫈𐫉𐫊

2) 𐫋𐫌𐫍 𐫎𐫏 𐫐𐫑𐫒 𐫓𐫔𐫕𐫖

3) 𐫗𐫘𐫙, 𐫚𐫛𐫜

4) 𐫝𐫞𐫟𐫠 𐫡𐫢𐫣𐫤

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) trʿsr hwʾ šnṯ ṭwrʾ	2) tr(e)ʿs(a)r hwā šn(a)ṯ ṭ(ā)wrā
3) hdʾhy qḇrʾ	3) h(ā)dey q(a)ḇrā
4) kwṭwk ḵʾṭwn	4) Kuṭuk Ḵāṭūn

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesi, sığır (koy veya piçin)[57] yılında. Bu mezar Kutuk Katun'undur.

N: 162 (Ç. C. 2011 S: 325)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫂𐫃𐫄

2) 𐫅𐫆𐫇 𐫈𐫉𐫊

3) 𐫋𐫌𐫍 𐫎𐫏 𐫐𐫑𐫒𐫓

4) 𐫔𐫕𐫖𐫗 𐫘𐫙𐫚

5) 𐫛𐫜𐫝𐫞𐫟

6) 𐫠𐫡𐫢

7) 𐫣𐫤𐫦𐫥

8) 𐫧𐫨𐫩

9) 𐫪𐫫 𐫬𐫭

10) 𐫮[𐫯]𐫰𐫱𐫲 𐫳𐫴𐫵

[57] 1619 tarihi, 12 Hayvanlı Takvim'e göre koy veya piçin yıllarını kapsar, yazıcı hatalı yazmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2) ʾlp šṯmʾ	2) āl(a)p š(i)ṯmā
3) tšʿʾ ʿsr hwʾ	3) tš(a)ʿs(a)r hwā
4) šnṯ kwpʾ	4) šn(a)ṯ kopā
5) ṭwrkʾyṯ	5) Ṭūrkāʾīṯ
6) pyṣyn	6) piṣīn
7) hnw qbrh	7) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
8) gwrgys	8) G(i)w(a)rgīs
9) qšʾ brh	9) q(a)š(š)ā br(e)h
10) ʾlyʾ ʾskw[ly]ʾ	10) Alya īsko[l(ā)y]ā

Türkçe Çevirisi: 1619 (1308) senesi, maymun Türk takvimine göre biçin yılında. Bu mezar öğrenci Alya'nın oğlu papaz Givargis'indir.

N: 163 (D. C. 1897 N: 62)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1620 - ܝܘܫܡܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1620 - ywšmd	1) 1620 - Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: 1620 (1309) [senesinde. Bu mezar çocuk] Yuşmid'indir.

N: 164 (D. C. 1897 N: 63)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1621 ܡܫܥܪ ܡܗܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1621 mʾṣʾr mhy mhymntʾ	1) 1621 Maṣar mhy[58] mh(a)ym(a)ntā

[58] Buradaki kelime "ܡܗܝܡܢܬܐ"nın kısaltılmış halidir.

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) senesi, [köpek yılında. Bu mezar] mümine Mazar'ındır.

N: 165 (D. C. 1897 N: 64)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1621 - 𐤀𐤋𐤉𐤔𐤁𐤀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1621 - ʾlyšbʾ	1) 1621 - Elīšbā

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) [senesinde. Bu mezar mümin] Elizabet'indir.

N: 166 (D. C. 1897 N: 65)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1621 – 𐤀𐤉𐤆𐤅𐤊 𐤈𐤓𐤉𐤌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1621 ʾyzwk ṭrym	1) 1621 Ayzuk Ṭ(e)rīm

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) [senesinde. Bu mezar mümin] Ayzuk Terim'indir.

N: 167 (D. C. 1890 N: 21 (139)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤌𐤉𐤌𐤓 𐤊𐤋𐤁𐤄 𐤋𐤊 𐤁𐤓𐤊

2) 𐤊𐤋𐤇 𐤁𐤓𐤄 𐤊𐤅𐤌 𐤔𐤅

3) 𐤌𐤉𐤌𐤓 ,𐤌 𐤊𐤓𐤌

4) 𐤁𐤉𐤈 𐤊𐤋𐤋𐤐𐤀

5) 𐤊𐤁𐤓𐤄𐤌𐤓𐤇

6) 𐤌𐤔𐤉𐤇

7) 𐤐𐤀𐤄[,]𐤉𐤀𐤄

8) 𐤊𐤉𐤀𐤔𐤄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ ʿsryn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā ʿs(i)rīn
2) wḥd hwʾ šnṯ klbʾ	2) w-ḥ(a)d hwā šn(a)ṯ k(a)lbā
3) hdʾ hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) kwtlwk ṭrym	4) Kutluk Ṭ(e)rīm
5) mhymntʾ	5) mh(a)ym(a)ntā
6) brth	6) b(ā)rṯ(e)h
7) qwr[y]qws	7) Qur[y](ā)qos
8) sʿwrʾ	8) s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: 1621 (1310) senesinde, bu köpek yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Quryakos'un kızı mümine Kutluk Terim'indir.

N: 168 (D. C. 1890 N: 23 (180); Ç. C. 2011 S: 213)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܬܥ

2) ܪܥܝܢ ܘܬܠܬ [ܐ]ܫܢ

3) ܐܬܩܒܪ ܫܢ

4) ܗܢܘ ܕܡ

5) ܝܘܚܢܢ ܥܠܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsr[yn] w-tlṯ hwʾ	2) ʿ(i)sr[īn] w-tl(ā)ṯ hwā
3) šnṯ ʿwqbrʾ	3) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ywḥnn ʿlymʾ	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1623 (1312) senesinde, fare yılında. Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 169 (D. C. 1897 N: 66)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1623 ܣܒ̱ܐ ܗܕܝܪܐ ܦܛܪܘܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1623 sḇʾ hdyrʾ pṭrws	1) 1623 s(ā)ḇā hdīrā P(e)ṭros

Türkçe Çevirisi: 1623 (1311) senesi, [domuz yılında. Bu mezar] saygıdeğer yaşlı adam, rahip Petros'undur.

N: 170 (D. C. 1897 N: 67)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1623 – ܩܝܡܬܐ ܒܬܘܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1623 pʾṣʾk qymtʾ	1) 1623 Baṣak Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: 1623 (1311) [senesi, domuz yılında. Bu mezar genç kız] Bazak Qyamta'nındır.

N: 171 (D. C. 1897 N: 68)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1623 - ܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1623 – yḥnn	1) 1623 – Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1623 (1312) [senesinde, fare yılında. Bu mezar genç adam] Yohannan'ındır.

N: 172 (D. C. 1890 N: 24 (A)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

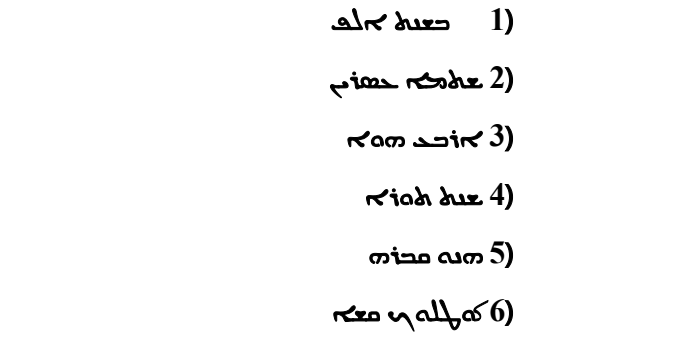

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾ ʿsryn	2) š(i)ṯmā ʿ(i)srīn
3) ʾrbʿ hwʾ	3) arb(a)ʿ hwā
4) šnṯ twrʾ	4) šn(a)ṯ t(ā)wrā
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) kwtlwk qšʾ	6) Kutluk q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1624 (1313) senesinde, sığır yılında. Bu mezar papaz Kutluk'undur.

N: 173 (D. C. 1897 N: 70)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1624 ʾwd sʾnsyz	1) 1624 ūd Sansız

Türkçe Çevirisi: 1624 (1313) [senesi, sığır yılında. Bu mezar mümin] Sansız'ındır.

N: 174 (D. C. 1897 N: 71)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

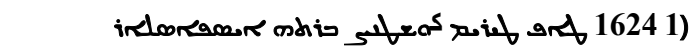

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1624 tʾp tyrym qwštṇṣ brth ʾyspʾslʾr	1) 1624 Tap Terīm Qušṭ(ā)nṣ b(a)rṯ(e)h īsp(a)hs(a)lār

Türkçe Çevirisi: 1624 (1313) [senesinde. Bu mezar] sipâhsaların kızı Tap-Terim Kuştanç'ındır.

N: 175 (D. C. 1897 N: 72)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1624 – ܝܣܝܐ - ܟܘܬܘܟ ܫܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1624 ʾwd - Kwṭwk - ysʾyʾ	1) 1624 ūd - Kuṭuk – Y(e)sayā

Türkçe Çevirisi: 1624 (1313) [senesinde,] sığır [yılında. Bu mezar] Yesaya'nın [kızı mümine] Kutuk'undur.

N: 176 (D. C. 1897 N: 73)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1624 – ܫܢܬ – ܦܐܪܣ

2) ܣܘܦܝ – ܦܐܘܠܘܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1624 nmrʾ - pʾrs	1) 1624 n(i)mrā - pārs
2) swfy – pʾwls	2) Sūfī – Pāwl(o)s

Türkçe Çevirisi: 1624 (1313) [senesi,] kaplan (sıçkan veya ud)[59] [yılında. Bu mezar] Pavlos'un [oğlu mümin] Sufi'nindir.

[59] 1624 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre sıçkan veya ud yıllarını kapsar, taş ustası hatalı yazmıştır.

N: 177 (D. C. 1897 N: 75)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܫܢ ܥܫ - 1625 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1625 - gwrgys	1) 1625 – G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1625 (1314) [senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç adam] Givargis'indir.

N: 178 (D. C. 1897 N: 77)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܪܟܘܣ - ܪܫܝܫܝ ܕܝܢܗ -1626 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1626 - dnḥʾ ryšʿdtʾ- mrkws	1) 1626 - D(i)nḥā rīšʿ(e)dtā - M(a)rkos

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) [senesi, tavşan yılında. Bu mezar papaz] Markos'un oğlu kilise lideri Dinha'nındır.

N: 179 (D. C. 1897 N: 78)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܦܛܪܣ - 1626 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1626 – pṭrws	1) 1626 – P(e)ṭros

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) [senesinde. Bu mezar erkek çocuk] Petros'undur.

N: 180 (D. C. 1897 N: 224)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܬ

2) ܗܢܘ ܩܒܪܗ ܛܠܝܬܐ ܗܠܝܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) hnw qḇrh ṭlyṯʾ hlynʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā H(e)l(e)nā

Türkçe Çevirisi: 1626 (1315) senesi, [tavşan yılında.] Bu mezar genç kız Helena'nındır.[60]

N: 181 (D. C. 1890 N: 27[1])]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܬ

2) ܫܢ ܡܐ ܬܬ ܥܣܪ

3) ܘܐ ܫܪܟܝܐ ܡܠܟܐ

4) ܡܢܚܬܐ ܡܠܬ ܩܒܪܗ

5) ܐܡܪܐ ܕܒܝܬܐ ܕܬܚܐ

6) ܡܝܡܕ ܐܒܝ ܥܠܡ

7) ܦܐܠܐ ܩܕ

8) ܡܢܚܬܐ

9) ܐܒܪܟܐ ܡܫܬ

10) ܕܝ ܥܠ ܐܪ

11) ܐܒܝ ܫܘܐܠ ܠܫܠ ܙܒ

12) ܐܒܪܟܐ ܡܟ ܫܡ

13) ܐܒܪܟ ܠ ܫܡܐ (1. ܐܒܪܟ)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsryn šḇʿ hwʾ šnṯ	2) ʿ(i)srīn šḇ(a)ʿ hwā šn(a)ṯ
3) ʾtlyʾ ṭwrkʾyṯ lww	3) atl(ā)yā Ṭūrkāʾīṯ lūū

[60] Yazıtta tarih kısmının son harflerinin ܬܐ (štā) olması tahmin edilmektedir çünkü ölüm yılı bu şekilde tavşan yılına denk gelmektedir (Chwolson, 1897, 41).

4) hnw qḇrh šlyḥʾ mpšqnʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Šl(ī)ḥā
5) ṭḇyḇʾ w-mdršnʾ w-ʾnhr	mp(a)šq(ā)nā
6) lklhyn dyrtʾ b-nwhrʾ	5) ṭḇīḇā w-md(a)rš(ā)nā w-anh(a)r
7) brh pṭrws	6) lklhyn d(a)y(ā)rtā b-nuhrā
8) mpšqnʾ	7) br(e)h P(e)ṭros
9) šḇyḥʾ d-ḥḵmṯʾ	8) mp(a)šq(ā)nā
10) rm qlh ʾyk šypwrʾ	9) Šḇīḥā d-ḥ(i)ḵmṯā
11) mrn nḥlṭ l-rwḥh zhytʾ	10) r(a)m q(ā)l(i)h ayk šīporā
12) ʿm kʾnʾ w-ʾḇhtʾ	11) m(ā)r(e)n n(ī)ḥl(a)ṭ l-rūḥ(e)h
13) ntsym kl gʾwytʾ (gʾywtʾ 1.)	z(a)hy(ā)tā
	12) ʿ(a)m k(a)nā w-aḇ(ā)h(ā)tā
	13) ntsym kl g(a)ʾyutā

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar tüm manastırları aydınlatan ünlü müfettiş, vaiz Petros'un oğlu Şliha'nındır. Bilge sesi trampet gibi yükseldi. Rabbimiz aydınlanmış ruhunu doğrularla ve babalarla birleştirsin. Tüm ihtişam paylaşılsın!

Mezar taşının 13. satırdaki son kelimesinde yazıcı kelimeyi hatalı yazmıştır (Chwolson, 1890, 56). Bu hata göz önünde bulundurularak yorumlu yazı çeviriminde kelimenin doğru okunuş şekli yazılmıştır.

N: 182 (D. C. 1890 N: 27₁ (120).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

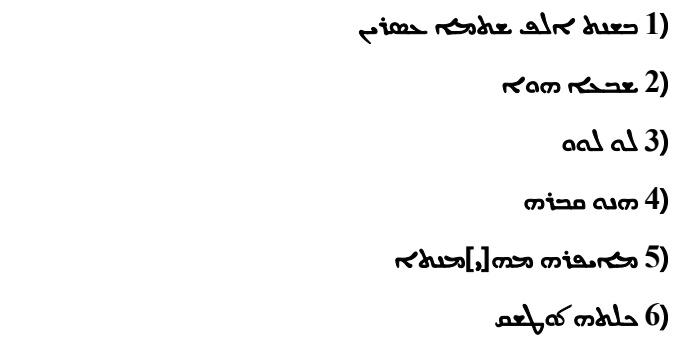

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ ʿsryn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā ʿs(i)rīn
2) šḇʿʾ hwʾ	2) šḇ(a)ʿ hwā
3) lw lww	3) lu lūū
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) mʾyfrh mh[y]mntʾ	5) Māʾifr(e)h mh(a)[y]m(a)ntā
6) klth kuṭšq	6) k(a)lt(a)h Kuṭ(a)š(e)q

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, luu yılında. Bu mezar Kutaşek'in gelini mümine Maifreh'nindir.

N: 183 (D. C. 1890 N: 27₂ (128).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡊𐡁𐡓𐡍 𐡀𐡋𐡐 𐡔𐡕𐡌

2) 𐡏𐡓𐡉𐡍 𐡔𐡁𐡏 𐡄𐡅𐡀

3) 𐡔𐡍𐡀𐡕𐡋𐡉 𐡀𐡓𐡊 𐡔𐡍

4) 𐡌𐡄𐡃𐡉 𐡄𐡅 𐡏𐡓𐡔 𐡄𐡋

5) 𐡏𐡔𐡁𐡌𐡕𐡌 𐡊𐡆𐡓𐡊 𐡊

6) 𐡔𐡋𐡌 𐡄𐡅𐡍𐡍𐡏𐡂 𐡌𐡀𐡋𐡇

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsryn šḇʿ hwʾ	2) ʿs(i)rīn šḇ(a)ʿ hwā
3) šnṯ ʾtlyʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ atl(ā)yā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) lww hdʾ hy qḇrh	4) lūū h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) kyz ʾšʾ mhymntʾ	5) Kız-Aša mh(a)ym(a)ntā
6) klth d-ʾywʾnyg ywḥnn	6) k(a)lt(a)h d-İwanıg Yoḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar İvan Yohannan'ın gelini mümine Kız-Aşa'nındır.

N: 184 (D. C. 1890 N: 27₃ (131).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

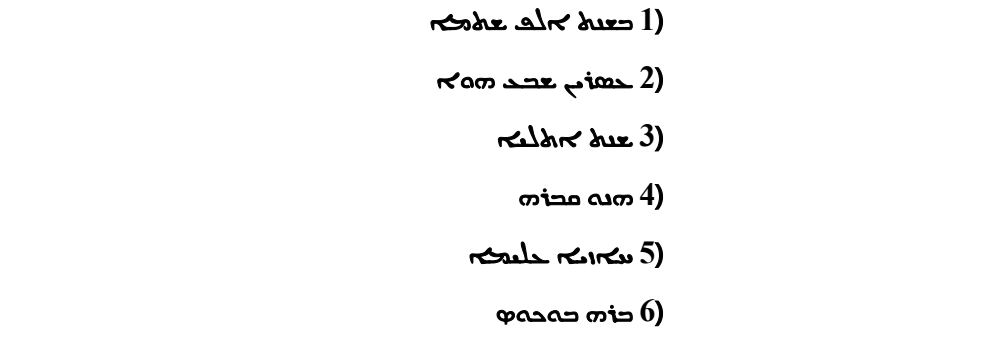

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsryn šḇʾ hwʾ	2) ʿs(i)rīn šḇ(a)ʾ hwā
3) šnṯ ʾtlyʾ	3) šn(a)ṯ atl(ā)yā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ḥʾryʾ ʿlymʾ	5) Ḥarya ʿl(a)ymā
6) brh bwkws	6) br(e)h Bukus

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesinde, bu ejderha yılıdır. Bu mezar Bukus'un oğlu genç Harya'nındır.

N: 185 (D. C. 1890 N: 27₄ (187).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

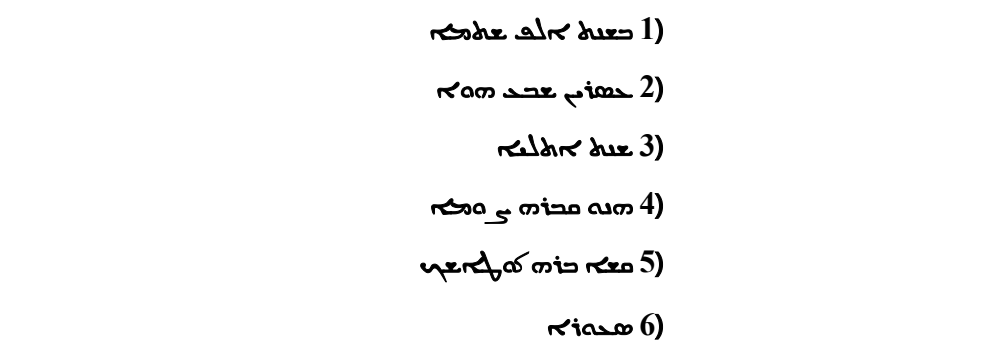

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā

2) ʿsryn šḇʿ hwʾ	2) ʿs(i)rīn šḇ(a)ʿ hwā
3) šnṯ ʾtlyʾ	3) šn(a)ṯ atl(ā)yā
4) hnw qḇrh ṣwmʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Ṣ(a)wmā
5) qšʾ brh kwtʾṣk	5) q(a)š(š)ā br(e)h Kutaṣ(e)k
6) sʿwrʾ	6) s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, bu ejderha yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Kutaşek'in oğlu papaz Savma'nındır.

N: 186 (D. C. 1897 N: 79)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܬܠܝܐ 1627

2) ܝܢ - ܟܘܬܘܟ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1627 ʾtlyʾ	1) 1627 atl(ā)yā
2) kwtwk -yḥnn	2) Kutuk –Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) [senesinde,] ejderha [yılında. Bu mezar horepiskopos] Yohannan'ın [kızı mümine] Kutuk'undur.

N: 187 (D. C. 1897 N: 80)

Mezar taşını muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐܝܬܪܡ ܐܬܠܝ ܘܗ 1627

2) ܛܝܓܢ ܣܝܒܘܢܨ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1627 hnw tlyṯʾ ʾyṭrym	1) 1627 h(ā)n(ā)w tlīṯā Ayṭ(e)rīm
2) sybwnṣ ṭygyn	2) Sibunṣ Ṭegin

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) [senesinde.] Bu [mezar] Sibunz Tegin'in [kızı] Ayterim'indir.

N: 188 (D. C. 1897 N: 81)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1627 lww - sybwnṣ tkyn	1) 1627 lūū - Sibunṣ T(e)kin

Türkçe Çevirisi: 1627 (1216) [senesi,] luu [yılında. Bu mezar] Sibuns Tekin'indir.

N: 189 (Ç. C. 2011 S: 439)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

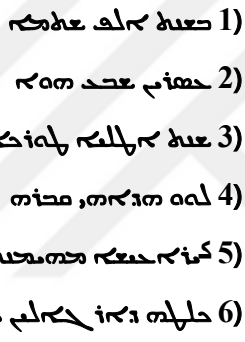

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṭmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā
2) ʿsryn šḇʿ hwʾ	2) ʿ(i)srīn šḇaʿ hwā
3) šnṯ ʾtlyʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ atl(ā)yā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) lww hdʾhy qḇrh	4) lūū h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) kyrʾkyšʾ mhymntʾ	5) Kirakišā mh(a)ym(a)ntā
6) klth dʾrgʾlyn yḥnn	6) k(a)lt(a)h Dargalin Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar Dargalin Yohannan'ın gelini mümine Kirakişa'nındır.

N: 190 (Ç. C. 2011 S: 328)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

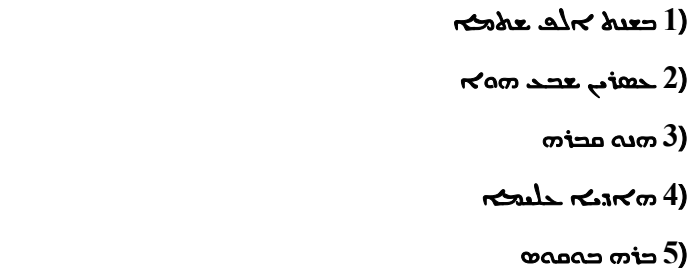

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsryn šḇʿ hwʾ	2) ʿ(i)srīn šḇ(a)ʿ hwā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) ḥʾryʾ ʿlymʾ	4) Ḥaryā ʿl(a)ymā
5) brh bwkws	5) br(e)h Bukus

Türkçe Çevirisi: 1627 (1316) senesinde. Bu mezar Bukus'un oğlu genç Harya'nındır.

N: 191 (D. C. 1890 N: 28$_1$ (130).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

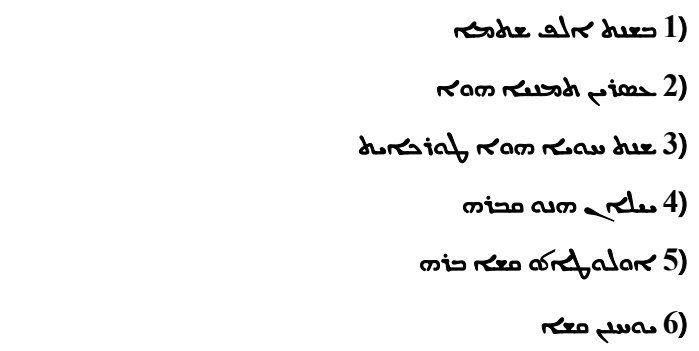

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʿsryn tmnyʾ hwa	2) ʿs(i)rīn tm(ā)nyā hwā
3) šnṯ ḥwyʾ hwʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā hwā Ṭūrkāʾīṯ
4) yylʾn hnw qḇrh	4) yılan h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h

5) ʾwlwṭʾkw qšʾ brh	5) Oluṭaku q(a)š(š)ā br(e)h
6) ywḥnn qšʾ	6) Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1628 (1317) senesinde, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar papaz Yohannan'ın oğlu papaz Olutaku'nundur.

N: 192 (D. C. 1890 N: 28₂ (149).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

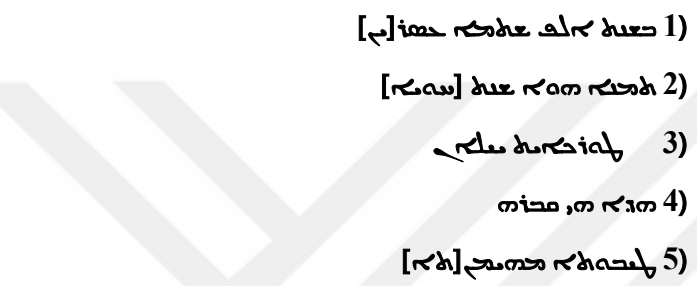

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ ʿsr[yn]	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā ʿs(i)r[īn]
2) tmnʾ hwʾ šnṯ [hwyʾ]	2) tm(ā)ne hwā šn(a)ṯ [ḥ(i)wyā]
3) twrkʾyṯ yylʾn	3) Ṭūrkāʾīṯ yılan
4) hdʾ hy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) ṭyḇwtʾ mhymn[tʾ]	5) Ṭ(a)ybūtā mh(a)ym(a)n[tā]

Türkçe Çevirisi: 1628 (1317) senesinde, bu yılan Türk takvimine göre yılan yılıdır. Bu mezar mümine Taybuta'nındır.

N: 193 (D. C. 1890 N: 29 (OR. b)[1)])

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

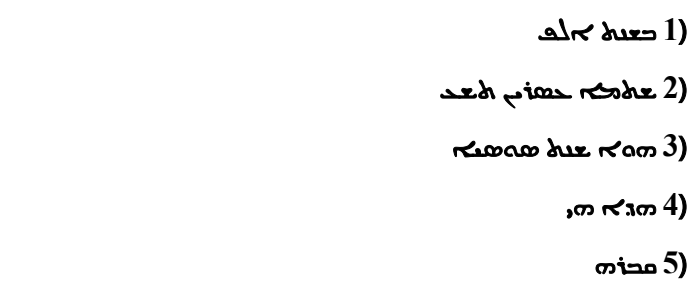

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾ ʿsryn tšʿ	2) š(i)ṯmā ʿs(i)rīn tš(a)ʿ
3) hwʾ šnṯ swsyʾ	3) hwā šn(a)ṯ susyā
4) hdʾ hy	4) h(ā)dey
5) qḇrh	5) q(a)ḇr(ā)h
6) kwṭlwk	6) Kuṭluk
7) ṭyrym mhymntʾ	7) Ṭerīm mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine Kutluk Terim'indir.

N: 194 (D. C. 1897 N: 82)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1629 – bwyʾn ʾwyz	1) 1629 – Buyan Öz

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) [senesi, at yılında. Bu mezar rahip] Buyan Öz'ündür.

N: 195 (D. C. 1897 N: 83)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

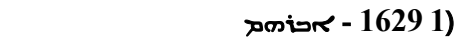

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1629 - ʾḇrhm	1) 1629 – Aḇr(ā)h(ā)m

Türkçe Çevirisi: 1629 (1318) [senesinde. Bu mezar öğrenci] Abraham'ındır.

N: 196 (D. C. 1897 N: 84)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡒𐡓𐡉𐡒𐡅𐡎 - 1630 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1630 - qyryqws	1) 1630 – Q(u)ry(a)qos

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) [senesi, koyun yılında. Bu mezar genç] Quryakos'undur.

N: 197 (D. C. 1897 N: 85)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡎𐡀𐡎 𐡈𐡓𐡌 – 1630 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1630 - sʾs ṭʾrym	1) 1630 - Sas Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) [senesinde. Bu mezar genç kız] Sas Tarim'indir.

N: 198 (W. K. 2000 N: 12 (Abb. 42); Ç. C. 2011 S: 408)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡁𐡔𐡍𐡈 𐡀𐡋𐡐 𐡔𐡈𐡌𐡀

2) 𐡈𐡋𐡈𐡉𐡍 𐡔𐡍𐡈𐡁𐡓𐡀

3) 𐡄𐡃𐡉 𐡄𐡁𐡓𐡄

4) 𐡒𐡁𐡓 𐡎𐡍𐡈

5) 𐡔𐡋𐡋𐡉𐡍 𐡒𐡁𐡓 𐡎𐡌𐡈

6) 𐡈𐡔𐡌𐡈 (؟) 𐡓𐡔𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) tltyn hwʾ šnṯ ʿrbʾ	2) tl(a)tīn hwā šn(a)ṯ ʿ(i)rbā
3) hdʾhy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h

4) mrym ʾšʾ	4) M(a)ry(a)m Aša
5) mhymntʾ ʾntth	5) mh(a)ym(a)ntā antt(a)h
6) dnḥʾ mhymnʾ	6) D(i)nḥā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1630 (1319) senesinde, koyun yılında. Bu mezar mümin Dinha'nın eşi (karısı) mümine Meryem Aşa'nındır.

N: 199 (D. C. 1890 N: 31 (69).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

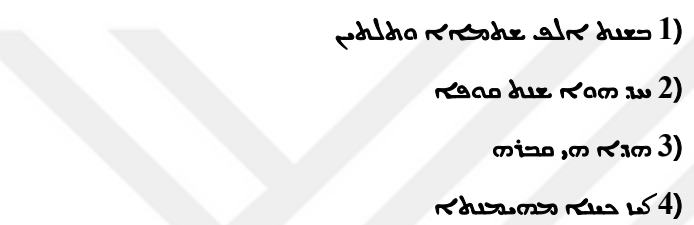

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ w-tltyn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā w-tl(a)tīn
2) ḥd hwʾ šnṯ qwpʾ	2) ḥ(ā)d(e) hwā šn(a)ṯ qopā
3) hdʾ hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) kwz kynʾ mhymntʾ	4) Kız-Kınā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) senesinde, bu maymun yılıdır. Bu mezar mümine Kız-Kına'nındır.

N: 200 (W. K. 2000 N: 41 (Abb. 71)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

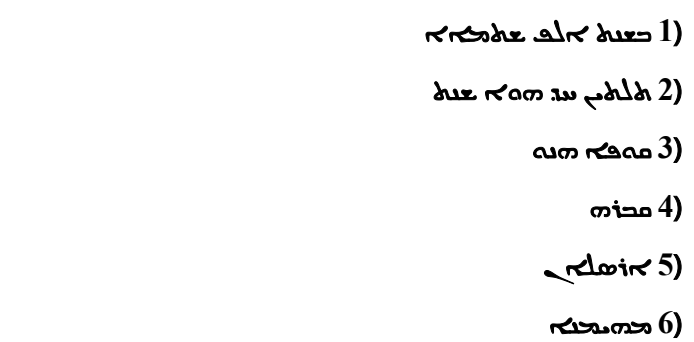

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) tltyn ḥd hwʾ šnṯ	2) tl(ā)tīn ḥ(a)d(ā)(y) hwā šn(a)ṯ
3) qwpʾ hnw	3) qopā h(ā)n(ā)w
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(e)h
5) ʾrslʾn	5) Arslan
6) mhymnʾ	6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin Arslan'ındır.

N: 201 (D. C. 1897 N: 86)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1631 – 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1631- ṭwz ʾšʾ	1) 1631- Ṭūz Ašā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Tuz Aşa'nındır.

N: 202 (D. C. 1897 N: 87)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1631 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1631 - ʾrslʾn	1) 1631 - Arslān

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesinde. Bu mezar mümin] Arslan'ındır.

N: 203 (D. C. 1897 N: 88)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܦܩܘܕ – 1631

2) ܣܓܝ ܥܡܠ ܫܥܡܪ ܟܠ ܫܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1631 – pqwdʾ	1) 1631 – p(ā)qodā
2) sgy ʿml ʿl ṭʾš ʿwmrʾ	2) s(a)g(g)ī ʿ(ā)m(i)l ʿl ṭaš ʿum(ā)rā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1330) [senesi. Bu mezar] kilisenin yapımı için çok çalışsan kilise lideri [Givargis'indir.]

Mezar taşında geçen Türkçe taş kelimesi kaya anlamındadır. Bilhassa bu mezar taşında ölen kişinin, manastır inşasında çalışarak emek verdiği vurgulanmıştır (Chwolson, 1897, 22).

N: 204 (D. C. 1897 N: 89)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܕܝ ,ܝܠܝܛܐ – 1631

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1631 - hdy ywlytʾ	1631 – h(ā)d(e)y Yulītā

Türkçe Çevirisi: 1631 (1330) [senesinde. Bu mezar mümine] Yulita'nındır.

N: 205 (D. C. 1897 N: 90)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ,ܡܗ ܫܠܝ – 1631

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1631 - ṣlyʾ mhy	1631 - Ṣl(i)(y)ā Mh(a)y(m)(a)nt(ā)

Türkçe Çevirisi: 1631 (1320) [senesinde. Bu mezar mümine] Şliya'nındır.

Mezar taşında geçen kelimeler taşın alanının dar olmasından dolayı kısaltılarak yazılmıştır çünkü ܫܠܝܐ (Ṣliyā) yerine ܫܠܝܘܐ (Ṣliywā), ܡܗܝ (mhay) yerine ܡܗܝܡܢܐ (mhaymnā)yazılması gerekmektedir (Chwolson, 1897, 22). Yorumlu yazı çeviriminde orijinal haliyle yazılmıştır.

N: 206 (D. C. 1890 N: 32 (51)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܫܬ

2) ܬܠܬܝܢ ܬܪܝܢ ܗܘܐ

3) ܫܢܬ ܬܪܢܓܠ

4) ܗܕܝ ܩܒܪ

5) ܦܫܪܟ ܡܗܝܡܢܬ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltyn tryn hwʾ	2) tl(ā)tīn trin hwā
3) šnṯ trngl ʾ	3) šn(a)ṯ t(a)rn(a)glā
4) hdy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) pʾṣrk mhymntʾ	5) Paṣ(a)rk mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) senesi, bu tavuk yılıdır. Bu mezar mümine Pazark'ındır.

N: 207 (D. C. 1897 N: 91)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܐ ܐܠܦ 1632

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1632 hnw yldʾ	1) 1632 h(ā)n(ā)w Y(ā)ldā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) [senesi, tavuk yılında.] Bu [mezar mümin] Yalda'nındır.

N: 208 (D. C. 1897 N: 91,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

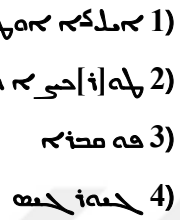

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾylkʾ ʾwṭwz ʾyky (?)	1) illkā (?) oṭuz iki (?)
2) ṭw[r]kṣʾ trngl[ʾ]	2) Ṭū[r]kṣā t(a)rn(a)glā[61]
3) pw qbrʾ	3) pu q(a)brā
4) gywrgys	4) Giw(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1632 (1321) senesi], Türkçe tarnagla (tavuk) yılında. Bu mezar Givargis'indir.[62]

N: 209 (Ç. C. 2011 S: 406)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

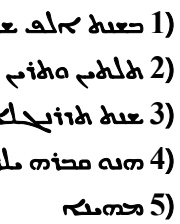

[61] 2. satırda Türkçe olarak verilen "tarnaglā"sözcüğü aslında Süryanicedir, muhtemelen yazıcıdan kaynaklı bir hatadır.

[62] Mezar taşının orijinal halinde 1600 rakamları yazılmamış, yalnızca 32 sayısı taşa işlenmiştir. Bu durum yazıcının bunu kasti olarak yaptığı veya hasar görmüş olmasıyla açıklanabilir (Chwolson, 1897, 23).

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltyn wtryn hwʾ	2) tl(a)tīn w-trin hwā
3) šnṯ trnglʾ	3) šn(a)ṯ t(a)rn(a)glā
4) hnw qḇrh yldʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h İldā
5) mhymnʾ	5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1632 (1321) senesi, tavuk yılında. Bu mezar mümin İlda'nındır.

N: 210 (D. C. 1890 N: 34 (41)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

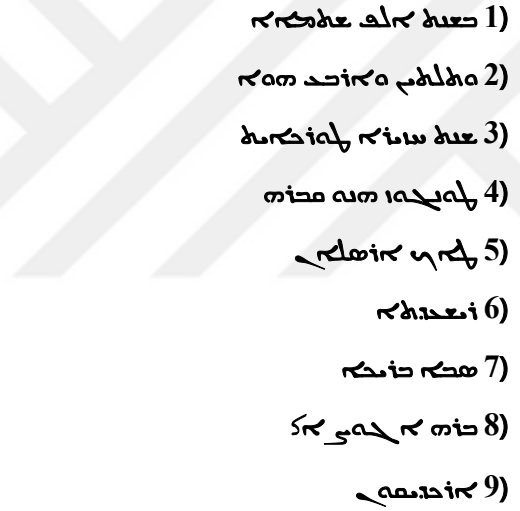

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) w-tltyn w-ʾrbʿ hwʾ	2) w- tl(ā)tīn w-arb(a)ʿ hwā
3) šnṯ ḥzyrʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ ḥzīrā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ṭwngwz hnw qḇrh	4) ṭunguz h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ṭʾk-ʾrslʾn	5) Ṭak Arslān
6) ryšʿdtʾ	6) rišʿ(e)dtā
7) sḇʾ bryḵʾ	7) s(ā)ḇā brīḵā
8) brh ʾgwṣʾk	8) br(e)h Aguṣak
9) ʾrkdyqwn	9) ark(i)dy(ā)qon

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, bu domuz Türk takvimine göre tunguz yılıdır. Bu mezar hayırlı yaşlı adam, kilise lideri başdiyakon Tak-Arslan'ın oğlu Agusak'ındır.

N: 211 (D. C. 1890 N: 34,1 (172)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

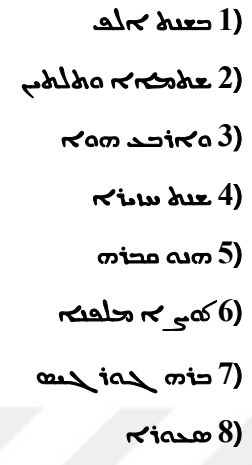

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ w-tltyn	2) š(i)ṯmāʾā w-tl(ā)tīn
3) w-ʾrbʿ hwʾ	3) w-arb(a)ʿ hwā
4) šnṯ ḥzyrʾ	4) šn(a)ṯ ḥzīrā
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) kwṣʾ mlpnʾ	6) Kuṣā m(a)lp(ā)nā
7) brh gwrgys	7) br(e)h G(i)w(a)rgīs
8) sʿwrʾ	8) s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, bu domuz yılıdır. Bu mezar kilise ziyaretçisi Givargis'in oğlu öğretmen Kuza'nındır.

N: 212 (D. C. 1890 N: 34,3 (207)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

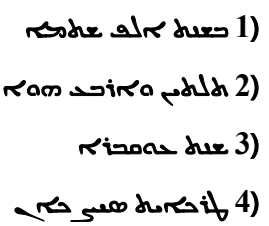

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltyn w-ʾrbʿ hwʾ	2) tl(a)tīn w-arb(a)ʿ hwā
3) šnṯ ʿwqbrʾ	3) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
4) ṭrkʾyṯ syṣkʾn	4) Ṭ(ū)rk(ā)ʾīṯ sıṣkān
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ktlm	6) K(e)tl(e)m
7) mhymnʾ	7) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan (it veya tunguz)[63] yılında. Bu mezar mümin Ketlem'indir.

N: 213 (D. C. 1897 N: 92)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)tmāʾā
2) tltyn ʾrbʿ	2) tl(ā)tīn arb(a)ʿ
3) šnṯ ḥzyrʾ	3) šn(ā)ṯ ḥzīrā
4) hnw qḇrʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
5) ʾḇrhm ʿlymʾ	5) Aḇr(ā)h(ā)m ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar genç Abraham'ındır.

[63] 1634 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

N: 214 (D. C. 1897 N: 93)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
k̲ʾṭwn	K̲āṭūn

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar Arslan'ın eşi mümine] Katun'undur.

N: 215 (D. C. 1897 N: 94)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
ṭwz plgʾ	Ṭūz B(i)lge

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz yılında. Bu mezar mümin] Tuz Bilge'nindir.

N: 216 (D. C. 1897 N: 95)

Bu mezar taşının tarihi N: 213 (D. C. 1897 N:92) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak 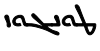 (tūngūz) eklenmiştir**.** Şu şekilde devam eder:

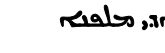

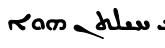

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šʾdy mlpnʾ	1) Šādī m(a)lp(ā)nā
2) ṭb̲ ḫyltn hwʾ	2) ṭ(ā)b̲ ḫ(ā)ylt(a)n hwā

Türkçe Çeviri: [1634 (1323) senesi, domuz Türk takvimine göre tunguz yılında. Bu mezar papaz Pavlos'un oğlu,] genç öğretmen Şadi'nindir. O çok güçlü biriydi.

N: 217 (D. C. 1897 N: 96)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

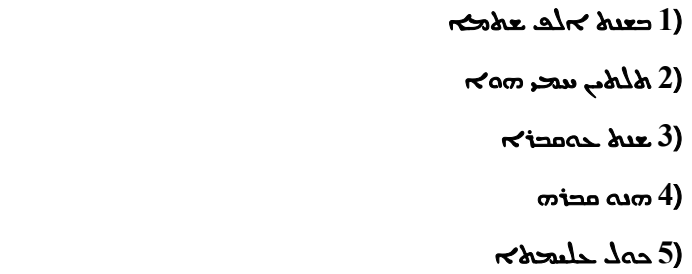

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltyn ḥmy hwʾ	2) tl(ā)tīn ḥmy hwā
3) šnṯ ʿwqbrʾ	3) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) kwl ʿlymṯʾ	5) Kul ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız Kul'undur.

N: 218 (D. C. 1897 N: 97)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bnws qšʾ ʾwgwr	1) B(e)nus q(a)š(š)ā Ogur

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar] papaz Benus Ogur'undur.

N: 219 (D. C. 1897 N: 98)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pʾṣʾk	1) Başak

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız] Bazak'ındır.

N: 220 (D. C. 1897 N: 99)

Bu mezar taşının tarihi N: 217 (D. C. 1897 N:96) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܗܪܝ ܪ . . . ܦ ܦܠܘܣ (?ܐܠܝ) ܒܪܗ ܕ ܪܝܓ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) rgygʾ brh ytlwny (tlwḥ?) pwlws p. . .yʾ ʿlymʾ	1) rgīgā br(e)h Y(i)tluni (tluḥ?) P(a)wlos P. . .yā ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1635 (1324) senesi, fare yılında. Bu mezar] Yitluni'nin oğlu güzel genç adam Pavlos P . . .ya (?)'nındır.

N: 221 (Ç. C. 2011 S: 122)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ ܫܬܡ

2) ܐܬܠܬܝܢ (?) ܗܘܐ

3) ܫܢܬ ܣܘܣܝܐ

4) ,ܗܕܝ

5) ܒܪ ܐܠܦ

6) (?) ܫܢܬ

7) ܫܢ

8) ܣܘܣܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)tmā
2) ʾtltyn (?) hwʾ	2) atl(a)tīn (?) hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) hdʾhy	4) h(ā)dey

5) qwṭlwg byg	5) Quṭlug Beg
6) mhymntʾ (?)	6) mh(a)ym(a)ntā (?)
7) ʾyt	7) ʾnt(t)(ā)
8) ʾnrws	8) Andros

Türkçe Çevirisi: 1635 (1325) senesi, at (tunguz veya sıçkan)[64] yılında. Bu mezar Andros'un mümine eşi (karısı) Kutluk Beg'indir.

N: 222 (W. K. 2000 N: 30 (Abb. 60)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

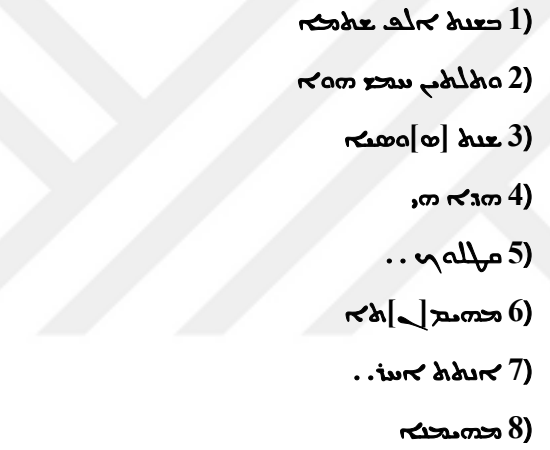

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) wtltyn ḥmš hwʾ	2) w-tl(ā)tīn ḥ(a)m(i)š hwā
3) šnṯ [s]wsyʾ	3) šn(a)ṯ [s]usyā
4) hdʾ hy	4) h(ā)dey
5) qṭlwk . .	5) Q(u)ṭluk . .
6) mhym[n]tʾ	6) mh(a)ym[(a)n]tā
7) ʾntt ʾhr. .	7) antt(ā) Ahr. .
8) mhymnʾ	8) mh(a)ymnā

[64] 1635 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tunguz veya sıçkan yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesinde, at (tunguz veya sıçkan)[65] yılında. Bu mezar mümin Ahr. . ‘ nın eşi (karısı) mümine Kutluk . . . (?) undur.

N: 223 (D. C. 1890 N: 36 (173)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

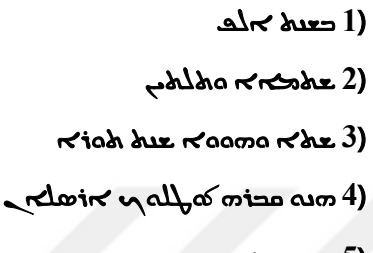

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ w-tltyn	2) š(i)ṯmāʾā w-tl(a)tīn
3) štʾ w-hwwʾ šnṯ twrʾ	3) štā w-hwā šn(ā)ṯ t(ā)wrā
4) hnw qḇrh kwtlwk ʾrslʾn	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Kutluk Arslān
5) mhymnʾ	5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1636 (1325) senesinde, sığır yılında. Bu mezar mümin Kutluk-Arslan’ındır.

N: 224 (D. C. 1890 N: 36,1 (200); Ç. C. 2011 S: 373)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

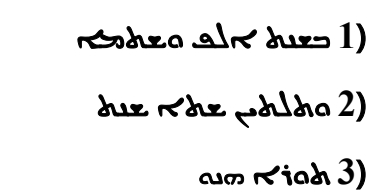

[65] 1635 yılı, 12 Hayvanlı Takvim’e göre tunguz veya sıçkan yıllarını kapsar, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

4) ܐܚܬ

5) ܐܗܪܘܢ

6) ܩܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp w-šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmā
2) w-tltyn štʾ šnṯ	2) w-tl(a)tīn štā šn(ā)ṯ
3) twrʾ hnw	3) t(ā)wrā h(ā)n(ā)w
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(e)h
5) ʾhrwn	5) Ahrūn
6) qšʾ	6) q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar papaz Ahrun'undur.

N: 225 (D. C. 1897 N: 101)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܠܝ – 1636

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1636 - ṣlybʾ	1) 1636 - Ṣlībā

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar genç kız] Şliba'nındır.

N: 226 (D. C. 1897 N: 102)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak ܫܢ (pārs) yılı eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܬܝܡܪ ܨܒܘܓ ܗܕܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdy sybwg ṭʾrym	1) h(ā)d(e)y Sibug Ṭerīm

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, Türk takvimine göre kaplan[66] yılında.] Bu [mezar mümin] Sibug Terim'imdir.

N: 227 (D. C. 1897 N: 103)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭʾkyn	1) Ṭekīn

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında. Bu mezar rahip] Tekin'indir.

N: 228 (D. C. 1897 N: 104)

Bu mezar taşının tarihi N:225 (D. C. 1897 N:101) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak (nimrā) eklenmiştir fakat doğrusu (tāwrā) olacaktır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdy fbrwnyʾ qwštʾnṣ	1) h(ā)d(e)y F(e)broniā Quštānṣ

Türkçe Çevirisi: [1636 (1325) senesi, sığır yılında.] Bu [mezar mümine] Febronia Quştanç'ındır.

N: 229 (D. C. 1897 N: 105)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

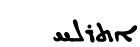

[66] Mezar taşına pars (kaplan) yılı olarak işlenmiş olsa da 1636 senesi sığır (ud) yılına denk gelir (Chwolson, 1897, 25).

4) ܪܘܡ ܘܝܒ

5) ܡܝܬܒ ܘܡ

6) ܪܟܫܡܟ ܠ ܘܝܘܪ

7) ܡܝܒܟ

8) ܪܒܝܒ

9) ܝܠ ܫܡ ...

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ʾtrlḥ	2) š(i)ṯmā 1638
3) twrkṣʾ ʾyl	3) Tūrkṣā y(ı)l
4) prs hwʾ	4) p(ā)rs hwā
5) hnw qbrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)br(ā)h
6) ʾwrwg mhymnʾ	6) Urug mh(a)ym(a)n(t)(ā)
7) btrh	7) b(a)rṯ(e)h
8) ṭwzṭʾ	8) Ṭūzṭā
9) rḥym ṭyl . . .	9) rḥīm(ā) ṭıl . . .

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, Türkçe pars yılında. Bu mezar Tuzta'nın kızı mümine Urug'undur.

İncelenen mezar taşı kısmen Süryanice kısmen Türkçedir. 7. Satırda yazılan kelimenin hatalı yazıldığını varsayarak "b(a)rṯ(e)h" şekliyle çevirisi yapılmıştır (Chwolson, 1897, 26). 1638 yılı kaplan yılı değil tavşan yıllarına karşılık gelir dolayısıyla bu mezar taşı 1638 yılının başında dikilmiş olmalıdır ve böylece 1637 yılına karşılık gelen kaplan yılı henüz sona ermemiştir (Chwolson, 1897, 26).

N: 230 (D. C. 1897 N: 106)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܚܠܟ ܫܥܘ

2) ܪܘܡ ܫܠܝܒܟ ܪܒܒܐ

3) [illegible]

4) [illegible]

5) [illegible]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾ ʾtrlḥ hwʾ	2) š(i)ṯmā 1638 hwā
3) [twr]kṣʾ ʾyl prs hwʾ	3) [Ṭūr]kṣā y(ı)l p(ā)rs hwā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) kwṣwk ʿlymʾ	5) Kuṣuk ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, Türkçe pars yılında. Bu mezar genç Kuzuk'undur.

N: 231 (D. C. 1890 N: 38 (223)[1].)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

4) [illegible]

5) [illegible]

6) [illegible]

7) [illegible]

8) [illegible]

9) [illegible]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) w-tltyn w-tmnʾ hwʾ	2) w-tl(ā)ṯīn w-tm(ā)ne hwā
3) šnṯ ʾrnwḇʾ	3) šn(a)ṯ arnūḇā
4) ṭwrkʾyṯ pṣyn	4) Ṭūrkāʾïṯ p(i)ṣ(ī)n
5) pʾrz	5) pārz
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) ywḥnn ʾtkny	7) Yoḥ(a)n(n)(ā)n iṯk(a)n(n)ī

8) ʾkbʾš brh	8) Akbāš br(e)h
9) ṣlywʾ[67] ryšʿdtʾ	9) Ṣlīwā rīšʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, tavşan Türk takvimine göre piçin, pars yılında. Bu mezar kilise lideri Sliva'nın oğlu Yohannan'ındır. Akbaş olarak da bilinir.[68]

N: 232 (D. C. 1890 N: 38,1 (68)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) w-tltyn w-tmnʾ hwʾ	2) w-tl(a)tīn w-tm(ā)n(ī)ā hwā
3) šnṯ ʾrnwbʾ	3) šn(a)ṯ arnubā
4) ṭwrkʾyṯ pʾrz	4) Ṭūrkāʾīṯ pārz
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
6) mrym mhymntʾ	6) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā
7) ʾnth w . . ʾ	7) ant(t)āh w . . ʾ

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, bu tavşan Türk takvimine göre pars yılıdır. Bu mezar .w.a 'nın eşi (karısı) mümine Meryem'indir.

[67] "Ṣlīwā" sözcüğü hatalı yazılmıştır, bu sebeple yorumlu transliterasyonda kelime orijinal haliyle çevrilmiştir.

[68] Yazıtta tarihlendirme konusunda bir hata mevcuttur çünkü Süryanice tavşan verilen ay hatalıdır. 1638 (1327) tarihi Türk takvimine göre pars yılına denk gelmektedir.

N: 233 (D. C. 1890 N: 38,2 (122)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

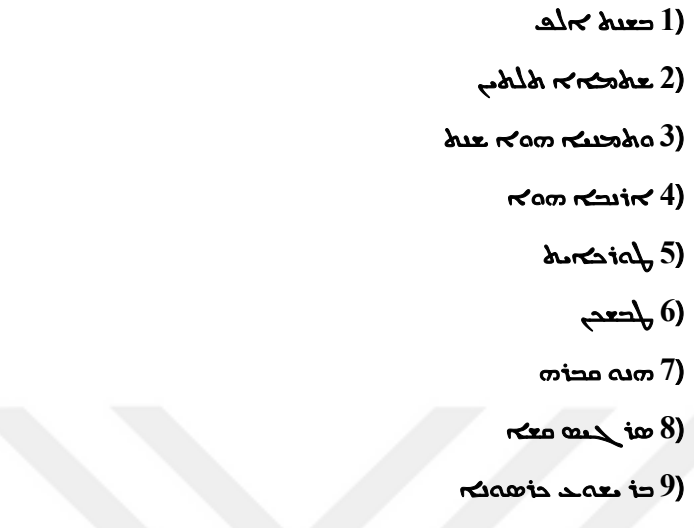

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ tltyn	2) š(i)ṯmāʾā tl(a)tīn
3) w-tmnyʾ hwʾ šnṯ	3) w-tm(ā)ny(ā hwā šn(a)ṯ
4) ʾrnḇʾ hwʾ	4) arnḇā hwā
5) ṭwrkʾyṯ	5) Ṭūrkāʾīṯ
6) ṭbškn	6) ṭ(a)b(i)šk(a)n
7) hnw qḇrh	7) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
8) srgys qšʾ	8) S(a)rg(ī)s q(a)š(š)ā
9) br yšwʿ krswnʾ	9) b(a)r İšoʾ K(a)rsunā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar İšoʾ Karsuna'nın oğlu papaz Sargis'indir.

N: 234 (D. C. 1890 N: 38,3 (168)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ	2) š(i)ṯmāʾā
3) w-tltyn w-tmnʾ	3) w-tl(a)tīn w-tm(ā)n(y)ā
4) hwʾ	4) hwā
5) šnṯ ʾrnḇʾ hdʾ hy	5) šn(a)ṯ arnḇā h(ā)dey
6) qḇrh kyzʾšʾ	6) q(a)ḇr(ā)h Kız-Aša
7) mhymntʾ	7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar mümine Kız-Aşa'nındır.

N: 235 (D. C. 1897 N: 107)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

– 1638 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1638 – kyz ʾšʾ	1) 1638 – Kız Ašā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) [senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin Arslan'ın kızı] Kız Aşa'nındır.

N: 236 (D. C. 1897 N: 108)

Bu mezar taşının tarihi N: 235 (D. C. 1897 N:107) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlyšbʾ	1) Elīšbā

Türkçe Çevirisi: [1638 (1327) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Elizabet'indir.

N: 237 (D. C. 1897 N: 108[1])

Bu mezar taşının tarihi N: 235 (D. C. 1897 N:107) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hlynʾ	1) H(e)lenā

Türkçe Çevirisi: [1638 (1327) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümine] Helena'nındır.

Tarihin son iki rakamını (38) okumak oldukça güçtür fakat 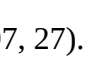 harf izleri 38 olduğunu doğrular niteliktedir (Chwolson, 1897, 27).

N: 238 (Ç. C. 2011 S: 430)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

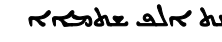

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmāʾā
2) wtltyn wtmnyʾ hwʾ	2) w-tl(a)tīn w- tm(ā)nyā hwā

3) šnṯ arnwḇʾ	3) šn(a)ṯ arnuḇā
4) ṭwrkʾyṯ pʾrs	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ pārs
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
6) bʾyq (?) mhymntʾ	6) Bay(a)q (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1638 (1327) senesi, tavşan Türk takvimine göre pars[69] yılında. Bu mezar mümine Bayak'ındır.

N: 239 (D. C. 1890 N: 39 (192)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ w-tltyn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā w-tl(ā)ṯīn
2) tšʿʾ hwʾ šnṯ ʾtlyʾ	2) tš(a)ʿhwā šn(a)ṯ atl(ā)yā
3) hnw qḇrh d-pṣḥʾ mpšqnʾ	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h d-P(i)ṣḥā mp(a)šq(ā)nā
4) ṭḇyḇʾ w-mdršnʾ	4) ṭḇīḇā w-md(a)rš(ā)nā
5) w-ʾnhr klhyn	5) w-anh(a)r k(u)lhēn
6) ʿdtʾ bnwhrʾ	6) ʿ(e)dṯā b-nuhrā
7) šḇyḥʾ bḥ[ḵ]mṯʾ	7) šḇīḥā b-ḥ(i)[ḵ]mṯā
8) w-nḥlṭ mrn rwḥh	8) w-n(ī)ḥl(a)ṭ m(ā)r(a)n rūḥ(e)h
9) [ʿm] qdyšʾ	9) [ʿ(a)m] q(a)d(d)īše

[69] Yazıtta verilen Süryanice tarhinin 12 Hayvanlı Takvim'ine göre karşılığı tavşan olmalıdır, muhtemelen taş ustası hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesinde, bu ejderha yılıdır. Bu mezar ünlü tefsirci ve tüm kiliseleri ışıkla aydınlatan hayırlı bilge vaiz Pisha'nındır. Rabbimiz ruhunu bir araya getirsin. Azizler!

N: 240 (D. C. 1897 N: 109)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

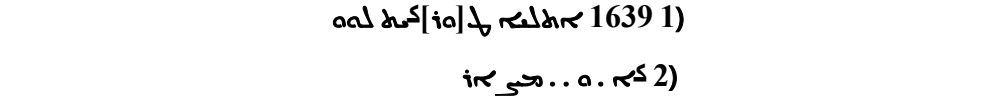

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1639 ʾtlyʾ ṭ[wr]kyṯ lww	1) 1639 atl(ā)yā Ṭ[ūr]k(ā)īṯ lūū
2) kʾ . w . . . mṣʾr	2) Ka . u . . . M(a)ṣ(a)r

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesi, ejderha Türk takvimine göre luu yılında. [Bu mezar] Mazar'ın [kızı mümine] Ka . u . .' nındır.

N: 241 (D. C. 1890 N: 40 (40); Ç. C. 2011 S: 359)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

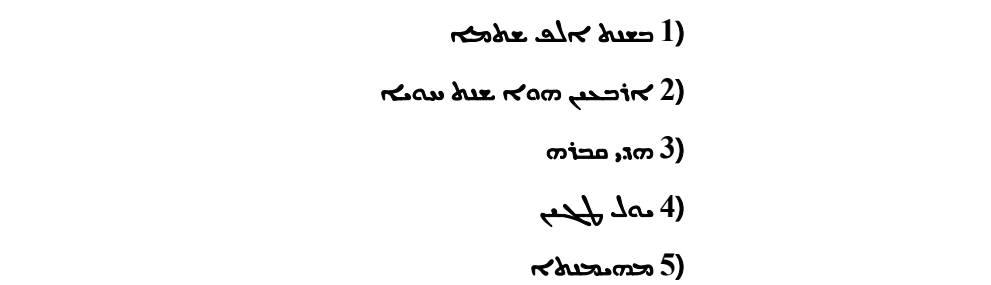

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿyn hwʾ šnṯ ḥwyʾ	2) arbʿīn hwā šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
3) hdy qḇrh	3) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
4) ywl ṭgyn	4) Yol Ṭ(e)gin
5) mhymntʾ	5) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, bu yılan yılıdır. Bu mezar mümine Yol-Tegin'indir.

N: 242 (D. C. 1890 N: 40,1 (140)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

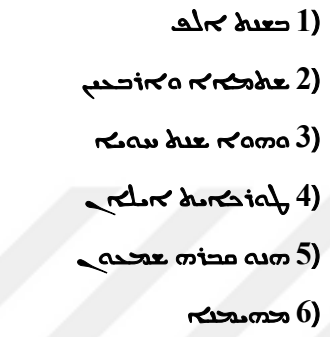

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ w-ʾrbʿyn	2) š(i)ṯmāʾā w-arbʿīn
3) w-hwʾ šnṯ ḥwyʾ	3) w-hwā šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
4) ṭwrkʾyṯ ʾylʾn	4) Ṭūrkāʾīṯ yılan
5) hnw qḇrh šmʿwn	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Š(i)mʿun
6) mhymnʾ	6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, bu yılan Türk takvimine göre yılan yılıdır. Bu mezar mümin Şimʿun'nundur.

N: 243 (D. C. 1890 N: 40,2 (145)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

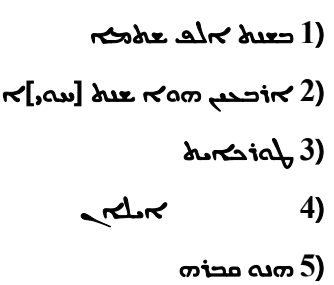

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿyn hwʾ šnṯ [ḥwy]ʾ	2) arbʿīn hwā šn(a)ṯ [ḥ(i)wy]ā
3) ṭwrkʾyṯ	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ʾylʾn	4) yılan
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ṣwmʾ mhymnʾ	6) Ṣawmā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesinde, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar mümin Savma'nındır.

N: 244 (D. C. 1897 N: 110)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1640 - 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1640 - ḥwyʾ yylʾn nwnw	1) 1640 - ḥ(i)wyā yılan Nunu

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) [senesi,] yılan [Türk takvimine göre] yılan [yılında. Bu mezar mümin] Nunu'nundur.

N: 245 (D. C. 1897 N: 111)

Bu mezar taşının tarihi N: 244 (D. C. 1897 N:110) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

– ,ım

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdy ʾylʾn mrym	1) h(ā)d(e)y y(ı)lan M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılan yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 246 (D. C. 1897 N: 112)

Bu mezar taşının tarihi N: 244 (D. C. 1897 N:110) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdy Qymtʾ	1) h(ā)d(e)y Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılan yılında.] Bu [mezar mümin] Qyamta'nındır.

N: 247 (D. C. 1897 N: 113)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ʾrbʿyn hwʾ	2) š(i)ṯmāʾā arbʿin hwā
3) swsyʾ	3) susyā
4) ʾyl ywnṭ	4) yıl yunṭ
5) ʾrdy	5) erdī
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
7) kwṭlwk ṭrkyn	7) Kuṭluk-Ṭ(e)rkin
8) mhymntʾ	8) mh(a)ym(a)ntā
9) ʿlymṯʾ	9) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesi, at (luu veya yılan)[70] [Türk takvimine göre] yunt yılında. Bu mezar mümine genç kız Kutluk-Terkin'indir.

[70] 1640 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu veya yılan yıllarına denk gelir, yazıcı tarihi hatalı yazmıştır.

N: 248 (D. C. 1897 N: 114)

Bu mezar taşının tarihi N: 247 (D. C. 1897 N:113) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw hwʾ qḇrh hndw	1) h(ā)n(ā)w hwā q(a)ḇr(ā)h H(i)ndu

Türkçe Çevirisi: [1640 (1329) senesi, yılan yılında.] Bu mezar mümin Hindu'nundur.

N: 249 (D. C. 1890 N: 41 (3)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

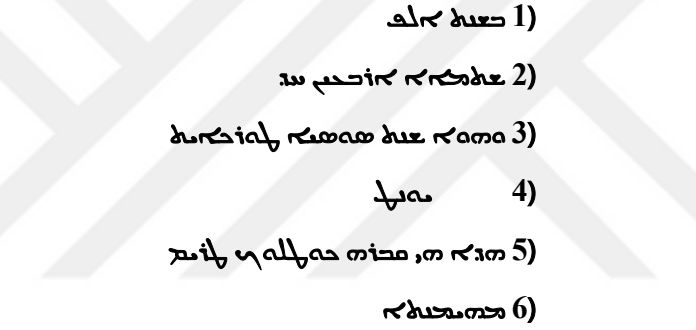

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ʾrbʿyn ḥd	2) š(i)ṯmāʾā arbʿīn ḥ(a)d
3) w-hwʾ šnṯ swsyʾ twrkʾyt	3) w-hwā šn(a)ṯ susyā Ṭūrkāʾīṯ
4) ywnṭ	4) yunṭ
5) hdʾ hy qḇrh kwṭlwk ṭrym	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h Kuṭluk Ṭ(e)rīm
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesi, bu at Türk takvimine göre yunt yılıdır. Bu mezar mümine Kutluk-Terim'indir.

N: 250 (D. C. 1890 N: 41,1 (66)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

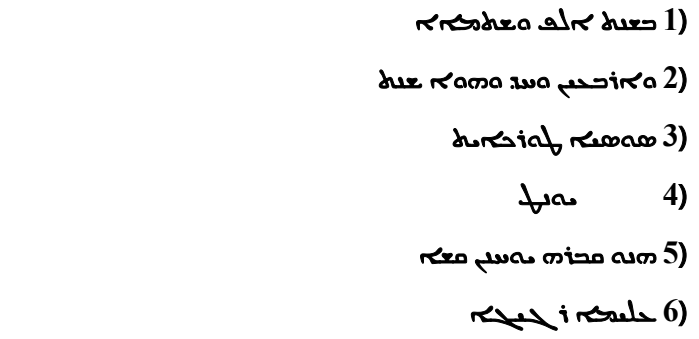

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp w-štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmāʾā
2) w-ʾrbʿyn w-ḥd w-hwʾ šnṯ	2) w-arbʿīn w-ḥ(a)d w-hwā šn(a)ṯ
3) swsyʾ ṭwrkʾyṯ	3) susyā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ywnṭ	4) yunṭ
5) hnw qḇrh ywḥnn qšʾ	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n q(a)š(š)ā
6) ʿlymʾ rgygʾ	6) ʿl(a)ymā rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesinde, işte bu at Türk takvimine göre yunt yılıdır. Bu mezar sevimli genç papaz Yohannan'ındır.

N: 251 (D. C. 1890 N: 41,2 (124)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

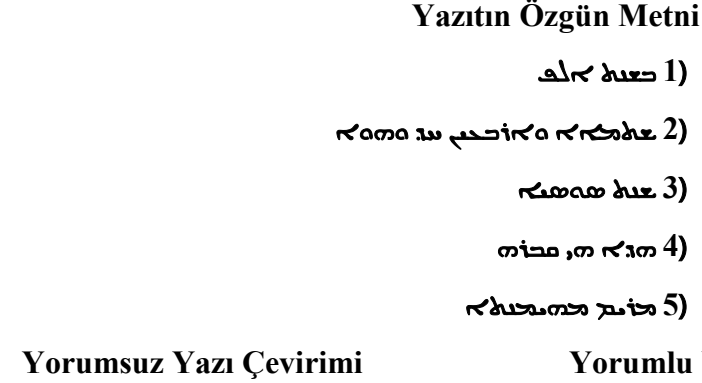

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p

2) šṯmʾʾ w-ʾrbʿyn ḥd w-hwʾ	2) š(i)ṯmāʾā w-arbʿīn ḥ(a)d w-hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) hdʾ hy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) mrym mhymntʾ	5) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 252 (D. C. 1897 N: 115)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1641 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1641 mykʾyl qšʾ ṣʾm pʾlk brh šlyḥʾ qwšṭy	1) 1641 Mikayil q(a)š(š)ā Ṣāʾ(i)m Pāl(a)k br(e)h Šlīḥā Qūšṭī

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) [senesi, at yılında. Bu mezar] Şliha Quşti'nin oğlu papaz Mikhail Saim Palak 'ındır.

N: 253 (D. C. 1897 N: 116)

Bu mezar taşının tarihi N: 252 (D. C. 1897 N: 115) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywmʾry	1) Yumari

Türkçe Çevirisi: [1641 (1330) senesi, at yılında. Bu mezar genç kız] Yumari'nindir.

N: 254 (Ç. C. 2011 S: 285)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2) 𐱃𐱅𐱄𐱀𐱁 𐱂𐱇𐱅𐱃𐱀

3) 𐱂𐱀𐱅𐱃 𐱃𐱅𐱄 𐱂𐱀𐱅𐱃

4) 𐱃𐱅𐱂𐱀𐱇𐱋

5) 𐱃𐱅𐱀

6) 𐱃𐱀𐱂 𐱅𐱀𐱃𐱅 ,𐱅𐱃𐱅

7) 𐱃𐱅𐱋 𐱄𐱋

8) 𐱂𐱃𐱅𐱂𐱅𐱃𐱂

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ʾrblyn ḥd	2) š(i)ṯmāʾā arb(ī)lin ḥ(ā)d(e)
3) whwʾ šnṯ swsyʾ	3) w-hwā šn(a)ṯ susyā
4) ṭwrkʾyṯ	4) Ṭūrkāʾīṯ
5) ywnṭ	5) yunṭ
6) hdyhy qḇrh kwṭ	6) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h Kuṭ-
7) lwk ṭrym	7) luk Ṭ(e)rīm
8) mhymntʾ	8) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1641 (1330) senesi, bu at Türk takvimine göre yunt yılında. Bu mezar mümine Kutluk Terim'indir.

N: 255 (D. C. 1890 N: 42 (61))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐱂𐱃𐱅𐱂𐱁 𐱋𐱇𐱂 𐱃𐱁𐱋

2) 𐱂𐱀𐱅 𐱉𐱀𐱅𐱄 𐱃𐱅𐱄𐱀𐱂

3) 𐱂𐱋𐱄 𐱃𐱁𐱋

4) ,𐱆 𐱃𐱅𐱂𐱀𐱇𐱋

5) 𐱅𐱀𐱃𐱄 ,𐱅 𐱂𐱇𐱅

6) 𐱂𐱃𐱅[,]𐱄 𐱇𐱋𐱂𐱅𐱀𐱇𐱋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā

2) ʾrbʿyn w-tryn hwʾ	2) arbʿīn w-trin hwā
3) šnṯ ʿrḇʾ	3) šn(a)ṯ ʿ(i)rḇā
4) ṭwrkʾyṯ kwy	4) Ṭūrkāʾīṯ koy
5) hdʾ hy qḇrh	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
6) ṭwr ḵʾtwn ʿl[y]mtʾ	6) Ṭur Ḵātūn ʿl(a)[y]mṯā

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar genç kız Tur-Katun'undur.

N: 256 (D. C. 1890 N: 42,1 (151))]

Bu mezar taşının 1-4 satırı N:255 (D. C. 1890 N:42 (61)) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) ṭʾpʾšʾ qwštʾnṣ	2) Ṭapaša Quštanṣ

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında.] Bu mezar Tapaşa Quştanç'ındır.

N: 257 (D. C. 1890 N: 42,2 (219))]

Bu mezar taşının 1-4 satırı N: 255 (D. C. 1890 N:42 (61))] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) srgys qšʾ	2) S(a)rgīs q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında.] Bu mezar papaz Sargis'indir.

N: 258 (D. C. 1890 N: 42,3 (63)]

Bu mezar taşının 1-5 satırı N: 255 (D. C. 1890 N:42 (61)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) rfqʾ qwšṭnṣ ʾntth ʾrslʾn	1) R(a)fqā Qušṭ(ā)nṣ antt(e)h Arslān

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, Türk takvimine göre koyun yılında. Bu mezar] Arslan'ın karısı Rafka Quştanç'ındır.

N: 259 (D. C. 1890 N: 42,4 (177)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

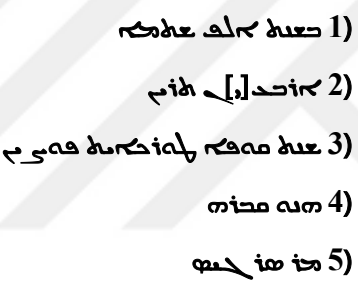

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿ[y]n tryn	2) arbʿ[ī]n trin
3) šnṯ qwpʾ ṭwrkʾyṯ pwṣyn	3) šn(a)ṯ qopā Ṭūrk(ā)ʾīṯ piṣīn
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) mr srgys	5) M(a)r S(a)rg(i)s

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesinde, maymun Türk takvimine göre piçin (yunt veya koy)[71] yılında. Bu mezar Mar-Sargis'indir.

[71] 1642 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre yunt veya koy yıllarına denk gelir, muhtemelen yazıcı hatalı yazmıştır.

N: 260 (D. C. 1897 N: 117)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 1642 ܘ-ܬܪܝܢ - ܡ(ܐ)ܢܓܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1642 w-tryn - mngw	1) 1642 w-trin – M(e)ngu

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) [senesi, koyun yılında. Bu mezar mümin] Mengü'nündür.

N: 261 (D. C. 1897 N: 118)

Bu mezar taşının tarihi N: 260 (D. C. 1897 N: 117) numaralı mezar taşıyla aynıdır ancak ܟ݂ (koy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܗܘܟ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ḥwk	1) Ḥūk

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar rahip] Huk'undur.

N: 262 (D. C. 1897 N: 119)

Bu mezar taşının tarihi N: 260 (D. C. 1897 N: 117) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܐܝܬ ܦܠܝܛ ܥܡ ܓܝܘܪܓܝܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) gywrgys qšʾ pwlyṭ ʾyʾ	1) Giw(a)rgīs q(a)š(š)ā poliṭ aya

Türkçe Çevirisi: [1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar] polit-aya Givargis'indir.

Bu yazıtta geçen Polit-aya kelimesinin için birden fazla anlam tahmini bulunmaktadır. Kelimenin farklı yazımlarına göre ܐܝܬ ܦܠܝܛ (poliṭi aya) iktidar sahibi, ܐܝܬ ܦܠܝܛ **(**poliṭ aya**)** köy şefi (günümüzde muhtar) anlamlarına gelir (Chwolson, 1897, 28).

N: 263 (Ç. C. 2011 S: 451)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

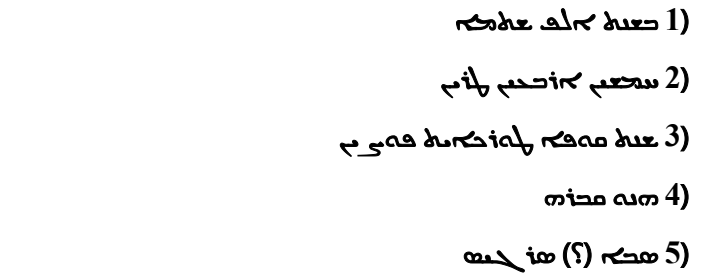

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṭmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā
2) ḥmšyn ʾrbʿyn ṭryn	2) ḥ(a)mšīn arbʿīn ṭr(e)yn
3) šnṯ qwpʾ ṭwrkʾyṯ pwṣyn	3) šn(a)ṯ qopā Ṭūrk(ā)ʾīṯ piṣīn
4) hnw qbrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
5) sbʾ (?) srgys	5) s(ā)b(b)ā (?) S(a)rgis

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, maymun Türk takvimine göre piçin (yunt veya koy)[72] yılında. Bu mezar yaşlı adam Sargis'indir.

N: 264 (Ç. C. 2011 S: 307)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

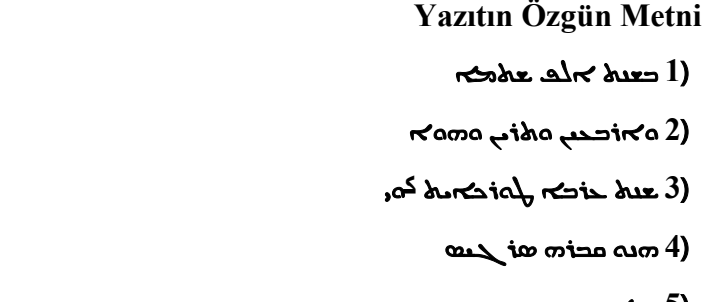

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) wrbʿyn wtryn whwʾ	2) w-arbʿīn w-trin w-hwā
3) šnṯ ʿrbʾ ṭwrkʾyṯ kwy	3) šn(a)ṯ ʿ(i)rbā Ṭūrkāʾīṯ koy

[72] 1642 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre yunt veya koy yıllarına denk gelir, muhtemelen yazıcı hatalı yazmıştır.

4) hnw qb̲rh srgys	4) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h S(a)rgīs
5) qšʾ	5) q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar papaz Sargis' indir.

N: 265 (Ç. C. 2011 S: 331)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

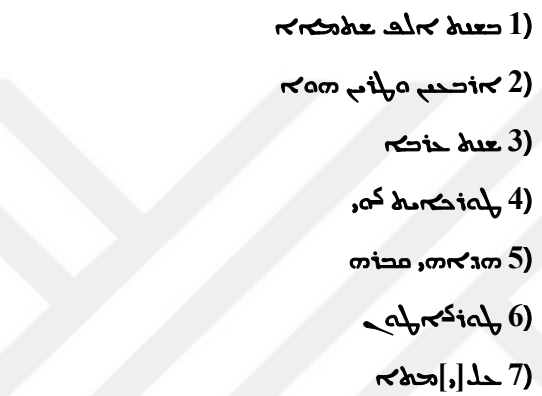

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnt̲ ʾlp št̲mʾʾ	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p š(i)t̲māʾā
2) ʾrbʿyn wtryn hwʾ	2) arbʿīn w-trin hwā
3) šnt̲ ʿrbʾ	3) šn(a)t̲ ʿ(i)rbā
4) ṭwrkʾyt̲ kwy	4) Ṭūrkāʾīt̲ koy
5) hdʾhy qb̲rh	5) h(ā)dey q(a)b̲r(ā)h
6) ṭwrk̲ʾṭwn	6) Ṭurk̲āṭūn
7) ʿl[y]mtʾ	7) ʿl(a)[y]mt̲ā

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, bu koyun Türk takvimine göre koy yılında. Bu mezar genç kız Turkatun'undur.

N: 266 (Ç. C. 2011 S: 345)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrblyn ṭryn	2) arbʿīn ṭrin
3) šnṯ ʿrbʾ	3) šn(a)ṯ ʿ(i)rbā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ʿlymʾ yḥnn	5) ʿl(a)ymā Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: 1642 (1331) senesi, koyun yılında. Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 267 (D. C. 1897 N: 120)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1643 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1643 pṣyn ʾnṣʾq - qymʾ hyndw	1) 1643 p(i)ṣīn Anṣaq – q(ā)y(o)mā (?) Hindu

Türkçe Çevirisi: 1643 (1332) [senesi, Türk takvimine göre] piçin [yılında. Bu mezar] kilise lideri Hindu'nun [karısı (eşi) mümine] Anzak'ındır.

N: 268 (D. C. 1897 N: 121)

Bu mezar taşının tarihi N: 267 (D. C. 1897 N: 120) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kwṭlwk Bylgʾ	1) Kuṭluk Bilge

Türkçe Çevirisi: [1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar mümin] Kutluk Bilge'nindir.

N: 269 (D. C. 1897 N: 122)

Bu mezar taşının tarihi N: 267 (D. C. 1897 N: 120) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mngw ṭʾš mhymnʾ	1) M(e)ngü Ṭaš mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar] mümin Mengü-Taş'ındır.

N: 270 (D. C. 1897 N: 123)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

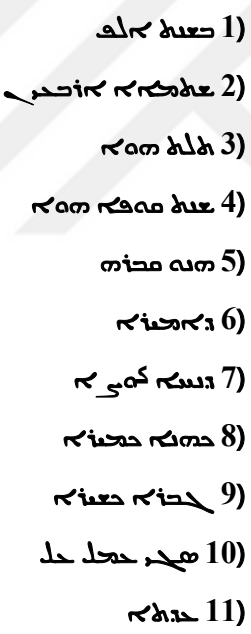

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ʾrbʿyn	2) š(i)ṯmāʾā arbʿin
3) tlṯ hwʾ	3) tl(ā)ṯ hwā
4) šnṯ qwpʾ hwʾ	4) šn(a)ṯ qopā hwā
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) dʾmyrʾ	6) d-amīrā

7) dnḥʾ kwṣʾ	7) D(i)nḥā Kuṣā
8) khnʾ kmyrʾ	8) k(ā)hnā (g)mīrā
9) gḇrʾ kšyrʾ	9) g(a)ḇrā k(a)šīrā
10) sgy ʿml ʿl	10) s(a)g(g)ī ʿ(ā)m(i)l ʿl
11) ʿdtʾ	11) ʿ(e)dtā

Türkçe Çevirisi: 1643 (1332) senesi, maymun yılında. Bu mezar emir Dinha Kuza'nındır. O mükemmel bir rahipti, kilise için gayretle çalışan erdemli bir adamdı.

N: 271 (D. C. 1890 N: 44[1])

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

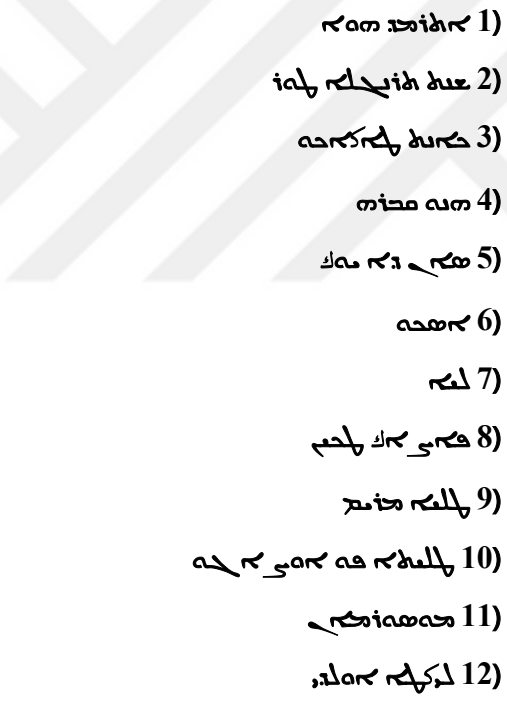

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtrmd hwʾ	1) 1642 hwā
2) šnṯ trnglʾ ṭwr	2) šn(a)ṯ t(a)rn(a)glā Ṭūr-
3) kʾyṯ ṭʾkʾkw	3) k(ā)ʾīṯ ṭakaku
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) sʾn dʾ ywk	5) San-Da-Yok
6) ʾskw	6) isko-

7) lyʾ	7) l(ā)yā
8) pʾṣʾk ṭkyn	8) Başak-Ṭ(e)kin
9) ṭlyʾ mrym	9) ṭ(a)lyā M(a)ry(a)m
10) ṭlyṯʾ pw ʾwṣʾgw	10) ṭlīṯā pu uṣagu
11) mwswrmʾn	11) müsürman-
12) lykṭʾ ʾwldy	12) lıkṭā öldi

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) senesinde, bu tavuk Türk takvimine göre takaku yılında. Bu mezar öğrenci San-Da-Yok, çocuk Bazak-Tekin ve genç kız Meryem'indir. Bu üçü müslüman öldü.[73]

N: 272 (D. C. 1897 N: 124)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1644 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1644 ṭʾkʾkw – mylyg bwkʾ	1) 1644 ṭakaku – Melig Bukā

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) [senesi, Türk takvimine göre] takaku [yılında. Bu mezar] Melig Buka'nın [kızı Meryem'indir.]

N: 273 (D. C. 1897 N: 125)

Bu mezar taşının tarihi N: 272 (D. C. 1897 N: 124) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1644

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1644 ṭʾkkw - šyryn	1) 1644 ṭak(a)ku - Širin

Türkçe Çevirisi: 1644 (1333) [senesi, Türk takvimine göre] takaku [yılında. Bu mezar mümine] Şirin'indir.

[73] Bu mezar taşının sahipleri (yani mezarda yatan ölüler) Müslüman olabilir.

N: 274 (D. C. 1897 N: 45[1])

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

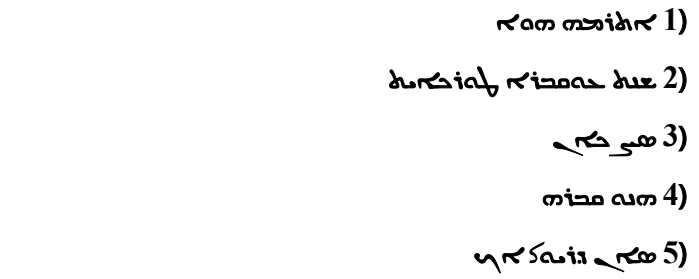

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtrmh hwʾ	1) 1645 hwā
2) šnṯ ʿwqbrʾ ṭwrkʾyṯ	2) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
3) sṣkʾn	3) s(ı)ṣkān
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) sʾn drywk ʾk	5) San D(e)ryok Ak

Türkçe Çevirisi: 1645 (1334) senesinde, bu fare Türk takvimine göre sıçkan (takaku veya it)[74] yılında. Bu mezar San-Deryok-Ak'ındır.

N: 275 (D. C. 1890 N: 45,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

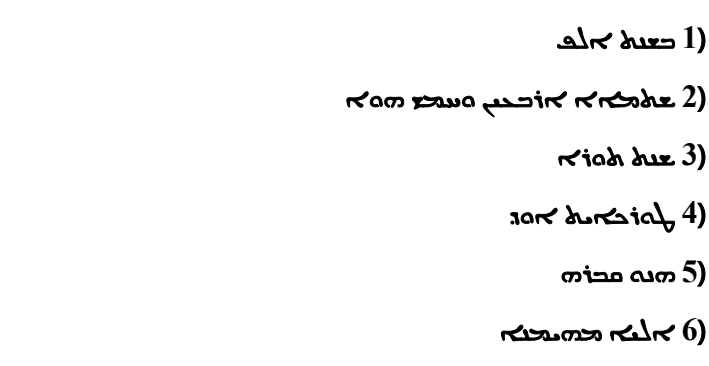

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ʾrbʿyn w-ḥmš hwʾ	2) š(i)ṯmāʾā arbʿīn w-ḥ(a)m(i)š hwā

[74] 1645 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre takaku ya da it yıllarına tekabül eder, bu sebeple yazıcının yazdığı tarih hatalıdır.

3) šnṯ twrʾ	3) šn(a)ṯ t(ā)wrā
4) ṭwrkʾyṯ ʾwd	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ūd
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ʾlyʾ mhymnʾ	6) El(i)yā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1645 (1334) senesinde, bu sığır Türk takvimine göre ud (takaku veya it)[75] yılında. Bu mezar mümin Eliya'nındır.

N: 276 (D. C. 1890 N: 46 (221)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

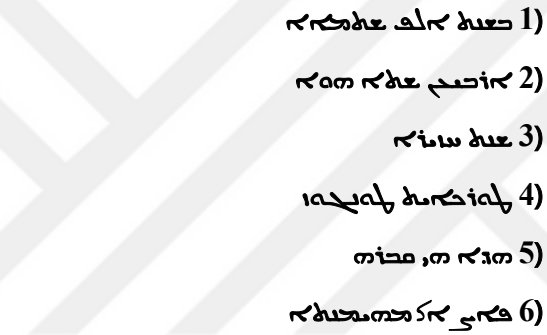

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbyʿn štʾ hwʾ	2) arbʿīn štā hwā
3) šnṯ ḥzyrʾ	3) šn(a)ṯ ḥzīrā
4) ṭwrkʾyṯ ṭwngwz	4) Ṭūrk(ā)īṯ ṭunguz
5) hdʾ hy qḇrh	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
6) pʾṣʾk mhymntʾ	6) Başak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) senesi, bu domuz Türk takvimine göre tunguz yılıdır. Bu mezar mümine Bazak'ındır.

[75] 1645 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre takaku ya da it yıllarına tekabül eder, bu sebeple yazıcının yazdığı tarih hatalıdır.

N: 277 (D. C. 1897 N: 126)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlp ʾtrmw qb̲r	1) 1646 q(a)b̲r(e)(h)
2) ʾlṭʾš	2) Elṭaš
3) ywlys mlpnʾ	3) Yulis m(a)lp(ā)nā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) [senesinde. Bu] mezar öğretmen Yulis'in [oğlu papaz] Eltaş'ındır.

N: 278 (D. C. 1897 N: 127)

Bu mezar taşının tarihi N: 277 (D. C. 1897 N: 126) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwngwz – nyṭwzy	1) ṭunguz – Niṭuzi

Türkçe Çevirisi: [1646 (1335) senesi, Türk takvimine göre] tunguz [yılında. Bu mezar mümin] Nituzi'nindir.

N: 279 (D. C. 1897 N: 128)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdy hwʾ qmṣʾ	1) h(ā)d(e)y hwā Q(a)mṣā

Türkçe Çevirisi: **[**1646 (1335) senesi, fare yılında.] Bu [mezar genç kız] Qamza'nındır.

1646 senesi bir önceki mezar taşlarında doğru yazıldığı gibi domuz yılına denk gelmektedir, fare yılı hatalıdır (Chwolson, 1897, 30).

N: 280 (W. K. 2000 N: 13 (Abb. 43); Ç. C. 2011 S: 410)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

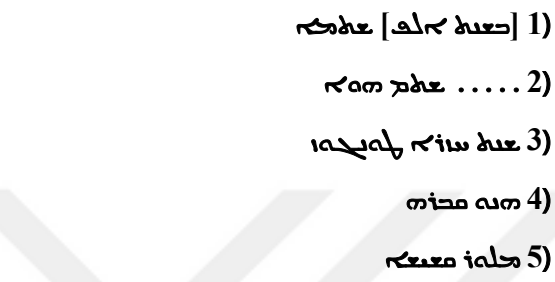

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) [bšnṯ ʾlp] šṯmʾ
2) . . . . . šṯm hwʾ
3) šnṯ ḥzrʾ ṭwngwz
4) hnw qḇrh
5) mlwr qšyšʾ

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) [b(a)šn(a)ṯ āl(a)p] š(i)ṯmā
2) . . . . . šṯm hwā
3) šn(a)ṯ ḥz(ī)rā ṭunguz
4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) M(i)lur q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1335) senesinde, bu domuz (Türk takvimine göre) tunguz yılında. Bu mezar papaz Milur'undur.

N: 281 (W. K. 2000 N: 11 (Abb. 41)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

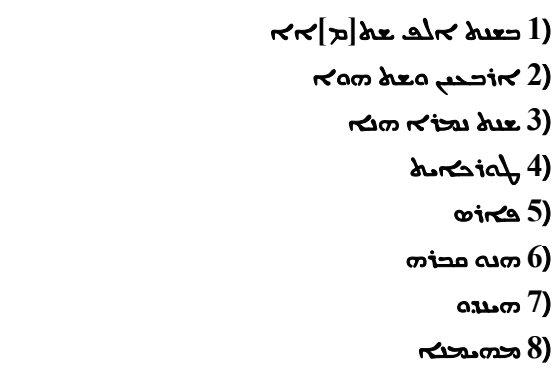

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṭ[m]ʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭ[m]āʾā
2) ʾrbʿyn wšṯ hwʾ	2) arbʿīn w-š(i)ṯ hwā
3) šnṯ nmrʾ hnʾ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā hnā
4) ṭwrkʾyṯ	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ
5) pʾrs	5) pārs
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) hyndw	7) Hindu
8) mhymnʾ	8) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1646 (1334/1335) senesi, bu kaplan Türk takvimine göre pars (it veya tunguz)[76] yılında. Bu mezar mümin Hindu'nundur.

N: 282 (D. C. 1890 N: 47 (103))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

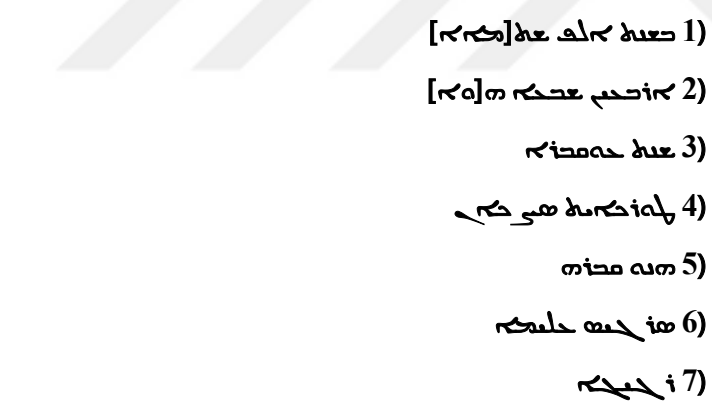

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯ[mʾʾ]	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯ[māʾā]
2) ʾrbʿyn šḇʿʾ h[wʾ]	2) arbʿīn š(a)ḇʿā h[wā]
3) šnṯ ʿwqbrʾ	3) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
4) ṭwrkʾyṯ sṣkʾn	4) Ṭūrkāʾīṯ s(ı)ṣkān
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) srgys ʿlymʾ	6) S(a)rgīs ʿl(a)ymā
7) rgygʾ	7) rgīgā

[76] 1646 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre it veya tunguz yıllarına denk gelir, yazıcı hatalı yazmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar sevimli genç adam Sargis'indir.

N: 283 (D. C. 1890 N: 47,1 (182)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

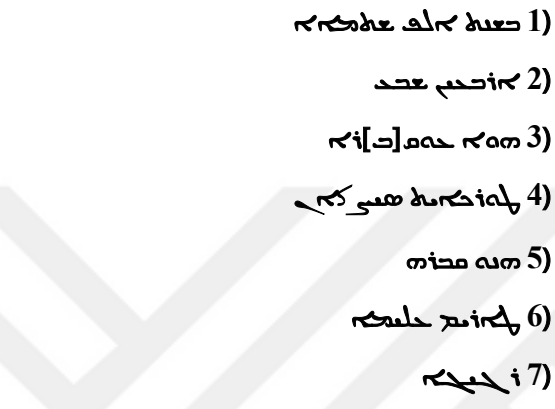

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn šḇʿ	2) arbʿīn š(ā)ḇā
3) hwʾ ʿwq[b]rʾ	3) hwā ʿūq(a)[b]rā
4) ṭwrkʾyṯ syṣkʾn	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ sışkān
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ṭʾrym ʿlymʾ	6) Ṭarīm ʿl(a)ymā
7) rgygʾ	7) rgīgā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar güzel genç adam Tarim'indir.

N: 284 (D. C. 1890 N: 47,2 (189)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ʾrbʿyn	2) š(i)ṯmāʾā arbʿīn
3) w-šḇʿʾ hwʾ	3) w-š(ā)ḇā hwā
4) šnṯ ʿwqbrʾ	4) šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
5) ṭwrkʾyṯ syṣkʾn	5) Ṭūrk(ā)ʾīṯ sışkān
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) ʾy mgkw mhymnʾ	7) Ay-M(e)(n)gkü mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, bu fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar mümin Ay-Mengkü'nündür.

N: 285 (D. C. 1890 N: 47,3 (4))]

Bu mezar taşının 1-5 satırı N: 282 (D. C. 1890 N: 47 (103))] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) šwḇʿʾ	1) šoḇʿā
2) ṣwmʾ mhymnʾ	2) Ṣ(a)wmā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesinde, Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar] mümin Savma'nındır.

N: 286 (D. C. 1890 N: 47,4 (213))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

2) 𐫀𐫄𐫁𐫂 [𐫀]𐫄𐫁𐫂

3) 𐫀𐫄𐫁𐫂𐫃𐫄𐫅𐫆𐫇𐫈𐫉𐫊𐫋𐫌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlpʾ tr	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)pʾ tr
2) ʾrbʿ[yn] šḇʿ	2) arbʿ[īn] š(ā)ḇʿā
3) ṭwrṭrym mhymntʾ	3) Ṭūr-Ṭ(e)rīm mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde. Mümine Tur-Terim'indir.

N: 287 (D. C. 1897 N: 129)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫄𐫁𐫂𐫃𐫄𐫅𐫆𐫇𐫈 – 𐫉𐫊𐫋𐫌𐫍𐫎 1647

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1647 syṣkʾn - ʾlṭwyz ṭywkwn	1) 1647 sıṣkān - Alṭöz Ṭiukin

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) [senesi, Türk takvimine göre] sıçkan [yılında. Bu mezar mümin] Altöz Tiukin'indir.

N: 288 (D. C. 1897 N: 130)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐫀𐫄𐫁𐫂 – (𐫀𐫄𐫅𐫆𐫇) 𐫀𐫄𐫈𐫉𐫊𐫋 𐫀𐫄𐫌𐫍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṣwmʾ sysnʾ (symynʾ) - ʾrmyʾ	1) Ṣ(a)wmā Sisnā (Siminā) - İrmiā

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar] İrmia'nın [oğlu] Savma Sisna (veya Simina)'nındır.

N: 289 (D. C. 1897 N: 131)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾzwq	1) Mazūq

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar güzel genç adam] Mazuk'undur.

N: 290 (D. C. 1897 N: 132)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N:129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

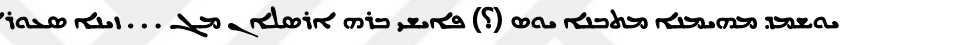

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ywšmd mhymnʾ mtp̲nʾ yws (?) pʾyšy brh ʾrslʾn mg . . . zynʾ sʿwrʾ	1) Yušm(i)d mh(a)ymnā m(a)tp̲(ā)nā Yus (?) Paiši br(e)h Arslān mg . . . zynʾ s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar kilise müdavimi] Arslan Mg…zyn'nın oğlu Yus Paişi olarak adlandırılan mümin Yuşmid'indir.

N: 291 (D. C. 1897 N: 133)

Bu mezar taşının tarihi N: 287 (D. C. 1897 N: 129) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pʾlw	1) Palū

Türkçe Çevirisi: [1647 (1336) senesi, Türk takvimine göre fare yılında. Bu mezar mümin] Palu'nundur.

N: 292 (D. C. 1897 N: 134)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

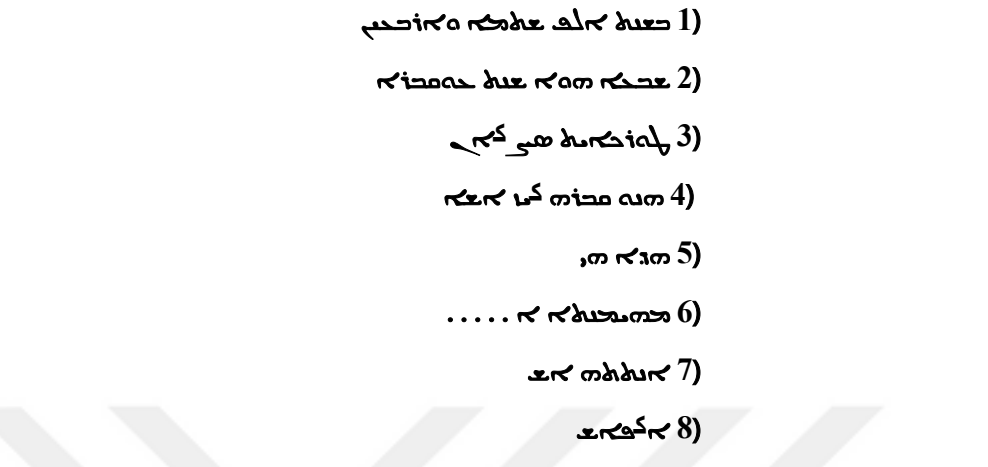

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ w-ʾrbʿyn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā w-arbʿin
2) šb̲ʿʾ hwʾ šnṯ ʿwqbrʾ	2) š(ā)b̲āʾ hwā šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
3) ṭwrkʾyṯ sṣkʾn	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ s(ı)ṣkān
4) hnw qb̲rh kyz ʾšʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h Kız Ašā
5) hdʾ hy	5) h(ā)dey
6) mhymntʾ ʾ	6) mh(a)ym(a)ntā ʾ . . . . .
7) ʾntth ʾš	7) antt(ā)h Aš
8) ʾkpʾš	8) Akpaš

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar Akpaş'ın eşi (karısı) mümine Kız Aşa'nındır.

N: 293 (Ç. C. 2011 S: 88)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

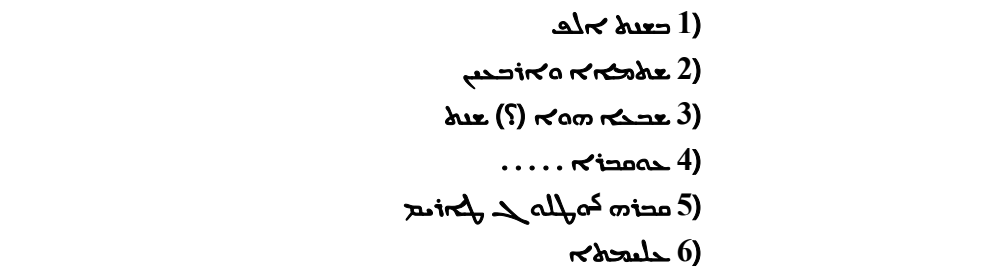

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ w-ʾrbʿyn	2) š(i)ṯmāʾā w-arbʿīn
3) šbʿʾ hwʾ(?) šnṯ	3) šḇ(a)ʿ hwā(?) šn(a)ṯ
4) ʿwqbrʾ . . .	4) ʿūq(a)brā . . .
5) qḇrh kwṭlwg ṭʾrym	5) q(a)ḇr(ā)h Kuṭlug Ṭarīm
6) ʿlymṯʾ	6) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, fare yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 294 (Ç. C. 2011 S: 98)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫂𐫃𐫄 [𐫅𐫆] 𐫇𐫈

2) 𐫉𐫊 𐫋𐫌𐫍 𐫎𐫏𐫐𐫑

3) 𐫒𐫓𐫔𐫕

4) 𐫖𐫗𐫘 𐫙𐫚

5) [𐫛𐫜𐫝𐫞 ؟]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ [ʾlp] šṭmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ [āl(a)p] š(i)ṭmāʾā
2) ʾrbʿyn šḇʿʾ šnṯ	2) arbʿīn š(a)ḇʿā šn(a)ṯ
3) ṭʾkʾqw	3) ṭakaqu
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) [gwrgys ?]	5) [G(i)w(a)rgīs ?]

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesi, takaku (tunguz veya sıçkan)[77] yılında. Bu mezar Givargis'indir.

[77] 1647 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre tunguz veya sıçkan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

N: 295 (Ç. C. 2011 S: 132)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

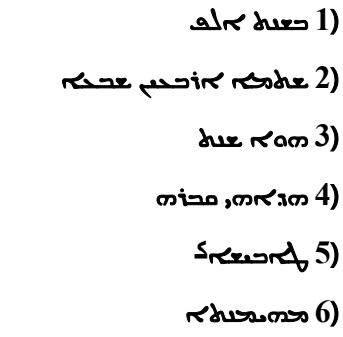

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ālp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmā arbʿyn šḇyʾ	2) š(i)ṯmā arbʿīn š(a)ḇyā
3) hwʾ šnṯ	3) hwā šn(a)ṯ
4) hdʾhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) ṭʾbyṣʾk	5) Ṭabışak
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde. Bu mezar mümine Tabızak'ındır.

N: 296 (Ç. C. 2011 S: 449)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

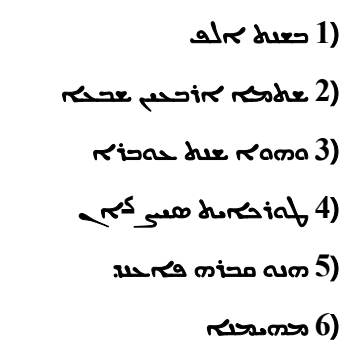

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ʾrbʿyn šḇʿʾ	2) š(i)ṭmā arbʿīn š(ā)ḇʿā

3) whwʾ šnṯ ʿwqbrʾ	3) w-hwā šn(a)ṯ ʿūq(a)brā
4) ṭwrkʾyṯ syṣkʾn	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ sıṣkān
5) hnw qḇrh pʾlyr	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h Palir
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde, fare Türk takvimine göre sıçkan yılında. Bu mezar mümine Palir'indir.

N: 297 (W. K. 2000 N: 25 (Abb. 55))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

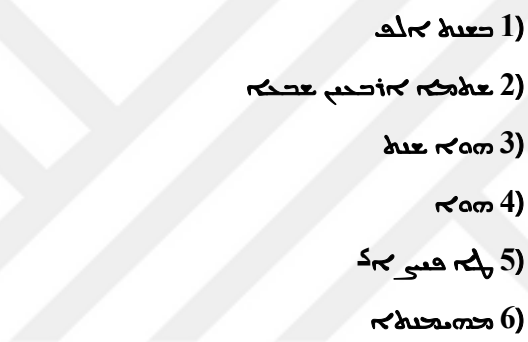

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ʾrbʿyn šḇʿʾ	2) š(i)ṭmā arbʿīn š(ā)ḇʿā
3) hwʾ šnṯ	3) hwā šn(a)ṯ
4) hwʾ	4) hwā
5) ṭʾ pyṣ ʾk	5) ṭa Başak
6) mhymnʾ	6) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1647 (1336) senesinde. Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 298 (D. C. 1890 N: 48 (74); Ç. C. 2011 S: 264)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2) ʾtrmḥ	2) 1648
3) ṭwrkʾyṯ ʾwd	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ūd
4) hdʾ hy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)ḥ
5) ṭbyṯʾmhym[n]tʾ	5) Ṭ(a)biṯā mh(a)ym[(a)n]tā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Tabita'nındır.

N: 299 (D. C. 1890 N: 48,1 (8))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

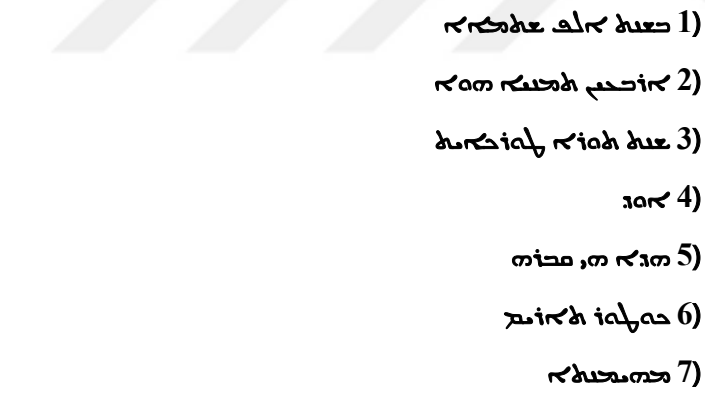

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn tmnyʾ hwʾ	2) arbʿīn tm(ā)nyā hwā
3) šnṯ twrʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ t(ā)wrā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ʾwd	4) ūd
5) hdʾ hy qḇrh	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
6) kwtwr ṭʾrym	6) Kutur Ṭarīm
7) mhymntʾ	7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesinde, sığır Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Kutur-Tarim'indir.

N: 300 (D. C. 1890 N: 48,2 (67)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 299 (D. C. 1890 N: 48,1 (8)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ʾlyʾ mhymnʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h El(i)yā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre sığır yılında.] Bu mezar mümin Eliya'nındır.

N: 301 (D. C. 1890 N: 48,3 (77)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 299 (D. C. 1890 N: 48,1 (8)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh mrym mhymntʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesinde, Türk takvimine göre sığır yılında.] Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 302 (D. C. 1890 N: 48,4 (39)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

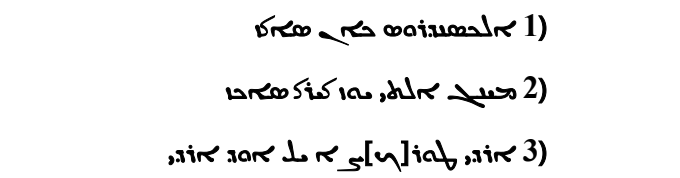

Mezar taşının okunabilen son satırıda şu şekildedir:

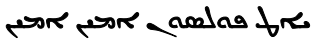

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn sʾkz	1) Al(e)ks(a)ndros kan sak(i)z
2) myng ʾlty ywz kyrk sʾkz	2) mïng altï yüz kïrk sak(i)z
3) ʾrdy ṭwr[k]ṣʾ yl ʾwd ʾrdy	3) erdī Ṭür[k]ṣā y(ï)l ūd erdī
Son Satır: yʾṭ pwlswn ʾmyn ʾmyn	SON SATIR: yaṭ polsun āmīn āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1648 (1337) idi. Türk takvimine göre yıl ud idi. …… (O) hatırlansın, amin amin.[78]

N: 303 (D. C. 1897 N: 135)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1648 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1648 tmnʾ ʾwd hnw mrym	1) 1648 tm(ā)ne ūd h(ā)n(ā)w M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) [senesi, Türk takvimine göre] ud [yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 304 (D. C. 1897 N: 136)

Bu mezar taşının tarihi N: 303 (D. C. 1897 N:135) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) tmntʾ - pbwg (sbwg)	1) tm(ā)n(ā)tā – P(e)bug (S(e)bug)

Türkçe Çevirisi: [1648 (1337) senesi, sığır yılında. Bu mezar mümin] Pebug (veya Sebug)'undur.

[78] Bu yazıtta 3. satırdan itibaren yazılar okunamamaktadır dolayısıyla mezar taşının kim için dikildiği belirsizdir.

N: 305 (Ç. C. 2011 S: 323)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

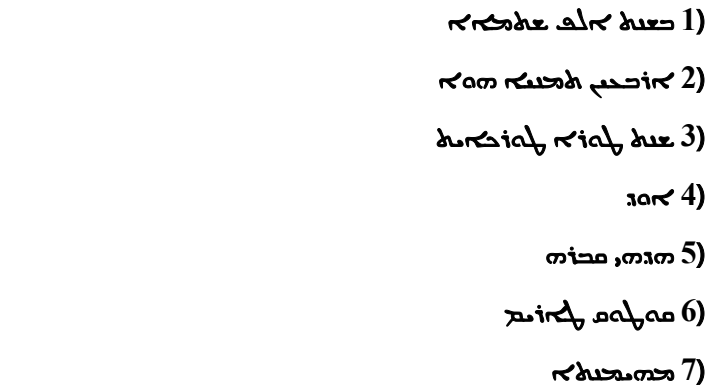

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn tmnyʾ hwʾ	2) arbʿīn tm(ā)nyā hwā
3) šnṯ twrʾ ṭwrkʾyṯ	3) šn(a)ṯ t(ā)wrā Ṭūrkāʾīṯ
4) ʾwd	4) ūd
5) hdhy qbrh	5) h(ā)dey q(a)br(ā)h
6) kwtwk ṭʾrym	6) Kutuk Ṭarīm
7) mhymntʾ	7) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1648 (1337) senesi, sığır Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar mümine Kutuk Tarim'indir.

N: 306 (D. C. 1890 N: 49 (100)[1)])

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

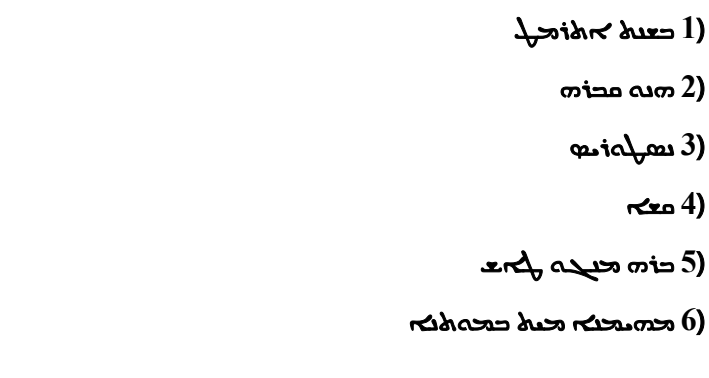

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtrmṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) nsṭwrys	3) N(e)sṭoris
4) qšʾ	4) q(a)š(š)ā
5) brh mngw ṭʾš	5) br(e)h M(e)ngu Ṭaš
6) mhymnʾ myt bmwtnʾ	6) mh(a)ymnā mīṯ b-m(ā)wt(ā)nā

Türkiye Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Mengü-Taş'ın oğlu mümin Nestoris'indir. Vebadan öldü.

N: 307 (D. C. 1890 N: 49,1 (12)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2) ʾtrmṭ hwʾ	2) 1649 hwā
3) šnṯ nmrʾ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā
4) ṭwrkʾyṯ prs	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ p(a)rs
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
6) ṭʾš ṭʾrym	6) Ṭaš Ṭarīm
7) ʿlymṯʾ	7) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar genç kız Taş-Tarim'indir.

N: 308 (D. C. 1890 N: 49,2 (112)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrmṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) šnṯ nmrʾ	2) šn(a)ṯ n(i)mrā
3) w-hdʾ hy qḇrh	3) w-h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) šyryn ʿlymṯʾ	4) Širin ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç kız Şirin'indir.

N: 309 (D. C. 1890 N: 49,3 (165)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrmṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) hdy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) myglg ṭgyn mhymntʾ	3) Migl(e)g Ṭ(e)gin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Migleg-Tegin'indir.

N: 310 (D. C. 1890 N: 49,4 (181)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

2) 𐫀𐫄𐫆𐫀𐫁

3) 𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtrmṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) hdy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) mrym mhymntʾ	3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 311 (D. C. 1890 N: 49,5 (129)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁𐫊𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

2) 𐫀𐫁𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

3) 𐫀𐫄𐫆𐫀𐫁

4) 𐫀𐫊𐫁

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn tšʿʾ	2) arbʿīn t(i)šʿā
3) hdy qḇrh	3) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
4) ṣlybʾ	4) Ṣlibā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Şliba'nındır.

N: 312 (D. C. 1890 N: 49,6 (176)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

2) 𐫀𐫁𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

3) 𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

4) 𐫀𐫁𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

5) 𐫀𐫄𐫆𐫀𐫁

6) 𐫀𐫂𐫉𐫄𐫆𐫀𐫁

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ʾrbʿyn	2) š(i)ṯmāʾā arbʿīn
3) tšʿ hwʾ ʾyl	3) tš(a)ʿ hwā yıl
4) prs ʾrdy	4) p(ā)rs erdī
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) šlmʾ ʾmyn	6) Š(a)l(a)mā āmīn

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde, bu yıl pars idi. Bu mezar Şalama'nındır. Amin!

N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

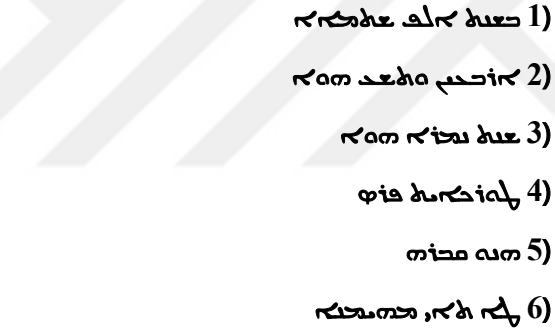

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn w-tšʿ hwʾ	2) arbʿīn w-tš(a)ʿ hwā
3) šnṯ nmrʾ hwʾ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā hwā
4) ṭwrkʾyṯ prs	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ p(ā)rs
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
6) ṭʾ tʾy mhymnʾ	6) Ṭā-Tay mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde, bu kaplan Türk takvimine göre pars yılıdır. Bu mezar mümin Ta-Tay'ındır.

N: 314 (D. C. 1890 N: 49,8 (153)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7(1)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) ʾlyšbʿ	2) Elīšb(a)

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu [mezar] Elizabet'indir.

N: 315 (D. C. 1890 N: 49,9 (201)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1)] numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (arbʿīn w-tš(a)ʿ hwā) kelimeleri tekrar etmez. Şu şekilde devam eder:

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
5) hdʾ hy qḇrh	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
6) dwlyṭ ṭlyṯʾ	6) Duliṭ ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar küçük kız Dulit'indir.

N: 316 (D.C. 90 N: 49,10 (203)]

Bu mezar taşının 1-4 satırları N: 313 (D. C. 1890 N: 49,7 (1)] numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

5)

6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ywšmd ʿlymʾ	6) Yušm(e)d ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar genç Yuşmed'indir.

N: 317 (D. C. 1890 N: 49,$_{11}$ (222))]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 313 (D. C. 1890 N: 49,$_{7}$(1)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) sʾnmq mhymnʾ	2) Sanm(e)q mh(a)ymnā
3) myt mwtnʾ	3) mīṯ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır.] Bu mezar mümin Sanmek'indir.

N: 318 (D. C. 1890 N: 49,$_{12}$ (23))]

Bu mezar taşı N: 313 (D. C. 1890 N: 49,$_{7}$(1)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) Qywmʾ	1) Q(ā)yomā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesinde, bu Türk takvimine göre pars yılıdır. Bu mezar mümin] Qayoma'nındır. [Vebadan öldü]

N: 319 (D. C. 1897 N: 137)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1649 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) 1649 gwhr nʾz ʿlymṯʾ ʾntth kwṭʾyš	1) 1649 G(a)uh(e)r Naz ʿl(a)ymṯā antt(ā)h Kuṭaiš

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) [senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Kutaiş'in eşi genç kadın Gauher (veya Gohar?) Naz'ındır.

N: 320 (D. C. 1897 N: 138)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kwṭlwk ʾšy	1) Kuṭluk Aši

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Kutluk Aşi'nindir.

N: 321 (D. C. 1897 N: 139)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) dydwrws - ḥṣqyʾyl d-myt b-mwtnʾ	1) Di(o)doros - Ḥ(e)ṣ(e)qyail d-mīṯ b-m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] vebadan ölen [öğretmen Heziki (veya Hezekyail?)'nin oğlu sevgili öğrenci] Diodoros'undur.

N: 322 (D. C. 1897 N: 140)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾrʾ myt mwtnʾ	1) Sara mīṯ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Sara'nındır. Vebadan öldü.

N: 323 (D. C. 1897 N: 141)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1) ܣܒܝܢܨ ܛܪܝܡ

2) ܡܝܬ ܡܘܬܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sbynṣ ṭʾrym	1) S(e)binṣ Ṭarīm
2) myt mwtnʾ	2) mīṯ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Sebinz Tarim'indir. Vebadan öldü.

N: 324 (D. C. 1897 N: 142)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1) ܟܝܙ ܛܪܝܡ

2) ܕ ܡܝܬ ܒ ܡܘܬܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kyz ṭʾrym	1) Kız Ṭarīm
2) d-myt b-mwtnʾ	2) d-mīṯ b-m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç kız] Kız-Tarim'indir. Vebadan öldü.

N: 325 (D. C. 1897 N: 143)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܛܪܝܡ - ܟܝܙ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾmʾ - bwlmyš	1) Māmā - Bulmiš

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Bulmiş'in [oğlu genç adam] Mama' nındır.

N: 326 (D. C. 1897 N: 144)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾwrws pwkʾ	1) Urus Pukā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar sevimli genç adam] Urus Puka'nındır.

N: 327 (D. C. 1897 N: 145)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾzyk hyndw	1) Sazik Hindu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar rahip] Sazik Hindu'nundur.

N: 328 (D. C. 1897 N: 146)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mngw ṭʾš	1) M(e)ngü Ṭaš
2) brh ʿlymʾ	2) br(e)h ʿl(a)ymā
3) sʾzyk hyndw	3) Sazık Hindu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar] Sazık Hindu'nun genç oğlu Mengü Taş'ındır.[79]

N: 329 (D. C. 1897 N: 147)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭkyn	1) Ṭ(e)kīn

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Tekin' indir.

N: 330 (D. C. 1897 N: 148)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw mrym	1) h(ā)n(ā)w M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında.] Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 331 (D. C. 1897 N: 149)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

[79] Bu mezar taşında geçen kişi muhtemelen N: 327 (D. C: 97 N: 145) numaradaki ölünün oğludur (Chwolson, 1897, 32).

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kwṭwk (kwṭlwk) ṣyš	1) Kūṭūk (Kuṭluk) Ṣiš

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Kutuk (veya Kutluk) Ziş'indir.

N: 332 (D. C 97 N: 150)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭʾrgyg ṭygyn mhymnʾtʾ	1) Ṭergig Ṭigin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümine] Targig Tigin'indir.

N: 333 (D. C. 1897 N: 151)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾnyṭʾ ywḥnn	1) Saniṭā Yoḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç] Sanita Yohannan'ındır.

N: 334 (D. C. 1897 N: 152)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlṣw	1) Alṣu

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin] Alzu'nundur.

N: 335 (D. C. 1897 N: 153)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır.

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin . . . . . 'nındır.

Mezar taşında geçen isim okunaksızdır fakat kelimeler **(ܗܟܐ) ܐܝܠܟܐ ܡܫܝ** (İlka Msyu (?)] ismini verecek şekilde görünmektedir (Chwolson, 1897, 33).

N: 336 (D. C. 1897 N: 154)

Bu mezar taşının tarihi N: 317 (D. C. 1897 N: 137) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܬܘܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) twmʾ	1) Tomā

Türkçe Çevirisi: [1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar genç] Toma'nındır.

N: 337 (Ç. C. 2011 S: 90)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢܬ [ܐܠܦ] ܫܛܡܐ
2) ܐܪܒܝܢ ܫܥܐ ܗܘܐ (؟)
3) ܫܢܬ ܢܡܪܐ
4) ܗܢܘ ܩܒܪ ܣܘܦܝ
5) ܡܗܝܡܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ [ʾlp] šṭmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ [āl(a)p] š(ī)ṭmāʾā
2) ʾrbyʿyn tšʿʾ hwʾ (?)	2) arbʿīn tšʿā hwā (?)
3) šnṯ nmrʾ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā
4) hnw qḇrh swpy	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Supi
5) mhymnʾ	5) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan yılında. Bu mezar mümin Supi (veya Sufi)'nindir.

N: 338 (Ç. C. 2011 S: 94)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

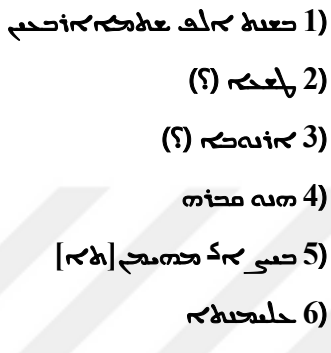

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ ʾrbʿyn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā arbʿīn
2) ṭšʿʾ(?)	2) ṭš(a)ʿā (?)
3) ʾrnwḇʾ (?)	3) arnūḇā (?)
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) byṣʾk mhymn[tʾ]	5) Baṣak mh(a)ym(a)n[tā]
6) ʿlymṯʾ	6) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç mümine kız Bazak'ındır.

N: 339 (Ç. C. 2011 S: 385)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

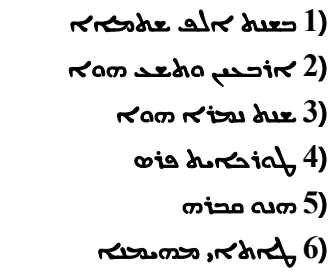

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn wtšl hwʾ	2) arbʿīn: w-tš(a)ʿ hwā
3) šnṯ nmrʾ hwʾ	3) šn(a)ṯ n(i)mrā hwā
4) ṭwrkʾyṯ prs	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ p(ā)rs
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ṭʾtʾy mhymnʾ	6) Ṭatay mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesi, kaplan Türk takvimine göre pars yılında. Bu mezar mümin Tatay'ındır.

N: 340 (Ç. C. 2011 S: 333)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫄𐫂𐫁𐫀 𐫇𐫀𐫀 𐫁𐫄𐫃𐫃

2) 𐫀𐫄𐫃𐫇 𐫄𐫃𐫃𐫄𐫀

3) 𐫄𐫃𐫃𐫁 𐫁𐫄

4) 𐫀𐫃𐫇𐫃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ʾrbʿyn tšʿʾ	2) arbʿīn t(i)šʿā
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) ṣlybʾ	4) Ṣlibā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar Şliba'nındır.

N: 341 (Ç. C. 2011 S: 297)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫁𐫄𐫂𐫁𐫀 𐫇𐫀𐫀 𐫁𐫄𐫃𐫃

2) 𐫄𐫃𐫃𐫁 𐫃𐫁

3) 𐫀𐫃𐫃𐫁𐫄𐫃𐫃𐫁 𐫁𐫄𐫃𐫃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾṭrmṭ	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) hdy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) mrym mhymntʾ	3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 342 (Ç. C. 2011 S: 341)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

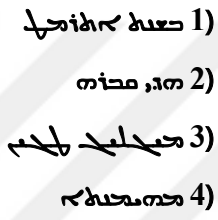

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtrmt	1) b(a)šn(a)ṯ 1649
2) hdy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
3) myglyg ṭgyn	3) Miglig Ṭ(e)gin
4) mhymntʾ	4) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Miglig Tegin'indir.

N: 343 (D. C. 1890 N: 50 (106)]

Mezar taşı 1650 tarihlidir fakat Süryanice ܢܝܡܪܐ (nimrā), Türkçe ܦܪܣ (pars) yılıdır. Şu şekilde devam eder:

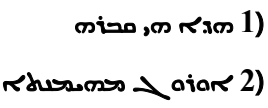

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy qḇrh	1) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
2) ʾwrwg mhymntʾ	2) Urug mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1338) senesinde, Türk takvimine göre pars yılında.] Bu mezar mümine Urug'undur.

Bu yazıt Ekim 1650 (1338 Ocak) tarihlidir. 1650 yılı Türk takvimine göre 1339'un son 9 ayı içinde tavşan yılına denk gelir. Bundan sonraki 1650 yılını içeren mezar taşları Türk takvimine göre 1339 tavşan yılına denk gelmiştir (Chwolson, 1890, 85).

N: 344 (D. C. 1890 N: 50,1 (13))]

Mezar taşının tarihi N: 343 (D. C. 1890 N: 50 (106))] numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnb̲ā) yılıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy	1) h(ā)dey
2) qb̲rh	2) q(a)b̲r(ā)h
3) hʾn ʾšʾ	3) Han-Aša

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır.] Bu mezar Has-Aşa'nındır.

N: 345 (D. C. 1890 N: 50,2 (16))]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 344 (D. C. 1890 N: 50,1(13)) numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) qymtʾ ʿlymṯʾ	1) Qy(ā)mtā ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] genç kız Qyamta'nındır.

N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

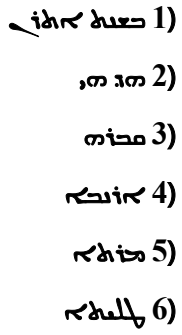

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtrn	1) b(a)šn(a)ṯ 1650
2) hd hy	2) h(ā)d(e)y
3) qḇrh	3) q(a)ḇr(ā)h
4) ʾrnḇʾ	4) arnḇā
5) mrtʾ	5) M(ā)rtā
6) ṭlyṯʾ	6) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar kız çocuk Marta'nındır.

N: 347 (D. C. 1890 N: 50,4 (19)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

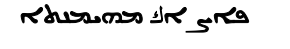

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pʾṣʾk mhymntʾ	1) Başak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] mümine Bazak'ındır.

N: 348 (D. C. 1890 N: 50,5 (20)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܟܬܡܬ ܫܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywḥnn mhymnʾ	1) Yoḥ(a)n(n)(ā)n mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] mümin Yohannan'ındır.

N: 349 (D. C. 1890 N: 50,6 (34)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice tavşan (arnbā) yılının önüne ܫܢܬ (šnaṯ) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܐܙܪܝܐ ܣܟܘܠܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿzryʾ ʾskwlyʾ	1) Az(a)ryā iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] öğrenci Azarya'nındır.

N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice arnbā yılından sonra ܗܘܐ (hwā) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

1) ܗ ܕ

2) ܡܝܦܪܗ ܡܗܝܡܢܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hd hy	1) h(ā)dey
2) myfrh mhymntʾ	2) M(ā)ʾifr(e)h mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır.] Bu [mezar] mümine Maifreh'nindir.

N: 351 (D. C. 1890 N: 50,8 (35)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra ܗܳܕܳܝ (hādāy) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܥܠܡܐ ܥܠܡ ܦܒܪܘܢܝܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) fbrwnyʾ ʿlymṯʾ	1) F(e)broniā ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] genç kız Febronia'nındır.

N: 352 (D. C. 1890 N: 50,9 (75)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat ܗܢܐ (hānāw) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܗܢܕܘ ܒܪ ܥܠܡܐ ܪܓܝܓܐ ܒܪ ܛܓܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hyndw ʿlymʾ rgygʾ brh ṭygyn	1) Hindu ʿl(a)ymā rgīgā br(e)h Ṭigin

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılıdır. Bu mezar] Hindu'nun oğlu sevimli genç Tigin'indir.

N: 353 (D. C. 1890 N: 50,10 (7)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 350 (D. C. 1890 N: 50,7 (33)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe ܛܒܫܩܢ (ṭabıškan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܝܘܫܡܕ ܩܫܫܝܐ ܒܪ ܝܫܘ ܟܗܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywšmd qšyšʾ brh yšws	1) Yušm(i)d q(a)š(š)īšā br(e)h Išus

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin] İsus'un oğlu papaz Yuşmid'indir.

N: 354 (D. C. 1890 N: 50,11 (31))]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17))] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra ܗܕܝ (hādāy) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܫܓܝܠܬ ܫܡܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywlytʾ ʿlymṯʾ	1) Yulitāʾ ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] genç kız Yulita'nındır.

N: 355 (D. C. 1890 N: 50,12 (38))]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17))] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat sonra ܗܢܐ (hānāw) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܬܠܡܝܕܐ ܦܛܪܘܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾskwlyʾ ptrws	1) iskol(ā)yā P(e)tros

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılında. Bu mezar] öğrenci Petros'undur.

N: 356 (D. C. 1890 N: 50,13 (62))]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17))] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܫܡܫܝܕ ܦܠܘܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywšmd plwlʾ	1) Yušm(i)d P(e)lulā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tavşan yılında. Bu mezar] Yuşmid Pelula'nındır.

N: 357 (D. C. 1890 N: 50,14 (32)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 346 (D. C. 1890 N: 50,3 (17)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak 𐰚𐰃𐰢𐰇𐰛 (ṭabıškan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) gwr[gy]s qšʾ	1) G(i)w(a)r[gi]s q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, bu tabışkan yılıdır. Bu mezar] papaz Givargis'indir.

N: 358 (D. C. 1890 N: 50,15 (9)]

Yazıtın Özgün Metni

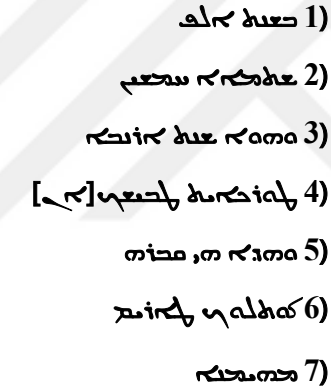

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḥ(a)mšīn
3) w-hwʾ šnṯ ʾrnbʾ	3) w-h(a)wʾ šn(a)ṯ arnbā
4) ṭwrkʾyṯ ṭbyšk[ʾn]	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ṭ(a)bışk[an]
5) w-hdʾ hy qḇrh	5) w-h(ā)dey q(a)ḇr(e)h
6) kwṭlwk ṭʾrym	6) Kuṭluk Ṭarīm
7) mhymnʾ	7) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin Kutluk ve (mümin) Tarim'indir.

Bu mezar taşının son satırında yer alan kelime belirsizdir ancak çevirdiğimiz şekilde okunması mümkündür. Bununla birlikte söz konusu mezar, diğer örneklerin aksine iki ayrı kişiye aittir (Chwolson, 1890, 89).

N: 359 (D. C. 1890 N: 50,$_{16}$ (30)]

Yazıtın Özgün Metni

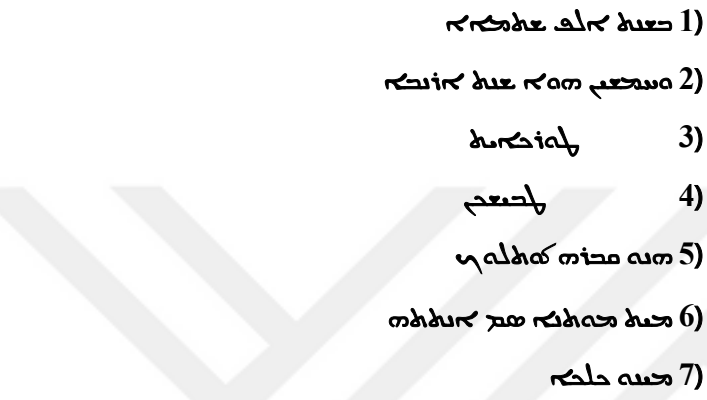

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) w-ḫmšyn hwʾ šnṯ ʾrnḇʾ	2) w-ḫ(a)mšīn hwā šn(a)ṯ arnḇā
3) ṭwrkʾyṯ	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ṭbyškn	4) ṭ(a)bıšk(a)n
5) hnw qḇrh kwtlwk	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h Kutluk
6) myt mwtnʾ ʿm ʾntth	6) mīṯ māwt(ā)nā ʿ(a)m antt(ā)h
7) mngw klkʾ	7) M(e)ngü K(e)lkā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar Kutluk'undur. Eşi Mengü-Kelka ile birlikte vebadan öldü.

N: 360 (D. C. 1890 N: 50,$_{17}$ (118)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,$_{16}$ (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak 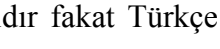 (ṭabıškan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kmrw	1) K(u)mru

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümin] Kumru'nundur.

N: 361 (D. C. 1890 N: 50,18 (27)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak ܛܒܫܟܢ (ṭabıškan) kelimesi gelmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܣܝܣܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sysr	1) S(a)ys(a)r

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tavşan yılında. Bu mezar mümin] Saysar'ındır.

N: 362 (D. C. 1890 N: 50,19 (36)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe yıl olarak ܛܒܫܟܢ (ṭabıškan) Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnbā) kelimesi ve ܗܢܐ (hānāw) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܛ[ܝܪ]ܐ ܛܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭwr ṭ[ʾry]m	1) Ṭur Ṭ[arī]m

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar] Tur-Tarim'indir.

N: 363 (D. C. 1890 N: 50,20 (37)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat ܗܕܝ ܡ (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܐܪܒ ܫܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾk ʾšʾ	1) Mak Ašā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tavşan yılında. Bu mezar mümine] Mak-Aşa'nındır.

N: 364 (D. C.1890 N: 50,21 (161)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat tarihlendirmenin ardından Türkçe ܛܥܘܫܟܢ (ṭawišḳan) Süryanice ܐܪܢܘܒܐ (arnubā) kelimesi ve ܗܢܐ (hānāw) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܦܘܠܕܝ ܨܟ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pwldy ṣʾk	1) Puldi Ṣak

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tavışkan yılında. Bu mezar mümin] Puldi-Sak'ındır.

N: 365 (D. C. 1890 N: 50,22 (21)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Türkçe ܛܥܒܫܟܢ (ṭabıškan) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

1) ܣܪܓܝܣ

2) ܐܣܟܘܠܝܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) srgys	1) S(a)rgīs
2) ʾskwlyʾ	2) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar] öğrenci Sargis'indir.

N: 366 (D. C. 1890 N: 50,23 (22)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnubā) ve ܗܕܝ ܡ (hādāy) kelimeleri eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܩܝܡܬܐ 1) [80]

ܡܗܝܡܢܬܐ[81] 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1)qmtʾ	1) Qy(ā)mtā
2) mymntʾ	2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] mümine Qyamta'nındır.

N: 367 (D. C. 1890 N: 50,24 (109)]

Bu mezar taşının tarihlendirmesi N: 359 (D. C. 1890 N: 50,16 (30)] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat Süryanice ܐܪܢܒܐ (arnubā) ve Türkçe ܛܒܫܩܢ (ṭabıškan) kelimeleri eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܫܢܐ ܫܠܡ ܡܝܬ ܐܡ 5)

ܣܓܝ ܥܡܠ ܒܫܠ ܐ ܠܥ ܠ 6)

ܕܘܟܪܢܗ 7)

ܢܗܘ 8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
5) hnw qb̲rh šlyḥʾ qšyšʾ	5) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h Šlīḥā q(a)š(š)īšā
6) sgy ʿmlʾ bṣlwtn lʿlm	6) s(a)g(g)ī ʿamlā b-ṣl(ā)w(ā)t̲(a)n l-ʿ(ā)l(a)m
7) dwk̲rnh	7) duk̲r(ā)n(e)h
8) nhwʾ	8) n(i)hwe

[80] Bu kelime bir özel isimdir ve hatalı yazılmıştır. Orijinal hali ܩܝܡܬܐ (Qyāmtā) olmalıdır. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle yazılmıştır.

[81] Bu kelime mümin-inançlı anlamına gelir ve hatalı yazılmıştır. Orijinal hali ܡܗܝܡܢܬܐ (mhaymnā) olmalıdır. Yorumlu transliterasyonda orijinal haliyle yazılmıştır.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında.] Bu mezar kilise için çok çalışan Şliha'nındır. Bizim dualarımızla onun anısı sonsuza kadar olsun.

N: 368 (D. C. 1897 N: 155)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

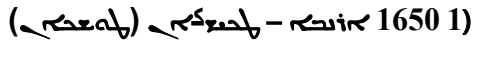

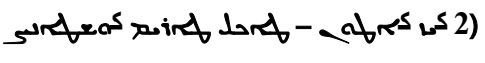

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1650 ʾrnbʾ - ṭkyškʾn (ṭwškʾn)	1) 1650 arnbā - ṭ(a)kıškan (ṭ(a)w(ı)škan)
2) kyz k̲ʾṭwn - ṭʾkl ṭʾrym qwštʾnṣ	2) Kız K̲(ā)ṭūn - Ṭak(e)l Ṭarīm Quštānṣ

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) [senesi,] tavşan [Türk takvimine göre takışkan yılında. Bu mezar] Takel Tarim Quştanç'ın gelini mümine Kız Katun'undur.

N: 369 (D. C. 1897 N: 156)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

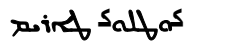

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwṭlwk ṭʾrym	1) Kuṭluk Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız] Kutluk Tarim'indir.

N: 370 (D. C. 1897 N: 157)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

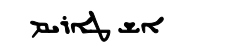

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾš ṭʾrym	1) Aš Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız] Aş Tarim'indir.

N: 371 (D. C. 1897 N: 158)

Bu mezar taşının tarihi N: 368 (D. C. 1897 N: 155) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) šʾdy	1) Šādī

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Şadi'nindir.

N: 372 (D. C. 1897 N: 159)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

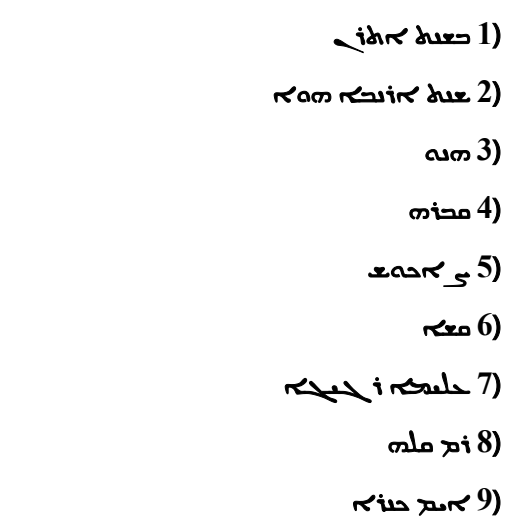

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšn̲ ʾtrn	1) b(a)šn(a)t̲ 1650
2) šn̲ ʾrnb̲ʾ hwʾ	2) šn(a)t̲ arnb̲ā hwā
3) hnw	3) h(ā)n(ā)w

4) qḇrh	4) q(a)ḇr(e)h
5) sˀkwš	5) Ṣakuš
6) qšˀ	6) q(a)š(š)ā
7) ʿlymˀ rgygˀ	7) ʿl(a)ymā rgīgā
8) rm qlh	8) r(a)m ql(a)h
9) ˀym knrˀ	9) aym k(i)n(ā)rā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç ve güzel bir adam olan papaz Zakuş'undur. Sesi kanun gibi yüksekti.

Mezar taşında geçen "Zakuş" ismin 3. harfi tam olarak okunamamaktadır ve burada geçen harfin ܝ olma ihtimalinden dolayı isim Zaruş olarak çevrilebilir (Chwolson, 1897, 34).

N: 373 (D. C. 1897 N: 160)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܗܕܐ ܩܒܪܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) dnḥˀ sʿwrˀ	1) D(i)nḥā s(ā)ˀorā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] kilise ziyaretçisi Dinha'nındır.

N: 374 (D. C. 1897 N: 161)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat tarihten sonra ܗܕܝ (hādāy) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܩܒܠܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ˀlyšbˀ	1) Elīšbā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde. Bu mezar] Elizabet'indir.

N: 375 (D. C. 1897 N: 162)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mwngʾ ṭʾrym	1) Mungā Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç adam] Munga Tarim'indir.

N: 376 (D. C. 1897 N: 163)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) šʾdykʾm ryšʿdtʾ	1) Šadikam rišʿ(e)dtā
2) mngw ṭʾš	2) M(e)ngü Ṭaš

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Mengü Taş'ın [oğlu] kilise lideri Şadikam'ındır.

N: 377 (D. C. 1897 N: 164)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

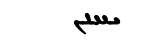

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) yḥnn	1) Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci] Yohannan'ındır.

N: 378 (D. C. 1897 N: 165)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܕܒܪ – ܢܝܣܛܘܪܝܣ ܒܗܡܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) dwyd – nysṭwrys bhmnʾ	1) D(a)wid – Nesṭoris bhm(a)nā (?)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Nestoris'in [oğlu, sevimli genç bir adam olan papaz] David'indir.

Mezar taşında geçen ܒܗܡܢ (bhmynā) kelimesi ihtimal odur ki ܡܗܝܡܢ (mhaymnā) kelimesinin bozulmuş halidir (Chwolson, 1897, 34).

N: 379 (D. C. 1897 N: 166)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܩܘܪܝܩܘܣ ܐܦܛܪܘܦܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qwryqws ʾpyṭrwpʾ	1) Qury(ā)qos ap(p)īṭropā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] epitropus Quryakos'un [oğlu papaz Arslan'ındır.]

N: 380 (D. C. 1897 N: 167)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat ܗܕܐ (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

ܥܠܝܡܬܐ ܫܠܝܒܐ ܡܝܬ ܡܘܬܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿlymṯʾ ṣlybʾ myt mwtnʾ	1) ʿl(a)ymṯā Ṣlibā mīṯ m(ā)wt(ā)nā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] genç kız Şliba'nındır. Vebadan öldü.

N: 381 (D. C. 1897 N: 168)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

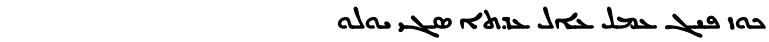

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kwz byg ʿml ʿ'l ʿdtʾ sgy ywlw	1) Kuz Beg ʿ(ā)m(i)l ʿal ʿ(e)dtā s(a)g(g)ī Yulu

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Yulu'nun kilise için gayretle çalışan [genç ve sevimli oğlu papaz] Kuz Beg'indir.

N: 382 (D. C. 1897 N: 169)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾndrʾ mhymnʾ mwmynʾ	1) Andr(e)ā mh(a)ymnā m(a)wmy(ā)nā[82]

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] mümin Andrea'nın [gelini mümine Tarim'indir.]

N: 383 (D. C. 1897 N: 170)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾrnwb̲ʾ ṭwrkʾ[yt̲]	1) arnūb̲ā Ṭūrkā'[īt̲]
2) ṭbškʾn	2) ṭ(a)b(ı)škan

[82] Mezar taşında mhaymnā (mümin, inançlı) kelimesinin devamında mawmyānā kelimesine benzer bir yazı vardır. Kelime anlamı olarak "şeytan kovucu", "Tanrı'ya inanan" anlamına gelmektedir.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi,] tavşan Türk takvimine göre tabışkan [yılında. Bu mezar genç kız Meryem'indir.]

N: 384 (D. C. 1897 N: 171)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

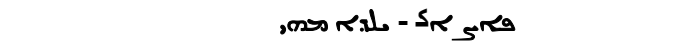

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pʾṣʾk – yldʾ mhy	1) Baṣak – Y(a)ldā mh(a)y[83]

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] mümin Yalda'nın [gelini olan genç kadın] Bazak'ındır.

N: 385 (D. C. 1897 N: 172)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭwlwn ṭkyn	1) Ṭulun Ṭ(e)kīn

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç kız] Tulun Tekin'indir.

N: 386 (D. C. 1897 N: 173)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

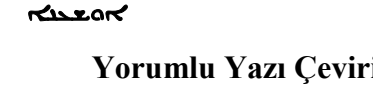

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾwšʿnʾ	1) Ošʿ(a)nā

[83] Burada geçen kelime mhaymnā'nın kısaltılmış halidir.

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Oşʿana'nındır.

N: 387 (D. C. 1897 N: 174)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bwkʾ	1) Bukā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Buka'nındır.

N: 388 (D. C. 1897 N: 175)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) gywrgys	1) Giw(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Givargis'indir.

N: 389 (D. C. 1897 N: 176)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlyšbʾ	1) Elīšbā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Elizabet'indir.

N: 390 (D. C. 1897 N: 177)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐡄𐡃𐡉 (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐡈𐡅𐡆 𐡀𐡓𐡉𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwz ṭʾrym	1) Ṭūz Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tuz Tarim'indir.

N: 391 (D. C. 1897 N: 178)

Bu mezar taşının tarihi N: 372 (D. C. 1897 N: 159) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐡆𐡆𐡆𐡆

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywzwtʾ	1) Yuzutā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Yuzuta'nındır.

N: 392 (D. C. 1897 N: 179)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡍𐡈𐡋𐡐 𐡀𐡋𐡐 𐡔𐡔𐡍

2) 𐡔𐡌𐡔𐡉𐡍 𐡄𐡅𐡀

3) 𐡀 𐡆𐡌𐡀 𐡔𐡕𐡌𐡀𐡀

4) 𐡀𐡕𐡄

5) 𐡔𐡈𐡋𐡐 𐡀𐡋𐡐𐡌

6) 𐡆𐡔𐡈𐡋𐡈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ḥmšyn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn hwā

3) šnṯ ʾrnḇʾ w-hdʾ hy	3) šn(a)ṯ arnḇā w-h(ā)dey
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(ā)h
5) kwṭlwk ṭrym	5) Kuṭluk Ṭ(a)rīm
6) ʿlymṯʾ	6) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 393 (D. C. 1897 N: 180)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐡄𐡅𐡀 (hwā) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐡎𐡍𐡎𐡎

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾnsys	1) Sansis

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Sansis'indir.

N: 394 (D. C. 1897 N: 181)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐡈𐡂

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭʾgʾ	1) Ṭaga

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar papaz] Taga'nındır.

N: 395 (D. C. 1897 N: 182)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

𐡎𐡉𐡐𐡎

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾyfrʾ	1) Māifra

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Maifra'nındır.

N: 396 (D. C. 1897 N: 183)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭʾpʾk	1) Ṭapak

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tapak'ındır. [O vebadan öldü.]

N: 397 (D. C. 1897 N: 184)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) qyryqws	1) Q(u)ry(ā)qos

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Quryakos'undur.

N: 398 (D. C. 1897 N: 185)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾb̲rhm – qymʾ	1) Ab̲r(ā)h(ā)m – Q(ā)y(o)mā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Qayoma'nın [oğlu genç] Abraham'ındır.

N: 399 (D. C. 1897 N: 186)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭʾrym	1) Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Tarim'indir.

N: 400 (D. C. 1897 N: 187)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

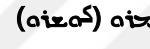

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kymrw – (kwšrw)	1) Kimru – (Kušru)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar] Kuşru'nun (Kimru)dur.

N: 401 (D. C. 1897 N: 189)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) kwṭʾy	1) Kuṭay

Türkçe Çevirisi: (1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümin) Kutay'ındır.

N: 402 (D. C. 1897 N: 190)

Bu mezar taşının tarihi N: 392 (D. C. 1897 N: 179) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

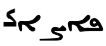

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pʾṣʾk	1) Başak

Türkçe Çevirisi: (1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız) Bazak'ındır.

N: 403 (D. C. 1897 N: 193)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

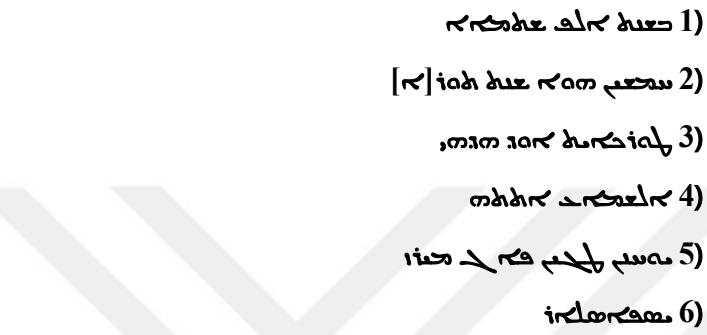

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ḥmšyn hw šnṯ twr[ʾ]	2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)ṯ t(ā)wr[ā]
3) ṭwrkʾyṯ ʾwd hdhy	3) Ṭūrkāʾīṯ ūd h(ā)d(e)y
4) ʾlšmʾʿ ʾtth	4) Al(i)šmāʿ att(ā)h
5) ywḥnn ṭgyn pʾg myrz	5) Yoḥ(a)n(n)(ā)n Ṭ(e)gin Beg mirz(ā)
6) yspʾslʾr	6) īspa(h)s(a)lār

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, sığır Türk takvimine göre ud (pars veya tabışkan)[84] yılında. Bu mezar ispahsalar mirza Yohannan Tegin Beg'in eşi (karısı) Alişma'nındır.

N: 404 (W. K. 2000 N: 34 (Abb. 64)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[84] 1650 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre pars veya tabışkan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

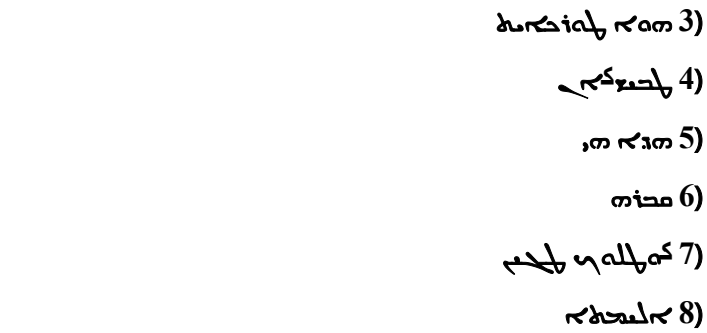

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ḫmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḫ(a)mšīn
3) hwʾ ṭwrkʾyṯ	3) hwā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ṭbyškʾn	4) ṭ(a)bıškan
5) hdʾ hy	5) h(ā)dey
6) qḇrh	6) q(a)ḇr(ā)h
7) kwṭlwk ṭgyn	7) Kuṭluk Ṭ(e)gin
8) ʾlymtʾ	8) ʾl(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar genç kız Kutluk Tegin'indir.

N: 405 (D. C. 1897 N: 194)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

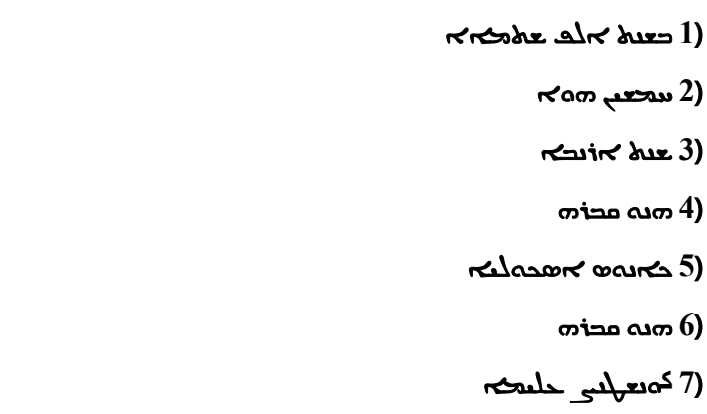

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā

2) ḥmšyn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn hwā
3) šnṯ ʾrnḇʾ	3) šn(a)ṯ arnḇā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
5) kʾnws ʾskwlyʾ	5) Kanus iskol(ā)yā
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) qwnštṣ ʿlymʾ	7) Qunšṭ(ā)nṣ[85] ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci Kanus'un, bu mezar genç Qunştanç'ındır.[86]

N: 406 (D. C. 1897 N: 195)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܟܘܬ ܢܣܛܘܪܝܣ – ܨܡܝܣܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṣʾmysʾ - nysṭwrys kwyṭʾ	1) Ṣamisā - Nesṭoris Köṭā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Nestoris Köta'nın [oğlu mümin] Zamisa'nındır.[87]

N: 407 (D. C. 1897 N: 195,1)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Yazıtta Türkçe tarihin arkasından ܐܪܕܝ (erdī) kelimesi gelmektedir. Şu şekilde devam eder:

ܐܪܕܝ ܩܘܫܛܢܨ ܥܝܒܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾybr kwštṣ	1) Ayb(e)r Qušṭ(ā)nṣ

[85] 7. satırda bulunan kelimenin orjinali "Quštanş" şeklindedir ancak metinde hatalı yazılmıştır bu sebeple Türkçe çeviride doğru haliyle çevrilmiştir.
[86] Mezar taşına iki farklı kişinin adı yazılmıştır dolayısıyla mezarda iki kişinin gömülü olduğu sonucuna varılabilmektedir.
[87] Mezar taşında geçen babanın isminin ikinci adı ve oğlunun adının son iki harfi tam olarak belli değildir (Chwolson, 1897, 38).

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümine] Ayber Quştanç'ındır.

N: 408 (D. C. 1897 N: 196)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܫܘܫ - ܝܘܫ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ywšmd – pwšʾ	1) Yušm(i)d – Pušā

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar] Puşa'nın [oğlu sevimli genç adam] Yuşmid'indir.

N: 409 (D. C. 1897 N: 197)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܐ . . . ܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
ʾl . . .ʿ	El(i)(š)(b)(a) (?)

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Elizabet (?)'indir.

N: 410 (D. C. 1897 N: 197,1)

Bu mezar taşının tarihi N: 405 (D. C. 1897 N: 194) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܩܘܪܝܩܘܣ – ܝܘܚ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) yḥnn - qyryqws	1) Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n – Q(u)ry(ā)qos

Türkçe Çevirisi: [1650 (1339) senesinde, tavşan yılında. Bu mezar mümin] Quryakos'un [oğlu papaz] Yohannan'ındır.

N: 411-412 (D. C. 1897 N: 198-199)

Chwolsan'a göre 1650 (1339) veba yılına ait mezar taşlarının istatistiklerine bakıldığında bu iki yazıtın da bu yıla ait olduğu sonucuna varılabilir. N: 198 numara erkek mezarı, N: 199 numaralı mezar taşı ise bir kadına aittir ve her iki yazıtta da isimleri okumak güçtür. N: 198'de geçen ismin Mirsin olması büyük bir ihtimaldir ancak yazıtta açıkça görülen yalnızca ܣܝܢ (sin)'dır (1897, 38).

N: 413 (D. C. 1897 N: 214)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܚܡܫ ܡܐܬ ܫܢܬ

2) ܗܘ ܡܫܡܫ ܐܡܝܢ

3) ܫܢܬ ܐܠܦ ܘ ܬܪܟܣܐ ܫܢܬ ܗܘ ܠ ܝܠܢ

4) ܐܢܐ ܗܘ ܡܫܡܫ ܬܪܝܢ ܗܘܐ ܐܪܕܝ

5) ܬܪܝܢ

6) ܗܢܘ ܩܒܪܗ

7) ܐܪܡܝܐ ܢܩܥܪܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmšyn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn hwā
3) ḥwyʾ ṭwrkṣʾ ʾyl ʾylʾn	3) ḥ(i)wyā Ṭūrkṣā y(ı)l ilan
4) ḥmšyn tryn hwʾ ʾrdy	4) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā erdī
5) tryn	5) tr(e)yn
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) ʾrmyʾ nqʾrw	7) Ermiā N(a)qaru

Türkçe Çevirisi: 1650 (52) (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yıl ilan idi. Bu mezar Ermia Naqaru'nundur.

Yazıtta verilen ilk tarih 1650'dir fakat yazıtın devamında yazıcı 52 yazmıştır. 1652 yılı 1341 yılına denk gelmektedir (Chwolson, 1897, 40). Yazıt 1652 (1341) yılına ait

olmakla birlikte mezar taşında geçen ismi okumak oldukça zordur, hatalı olma ihtimali vardır.

N: 414 (Ç. C. 2011 S: 91)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܐܠܦ

2) ܫܬܝ ܗܡܫܝܢ ܗܘܐ

3) ܝܘܠ ܛܒܝܫܩ

4) ܗܕܝ ܩܒܪܗ

5) ܩܝܛܝܟ (؟) ܡܗܝܡܢܬ[88]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ḥmšyn hwʾ	2) š(i)ṯmā ḥ(a)mšin hwā
3) yyl ṭbyšqʾ	3) yıl ṭ(a)bıšqā(n)
4) hdʾhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) qyṭyk (?) mhymntʾ	5) Qiṭik (?) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tabışkan yılında. Bu mezar mümine Qitik(?)'indir.

N: 415 (Ç. C. 2011 S: 96)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫ[ܢ]ܬ ܐ[ܠ]ܦ (؟)ܗܕܝ ܩܒܪ

2) ܗܘܐ ܡܗܝܡܢ ܫܬܝ

3) ܛܒ[ܫ]ܩ

4) [ܗܕܝ ܩܒܪܗ]

[88] Bu yazıtın orijinal görselinde 5. satırdaki ilk harf ܡ (?) harfine benzerdir ancak Cumagulov (2011, 93) metnin Süryanicesinde ܪ harfi ile yazmıştır. Çeviride mezar taşının orijinal görüntüsü dikkate alınmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšn[t̲] ʾl[p] šṭmʾ (?)	1) b(a)šn(a)[t̲] āl(a)[p] š(ī)ṭmā (?)
2) ḥmšyn hwʾ šnt̲	2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t̲
3) [ʾrnwb̲ʾ] ṭltʾ	3) [arnūb̲ā] ṭl(ī)t̲ā
4) [mhymntʾ]	4) [mh(a)ym(a)ntā]

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar mümine …..'dır.

N: 416 (Ç. C. 2011 S: 130)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡁𐡍𐡕 𐡇𐡋𐡐 𐡔𐡓𐡔

2) 𐡔𐡓𐡔 𐡌𐡅𐡔 𐡄𐡌𐡔𐡉𐡍

3) 𐡔𐡓𐡊𐡉𐡋𐡐 𐡊𐡅𐡓𐡉𐡒

4) 𐡒𐡊𐡓𐡋𐡐

5) 𐡄𐡅𐡍 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡍𐡅𐡓𐡐𐡉𐡍 𐡅𐡅𐡄𐡍𐡍

6) 𐡔𐡂𐡌𐡋𐡉 (?)

7) 𐡏𐡋𐡌𐡕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnt̲ ʾlp št̲mʾʾ	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p š(i)t̲māʾā
2) ḥmšyn hwʾ šnt̲	2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)t̲
3) ʾrnwbʾ ṭwrkʾyt̲	3) arnūb̲ā Ṭūrkāʾīt̲
4) ṭwškʾn	4) ṭ(ā)w(ı)škan
5) hnw qb̲rh nwrpyn ywḥnn	5) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h Nūrpīn Yoḥ(a)n(n)(ā)n
6) sgmly (?)	6) S(e)gm(e)li (?)
7) ʿlymt̲ʾ	7) ʿl(a)ymt̲ā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1338) senesi, tavşan Türk takvimine göre tavışkan yılında. Bu mezar Yuhanna Segmeli'nin genç kızı Nurpin'indir.[89]

[89] 5. ve 6. satırlarda çevrilemeyen sözcükler vardır. Bu kelimelerin okunamaması nedeniyle anlamlı bir çeviri yapılamamıştır.

N: 417 (Ç. C. 2011 S: 136)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

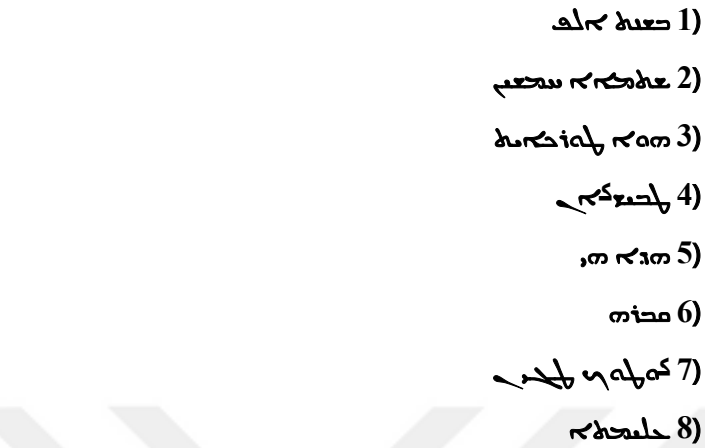

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḥ(a)mšīn
3) hwʾ ṭwrkʾyṯ	3) hwā Ṭūrkāʾīṯ
4) ṭbyškʾn	4) ṭ(a)bıškan
5) hdy hy	5) h(ā)dey
6) qḇrh	6) q(a)ḇr(ā)h
7) kwṭwk ṭygyn	7) Kuṭuk Ṭigin
8) ʿlymṯʾ	8) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar genç kız Kutuk Tigin'indir.

N: 418 (Ç. C. 2011 S:422)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

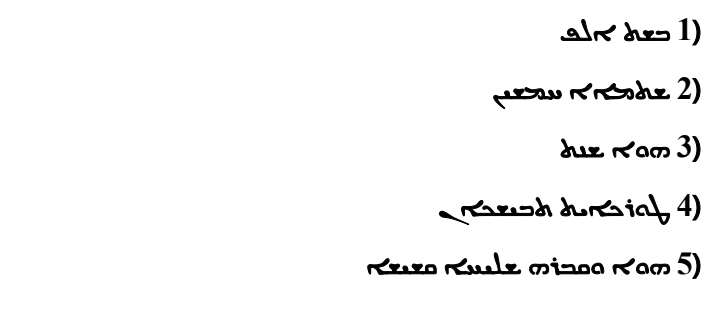

6) 𐫀𐫁𐫂𐫃𐫄 𐫅𐫆𐫇𐫈 (?) 𐫉𐫊𐫋𐫌𐫍

7) 𐫎𐫏𐫐𐫑 (?) 𐫒𐫓𐫔𐫕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšṯ ʾlp	1) b(a)š(n)(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṭmāʾā ḥ(a)mšīn
3) hwʾ šnṯ	3) hwā šn(a)ṯ
4) ṭwrkʾyṯ ṭbyškʾn	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ṭ(a)bıškan
5) hwʾ wqḇrh šlymʾ qšyšʾ	5) hwā w-q(a)ḇr(ā)h Šlimā q(a)š(š)īšā
6) sgynmʿ bṣʾlg ʿgqbʾ	6) sgynmʿ bṣʾlg ʿgqbʾ
7) dṭbš hwʾ	7) dṭbš hwʾ

Türkçe Çevirisi: 1650 (1338) senesi, Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar papaz Şlima'nındır. [90]

N: 419 (Ç. C. 2011 S: 414)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫀𐫁𐫂𐫃𐫄 𐫅𐫆𐫇𐫈 𐫉𐫊𐫋𐫌

2) 𐫍𐫎𐫏𐫐𐫑 𐫒𐫓𐫔𐫕 (?) 𐫖𐫗𐫘𐫙𐫚

3) 𐫛𐫜𐫝𐫞𐫟 𐫠𐫡𐫢𐫣𐫤

4) 𐫦𐫥𐫧𐫨, 𐫩𐫪𐫫𐫬

5) 𐫭𐫮𐫯𐫰

6) 𐫱𐫲𐫳𐫴𐫵𐫶

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā
2) hmšyn hwʾ (?) šnṯ ʾrnwḇʾ	2) ḥ(a)mšīn hwā (?) šn(a)ṯ arnūḇā
3) ṭwrkʾyṯ ṭbyškʾn	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ṭ(a)bıškan
4) hdʾhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) kyrʾ kyz	5) Kırā Kız
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

[90] Mezar taşının 6. ve 7. satırlarının deşifresi güçtür, bu sebeple yapılan çeviri eksik ve son satırlar dahil edilmeden yapılmıştır.

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Kıra Kız'ındır.

N: 420 (Ç. C. 2011 S: 219)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

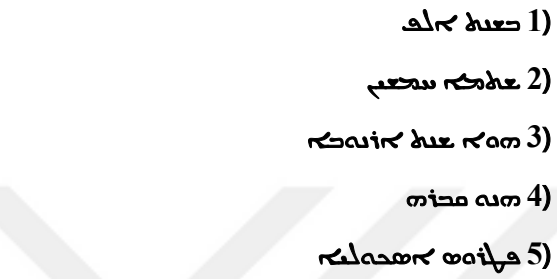

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmā ḥ(a)mšīn
3) hwʾ šnṯ ʾrnwbʾ	3) hwā šn(a)ṯ arnūbā
4) hnw qbrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h
5) pṭrws ʾskwlyʾ	5) P(e)ṭros iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar öğrenci Petros'undur.

N: 421 (Ç. C. 2011 S: 319)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

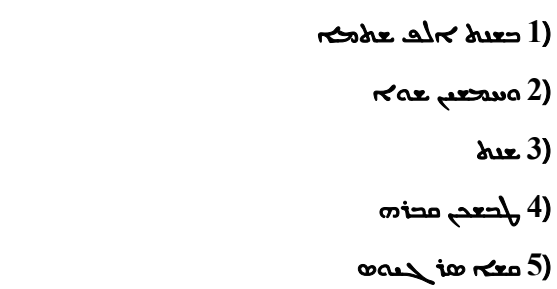

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā

2) wḥmšyn šwʾ	2) w-ḥ(a)mšīn š(a)we
3) šnṯ	3) šn(a)ṯ
4) ṭbškn qḇrh	4) ṭ(a)b(ı)šk(a)n q(a)ḇr(e)h
5) qšʾ srgyws	5) q(a)š(š)ā S(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tabışkan yılında. Mezar papaz Sargis'indir.

N: 422 (Ç. C. 2011 S: 347)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

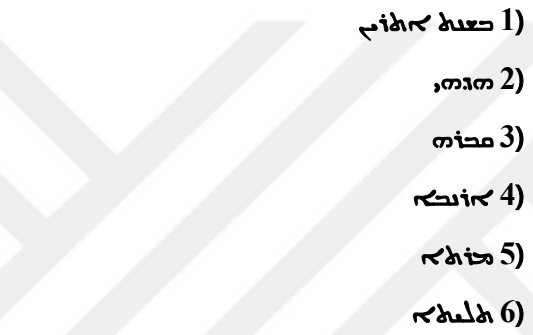

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtryn	1) b(a)šn(a)ṯ 1650
2) hdhy	2) h(ā)dey
3) qḇrh	3) q(a)ḇr(ā)h
4) ʾrnḇʾ	4) arnḇā
5) mrṭʾ	5) M(ā)rṭā
6) ṭlytʾ	6) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar küçük kız Marta'nındır.

N: 423 (Ç. C. 2011 S: 391)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

3) 𐡔𐡁𐡓𐡊𐡉𐡀𐡋 𐡔𐡇𐡔𐡉𐡍𐡀𐡋 (?)

4) 𐡌𐡄𐡃𐡄, 𐡌𐡓𐡉𐡌

5) 𐡌𐡀𐡊 𐡀𐡔𐡀

6) 𐡌𐡄𐡅𐡌𐡍𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾ ḥmšyn šnṯ ʾrnwbʾ	2) š(i)ṯmā ḥ(a)mšīn šn(a)ṯ arnubā
3) ṭwrkʾyṯ ṭbyškn (?)	3) Ṭūrkāʾīṯ ṭ(a)bıšk(a)n (?)
4) hdʾhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) mʾk ʾšʾ	5) Mak Ašā
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Mak Aşa'nındır.

N: 424 (D. C. 1897 N: 200)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡐𐡔𐡊

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pʾšʾk	1) Bašak

Türkçe Çevirisi: [1651 (1340) senesi, ejderha yılında. Bu mezar mümin] Başak'ındır.

N: 425 (D. C. 1897 N: 201)

Bu mezar taşının tarihi N: 425 (D. C. 1897 N: 200) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐡀𐡓𐡍𐡁𐡀 (arnbā) yılına denk gelir. Şu şekilde devam eder:

1) 𐡔𐡅𐡌𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṣwmʾ	1) Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1651 (1339) senesi, tavşan yılında. Bu mezar …..'ın oğlu güzel bir genç olan mümin] Savma'nındır.

Yazıtta ikinci isim belirsiz ve okunaksızdır, aynı zamanda bu yazıt Ekim-Ocak ayları arasındaki zamanları içermektedir. 1651 senesi başlamıştır ancak tavşan yılı henüz sona ermemiştir (Chwolson, 1897, 38).

N: 426 (D. C. 1897 N: 202)

Bu mezar taşının tarihi N: 425 (D. C. 1897 N: 200) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܟ .... ܩܒܪ ܙܐ ܕܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) lww hnw qb̲rʾ . . . . . kʾ	1) lūū h(ā)n(ā)w q(a)b̲rā . . . . . kā

Türkçe Çevirisi: [1651 (1340) senesi,] luu [yılında.] Bu mezar ……'nındır. [91]

N: 427 (D. C. 1890 N: 51 (117)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܕܠܩ ܫܢܬ
2) ܫ ܥܡܫܝܢ ܩܗܠܐ
3) ܩܠܝܢ ܫܢ ܩܡܙ
4) ܙܒܪ ܙܐ ܕܠ ܫܡܥܝܠ
5) ܥܠ ܙܒ ܩܒܪ ܩܠܩ
6) ܩܒܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnt̲ ʾlp	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p
2) št̲mʾʾ ḥmšyn ḥd	2) š(i)t̲māʾā ḥ(a)mšīn ḥd(ā)
3) w-hnw šnt̲ ʾtlyʾ	3) w-h(ā)n(ā)w šn(ā)t̲ atl(ā)yā
4) ṭwrkʾyt̲ lww hnw qb̲rh	4) Ṭūrk(ā)ʾīt̲ lūū h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(eh
5) ʾlyʾ qšyšʾ brh ywḥnn	5) El(i)yā q(a)š(š)īšā br(e)h Yoḥ(a)n(n)(ā)n
6) qšyšʾ	6) q(a)š(š)īšā

Türkçe Çevirisi: 1651 (1340) senesi ejderha Türk takvimine göre luu yılında. Bu mezar papaz Yohannan'ın oğlu papaz Eliya'nındır.

[91] Yazıttaki isim belirsizdir.

N: 428 (W. K. 2000 N: 35 (Abb. 65)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

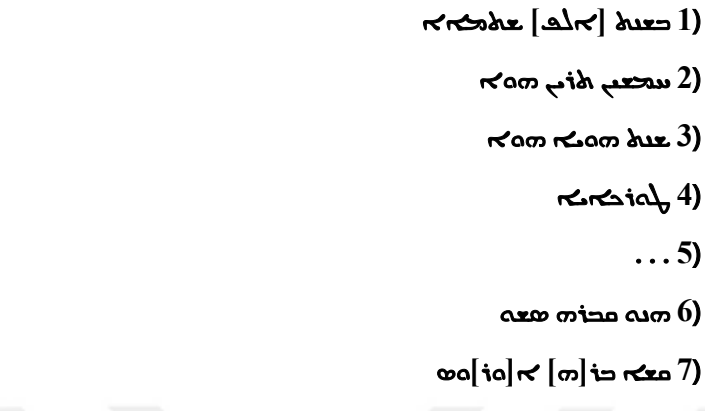

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ [ʾlp] šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ [āl(a)p] š(i)ṯmāʾā
2) ḥmšyn tryn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā
3) šnṯ hwyʾ hwʾ	3) šn(a)ṯ h(i)wyā hwā
4) ṭwrkʾyṯ	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ
5) . . .	5) (y)(ı)(l)(a)(n)
6) hnw qḇrh sšw	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Sšo
7) qšʾ br[h] ʾ[wr]ws	7) q(a)š(š)ā br[(a)h] A[wr]os-
8) mʾ	8) mā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar mümin Avrosma'nın oğlu, rahip Sşo'undur.

N: 429 (W. K. N: 28 (Abb. 58)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

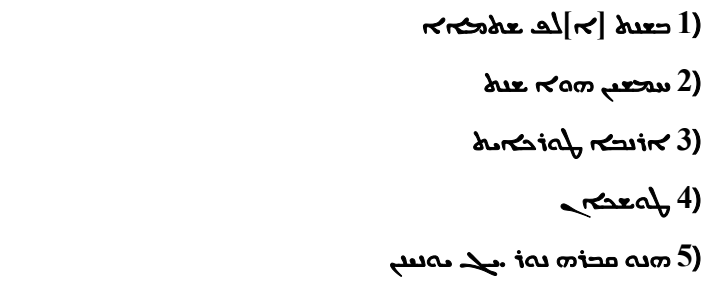

6) 𐫀𐫁𐫂𐫃

7) 𐫄𐫅𐫆𐫇𐫈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ [ʾ]lp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ [ā]l(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ḥmšyn hwʾ šnṯ	2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)ṯ
3) ʾrnḇʾ ṭwrkʾyṯ	3) arnḇā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ṭwškʾn	4) ṭ(a)w(ı)škan
5) hnw qḇrh nwr .yg ywnynn	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(a)h Nor .ig Yonin(a)n-
6) sgmʿ	6) Sgmʿ
7) ʿlymtʾ	7) ʿl(a)ymtā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, tavşan Türk takvimine göre tavışkan (luu veya yılan)[92] yılında. Bu mezar genç kız Nor.ig Yoninan Sgmʿʾnındır.[93]

N: 430 (W. K. 2000 N: 27 (Abb. 57); Ç. C. 2011 S: 120)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐫉𐫊𐫋𐫌 𐫍𐫎𐫏 𐫐𐫑𐫒

2) 𐫓𐫔𐫕 𐫖𐫗𐫘 𐫙𐫚𐫛𐫜

3) 𐫝𐫞𐫟 𐫠𐫡𐫢

4) 𐫣𐫤𐫥 𐫦𐫧𐫨𐫩𐫪

5) 𐫫𐫬𐫭 𐫮𐫯

6) 𐫰𐫱𐫲𐫳𐫴 𐫵𐫶𐫷𐫸

7) (؟) 𐫹𐫺𐫻𐫼

8) 𐫽𐫾𐫿𐬀 𐬁𐬂

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmšyn tryn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn hwā
3) šnṯ ḥwyʾ	3) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
4) ṭwrkʾyṯ ʾylʾn	4) Ṭūrqāʾīṯ īlān

[92] 1652 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu veya yılan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.
[93] İsim çevrilememiştir.

5) hnw qb̲rh	5) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
6) ywšmd ʾskwlyʾ	6) Yušm(i)d iskol(ā)yā
7) ʾqṭʾrw (?)	7) aqṭārū (?)
8) brh bršbʾ	8) br(e)h B(a)rš(a)b(b)ā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1340/1341) senesi, yılan Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar Barşabba'nın en büyük oğlu öğrenci Yuşmid'indir.

N: 431 (D. C. 1890 N: 52 (147)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

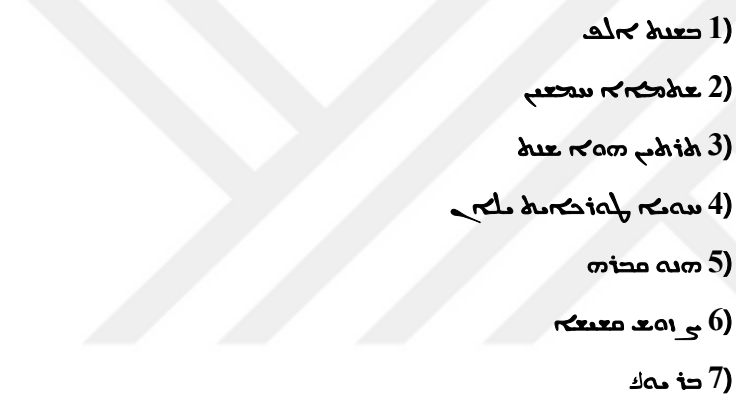

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḥ(a)mšīn
3) trtyn hwʾ šnṯ	3) t(a)rtin hwā šn(a)ṯ
4) ḥwyʾ ṭwrkʾyṯ ylʾn	4) ḥ(i)wyā Ṭūrk(ā)ʾīṯ y(ı)lan
5) hnw qb̲rh	5) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
6) ṣzwš qšyšʾ	6) Ṣ(e)zuš q(a)š(š)īšā
7) br ywk	7) b(a)r Yok

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, bu yılan Türk takvimine göre yılan yılıdır. Bu mezar Yok'un oğlu papaz Zezuş'undur.

N: 432 (Ç. C. 2011 S: 142)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

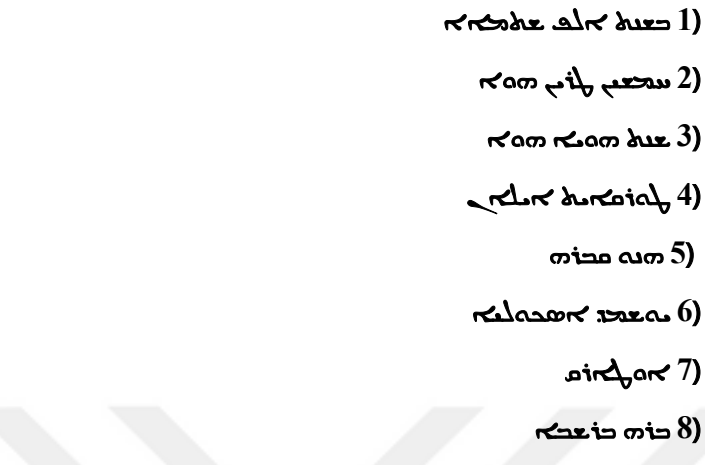

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) ḥmšyn ṭryn hwʾ	2) ḥ(a)mšīn ṭreyn hwā
3) šnṯ hwyʾ hwʾ	3) šn(a)ṯ h(i)wyā hwā
4) ṭwrkʾyṯ	4) Ṭūrkāʾīṯ
5) ʾylʾn	5) ilan
6) hnw qḇrh	6) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
7) ywšmd ʾskwlyʾ	7) Yušm(i)d iskol(ā)yā
8) ʾwṭʾrq	8) Awṭarq (?)
9) brh bršbʾ	9) br(e)h B(a)rš(a)b(b)ā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar Barşabba'nın oğlu öğrenci Yuşmid'indir.

N: 433 (D. C. 1897 N: 191)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) 1652 qḇrʾ klṣʾ ṭgyn	1) 1652 q(a)ḇrā K(e)lṣā Ṭ(e)gīn

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu] mezar [öğrenci Kelza Tegin'indir.

N: 434 (D. C. 1897 N: 192)

Bu mezar taşının tarihi N: 433 (D. C. 1897 N: 191) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

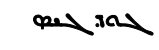

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hyndw - gwrgys	1) Hindu – G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar] Givargis'in [oğlu papaz] Hindu'nundur.

N: 435 (D. C. 1897 N: 203)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

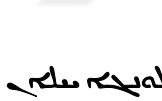

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) trtyn	1) t(a)rt(e)yn
2) yylʾn ṭwngʾ yylʾn	2) yılan Ṭūngā Yılan

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde,] yılan [yılında. Bu mezar] Tunga Yılan'ındır.

Yazıtta geçen ikinci yılan sözcüğü özel ad olarak çevrilmiştir çünkü mezar taşlarında 12 Hayvanlı Türk Takvimine göre yıllar genellikle, 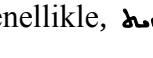 (ṭūrkāʾīy̲ṭ)'dan sonra yazılmaktadır. Bu yazıtta bunun dışında ilk ismin ardından geldiğini görmekteyiz. Bu sebeple Yılan ismi ölen kişinin ikinci adı olarak çevrilmiştir (Chwolson, 1897, 39).

N: 436 (D. C. 1897 N: 204)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (wtartin) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭlyṯ ʾ sʾrʾ	1) ṭlīṯā Sarā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında.] Kız Sara.

N: 437 (D. C. 1897 N: 205)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (trin) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) lwqʾ- ḫnnyšwʿ	1) Luqā- Ḥ(a)n(a)n-İšoʿ

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Hanan- İšoʿ'nın [oğlu genç çocuk] Luka'nındır.

N: 438 (D. C. 1897 N: 206)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (ṭūrkāʾīyṯ īlan) kelimeleri haçın altına baş aşağı yazılmıştır (Chwolson, 1897, 39). Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwglwg	1) Ṭuglug

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar mümin] Tuglug'undur.

N: 439 (D. C. 1897 N: 207)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mʾyfrʾ ʾnth ʾwšʿnʾ	1) Māʾifre(h) ant(ā)h Oš(a)ʿnā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Oşaʿna'nın eşi (karısı) [mümine] Maifreh'nindir.

N: 440 (D. C. 1897 N: 208)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat (wtartin) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pʾṣʾk ṭʾrym – šʾdykʾm	1) Başak Ṭarīm – Šadikam

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar papaz] Şadikam'ın [kızı] Bazak Tarim'indir.

N: 441 (D. C. 1897 N: 209)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mʾrtʾ ʾnth mwšʾ	1) Mārtā ant(ā)h Mūše

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar] Muşe'nin eşi (karısı) [mümine] Marta'nındır.

N: 442 (D. C. 1897 N: 210)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܫܠܝܚܐ – ܥܠܣܟ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿkdyšwʿ - šlyḥʾ	1) ʿ(o)kdišoʿ - Šliḥā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar başdiyakon] Şliha'nın [oğlu genç adam] ʿokdişoʿ'nundur.

N: 443 (D. C. 1897 N: 211)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܟܫܓܪܝܐ - ܩܡܛܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qymtʾ - kškryʾ	1) Qy(ā)mtā – K(a)šk(a)ryā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] Kaşgarlı Qyamta'nındır.

N: 444 (D. C. 1897 N: 212)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

ܐܠܩܒ (ܐܠܝܩܒ)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlqb (ʾlyqb)	1) Elq(a)b (Eliq(a)b)

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar genç kız] Elkab (veya Elikab)'ındır.

N: 445 (D. C. 1897 N: 213)

Bu mezar taşının tarihi N: 435 (D. C. 1897 N: 203) numaralı mezar taşıyla aynıdır fakat 𐤄𐤃𐤉 (hādāy) kelimesi eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

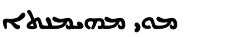

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mwy mhymntʾ	1) Möy mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar] mümine Möy'ündür.

N: 446 (D. C. 1897 N: 215)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾšy ṭʾrym	1) Aši (Aš(a)y) Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar genç kız] Aşi (Aşay) Tarim'indir.

N: 447 (D. C. 1897 N: 216)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy qb̲. . qymʾ	1) h(ā)dey q(a)b̲(r)(a)(h) Qy(ā)m(t)ā

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında]. Bu mezar Qyamta'nındır.

N: 216 numaralı mezar taşı bir kadına aittir bunu 𐤄𐤃𐤉 (hādāy) kelimesinden çıkarabiliyoruz fakat verilen isim genellikle 𐤀 harfiyle yazılmakta olup burada yazıcının hatalı yazdığı tahmini üzerinde durulmuştur (Chwolson, 1897, 40).

N: 448 (D. C. 1897 N: 217)

Bu mezar taşının tarihi N: 413 (D. C. 1897 N: 214) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

(؟) . . . . ܟܪܒܡܣ ܡܝܕ ܥܒ̈ ܝܢܒ̈ ܡܝܢ ܐܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh gywrgys mhymnʾ . . . .(?)	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h Giw(a)rgīs mh(a)ymnā . . . .(?)

Türkçe Çevirisi: [1652 (1341) senesinde, yılan yılında.] Bu mezar Givargis'in oğlu mümin …..'ınındır.

Yazıtta ölen kişinin ismini okuması oldukça güçtür. Mezar taşında ayrıca ܪ harfleri açık görülmektedir bu sebeple, **ܐܪܟܝܕܝܩܢ** (arkidyāqon) sözcüğünün olma ihtimali düşünülmektedir (Chwolson, 1897, 40).

N: 449 (Ç. C. 2011 S: 315)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܫܒ̈

2) ܫܡܥ ܟܪܟܒ̈

3) ܫ̈ ܟܘܡ ܬܪܬܝܢ

4) ܟܠܗ ܬܘܪܟܝܛ ܟܘܡ

5) ܡܝܕ ܐܡ

6) ܟ̈ ܘ۱ ܡ۱ ܥ

7) ܟ̈ܗ ܚ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḥ(a)mšīn
3) trtyn hwʾ šnṯ	3) t(a)rtin hwā šn(a)ṯ
4) ḥwyʾ ṭwrkʾyṯ ylʾn	4) ḥ(i)wyā Ṭūrkāʾīṯ y(ı)lan

5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ṣzwh qšyšʾ	6) Ṣ(e)zuh (?) q(a)š(š)īšā
7) br ywk	7) b(a)r Y(o)k

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar Yok'un oğlu papaz Şezuh'undur.

N: 450 (Ç. C. 2011 S: 305)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)
2)
3)
4)
5)
6)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ	2) š(i)ṯmāʾā
3) ḥmšyn wtlṯ	3) ḥ(a)mšīn w-tl(ā)ṯ
4) hwʾ ḥwyʾ	4) hwā ḥ(i)wyā
5) hnw qḇrh kwṭlwk	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Kuṭluk
6) byg ṭlyʾ	6) Beg ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesi, yılan yılında. Bu mezar çocuk Kutluk Beg'indir.

N: 451 (D. C. 1897 N: 218)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)
2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtrng swsyʾ	1) b(ā)šn(ā)ṯ 1653 susyā
2) hnw qḇrh ṭlyṯʾ gwhr ṭʾrym	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā G(e)wh(e)r Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at [yılında.] Bu mezar küçük kız Gevher Tarim'indir.

N: 452 (D. C. 1897 N: 219)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

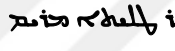

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ṭlyṯʾ mrym	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar küçük kız Meryem'indir.

N: 453 (D. C. 1897 N: 220)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh mhymnʾ symy	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h mh(a)ymnā Simi

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar mümin Simi' nindir.

N: 454 (D. C. 1897 N: 221)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh qšyšʾ mrqws	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h q(a)š(š)īšā Marqos
2) rgygʾ ʿlymʾ	2) rgīgā ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar papaz Markos'undur. Sevimli genç adam(ındır).

N: 455 (D. C. 1897 N: 222)

Bu mezar taşının tarihi N: 451 (D. C. 1897 N: 218) numaralı mezar taşıyla aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qbrh yʿqwb yšmd brh ʿlymʾ ṣwmʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)br(e)h Y(ā)ʿqūb Y(u)šm(i)d br(e)hʿl(a)ymā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesi, at yılında.] Bu mezar Yakup Yuşmid'in oğlu genç adam Savma'nındır.

N: 456 (D. C. 1890 N: 53 (14)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

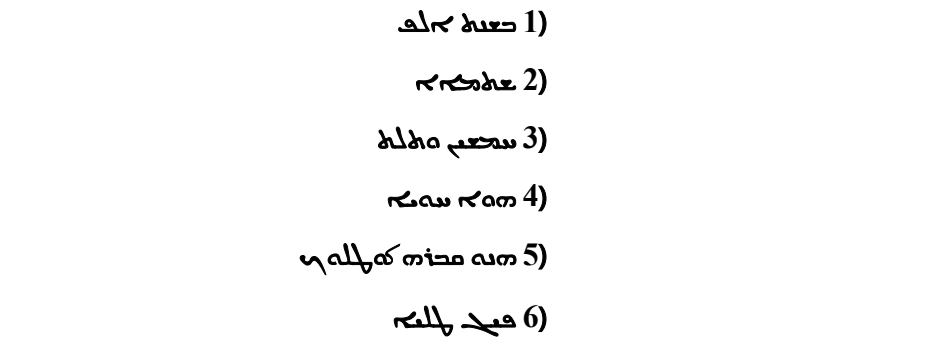

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmʾʾ	2) š(i)ṯmāʾā
3) ḥmšyn w-tlt	3) ḥ(a)mšīn w-tl(ā)t

4) hwʾ ḫwyʾ	4) hwā ḫ(i)wyā
5) hnw qḇrh kwtlwk	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Kutluk
6) pyg ṭlyʾ	6) Beg ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesinde, bu yılan yılıdır. Bu mezar çocuk Kutluk-Beg'indir.

N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐽆𐽀𐽂𐽍𐽏𐽄 𐽅𐽍𐽆 𐽍𐽏𐽃𐽀

2) 𐽆𐽀𐽌 𐽍𐽅𐽋 𐽃𐽏𐽂𐽌𐽀

3) 𐽆𐽋𐽀𐽌 𐽍𐽏𐽃

4) 𐽉𐽀𐽌 𐽍𐽀𐽆𐽂𐽅𐽋

5) 𐽌𐽂𐽃𐽀 𐽀𐽌

6) 𐽆𐽅𐽉𐽀𐽋 𐽀𐽆𐽃𐽆

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) w-ḥmšyn tlṯ hwʾ	2) w-ḥ(a)mšīn tl(ā)ṯ hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) ṭwrkʾyṯ ywnṭ	4) Ṭūrk(ā)ʾīṯ yunṭ
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ʾqšʾq ʾskwlyʾ	6) Aqšaq iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesinde, bu at Türk takvimine göre yunt yılıdır. Bu mezar öğrenci Akşak'ındır.

N: 458 (W. K. 2000 N: 32 (Abb. 62)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐽀𐽍𐽆 𐽍𐽏𐽃

2) 𐽃𐽏𐽂𐽌𐽀 𐽆𐽂𐽍𐽏𐽃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) šṯmyʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʾā ḥ(a)mšīn
3) (?) wtlṯ hwʾ	3) (?) w-tl(ā)ṯ hwā
4) šnṯ swsyʾ	4) šn(a)ṯ susyā
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) . . . qšyšʾ brh tʾšw ʾynʾ	6) . . . q(a)š(š)īšā br(e)h Tašu Aynā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar Taşu Ayna'nın oğlu papaz . . . 'nındır.

N: 459 (W. K. 2000 N: 36 (Abb. 66)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) wḥmšyn wtltʾ (?) hwʾ	2) w-ḥ(a)mšin w-tl(ā)tā (?) hwā
3) šnṯ swsy[ʾ]	3) šn(a)ṯ susy[ā]

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında.

N: 460 (D. C. 1890 N: 53,2 (11)]

Bu mezar taşının 1-5 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,$_1$ (10)] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
6) pwkʾ ʿlymʾ rg[ygʾ]	6) Pukā ʿl(a)ymā rg[īgā]

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır. Bu mezar] güzel genç Puka'nındır.

N: 461 (D. C. 1890 N: 53,3 (15))]

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10))] numaralı mezar taşı ile aynıdır. Şu şekilde devam eder:

4) 𐡄𐡃𐡉 𐡒𐡁𐡓𐡄

5) 𐡊𐡌𐡊 𐡏𐡋𐡉𐡌𐡈𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
4) hdʾ hy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) kʾmʾk ʿlymṯʾ	5) Kamak ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu mezar genç kız Kamak'ındır.

N: 462 (D. C. 1890 N: 53,4 (29))]

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10))] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat 𐡅𐡕𐡋𐡈𐡀 (wtlatā) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

𐡅𐡕𐡋𐡈𐡀 𐡎𐡁𐡉𐡔 [𐡒𐡁𐡓𐡄] 𐡄𐡃𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy [qḇrh] sbyṣ ṭlyṯʾ	1) h(ā)dey [q(a)ḇr(ā)h] S(e)biṣ ṭ(a)līṯā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu [mezar] genç kız Sebiz'indir.

N: 463 (D. C. 1890 N: 53,5 (18))]

Bu mezar taşının 1-3 satırları N: 457 (D. C. 1890 N: 53,1 (10))] numaralı mezar taşı ile aynıdır fakat 𐡅𐡕𐡋𐡈𐡀 (wtlatā) eklenmiştir. Şu şekilde devam eder:

4) 𐡄𐡃𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
4) hdʾ hy	4) h(ā)dey
5) qb̲rh	5) q(a)b̲r(ā)h
6) ʾwṣk ṭʾrym	6) Oṣ(a)k Ṭarīm
7) ṭlyʾ	7) ṭlī(t̲)ā

Türkçe Çevirisi: [1653 (1342) senesinde, bu at yılıdır.] Bu mezar genç kız Osak-Tarim'indir.

N: 464 (Ç. C. 2011 S: 138)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

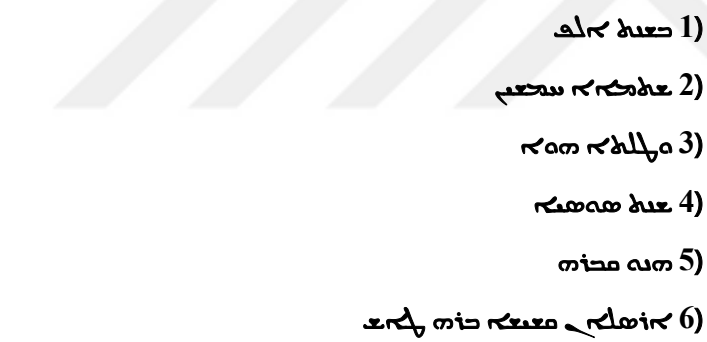

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnt̲ ʾlp	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p
2) št̲mʾʾ ḥmšyn	2) š(i)t̲māʾā ḥ(a)mšīn
3) wṭltʾ hwʾ	3) w-ṭl(ā)tā hwā
4) šnt̲ swsyʾ	4) šn(a)t̲ susyā
5) hnw qb̲rh	5) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
6) ʾrslʾn qšyšʾ brh ṭʾš	6) Arslān q(a)š(š)īšā br(e)h Ṭaš

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar Taş'ın oğlu papaz Arslan'ındır.

N: 465 (Ç. C. 2011 S: 148)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿyn šḇʿʾ	2) arbʿīn š(ā)ḇʿā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) hdhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) mrym mhymntʾ	5) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1341) senesi, at yılında. Bu mezar mümine Meryem'indir.

N: 466 (Ç. C. 2011 S: 444)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

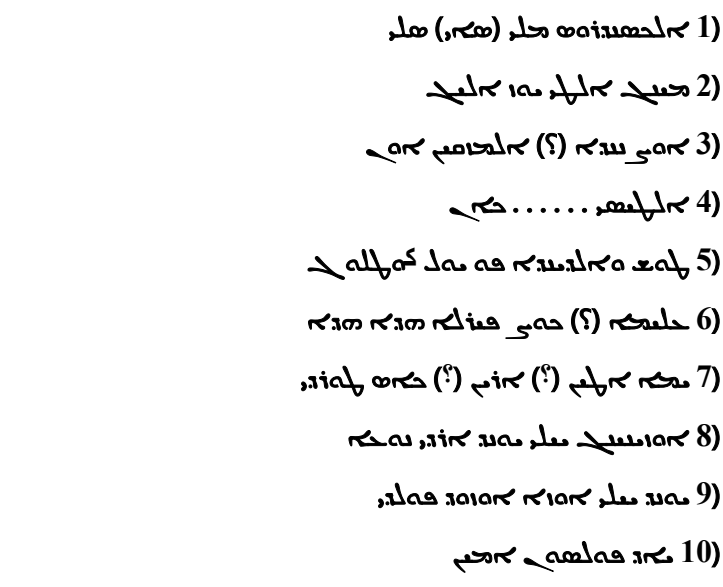

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws mly (sʾy) sly	1) Al(e)ks(a)ndros mly (say) s(a)lï (?)
2) myng ʾlty ywz ʾlyg	2) mïng altï yüz alïg
3) ʾwṣyndʾ (?) ʾlmzqng ʾwn	3) üṣindā (?) almzqn(ï)g on
4) ʾlṭysy . . . . . kwn	4) alṭïsï . . . . . kün-
5) ṭwš ʾwlryndʾ pw ywl kwṭlwg	5) ṭüš w-Aldïndā pu Yol Kuṭlug
6) ʿlymʾ (?) kwṣ pyrlʾ hdʾ hdʾ	6) ʿl(a)ymā (?) kuṣ pirlā hdā hdā
7) ymʾ ʾṭyn (?) ʾryn (?) kʾs ṭwrdy	7) imā ʾṭïn (?) arin (?) kas ṭurdï
8) ʾwzynyng yyly ywnd ʾrdy ymʾ	8) ozınıng yïlï yund erdī imā
9) ywnd yyly ʾwzʾ ʾwzwd pwldy	9) yund yïlï özü özūd puldï
10) yʾd pwlswn ʾmyn	10) yad polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1653 (1342) yılında, gündüz. Bu genç adam Yol Kutlug'un ruhu sakinleşti…… ……. yılı yund idi … yund yılı vücudu (kendi/özü) ruh buldu. (O) hatırlansın, amin.[94]

N: 467 (Ç. C. 2011 S: 351)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐽆𐽀𐽏𐽀 𐽅𐽋𐽐 𐽏𐽀𐽄𐽄

2) 𐽐𐽀𐽌 𐽐𐽋𐽋𐽀𐽌 𐽄𐽀𐽄𐽄𐽀𐽌

3) 𐽆𐽀𐽀𐽀𐽌 𐽏𐽀𐽄

4) [𐽌𐽀𐽅𐽄] ,𐽐𐽌𐽀𐽌

5) 𐽐𐽋𐽋𐽃 (?) 𐽄𐽀𐽄𐽄𐽀𐽌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmšyn wtlṯʾ hwʾ	2) ḥ(a)mšīn w-tl(ā)ṯā hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) hdʾhy [qḇrh]	4) h(ā)dey [q(a)ḇr(ā)h]
5) sbyṣ (?) ṭlyṯʾ	5) S(e)biṣ (?) ṭlīṯā

[94] Mezar taşının yorumlu yazı çevirimi kısmında eksiklikler mevcuttur dolayısıyla Türkçe çevirisi eksiktir.

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar küçük kız Sebiz'indir.

N: 468 (Ç. C. 2011 S: 337)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

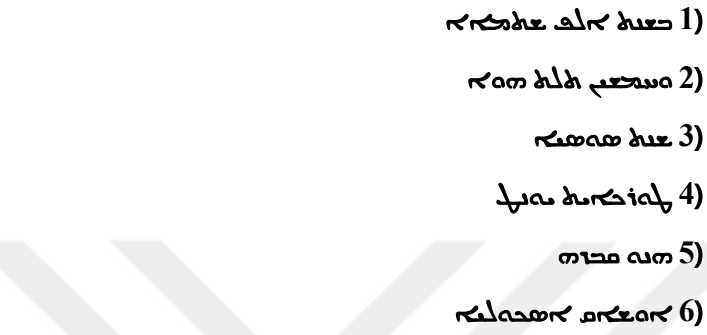

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmāʾā
2) wḥmšyn tlt hwʾ	2) w-ḥ(a)mšīn tl(ā)t hwā
3) šnṯ swsyʾ	3) šn(a)ṯ susyā
4) ṭwrkʾyṯ ywnṭ	4) Ṭūrkāʾīṯ yunṭ
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) ʾqšʾq ʾskwlyʾ	6) Aqšaq iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at Türk takvimine göre yunt yılında. Bu mezar öğrenci Akşak'ındır.

N: 469 (W. K. 2000 N: 14 (Abb. 44)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

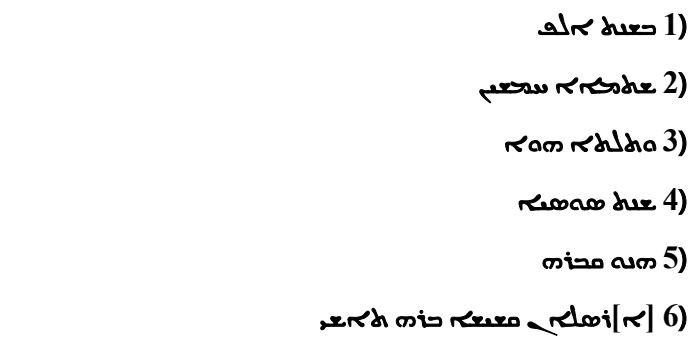

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾʾ ḥmšyn	2) š(i)ṯmāʿā ḥ(a)mšīn
3) wtlṯʾ hwʾ	3) w-tl(ā)ṯā hwā
4) šnṯ swsyʾ	4) šn(a)ṯ susyā
5) hnw qḇrh	5) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
6) [ʾ]rslʾn qšyšʾ brh tʾšy	6) [A]rslān q(a)š(š)īšā br(a)h Taši

Türkçe Çevirisi: 1653 (1342) senesi, at yılında. Bu mezar rahip Arslan'ın oğlu Taşi'nindir.

N: 470 (D. C. 1890 N: 56 (205))

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܫܠܡ ܒܫܢ

2) ܫܬܡ ܡܫܡܚ ܒܪ ܫܡ

3) ܬܪܢܩܠ

4) ܗܢܘ ܩܒܪܗ

5) ܕ ܫܡ ܡܫ ܫܡ[ܥ]ܐ

6) ܪܓܝ[95]ܓܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmšyn w-štʾ hwʾ	2) ḥ(a)mšīn w-štā hwā
3) ṭrnqlʾ	3) ṭ(a)rn(a)ḡlā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) ṣwmʾ qšʾ ʿl(y)mʾ	5) Ṣ(a)wmā q(a)š(š)ā ʿl(a)(y)mā
6) rygʾ	6) rg(ī)gā

Türkçe Çevirisi: 1656 (1345) senesinde, tavuk yılında. Bu mezar güzel genç, papaz Savma'nındır.

[95] Bu satırda geçen kelimenin orijinali ܪܓܝ, "rgigā"dır. Yorumlu transliterasyonda doğru şekliyle çevrilmiştir.

N: 471 (Ç. C. 2011 S: 339)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢ̲ ܐܠܦ

2) ܫ̲ܬܡ̇ ܚܡܫܝܢ

3) ܒܬ ,ܒܪ ܗܕܝ ܩ̲ܒ̲ܪܗ

4) ܝܘܠܝܛ̇

5) ܥ̇ܠܡ̲ܛ̇

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲ ʾlp	1) b(a)šn(a)t̲ āl(a)p
2) št̲mʾ ḥmšyn	2) š(i)t̲mā ḥ(a)mšīn
3) šn̲ hdhy qb̲rh	3) šn(a)t̲ h(ā)dey q(a)b̲r(ā)h
4) ywlyṫʾ	4) Yulitā
5) ʿlym̲ṫʾ	5) ʿl(a)ym̲t̲ā

Türkçe Çevirisi: 1656 (1345) senesinde. Bu mezar genç kız Yulita'nındır.

2.1.1.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: I (209)[1])

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢ̲ . . . . ܡ̇ܪ̇ܬ̇ ܡܗܝܡܢ̇ܬ̇

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲t̲ . . . . mʾrtʾ mhymntʾ	1) b(a)šn(a)t̲ . . . . Marta mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: …. senesinde. mümine Marta'nındır.

N: 2 (D. C. 1890 N: II (50)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܡ ܩ̲ܒ̲ܪܐ

2) 𐰃𐰇𐰼 𐰃𐰇𐰴

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʿwḫrʾ hnw	1) ʿūq(a)brā h(ā)n(ā)w
2) qḫrh hndw	2) q(a)ḫr(e)h H(i)ndu

Türkçe Çevirisi: Fare yılı. Bu mezar Hindu'nundur.

N: 3 (D. C. 1890 N: III (198)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰇𐰼𐰴𐰃

2) 𐰃𐰇𐰼

3) 𐰴𐰇𐰼 𐰃𐰇𐰼𐰴𐰃 𐰴𐰇𐰼

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sṣkʾn	1) s(ı)ṣkān
2) hnw	2) h(ā)n(ā)w
3) bʾq mngw ṭlyʾ	3) Baq M(e)ngü ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Sıçkan yılı. Bu mezar genç çocuk Bak-Mengü'nündür.

N: 4 (D. C. 1890 N: III,ı(114)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰴𐰃𐰇𐰼𐰴 𐰃𐰇𐰼𐰴 (?)

2) 𐰇𐰼,

3) 𐰃𐰇𐰼 𐰃𐰇,𐰼

4) 𐰴𐰃𐰇𐰼𐰴𐰃𐰇𐰼𐰴 𐰴𐰇 𐰴

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtlyʾ	1) b(a)šn(a)ṯ atl(ā)yā
2) lwy	2) lūū
3) hdy qḫrh	3) h(ā)d(e)y q(a)ḫr(ā)h
4) pṣʾk mhymntʾ	4) B(a)ṣak mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Ejderha Türk takvimine göre luu senesinde. Bu mezar mümine Bazak'ındır.

N: 5 (D. C. 1890 N: IV (146)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

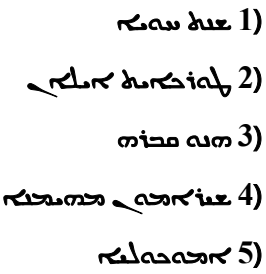

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šnṯ ḥwyʾ	1) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
2) ṭwrkʾyṯ ʾylʾn	2) Ṭūrk(a)ʾīṯ ilan
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) šyrʾmwn mhymnʾ	4) Širemün mh(a)ymnā
5) ʾmwkwlyʾ	5) iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Yılan Türk takvimine göre ilan yılında. Bu mezar mümin öğrenci Şiremün'dür.[96]

N: 6 (D. C. 1890 N: V (166)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

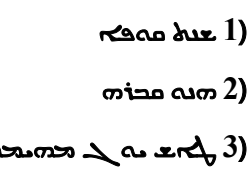

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šnṯ qwpʾ	1) šn(a)ṯ qopā
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
3) ṭʾš ywg mhymnʾ	3) Ṭaš Yug mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Maymun yılında. Bu mezar mümin Taş-Yug'undur.

[96] Yazıcı mezar taşının son satırında geçen kelimeyi muhtemelen hatalı yazmıştır. Kelimenin "iskolāyā" olması büyük ihtimaldir (Chwolson, 1890, 97).

N: 7 (D. C. 1890 N: VI (163)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

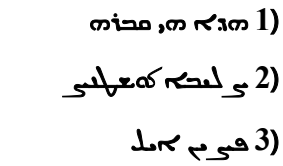

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdʾ hy qḇrh	1) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
2) ṣlybʾ qwštṇṣ	2) Ṣlibā Quštṭ(ā)nṣ
3) pṣyn ʾyl	3) p(i)ṣīn y(ı)l

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şliba Quştanç'ındır. Piçin yılında.

N: 8 (W. K. 2000 N: 37 (Abb. 67)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

. . . 1)

. . . 2)

. . . 4)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) . . .	1) . . .
2) . . .	2) . . .
3) qḇrh	3) q(a)ḇr(e)h
4) . . .	4) . . .

Türkçe Çevirisi: Mezar.

N: 9 (D. C. 1890 N: VIII (5)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

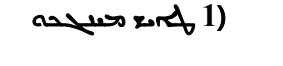

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭʾyš myngkw	1) Ṭaiš Mengkü

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Taiş-Mengkü'nündür.

N: 10 (D. C. 1890 N: IX (6)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy	1) h(ā)dey
2) pʾṣʾk mhymntʾ ʾmyn	2) Başak mh(a)ym(a)ntā āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] mümine Bazak'ındır. Amin!

N: 11 (D. C. 1890 N: X (45)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾnsyz	1) Sansız

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Sansız'ındır.

N: 12 (C. D. 1890 N: XI (60)]

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭylṯ	1) ṭlīṯā[97]
2) whd hy	2) w-h(ā)dey
3) qḇrh	3) q(a)ḇr(ā)h
4) ṣlyḇ	4) Ṣlīḇā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Şliba'nındır.

N: 13 (D. C. 1890 N: XII (107)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܡܥܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ywšmd	1) Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar öğrenci] Yuşmid'indir.

N: 14 (D. C. 1890 N: XIII (110)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܝܘܚ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ywḥnn	1) Yoḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] çocuk Yohannan'ındır.

[97] Yazıcı muhtemelen harf yanlışı yapmıştır, yorumlu transliterasyonda kelime orijinal hali ile çevrilmiştir.

N: 15 (D. C. 1890 N: XIV (111)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

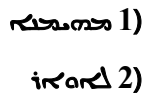

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mhymnʾ	1) mh(a)ymnā
2) lʾwʾr	2) Lawar

Türkçe Çevirisi: Mümin Lavar.

N: 16 (D. C. 1890 N: XV (126)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

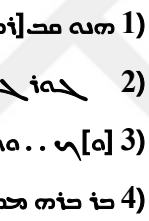

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲[rh]	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲[r(e)h]
2) gwrgys	2) G(i)w(a)rgīs
3) [w]k . . . wtʾ	3) [w]K . . . utā
4) br brh mhymntʾ	4) b(a)r br(e)h mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Givargis torunu mümine K…..uta (?)'nındır.

N: 17 (D. C. 1890 N: XVI (132)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

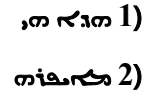

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy	1) h(ā)dey
2) mʾyfrh	2) Māʾifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] Maifreh'nindir.

N: 18 (D. C. 1890 N: XVII (132,a)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy	1) h(ā)dey
2) ʾlšbʿ ṭlyṯʾ	2) El(i)šba ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] genç kız Elizabet'indir.

N: 19 (D. C. 1890 N: XVIII (156)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) pwlws br pṣy	2) P(a)wlos b(a)r P(a)ṣe
3) qšʾ sʾgwn	3) q(a)š(š)ā Sagun

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Pase-Sagun'un oğlu papaz Pavlos'undur.

N: 20 (D. C. 1890 N: XIX (164).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

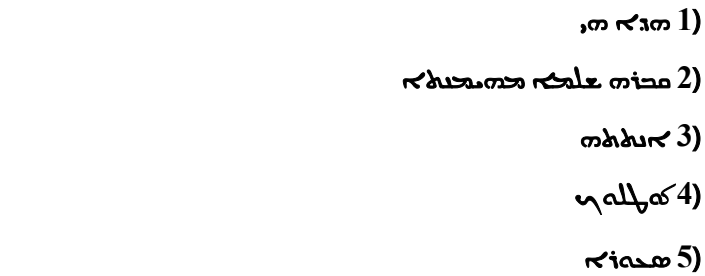

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdʾ hy	1) h(ā)dey
2) qḇrh šlmʾ mhymntʾ	2) q(a)ḇr(ā)h Š(a)l(a)mā mh(a)ym(a)ntā
3) ʾntth	3) antt(ā)h
4) kwṭlwk	4) Kuṭluk
5) sʿwrʾ	5) s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise ziyaretçisi Şalama'nın mümine eşi (karısı) Kutluk'undur.

N: 21 (D. C. 1890 N: XX (178).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾwšʿnʾ sbr	1) Ušʿ(a)nā S(a)(b)b(a)r

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Uşana-Sabbar'ındır.

N: 22 (D. C. 1890 N: XXI (199).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡁𐡓𐡔𐡁𐡀 𐡌𐡅𐡌𐡉𐡍𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bršbʾ mwmynʾ	1) B(a)rš(a)b(b)ā mümine[98]

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] mümine Barşabba'nındır

N: 23 (D. C. 1890 N: XXIII (B).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡋𐡊𐡎𐡍𐡃𐡓𐡅𐡎

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾlksndrws	1) Al(e)ks(a)ndros

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar çocuk] Aleksandros'undur.

N: 24 (D. C. 1890 N: XXIV[1]).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡊𐡌𐡅𐡌𐡔

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwmwš	1) Kumuš

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Kumuş'undur.

[98] Yazıtların genelinde mümine için "mhymnā" sözcüğü kullanılıyorken bu yazıtta Türkçe olarak "mümine" kelimesi kullanılmıştır.

N: 25 (D. C. 1890 N: XXV)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾymngw	1) Aym(e)ngü

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Aymengü'nündür.

N: 26 (D. C. 1890 N: XXVI)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

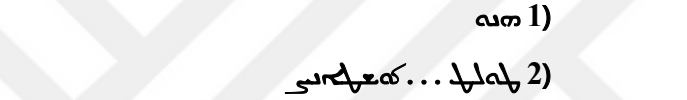

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) ṭwlṭ . . . qwšṭʾnṣ	2) Ṭulṭ . . . Quštānṣ

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar] Tult . . . Quştanç'ındır.

N: 27 (D. C. 1890 N: XL)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

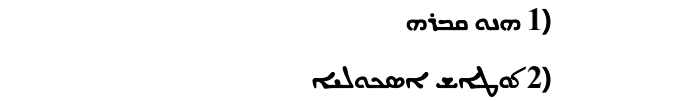

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
2) qwṭʾš ʾskwlyʾ	2) Quṭaš iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Kutaş'ındır.

N: 28 (D. C. 1897 N: 225)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

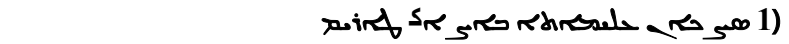

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) syṣkʾn ʿlymṯʾʾ bʾṣʾk ṭʾrym	1) s(ı)ṣkān ʿl(a)ymṯā Baṣak Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: Sıçkan [yılında.] Küçük kız Bazak Tarim.

N: 29 (D. C. 1897 N: 226)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿwqbrʾ ʾskwlyʾ dwyd	1) ʿūq(a)brā iskol(ā)yā D(a)wid

Türkçe Çevirisi: Fare [yılında.] Öğrenci David.

N: 30 (D. C. 1897 N: 227)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bršbʾ mpšqnʾ - nsṭwrys	1) B(a)rš(a)b(b)ā mp(a)šq(ā)nā-N(e)ṣtoris

Türkçe Çevirisi: [Sığır, Türk takvimine göre ud yılında. Bu mezar] başrahip Barşabba'nın oğlu mümin Nestoris'indir.

N: 31 (D. C. 1897 N: 228)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܣܥ̈ܝ̈ܐ ܟܠܗ ܡ̈ܝ̈ܬ ܐ̈ܡ ܟ̈ܝ̈ܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) nmrʾ hnw qḇrh ṭlyʾ gwrgys	1) n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ṭ(a)lyā G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Kaplan [yılında.] Bu mezar çocuk Givargis'indir.

N: 32 (D. C. 1897 N: 229)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܛܠ̈ܝ̈ܬ̱ܐ ܟ̈ܠ̈ܝ̈ܠ̈ܐ ܡ̈ܝ̈ܬ ܐ̈ܡ ܟ̈ܝ̈ܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) nmrʾ hnw qḇrh ṭlyṯʾ dwlṭ	1)n(i)mrā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā D(a)ul(e)ṭ

Türkçe Çevirisi: Kaplan [yılında.] Bu mezar genç kız Daulet'indir.

N: 33 (D. C. 1897 N: 230)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡ̈ܝ̈ܬ ܐ̈ܡ ܟ̈ܠ̈ܗ̈ܝ̈ܢ

2) ܡ̈ܝ̈ ܟ̈ܫ̈ܘ̈ܫ̈ܒ̈ܐ ܒ̈ܪ̈ܗ̈

3) ܡ̈ܗ̈ ܝ̈ ܡ̈ܗ̈ܫ̈ܡ̈ܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtlyʾ hnw qḇrh	1) atl(ā)yā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) yšwʿ ryšḥwbʾ brh	2) İšoʿ rišḥubā br(a)h
3) mhymnʾ ṣwmʾ	3) mh(a)ymnā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Bu mezar refah yöneticisi (yoksulların babası veya köprü amiri) İšoʿ'nın oğlu mümin Savma'nındır.

Bu yazıtın N: 17 (D. C. 1897 N: 9)'de 1575 (1264) yılında ölen İšoʿ isimli kişiyle bir bağlantısı bulunmaktadır, zira yıllar sonra İšoʿ isimli kişiye yazılan kalıp cümleler oğlunun mezar taşında da tekrarlanmıştır (Cwhwolson, 1897, 42).

N: 34 (D. C. 1897 N: 231)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

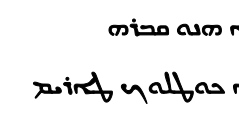

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtlyʾ hnw qḇrh	1) atl(ā)yā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) ṭlyṯʾ kwṭlwk ṭʾrym	2) ṭlīṯā Kuṭluk Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Bu mezar genç kız Kutluk Tarim'indir.

N: 35 (D. C. 1897 N: 232-233[1])]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾtlyʾ	1) atl(ā)yā
2) ṭlyʾ ʾrslʾn	2) ṭ(a)lyā Arslān

Türkçe Çevirisi: Ejderha [yılında.] Erkek çocuk Arslan.

N: 36 (D. C. 1897 N: 234)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

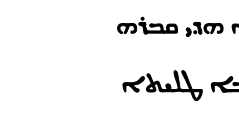

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾ hdy qḇrh	1) ḥ(i)wyā h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h
2) ṣlybʾ ṭlyṯʾ	2) Ṣlibā ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar küçük kız Şliba'nındır.

N: 37 (D. C. 1897 N: 235)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡇𐡩𐡢 𐡅𐡓 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡒𐡁𐡓 𐡔𐡊𐡅𐡋𐡩𐡊 𐡒𐡅𐡊𐡃𐡊

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾ hnw qḇrh	1) ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ʾskwlyʾ ṭwkdwk pwkʾ	2) iskol(ā)yā Ṭukduk Pukā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar öğrenci Tukduk Puka'nındır.

N: 38 (D. C. 1897 N: 236)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡇𐡩𐡢 𐡅𐡓 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡒𐡓𐡊𐡅𐡎 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾ hnw qḇrh	1) ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) mrkws mhymnʾ	2) M(a)rkos mh(ā)ymnā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar mümin Markos'undur.

N: 39 (D. C. 1897 N: 237)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡇𐡩𐡢 𐡅𐡓 𐡒𐡁𐡓

2) 𐎀𐎎𐎍𐎗 𐎎𐎍𐎀𐎀𐎎𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾ hnw qḇrh	1) ḥ(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ʾskwlyʾ ṣwmʾ	2) iskol(ā)yā Ṣ(a)wmā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar öğrenci Savma'nındır.

N: 40 (D. C. 1897 N: 238)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎍𐎀𐎗𐎒𐎀𐎌 𐎀𐎎𐎍𐎗

2) 𐎌𐎀𐎗 𐎍𐎒𐎒 𐎌𐎀𐎗𐎀 𐎌𐎀

3) 𐎀𐎒𐎍𐎗 𐎍𐎒𐎍𐎀𐎀𐎎𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾtwrkʾyṯ yylʾn	1) ḥ(i)wyā Ṭūrkāʾīṯ yılan
2) hnw qḇrh kwzʾ brh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h Kuzā br(a)h
3) ʾskwlyʾ ṭwkwz	3) iskol(ā)yā Ṭukuz

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre **y**ılan [yılında.] Bu mezar Kuza'nın oğlu öğrenci Tukuz'undur.

N: 41 (D. C. 1897 N: 239)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎍𐎀𐎗𐎒𐎀𐎌 𐎀𐎎𐎍 . 𐎅 . 𐎍𐎀𐎀𐎎𐎍

2) 𐎍𐎌𐎀 𐎀𐎒𐎍𐎗 𐎌𐎀𐎗𐎀 𐎍𐎌𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥwyʾ . w . kʾyṯ yylʾn	1) ḥ(i)wyā (Ṭ)ū(r)kāʾīṯ yılan
2) hwʾ qḇrh ṭwz ʾḥln	2) hwā q(a)ḇr(e)h Ṭūz Aḥl(a)n

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre **y**ılan [yılında.] Bu mezar mümin Tuz Ahlan'ındır.

N: 42 (D. C. 1897 N: 240)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤉𐤋𐤃

2) 𐤀𐤋𐤍 𐤁𐤍 𐤀𐤋𐤉

3) 𐤌𐤇𐤆𐤒 𐤌 𐤄𐤃𐤄

4) 𐤌𐤓𐤉𐤌 𐤀𐤅𐤉 (𐤀𐤔𐤀?)

5) 𐤌𐤄𐤌𐤍𐤁𐤓𐤕

6) 𐤃𐤌𐤍𐤔𐤅𐤓

7) 𐤊𐤅𐤔𐤄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾwldy	1) öl(d)i
2) ʾylʾn ʾyly ʾwyzʾ	2) īl(ā)n y(ı)lı özü(t)ʾ
3) dhdʾ qḇrh	3) d-h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) mrym ʾwyʾ (ʾšʾ?)	4) M(a)ry(a)m Aw(ī)yā
5) mḥmnbrṯh	5) mh(a)(y)m(a)n(t)(ā) b(a)rṯ(e)h
6) dmnṣwr	6) d-M(a)nṣur
7) kwṣh	7) Kuṣ(a)h

Türkçe Çevirisi: Türk takvimine göre **i**lan yılında öldü. Bu mezar Mansur Kuzah'ın kızı mümine Meryem Aviya'nındır.

N: 43 (D. C. 1897 N: 240,1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤔𐤏𐤋𐤁 𐤌𐤇𐤆𐤒 𐤄𐤍𐤅 𐤄𐤅𐤉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hwyʾ hnw qḇrh lyšbʾ	1) h(i)wyā h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h (E)lišbā

Türkçe Çevirisi: Yılan [yılında.] Bu mezar Elizabet'indir.

N: 44 (D. C. 1897 N: 241)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2) 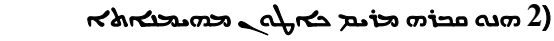

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) swsyʾ	1) susyā
2) hnw qb̲rh mrym k̲ʾṭwn mhymnʾtʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h M(a)ry(a)m K̲(ā)ṭūn mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: At [yılında.] Bu mezar mümine Meryem Katun'undur.

N: 45 (D. C. 1897 N: 242)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ
2) swsyʾ	2) susyā
3) hnw qb̲rh	3) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
4) ʾywqwk	4) Ayuquk
5) ryšʿdtʾ	5) rišʿedtā

Türkçe Çevirisi: At senesinde. Bu mezar kilise lideri Ayukuk'undur.

N: 46 (W. K. 2000 N: 38 (Abb. 68)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎲𐎰𐎽

2) 𐎲𐎰𐎼[𐎴] [𐎼𐎹]𐎼 𐎼𐎼

3) 𐎲𐎼𐎰 𐎲𐎽𐎽

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šnṯ ḥwyʾ	1) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
2) hnw qḇ[rh] [k]wṭlwg	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇ[r(ā)h] [K]uṭlug
3) ʾšʾ ṭlytʾ	3) Ašā ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Yılan yılında. Bu mezar kız çocuk Kutlug Aşa'nındır.

N: 47 (D. C. 1897 N: 244)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎲𐎹𐎼

2) 𐎲𐎽𐎽𐎰 𐎲𐎼𐎹𐎲𐎼 𐎼𐎰𐎼

3) 𐎲𐎲𐎼𐎲 𐎲𐎲𐎽𐎲

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿrbʾ	1) ʿ(i)rbā
2) hnw qḇrh bnymyn qšyšʾ	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h B(e)ny(a)min
3) ʿlymʾ mkykʾ	q(a)š(š)īšā
	3) ʿl(a)ymā m(a)kīḵā

Türkçe Çevirisi: Koyun [yılında.] Bu mezar genç mütevazı papaz Benyamin'indir.

N: 48 (D. C. 1897 N: 245)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎲𐎽𐎰

2) [𐎼𐎹𐎰] 𐎼𐎼 **2)**

3) 𐤌𐤉𐤌 𐤓𐤁𐤕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) qwpʾ	1) qopā
2) hnw [qb̲rh]	2) h(ā)n(ā)w [q(a)b̲r(ā)h]
3) ṭlyt̲ʾ mrym	3) ṭlīt̲ā M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Maymun [yılında.] Bu [mezar] kız çocuk Meryem'indir.

N: 49 (D. C. 1897 N: 246)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐤓𐤉𐤋

2) 𐤔𐤍𐤕

3) 𐤓𐤁𐤕 𐤓𐤉𐤇

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) trngl	1) t(a)rn(a)glā
2) hnw qb̲rh	2) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
3) ṭwngʾ ṭlyʾ	3) Ṭūngā ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Tavuk [yılında.] Bu mezar çocuk Tunga'nındır.

N: 50 (D. C. 1897 N: 247)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . . . . . 𐤏𐤁

2) 𐤓𐤉𐤋 𐤁𐤍

3) 𐤔𐤍

4) 𐤔𐤍𐤕

5) 𐤓𐤁𐤉[𐤊]

6) 𐤓𐤁𐤏𐤕[𐤔]𐤊

7) 𐤔𐤁𐤔𐤓

8) . . . . .

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ	1) b(a)šn(a)ṯ . . . . .
2) šnṯ trngl’	2) šn(a)ṯ t(a)rn(a)glā
3) hnw	3) h(ā)n(ā)w
4) qḇrh	4) q(a)ḇr(ā)h
5) [m]rt’	5) [M](ā)rtā
6) m[h]ymnt’	6) m[h](a)ym(a)ntā
7) ’ntthh	7) ant(a)h
8)	8) . . . . .

Türkçe Çevirisi: ….. senesi, tavuk yılında. Bu mezar Marta’nın eşi (karısı) mümine . . . . . ‘nındır.

N: 51 (D. C. 1897 N: 248)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡕𐡕𐡄 𐡆𐡆𐡆𐡓𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥzyr’ - ’yl ṭ’š	1) ḥzīrā - İl-Ṭaš

Türkçe Çevirisi: Domuz [yılında. Bu mezar çocuk] İl-Taş’ındır.

N: 52 (D. C. 1897 N: 249)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡓𐡆𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
kyz ’š’	Kız Ašā

Türkçe Çevirisi: [Domuz yılında. Bu mezar mümine] Kız Aşa’nındır.

N: 53 (D. C. 1897 N: 250)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡄𐡍𐡅

2) 𐡆𐡓𐡒𐡀 𐡆𐡌𐡒𐡅𐡓𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qḇrh hnw	1) q(a)ḇr(ā)h h(ā)n(ā)w
2) ṣʾrkʾ zmkwrʾ	2) Ṣarka Z(a)mkura

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Zarka Zamkura'nındır.

N: 54 (D. C. 1897 N: 251)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡓𐡀𐡄 𐡓𐡔𐡉𐡀 𐡕𐡅𐡍𐡂

2) 𐡌𐡈𐡕 𐡒𐡔𐡔𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwngʾ sʿwrʾ brh	1) Ṭūngā s(ā)ʿorā br(a)h
2) qšyšʾ mtyʾ	2) q(a)š(š)īšā M(a)(t)tyā

Türkçe Çevirisi: Kilise ziyaretçisi Tunga'nın oğlu papaz Mattaya.

N: 55 (D. C. 1897 N: 252)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡕𐡅𐡍𐡂 𐡓𐡔𐡉𐡀 𐡋[𐡀𐡓]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭwngʾ [ʾr]slʾn	1) Ṭūngā [Ar]slān

Türkçe Çevirisi: Tunga Arslan.

N: 56 (D. C. 1897 N: 253)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡎𐡊𐡅𐡋𐡉𐡀 𐡉𐡄𐡍𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʾskwlyʾ yḥnn	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h iskol(ā)yā Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 57 (D. C. 1897 N: 254)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡊𐡅𐡃𐡅𐡆

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymnʾ kwdwz	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h mh(a)ymnā Kūdūz

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Kuduz' undur.

N: 58 (D. C. 1897 N: 255)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀 𐡌𐡐𐡓𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymntʾ mʾyfrʾ	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h mh(a)ym(a)ntā Māʾifre

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Maifre'nindir.

N: 59 (D. C. 1897 N: 256)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʾskwlyʾ ṣʾrwk	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h iskol(ā)yā Ṣaruk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Zaruk'undur.

N: 60 (D. C. 1897 N: 257)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymntʾ ʾlšbʿ	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h mh(a)ym(a)ntā El(i)šbā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Elizabet'indir.

N: 61 (D. C. 1897 N: 258)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdʾ hy qḇrʾ bʾrk mngkw	1) h(ā)dey q(a)ḇrā Bar(e)k M(e)ngkü

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Barek Mengkü'nündür.

N: 62 (D. C. 1897 N: 259)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

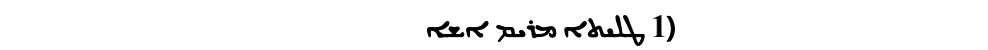

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭlyṯ ʾ mrym ʾšʾ	1) ṭlīṯā M(a)ry(a)m Ašā

Türkçe Çevirisi: Küçük kız Meryem Aşa.

N: 63 (D. C. 1897 N: 260)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡂𐡋𐡎𐡓𐡂𐡉𐡎 𐡎𐡊𐡅𐡋𐡉𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) gywrgys ʾskwlyʾ	1) Giw(a)rgīs iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Öğrenci Givargis.

N: 64 (D. C. 1897 N: 261)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡅𐡍 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕ʾ 𐡒𐡉𐡌𐡕ʾ ʾ𐡋𐡌ʾ𐡋𐡂𐡉[𐡕ʾ]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh mhymntʾ qymtʾ ʾlmʾlygy[tʾ]	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h mh(a)ym(a)ntā Qy(ā)mtā Almalıg(ā)y(ā)[tā]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Almalık'lı Qyamta'nındır.

N: 65 (D. C. 1897 N: 262)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡐𐡉𐡕𐡅𐡍 𐡒𐡋𐡕 𐡄𐡅𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ṭlyṯʾ pytywn	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā Pition

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Pition'undur.

N: 66 (D. C. 1897 N: 263)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡈𐡋𐡉𐡈𐡀 𐡈𐡓𐡉𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭlytl ṭʾš ṭrym	1) ṭlīṯ(ā) Ṭaš Ṭ(a)rīm

Türkçe Çevirisi: Küçük kız Taş Tarim.

Yazıcı, küçük kız kelimesini hatalı yazmıştır, doğrusu 𐡈𐡋𐡉𐡈𐡀 (ṭlīṯā) şeklinde olacaktır (Chwolson, 1897, 47).

N: 67 (D. C. 1897 N: 264)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡒𐡌𐡈𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qymtʾ	1) Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: Qyamta.

N: 68 (D. C. 1897 N: 265)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡈𐡋𐡉𐡀 𐡔𐡋𐡉𐡏

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ṭlyʾ šlyʿʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ṭ(a)lyā Šliʿā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Şliʿa'nındır.

N: 69 (D. C. 1897 N: 266-267)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymnʾ ywšmyd	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h mh(a)ymnā Yušmid

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yuşmid'indir.

N: 70 (D. C. 1897 N: 268)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymnʾ mwgwlyʾ ṭʾṭʾ	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h mh(a)ymnā Mogolyā Ṭaṭā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Moğol Tata'nındır.

N: 71 (D. C. 1897 N: 269)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) br srgys yšwʿ	1) b(a)r S(a)rgīs Išoʿ

Türkçe Çevirisi: Išoʿ'nın oğlu Sargis.

N: 72 (D. C. 1897 N: 270)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢ ܥܒܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) srgys	1) S(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar çocuk] Sargis'indir.

N: 73 (W. K. 2000 N: 4 (Abb. 34)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܢܬ ܬܠܝ . . (؟ . . . ܐܠܦ)

. . . . 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾtr. . (ʾlp . . . ?)	1) b(a)šn(a)ṯ 16?. . (āl(a)p . . . ?)
2) ….	2) ….

Türkçe Çevirisi: 16? senesinde ….

N: 74 (D. C. 1897 N: 272)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܦܛܪܘܣ ܣܟܘܠܝܐ ܐܚܐ ܗܢܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrʾ ʾskwlyʾ ptrws	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā iskol(ā)yā P(e)tros

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Petros'undur.

N: 75 (D. C. 1897 N: 273)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ ܢ ܘ ܩ ܒ ܪ ܗ ܣ ܒ ܪ ܐ ܡ ܛ ܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh sbrʾ mṭy	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h S(a)brā M(a)ṭ(a)y

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Sabra Matay'ındır.

N: 76 (D. C. 1897 N: 274)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐ ܪ ܟ ܝ ܕ ܩ ܢ ܩ ܪ ܙ ܥ ܠ ܝ ܡ ܐ ܣ ܒ ܪ ܐ ܩ ܒ ܪ ܗ ܘ . . . . .

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) lʿzr ʾrqdyqwn brh qšʾ ʿlymʾ rgygʾ	1) L(a)ʿz(a)r arq(i)diqon br(a)h q(a)š(š)ā ʿl(a)ymā rgīgā . . . . .

Türkçe Çevirisi: Başdiyakon Laʿzar'ın oğlu sevimli genç papaz . . . .

N: 77 (D. C. 1897 N: 275)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܩ ܫ ܐ ,ܟ ܘ ܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾkwy qšʾ	1) Akuy q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: Papaz Akuy.

N: 78 (D. C. 1897 N: 276)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡏𐡃𐡔𐡅𐡏 𐡁𐡓 𐡀𐡅𐡔𐡏𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿkdyšwʿ br ʾwšʿnʾ	1) ʿ(O)kdišoʿ b(a)r Ošʿ(a)nā

Türkçe Çevirisi: Oşʿana'nın oğlu Okdişoʿ.

N: 79 (D. C. 1897 N: 277)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡄𐡃𐡅𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mhymnʾ ḥdwtʾ	1) mh(a)ymnā Ḥ(e)dūtā

Türkçe Çevirisi: Mümin Heduta.

N: 80 (D. C. 1897 N: 278)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡄𐡃𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mhymnʾ ḥdtʾ	1) mh(a)ymnā Ḥ(a)d(i)tā

Türkçe Çevirisi: Mümin Hadita.

N: 81 (D. C. 1897 N: 279)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌𐡋𐡀 𐡊𐡋𐡄𐡀𐡓 𐡌𐡄𐡉𐡍𐡀,𐡓𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdy qbrh ʾskwlyʾ yltʾ	1) h(ā)d(e)y q(a)br(e)h iskol(ā)yā Y(a)ltā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yalta'nındır.

N: 82 (D. C. 1897 N: 280)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒܪܗ ܟܘܬܘܟ ܡܓܢܘ ܛܠܝ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲rh kwṭwk mgnw ṭlyʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h Kuṭuk M(e)gnü ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Kutuk Megnü'nündür.

N: 83 (D. C. 1897 N: 281)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [ܗܢܘ ܩܒ̲]ܪܗ ܡܗܝܡܢ ܒܡ ܐܫ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) [hnw qb̲]rh mhymnʾ bm ʾšʾ	1)[h(ā)n(ā)w q(a)b̲]r(e)h mh(a)ymnā B(e)m Ašā

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] mümin Bem Aşa'nındır.

N: 84 (D. C. 1897 N: 282)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܓܝܘܪܓܝܣ ܥܠܝܡܐ ܡܓܢܘ ܗܢܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲rh ʿlymʾ gywrgys	1)h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h ʿl(a)ymā Giw(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Givargis'indir.

N: 85 (D. C. 1897 N: 283)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) [brh] ʾskwlyʾ dnḥʾ myglk ṭʾmwr	1)[br(a)h] iskol(ā)yā D(i)nḥā Migl(a)k Ṭemür

Türkçe Çevirisi: Öğrenci Dinha'nın oğlu Miglak Temür.

N: 86 (D. C. 1897 N: 284)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʿlymʾ ywšmd	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ʿl(a)ymā Yušm(i)d

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Yuşmid'indir.

N: 87 (D. C. 1897 N: 285)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwṭlwk ṭrym	1) Kuṭluk Ṭ(e)rīm

Türkçe Çevirisi: [Küçük kız] Kutluk Terim.

N: 88 (D. C. 1897 N: 286)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ṭlyṯ̱ ʾ kwṭlwk ṭrym	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯ̱ā Kuṭluk Ṭ(e)rīm

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Kutluk Terim'indir.

N: 89 (D. C. 1897 N: 287)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʾskwlyʾ srgys	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h iskol(ā)yā S(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Sargis'indir.

N: 90 (D. C. 1897 N: 288)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ṭlyṯ̱ ʾ mʾyfrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯ̱ā Māʾifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Maifreh'nindir.

N: 91 (D. C. 1897 N: 289)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡐𐡔𐡀𐡊

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymnʾ pʾṣʾk	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h mh(a)ymnā Başak

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 92 (D. C. 1897 N: 290)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡈𐡋𐡉𐡀 𐡃𐡍𐡄ʾ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ṭlyʾ dnḥʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ṭ(a)lyā D(i)nḥa

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Dinha'nındır.

N: 93 (D. C. 1897 N: 291)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡃𐡉 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡈𐡋𐡉𐡕𐡀 𐡌𐡓𐡉𐡌 𐡔ʾ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdy qḇrh ṭlyṯʾ mrym ʾšʾ	1) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā M(a)ry(a)m Ašā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Meryem Aşa'nındır.

N: 94 (D. C. 1897 N: 292)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) whdʾy qḇrh ṭlyṯʾ mrym ʾšʾ	1) w-h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā M(a)ry(a)m Ašā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Meryem Aşa'nındır.

N: 95 (D. C. 1897 N: 293)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) whdʾy hy qḇrh ṭlyṯʾ mrym ʾšʾ	1) w-h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā M(a)ry(a)m Ašā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Meryem Aşa'nındır.

N: 96 (D. C. 1897 N: 294)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ṭlyṯʾ qymtʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h ṭlīṯā Qy(ā)mtā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Qyamta'nındır.

N: 97 (D. C. 1897 N: 295)

Bu yazıt eksiktir, buna bağlı olarak çevirisi yapılamamıştır (Chwolson, 1897, 49).

N:98 (D. C. 1897 N: 296)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ

2) ܩܒܪܗ

3) ܫܠܝܚܐ

4) ܛܠܝܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) qḇrh	2) q(a)ḇr(e)h
3) šlyḥʾ	3) Šliḥā
4) ṭlyʾ	4) ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Şliha'nındır.

N: 99 (D. C. 1897 N: 297)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒܪܗ ܡܕܒܪܢ[ʾ] ܕʿܕܬʾ ܩܘܪܝܩܘܣ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mdbrn[ʾ] dʿdtʾ qwryqws	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h md(a)br(ā)n[ā] ʿ(e)dtā Qury(a)qos

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise yöneticisi Quryakos'undur.

N: 100 (D. C. 1897 N: 298)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡏𐡋𐡌𐡀 𐡉𐡔𐡄𐡒

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʿlymʾ ʾysḥq	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ʿl(a)ymā İsḥ(a)q

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç İshak'ındır.

N: 101 (D. C. 1897 N: 299)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡃𐡉 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀 𐡊𐡅𐡔𐡉𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdhy qḇrh mhymntʾ kwṣyn	1) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(ā)h mh(a)ym(a)ntā Kuṣin

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Kuzin' indir.

N: 102 (D. C. 1897 N: 300)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡎𐡊𐡅𐡋𐡉𐡀 𐡉𐡄𐡍𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh ʾskwlyʾ yḥnn	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h iskol(ā)yā Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Yohannan'ındır.

N: 103 (D. C. 1897 N: 301)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤌𐤉𐤌𐤍𐤕𐤀 𐤏𐤁𐤓𐤄 𐤒𐤁𐤓 𐤄𐤅 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh mhymntʾ mʾyfrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h mh(a)ym(a)ntā Māʾifr(e)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Maifreh'nindir.

N: 104 (D. C. 1897 N: 302)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤔𐤁𐤍𐤎 𐤕𐤋𐤉𐤕𐤀 𐤒𐤁𐤓𐤀 𐤄𐤅 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrʾ ṭlyṯʾ sbwnṣ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā ṭlīṯā S(e)bunṣ

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Sebunz'undur.

N: 105 (D. C. 1897 N: 303)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤔𐤅𐤎𐤐𐤍𐤎 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾstpnws	1) Esṭ(e)p(h)(a)nus

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar genç rahip] Estephanus'undur.

N: 106 (D. C. 1897 N: 304)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐤒𐤁𐤓 𐤌𐤉𐤌𐤍𐤕𐤀 𐤄𐤅 1)

2) ܕ ܒܪ ܕܢܗ ܡܗܝܡܢ

3) ܠܝܡܐ

4) ܪܓܝܓ

5) ܘ ܫܡܚ ܩܘܫܛܘܟ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh dbršbʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h d-B(a)rš(a)b(b)ā
2) br dnḥʾ mhymnʾ	2) b(a)r D(i)nḥā mh(a)ymnā
3) ʿlymʾ	3) ʿl(a)ymā
4) rgygʾ	4) rgīgā
5) wṣmḥʾ kwšṭwk	5) w-Ṣ(e)mḥā Kušṭuk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Dinha ve Zemha Kuştuk'un oğlu sevimli genç Barşabba'nındır.

N: 107 (D. C. 1897 N: 305)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܝܬ ܐܡ

2) ܡܝܬ ܒܡܝܬܪ ܟܝܐܗ

3) ܡܪܝܡ ܡܠܟܝܥܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) sʿwrʾ ʾḇrhm brh	2) s(ā)ʿorā Aḇr(ā)h(ā)m br(a)h
3) mhymnʾ mylkyšwʿ	3) mh(a)ymnā Milkišoʿ

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise ziyaretçisi Abraham'ın oğlu mümin Milkišoʿ'nundur.

Yazıtta geçen ܡܠܟܝܥܘ **(**Milkišoʿ) isminin Süryaniler arasında varlığı hakkında net bilgi vermek zordur fakat İšoʿ kelimesinden dönme olabilme ihtimali vardır (Chwolson, 1897, 49).

N: 108 (D. C. 1897 N: 306)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓 𐡃𐡋𐡈𐡔 (𐡃𐡍𐡈𐡔)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrʾ dlṭʾš (dnṭʾš)	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā D(e)lṭaš (D(e)nṭaš)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Deltaş (veya Dentaş)'ındır.

N: 109 (D. C. 1897 N: 307)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡁𐡓 𐡁𐡓𐡄 𐡔𐡄𐡌𐡋𐡉𐡒

3) 𐡂𐡅𐡅𐡓𐡂𐡉𐡔 𐡔𐡊𐡅𐡋𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
2) br brh šhmlyq	2) b(a)r br(a)h Š(a)h-M(e)liq
3) gywrgys ʾskwlyʾ	3) Giw(a)rgīs iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şah-Melik'in torunu öğrenci Givargis'indir.

N: 110 (D. C. 1897 N: 308)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡓𐡔𐡉 𐡏𐡌𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿlymʾ dnḥʾ	1) ʿl(a)ymā D(i)nḥa

Türkçe Çevirisi: Genç adam Dinha.

N: 111 (D. C. 1897 N: 309)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh gwrgys rb ḥylʾ	1)h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h G(i)w(a)rgīs r(a)b-ḥ(ā)ylā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar komutan Givargis'indir.

N: 112 (D. C. 1897 N: 310)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

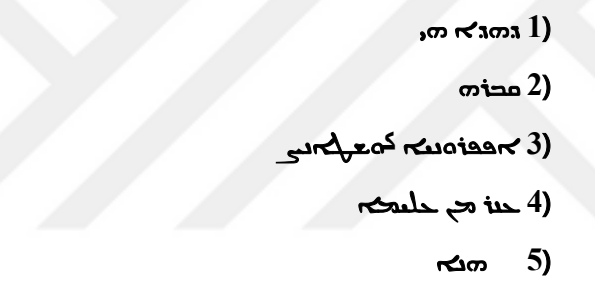

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) dhdʾ hy	1) d-h(ā)dey
2) qḇrh	2) q(a)ḇr(e)h
3) ʾpprwnyʾ qwštʾnṣ	3) E(u)ppproniā Quštānṣ
4) ʿnr mn ʿlymʾ	4) ʿ(ā)n(e)r m(a)n ʿl(a)ymā
5) hnʾ	5) h(a)nā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Euppronia Quştanç'ındır. O bu dünyadan göçüp gitti.

N: 113 (D. C. 1897 N: 311)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲rh ṭlyt̲ʾ nyšrʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h ṭlīt̲ā Nišrā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar küçük kız Nişra'nındır.

N: 114 (D. C. 1897 N: 312)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡊𐡅𐡆𐡅𐡓 𐡒𐡕𐡅𐡍 𐡒𐡅𐡔𐡈𐡍𐡔

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲rh	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h
2) kwzwʾr k̲ʾṭwn qwšṭʾnṣ	2) Kuzwar K̲(ā)ṭūn Quštānṣ

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Kuzvar Katun Quştanç'ındır.

N: 115 (D. C. 1897 N: 313)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

. . . . . 1)

2) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡀 𐡄𐡒𐡓𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1)	1) . . . . .
2) hnw qb̲rh mhymnʾ ʾyšʿyʾ	2)h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h mh(a)ymnā Išʿ(a)yā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin İşʿaya'nındır.

N: 116 (D. C. 1897 N: 314)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡒𐡓𐡄 𐡅𐡌 𐡄𐡍𐡅

𐡄𐡃𐡉 𐡓𐡁𐡄 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy qḇrh	1) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
2) ṭwrʾ kylnʾp	2) Ṭurā Kilnap

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Tura Kilnap'ındır.

N: 117 (D. C. 1897 N: 315)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡓𐡁𐡄 𐡒𐡁𐡓 𐡄𐡕𐡉𐡍 𐡅𐡄 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ṭlyʾ ʾnṭwn	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ṭ(a)lyā Anṭun

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Antun (Antonius)'undur.

N: 118 (D. C. 1897 N: 316)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡓𐡁𐡄 𐡒𐡁𐡓 𐡄𐡕𐡉𐡍 𐡅𐡄 (𐡊𐡋𐡓) 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ṭlyʾ ʾlq (ʾlkʾ)	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ṭ(a)lyā Al(e)q (Alkā)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar çocuk Alek (veya Alka)'indir.

N: 119 (D. C. 1897 N: 317)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡓𐡔𐡅 𐡅𐡅𐡓𐡋𐡉𐡓 𐡄𐡕𐡉𐡍 𐡅𐡄 1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh ʾnplʾwws qšʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h ʾnplʾwws q(a)š(š)ā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz ʾnplʾwws ‘nındır.

Bu yazıtta geçen ismin okunması konusunda tereddütler vardır. İsimdeki ﻝ harfi ﻟ olarak, ﻫ harfi de ﻪ şeklinde yazılmış olabilir, bu sebeplerden dolayı özel isim çevrilememiştir (Chwolson, 1897, 52).

N: 120 (D. C. 1897 N: 318)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mrkws	1) M(a)rkos

Türkçe Çevirisi: Markos.

N: 121 (D. C. 1897 N: 319)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

. . . . . 3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hdʾ hy qḇrʾ	1) h(ā)dey q(a)ḇrā
2) ywlyṭʾ brth	2) Yuliṭā b(a)rt(ā)h
3)	3) . . . . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar . . . . . ‘nın kızı Yulita’nındır.

N: 122 (D. C. 1897 N: 320)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʾ . gšʾ	1) ʾ . gšā

Türkçe Çevirisi: A(?)gšā

N: 123 (D. C. 1897 N: 321)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bʾmq	1) Bam(e)q

Türkçe Çevirisi: Bamek.

N: 124 (D. C. 1897 N: 322)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh mhymnʾ yḥnn	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h m(a)hymnā Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yohannan'ındır.

N: 125 (Ç. C. 2011 S: 404)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hn qḇrh	1) h(ā)n(ā)(w) q(a)ḇr(e)h
2) dlṭgnb sʿwrʾ	2) D(o)lṭ(a)gn(o)b (?) s(ā)ʿorā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise bekçişi Doltagnob (?)'undur.

Mezar taşında geçen özel ismin deşifre edilmesi zor olmakla birlikte yazıt ilk defa Bernştam tarafından yayımlanmıştır (1948, 113).

N: 126 (D. C. 1897 N: 324)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) . . . . . ʾrkdyqwn ʾntth	2) . . . . . ark(i)diqon antt(e)h
3) mrym mhymntʾ	3) M(a)ry(a)m mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar başdiyakon . . . . . 'nın eşi (karısı) mümine Meryem'indir.

N: 127 (D. C. 1897 N: 326)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1)kwṭwk zwyš	1) Kuṭuk Zöš

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar genç kız] Kutuk Zöş'ündür.

N: 128 (D. C. 1897 N: 327)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡈𐡊𐡉𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭkyn	1) Ṭ(e)kīn

Türkçe Çevirisi: [Türkçe tabışkan yılında.] Çocuk Tekin.

N: 129 (D. C. 1897 N: 328)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) [𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓]

2) 𐡉𐡋𐡃𐡀 𐡈𐡋𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) [hnw qḇrh]	1) [h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h]
2) yldʾ ṭlyʾ	2) Y(a)ldā ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] çocuk Yalda'nındır.

N: 130 (Ç. C. 2011 S: 100)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡍𐡈 𐡀𐡋𐡐

2) 𐡄𐡃𐡉𐡅, 𐡄𐡃𐡄

3) 𐡐𐡔𐡀𐡊 ؟

4) 𐡒𐡁𐡓𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) hdhy qḇrh	2) h(ā)d(e)y q(a)ḇr(e)h
3) pʾṣʾk	3) Başak

4) mhymnʾ	4) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bin senesinde. Bu mezar mümin Bazak'ındır.

N: 131 (Ç. C. 2011 S: 102)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

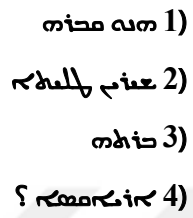

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(ā)h
2) šyryn ṭlyt̲ʾ	2) Širin ṭlīt̲ā
3) brt̲h	3) b(a)rt̲(e)h
4) ʾryʾqsʾ	4) Aryaq(u)sā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Aryakusa'nın kızı Şirin'indir.

N: 132 (Ç. C. 2011 S: 104)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

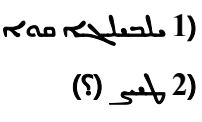

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ylbylgʾ qwʾ	1) İlbilge hwā (?)
2) ṭyṣ (?)	2) ṭyṣ (?)

Türkçe Çevirisi: İlbilge.[99]

[99] Mezar taşına yazılan kelimeler çok sınırlıdır, bu sebeple anlamlı bir çeviri yapılamamaktadır.

N: 133 (Ç. C. 2011 S: 106)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡐𐡅𐡊𐡀 𐡓𐡅𐡑

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ṭwrʾ pwkʾ	2) ṭ(ā)wrā Pukā

Türkçe Çevirisi: Sığır [yılında.] Bu mezar Puka'nındır.

N: 134 (Ç. C. 2011 S: 108)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . . . 𐡄 . . .

2) 𐡋𐡌𐡈𐡀 . . . .

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) . . . h . . .	1) . . . h . . .
2) . . . . lmtʾ	2) . . . . lmtā

Türkçe Çevirisi: Yazıttaki kelimeler net okunamadığı için çevrilememiştir.

N: 135 (Ç. C. 2011 S: 110)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡍𐡈 𐡓𐡕𐡍𐡂𐡋

2) 𐡄𐡒𐡁 ,𐡄𐡅𐡓𐡄

3) 𐡓𐡂𐡋𐡀 𐡓𐡅𐡒𐡁𐡄𐡃 𐡑𐡅𐡒𐡄

4) 𐡄 . . . . . (؟)𐡓𐡃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ trnglʾ	1) b(a)šn(a)ṯ t(a)rn(a)glā
2) hdʾhy qḇrh	2) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h

3) pbrqym mhymntʾ ʿlymʾ	3) P(a)br(a)q(ı)m mh(a)ym(a)ntā ʿl(a)ymā
4) h . . . . . tʾ (?)	4) h . . . . . tʾ (?)

Türkçe Çevirisi: Tavuk senesinde. Bu mezar genç mümine Pabraqım'ındır.

N: 136 (Ç. C. 2011 S: 114)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

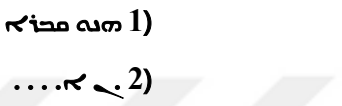

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hnw qḇrʾ

2) .n ʾ. . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā

2) .n ʾ. . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar …….'nındır.

N: 137 (Ç. C. 2011 S: 126)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

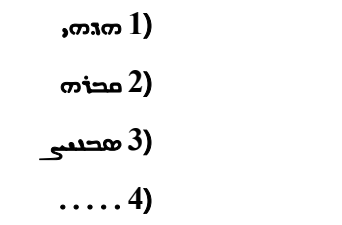

Yorumsuz Yazı Çevirimi

1) hdhy

2) qḇrh

3) sbyṣ

4) . . . . .

Yorumlu Yazı Çevirimi

1) h(ā)dey

2) q(a)ḇr(ā)h

3) S(a)biṣ

4) . . . . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Sabiz'indir.

N: 138 (Ç. C. 2011 S: 128)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡍𐡕 𐡇𐡅𐡉

2) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 (?)

3) 𐡀𐡔𐡀 𐡈𐡋𐡉𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) šnṯ ḥwyʾ	1) šn(a)ṯ ḥ(i)wyā
2) hnw qḇrh (?)	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h (?)
3) ʾšʾ ṭʾlyṯʾ	3) Aša ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Yılan yılında. Bu mezar kız çocuk Aşa'nındır.

N: 139 (Ç. C. 2011 S: 140)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡌𐡉𐡂𐡋𐡉𐡂 𐡊𐡈𐡊𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) myglyg kṭkʾ	2) Miglig K(a)ṭkā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Miglig Katka'nındır.

N: 140 (Ç. C. 2011 S: 146)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡓𐡋𐡇𐡇𐡓 ,𐡌𐡓𐡌

3) 𐡇𐡓𐡊

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) hdhy ʾskwlyʾ	2) h(ā)dey iskol(ā)yā
3) myky	3) Miki

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Miki'nindir.

N: 141 (Ç. C. 2011 S: 426)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 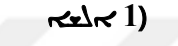

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlšʾ	1) Alšā
2) ṭlyʾ	2) ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Alşa.

N: 142 (Ç. C. 2011 S: 434)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) qlpyʾ	2) q(a)lp(i)yā
3) qšyšʾ (?)	3) q(a)š(š)īšā (?)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Qalpiya'nındır.

N: 143 (Ç. C. 2011 S: 400)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡔𐡓𐡉𐡍 𐡏𐡉𐡌𐡕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) šryn ʿlymṯ	2) Š(i)rin ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Şirin'indir.

N: 144 (Ç. C. 2011 S: 303)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡃𐡉 ,𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡀𐡋𐡔𐡁 𐡀𐡋𐡕𐡉𐡕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdʾhy qḇrh	1) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
2) ʾlšbʾ ṭlyṯʾ	2) El(i)šbā ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kız çocuk Elizabet'indir.

N: 145 (Ç. C. 2011 S: 329)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡃𐡉 ,𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡐𐡔𐡊 𐡒𐡁

3) 𐡒𐡁𐡓𐡄𐡌𐡕

4) 𐡁𐡓𐡒

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hdʾhy qḇrh	1) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
2) pʾṣʾk	2) Başak

3) mhymntʾ	3) mh(a)ym(a)ntā
4) amyn	4) āmīn

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Bazak'ındır. Amin.

N: 146 (Ç. C. 2011 S: 365)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܚܢ ܗܡ

2) ܟܪܒܡܗ ܒܪ̈ܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
2) yḥnn mhymnʾ	2) Y(o)ḥ(a)n(n)(ā)n mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yohannan'ındır.

N: 147 (W. K. 2000 N: 16 (Abb. 46); Ç. C. 2011 S: 209)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܟܚܢ

2) ܒܝܢܐܟ

3) ܠܝܡ ܥܠ ܟܠܡ

4) ,ܐܪ̈ܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qb̲rh	1) q(a)b̲r(ā)h
2) bynʾrʾk	2) Bınarak
3) ʿlymt̲ʾ yyly ylʾn	3) ʿl(a)ymt̲ā yılı y(ı)lan
4) ʾrdy	4) erdī

Türkçe Çevirisi: Mezar, genç kız Bınarak'ındır. Yılı yılan idi.

N: 148 (W. K. 2000 N: 3 (Abb. 33)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡕

2) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) tʾ	1) ta
2) mhymntʾ	2) mh(a)ymn(ā)tā

Türkçe Çevirisi: Mümine ta (?)

N: 149 (W. K. 2000 N: 26 (Abb. 56)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍

2) 𐡒𐡁𐡓

3) 𐡌𐡍𐡂𐡂

4) 𐡒𐡈𐡒𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) qḇrh	2) q(a)ḇr(e)h
3) mngyg	3) M(e)ngig
4) qṭkʾ	4) Q(u)ṭkā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Mengig Kutka'nındır.

N: 150 (W. K. 2000 N: 29 (Abb. 59)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡒𐡁𐡓 𐡄𐡍

2) 𐡓𐡇𐡄 𐡒𐡈𐡒𐡀 𐡀𐡋𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) slrw ʾṭkʾ wbwnn	2) Slru Aṭkā Wbwnn

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Slru Aṭka Wbwnn'nındır.[100]

2.1.1.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (Ç. C. 2011 S: 116)

YAZITIN GÖRSELİ

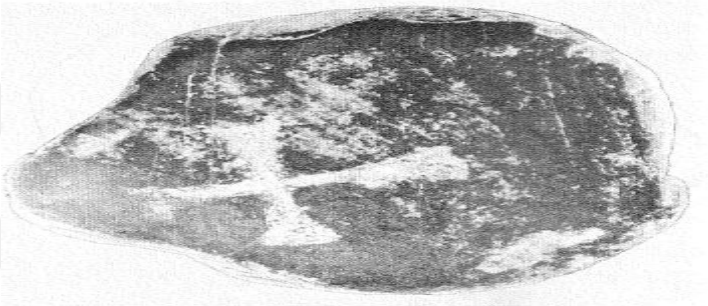

Görsel 1: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 115).

N: 2 (Ç. C. 2011 S: 118)

YAZITIN GÖRSELİ

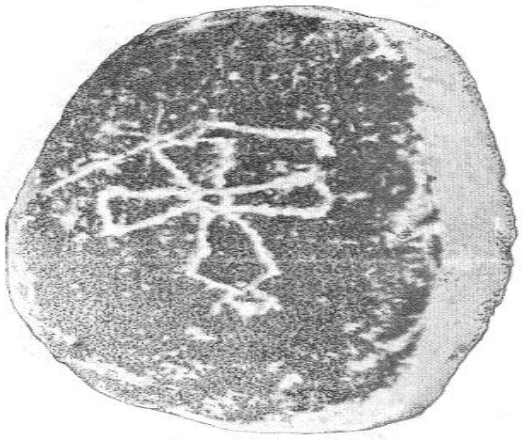

Görsel 2: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 119).

[100] Anlamlı bir isim çevirisi yapılamamıştır.

N: 3 (Ç. C. 2011 S: 423)

YAZITIN GÖRSELİ

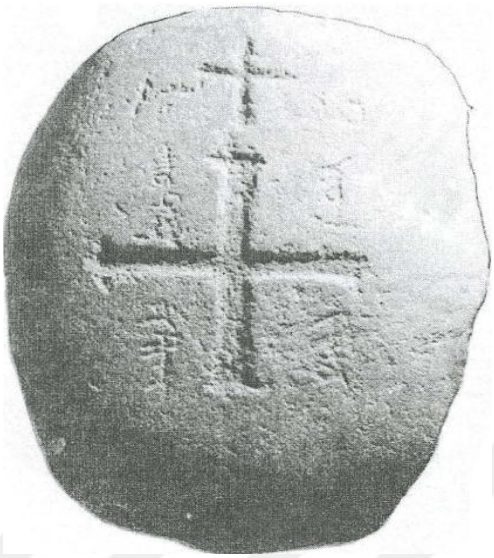

Görsel 3: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 424).

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 452)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 452).

N: 5 (W. K. 2000 N: 5 (Abb. 35); Ç. C. 2011 S: 281)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 281).

N: 6 (W. K. 2000 N: 18 (Abb. 48)]

YAZITIN GÖRSELİ

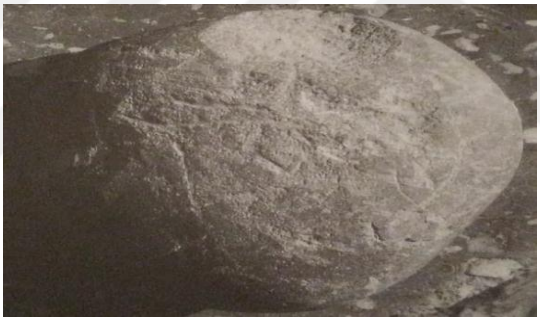

Görsel 6: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Klein, 2000, 391).

N: 7 (W. K. 2000 N: 31 (Abb. 61)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: Çu Vadisi'ndeki Mezar Taşı (Klein, 2000, 415).

2.1.2. Tokmak-Burana Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Günümüz Kırgızistan sınırları içerisinde yer alan Tokmak şehrine bağlı Burana Kalesi civarında keşfedilen mezar taşları, bu başlık altında toplanmıştır ve bu yazıtlar yorumlu ve yorumsuz yazı çevirimleri yapılarak, Türkçe çevirileriyle birlikte ele alınmıştır. 20. yy sonlarına doğru Tokmak-Burana civarında bulunan bu yazıtların Süryanice yazımlarında ve çevirilerinde bazı hatalar dikkat çekmektedir. Bu konuda Tokmak-Burana bölgesinde keşfedilen yazıtların çevirileri hususunda faydalanmış olduğumuz Çetin Cumagulov, bazı kelime okumalarında farklı kullanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Yine bu bağlamda P. Zieme, "Review of Četin Džumagulov, Kırgızstandagı Nestorian-Türk Džazū Ėstelikteri (XIII– XIV kılımdar)" tenkiti ile Cumagulov'un bahsedilen hatalarına temas etmiştir. Çalışmamız içerisinde buna benzer problemli gördüğümüz hatalara müdahale edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.[101]

Bu başlık altında sıralanan yazıtların 9 tanesi tarih belirtirken 31 tanesi net bir tarih içermemektedir yine bu bölgede keşfedilen 12 yazısız mezar taşıyla birlikte toplamda 52 adet mezar taşı incelenmiştir.

2.1.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: 78; Ç. C. 2011 S: 392)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܫܡܥܘܢ ܒܪ ܝܘܚܢ

2) ܟܬܒ ܟܘܡ

3) ܟܚܒ ܒܡ

4) ܒܫܢܬܐ ܬܫܥ

[101] Tez çalışması sırasında araştırmacıların müracaat ettiğimiz eserlerinde karşılaştığımız yazım veya tarihlendirme hataları olmuştur. Bu duruma bağlı olarak çalışmamız boyunca bilgimiz dâhilinde ya da bir öneri niteliğinde alternatifi olduğunu düşündüğümüz müdahalelerde bulunulmuştur. Bu durum yalnızca Tokmak-Burana bölgesi ile sınırlı kalmayarak tüm coğrafî bölgeler için de geçerlidir. Orijinal metnin yazımında veya çevirisinde karşımıza çıkan bu sorunlara karşılık yaptığımız değişiklikler ilgili dipnotta belirtilmiştir.

5) ܟܬܒܐ

6) ܡܝܬ ܐܝܓ ܕ

7) ܟܗܢܐ ܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾtqʿḥ	1) b(a)šn(a)ṯ 1578
2) hwʾ ʾrnḇʾ	2) hwā arnḇā
3) hnw qḇrʾ	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇrā
4) šʾhmlyq	4) Šah-M(e)līq
5) pryḏwṭʾ	5) p(i)ry(ā)ḏūṭā
6) brh gwrgys	6) br(e)h G(i)w(a)rgīs
7) ʾlṭwṣ	7) Alṭöṣ

Türkçe Çevirisi: 1578 (1267) senesi, tavşan yılında. Bu mezar Givargis Altöz'ün oğlu piskopos vekili, papaz Şah-Melik'indir.

N: 2 (W. K. 2000 N: 22 (Abb. 52); Ç. C. 2011 S: 435)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܫܝܚܐ ܟܠܗܐ ܕܫܢܬ

2) ܫܢܬ ܪܘܡ ܟܘܪܟܐ

3) ܟܠܐ ܫܘܟܝܐ ܪܘܡ

4) ܡܝܬ ,ܡܪܝܡ

5) ܟܬܒܡܗ ܟܠܗ ܕ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṭmʾ ʿsryn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā ʿ(i)srīn
2) tmnyʾ hwʾ šnṯ	2) tm(ā)nyā hwā šn(a)ṯ
3) ḥwyʾ ṭwrkʾyṯ yylʾn	3) ḥ(i)wyā Ṭūrk(ā)ʾīṯ yılan
4) hdʾhy qḇrh	4) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
5) ṣlybʾ mhymntʾ	5) Ṣlibā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1628 (1317) senesi, yılan Türk takvimine göre yılan yılında. Bu mezar mümin Şliba'nındır.

N: 3 (D. C. 1890 N: 35[1])]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡎𐡔𐡍𐡕 𐡀𐡋𐡐 𐡔𐡕𐡌𐡀

2) 𐡕𐡋𐡕𐡉𐡍 𐡄𐡌𐡔

3) 𐡄𐡃𐡀 𐡄𐡉

4) 𐡒𐡅𐡓𐡄 𐡉𐡋𐡀

5) 𐡒𐡅𐡆𐡉𐡆 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) tltyn ḥmš	2) tl(a)tīn ḥ(a)m(ī)š
3) hdʾ hy	3) h(ā)dey
4) qwrh[102] ylʾ	4) q(a)b̲r(ā)h İlā
5) qwyz mhymntʾ	5) Qöz mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1635 (1324) senesinde. Bu mezar mümine İla-Köz'ündür.

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 181)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡋𐡐 𐡔𐡕𐡌𐡀

2) 𐡉𐡕𐡉𐡍 𐡒𐡅𐡓𐡄

3) 𐡌𐡒𐡁𐡓 𐡀𐡌 . . .

4) 𐡄𐡋𐡑 . . . . .

5) . . . . .

6) . . . . .

7) 𐡄𐡄𐡅𐡄

8) . . . . .

[102] Kelimenin orijinali 𐡒𐡁𐡓 (qab̲rā) şeklindedir. Muhtemelen yazıcı hatalı yazmıştır. Yorumlu yazı çeviriminde orijinal haliyle çevrilmiştir.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) štmʾ ʾrbʿn	2) š(i)ṯmā arbʿīn
3) hnw qḇrh	3) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
4) . . . . . ʿlymʾ	4) . . . . . ʿl(a)ymā
5)	5) . . . . .
6) swsyʾ	6) susyā
7)	7) . . . . .
8)	8) . . . . .

Türkçe Çevirisi: 1639 (1328) senesinde. At.[103] Bu mezar genç . . . . ‘nındır.

N: 5 (W. K. 2000 N: 20 (Abb. 50); Ç. C. 2011 S: 158)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

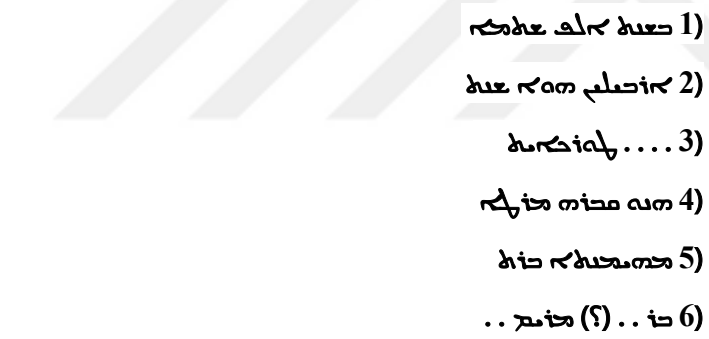

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp štmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā
2) ʾrbʿyn hwʾ šnṯ	2) arbʿīn hwā šn(a)ṯ
3) . . . . ṭwrkʾyṯ	3) . . . . Ṭūrkāʾīṯ
4) hnw qḇrh mrṭʾ	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h M(a)rṭā
5) mhymntʾ brṯ	5) mh(a)ym(a)ntā b(a)rṯe(h)
6) br . . . (?) mrym . . .	6) b(a)r . . . (?) M(a)ry(a)m . . .

[103] 1639 yılı, tabışkan veya luu yıllarına denk gelir ancak bu mezar taşında geçen “susyā (at)” kelimesi açık bir şekilde ölüm tarihi olarak yazılmadığı ve yazıt eksik olduğundan dolayı bir müdahale yapılmamıştır.

Türkçe Çevirisi: 1640 (1329) senesi, Türk ….. yılında.[104] Bu mezar Marta'nın kızı mümine Meryem'indir.

N: 6 (W. K. 2000 N: 21 (Abb. 51); Ç. C. 2011 S: 163)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2) (?)

3) . .

4) (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlp štmʾ ʾrbʿyn	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā arbʿīn
2) ṭšʿʾ hwʾ (?)	2) ṭ(i)šʿā hwā
3) hd hy qḇrh	3) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h
4) Mrym (?) mhymntʾ (?)	4) M(a)ry(a)m (?) mh(a)ym(a)ntā (?)

Türkçe Çevirisi: 1649 (1338) senesinde. Bu mezar mümine Meryem (?)'indir.

N: 7 (D. C. 1897 N: 188; W. K. 2000 N: 24 (Abb. 54); Ç. C. 2012 S: 446)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

[104] Bu mezar taşında bulunan Türkçe yıl okunamamıştır ancak 1640 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre ejderha ya da yılan yıllarına denk gelmektedir dolayısıyla taştaki eksik kısımda luu veya yılan yazma ihtimali vardır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṭmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā
2) ḥmšyn hwʾ šnṯ	2) ḥ(a)mšīn hwā šn(a)ṯ
3) ʾrnḇʾ ṭwrkʾyṯ	3) arnḇā Ṭūrk(ā)ʾīṯ
4) ṭbyškʾn	4) ṭ(a)bıškan
5) hdʾhy qḇrh šyryn	5) h(ā)dey q(a)ḇr(ā)h Širin
6) mhymntʾ	6) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesinde, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Şirin'indir.

Chwolson'a göre yazıcı, ölen kişinin isminin altına muhtemelen 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀 (mhaymantā) kelimesini yazmak istedi fakat yer darlığından dolayı kelimeyi yarım bıraktı veya başka bir yere yazdı (1897, 36).

N: 8 (W. K. 2000 N: 23 (Abb. 53) ; Ç. C. 2011 N: 11; P. G. B. 2019 N?)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀

2) 𐡌𐡔𐡉𐡍 𐡔𐡍𐡕 𐡓𐡍𐡁𐡀

3) 𐡕𐡅𐡓𐡊𐡉𐡕 𐡈𐡔𐡊𐡀 (?)

4) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄 𐡎𐡃𐡅𐡊𐡆

5) 𐡌𐡄𐡉𐡌𐡍𐡕𐡀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp šṭmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṭmā
2) ḥmšn hwʾ šnṯ ʾrnḇʾ	2) ḥ(a)mš(ī)n hwā šn(a)ṯ arnḇā
3) ṭwrkʾyṯ ṭbškʾ (?)	3) Ṭūrk(ā)ʾīṯ ṭ(a)b(ı)ška(n) (?)
4) hnw qḇrh sʾdwkz	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h Ṣaduk(ı)z
5) mhymntʾ	5) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: 1650 (1339) senesi, tavşan Türk takvimine göre tabışkan yılında. Bu mezar mümine Zadukız'ındır.

N: 9 (Ç. C. 2011 S: 165)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐭱𐭧𐭭𐭬 𐭪𐭠[𐭥] 𐭧𐭭𐭮

2) 𐭩𐭠𐭧 𐭧𐭮𐭮𐭭

3) 𐭥𐭠𐭬 𐭥𐭠𐭩

4) 𐭬𐭧𐭮 𐭥𐭠𐭬

5) 𐭩𐭭 𐭫𐭥 𐭥𐭠𐭬𐭬 (?) 𐭮𐭪𐭤

6) 𐭪𐭮𐭮𐭱 (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ [ʾ]lp šṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ [ā]l(a)p š(i)ṯmā
2) ḥmšyn tryn	2) ḥ(a)mšīn tr(e)yn
3) ḥwyʾ hwʾ	3) ḥ(i)wyā hwā
4) hnw qḇrh	4) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
5) mlp (?) shrʾ sʾnsyz	5) m(a)l(i)p (?) S(a)hrā Sansız
6) ʿlymʾ	6) ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: 1652 (1341) senesinde, yılan yılında. Bu mezar Tanrı'ya inanan genç Sahra-Sansız'ındır. (?)

2.1.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (D. C. 1890 N: XXII (220); Ç. C. 2011 S: 335)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐭬𐭧𐭮 𐭮𐭬

2) 𐭯𐭩𐭤 𐭵𐭤𐭠𐭥𐭬

3) 𐭵𐭠𐭤𐭤

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) kwṭlwk ṭrym	2) Kuṭluk-Ṭ(e)rīm
3) ṭlyṯʾ	3) tlīṯā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Kutluk-Terim'indir.

N: 2 (D. C. 1890 N: XXVII[1]).)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

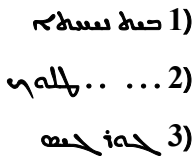

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) byt nyḥtʾ	1) b(e)yt nīḥtā
2) . . . . . ṭlwk	2) . . . . . ṭluk
3) gwrgys	3) G(i)w(a)rgīs

Türkçe Çevirisi: Huzur evi . . . luk Givargis.

N: 3 (D. C. 1890 N: XXVIII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

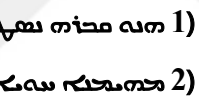

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh nsṭwrys	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h N(es)ṭoris
2) mhymnʾ ḥwyʾ hwʾ	2) mh(a)ymnā ḥ(i)wyā hwā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Nestoris'indir. Yılan yılında.

N: 4 (D. C. 1890 N: XXIX)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

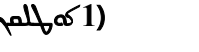

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwṭlwk	1) Kuṭluk

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Kutluk'undur.

N: 5 (D. C. 1890 N: XXX; Ç. C. 2011 S: 360)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ

2) ܡܪܝܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) mrym	2) M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Bu [mezar mümine] Meryem'indir.

N: 6 (D. C. 1890 N: XXXI; Ç. C. 2011 S: 369)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒܪ

2) ܝܘܚܢܢ ܥܠܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ywḥnn ʿlymʾ	2) Yoḥ(a)n(n)(ā)n ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç Yohannan'ındır.

N: 7 (D. C. 1890 N: XXXII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒܪ

2) ܡܠܦܢܐ

3) ܐܘܫܥܢܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) mlpnʾ	2) m(a)lp(ā)nā
3) ʾwšʿnʾ	3) Ušʿanā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğretmen Uşʿana'nındır.

N: 8 (D. C. 1890 N: XXXIII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡎𐡋𐡊𐡊𐡓𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywl kwṭlwk	1) Yol Kuṭluk

Türkçe Çevirisi: [Bu mezar] Yol Kutluk'undur.

N: 9 (D. C. 1890 N: XXXIV)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡉𐡅𐡇𐡍𐡍 𐡊𐡋𐡁

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ywḥnn klbʾ	2) Yoḥ(a)n(n)(ā)n k(a)lbā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Yohannan'ındır. Köpek (yani köpek yılında).

N: 10 (D. C. 1890 N: XXXV)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡄

2) 𐡊𐡅𐡈𐡊 𐡎𐡊𐡅𐡋𐡉 (?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) kwṭwk ʾskwlyʾ (?)	2) Kūṭūk iskol(ā)yā (?)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğrenci Kutuk'undur.

N: 11 (D. C. 1890 N: XXXVI)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒܪܗ

2) ܟܘ[ܟ]ܬܘܟ ܥܠܝܡܬ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) [kw]ṭwk ʿlymṯ	2) [Kū]ṭūk ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Kutuk'undur.

N: 12 (D. C. 1890 N: XXXVII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) --- ܬܟܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ---- ṭkyn	1) ---- Ṭ(e)kīn

Türkçe Çevirisi: ….. Tekin.

N: 13 (D. C. 1890 N: XXXVIII)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܢܘ ܩܒ[ܪ]

2) ܦܫܝܟ

3) ܢܫܝ[ܐ] ܕܝܘ

4) ܦܪܘܩܢ ܥܒܕ ܝܫܘܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) [h]nw qḇrh	1) [h](ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) pʾṣʾk	2) Baṣak
3) nyšʾ [d]ḥyā	3) nīšā [d]ḥ(ā)yā
4) yšwʿ prwqn	4) İšoʿ p(a)ruqan

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Bazak'ındır. Yaşamın amacı kurtarıcımız İšoʿ'dır.

N: 14 (D. C. 1890 N: XXXIX)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅

2) 𐡒𐡁𐡓

3) 𐡂𐡉𐡅𐡓𐡂𐡉𐡎

4) 𐡏𐡋𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw	1) h(ā)n(ā)w
2) qḇrʾ	2) q(a)ḇrā
3) gywrgys	3) Giw(a)rgīs
4) ʿlymʾ	4) ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç Givargis'indir.

N: 15 (D. C. 1897 N: 323)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡌𐡋𐡐𐡍𐡀 𐡏𐡔𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) mlpnʾ ʾwšʿnʾ	2) m(a)lp(ā)nā Ošʿ(a)nā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar öğretmen Oşʿana'dır.

N: 16 (D. C. 1897 N: 325)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡏𐡋𐡐𐡉𐡀 𐡋𐡁𐡍 𐡏𐡋𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) qšʾ ywl kwṭlwk	2) q(a)š(š)ā Yol Kuṭluk

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Yol Kutluk'undur.

N: 17 (W. K. 2000 N: 1 (Abb. 31); Ç. C. 2011 S: 278)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) yšwʿ ʿlymʾ	2) İšoʿ ʿl(a)ymā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç adam İšoʿ'nundur.

N: 18 (W. K. 2000 N: 2 (Abb. 32); Ç. C. 2012 N:34 279)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾr	1) ar
2) kʾzn ṭlyʾ	2) Kaz(a)n ṭ(a)lyā

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Kazan.

N: 19 (Ç. C. 2011 S: 160)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2) ܠܗ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qb̲rh	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h
2) lyʾ	2) Liā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Lia'nındır.

N: 20 (Ç. C. 2011 S: 161)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܥܗ ܣ[ܗ]

2) ܡܥܕ ܚܢܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) qšʾ ḥn[ʾ]	1) q(a)š(š)ā ḥn[ā]
2) yšwʿ prwqn	2) İšoʿ p(a)ruq(a)n

Türkçe Çevirisi: Bu papaz (?) İšoʿ kurtarıcımız.

N: 21 (Ç. C. 2011 S: 167)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . . . . . .

2) ܡܗܝܡܢܬܐ ܬܠܝܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1)	1) . . . . .
2) tlyt̲ʾ mhymntʾ	2) tlīt̲ā mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Mümine genç kız.

N: 22 (Ç. C. 2011 S: 169)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

. . . . . 1)

ܐܠܗܐ ܚܠܣܐ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1)	1) . . . . .
2) tlyṯ ʿlymṯ	2) tlīṯā ʿl(a)ymṯa

Türkçe Çevirisi: Genç kız çocuk.

N: 23 (Ç. C. 2011 S: 171)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܡܠܟ ܐܪܒܥ (؟) 1)

. . . ܐܡܝ ܡܠܟ 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qylp rbyg (?)	1) qylp Arbēg (?)
2) ṭly my. . . .	2) ṭ(a)lyā āmī(n). . . .

Türkçe Çevirisi: Çocuk Arbeg, amin.

N: 24 (Ç. C. 2011 S: 173)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

ܗܢܘ ܩܒܪܗ 1)

ܡܗܝܡܢܬ . . . . 2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) . . . . . mhymnt	2) . . . . . mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine . . . . . ‘nındır.[105]

N: 25 (Ç. C. 2011 S: 175)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܩܠܘܟ ܡܠܟ

2) . . . . . .

3) ܡܗܝܬ ܐ ܐ ܡܝܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qwlp kwlwk	1) qwlp Kūlūk
2)	2) . . . . .
3) mhytʾ ʾmyn	3) mh(a)ytā āmīn

Türkçe Çevirisi: Mümine Kuluk, amin.

N: 26 (Ç. C. 2011 S: 177)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܚܨ ܗܡ

2) ܗܝܢ ܚܠ[ܬܐ]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) hryn ʿly[mtʾ]	2) H(i)rin ʿl(a)y[mṯa]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç kız Hirin’indir.

[105] Mezar taşında geçen isim okunaksızdır.

N: 27 (Ç. C. 2011 S: 179)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

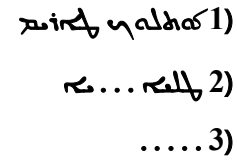

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwtltk tʾrym	1) Kutluk Tarīm
2) ṭlyʾ . . . .yʾ	2) ṭ(a)lyā . . . .yā(?)
3)	3) . . . . .

Türkçe Çevirisi: Erkek çocuk Kutluk Tarim.

N: 28 (Ç. C. 2011 S: 183)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

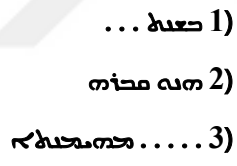

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ . . .	1) b(a)šn(a)ṯ . . .
2) hnw qḇrh	2) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
3) . . . . . mhymntʾ	3) . . . . . mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: …… senesinde. Bu mezar mümin . . . .’nındır.

N: 29 (Ç. C. 2011 S: 185)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

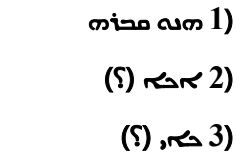

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ʾkʾ (?)	2) Akā-
3)kʾy (?)	3) kay (?)

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Akakay (?)'ındır.

N: 30 (Ç. C. 2011 S: 187)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅

2) 𐡒𐡒𐡉

3) 𐡒𐡋𐡐

4) 𐡈𐡓𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) bšnṯ ʾlp	2) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
3) ʾlṣʾk	3) Alṣak
4) ṭrym	4) Ṭ(a)rīm

Türkçe Çevirisi: Bin (?)[106] senesinde. Bu mezar Alzak Tarim'indir.

N: 31 (Ç. C. 2011 S: 200)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌𐡋𐡒 𐡔𐡉𐡎

2) 𐡒𐡒𐡒 𐡍𐡋𐡍 𐡒𐡒𐡒

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) wqlp sʾysz	1) wqlp Says(ı)z
2) qʾšyšʾ nʾlwn nʾnʾ	2) q(a)š(š)īšā Nalun Nanā (?)

Türkçe Çevirisi: Saysız papaz Nalun Nana.

[106] Bu mezar taşının tam tarihi belli değildir, eksiktir.

2.1.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (W. K. 2000 N: 19 (Abb. 49)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Klein, 2000, 403).

N: 2 (Ç. C. 2011 S: 188)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов, 2011, 188).

N: 3 (Ç. C. 2011 S: 190)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 190).

N: 4 (Ç. C. 2011 S: 191)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 191).

N: 5 (Ç. C. 2011 S: 192)

YAZITIN GÖRSELİ

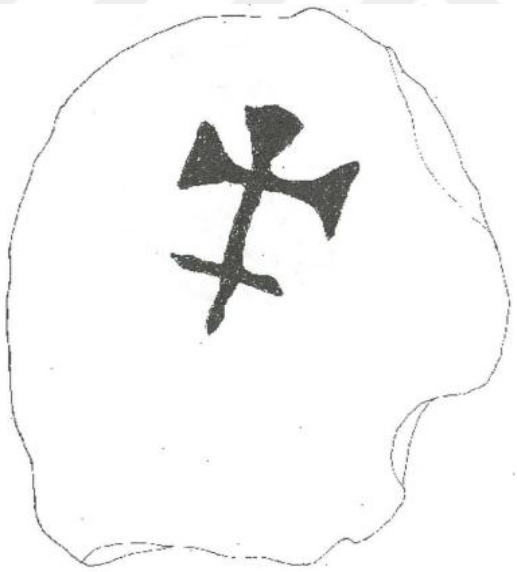

Görsel 5: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 192).

[107] Orijinal fotoğrafı bulunmayan mezar taşlarının bu hali kullanılmıştır.

N: 6 (Ç. C. 2011 S: 193)

YAZITIN GÖRSELİ

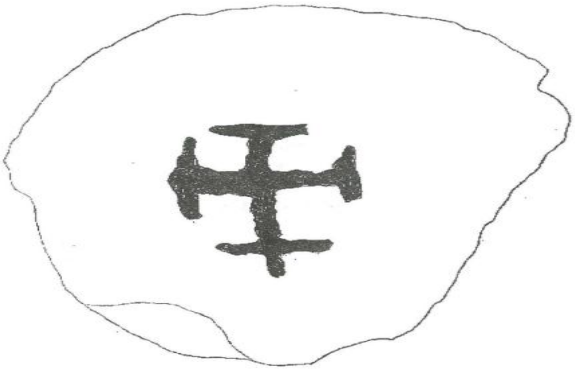

Görsel 6: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 193).

N: 7 (Ç. C. 2011 S: 194)

YAZITIN GÖRSELİ

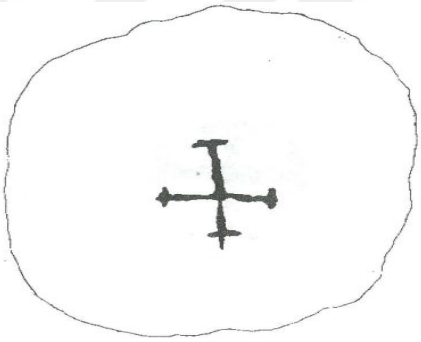

Görsel 7: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 194).

N: 8 (Ç. C. 2011 S: 195)

YAZITIN GÖRSELİ

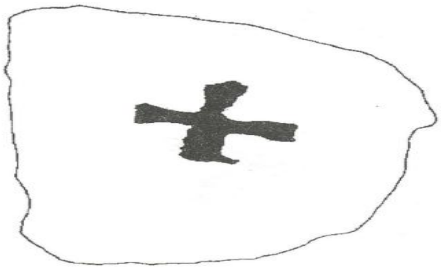

Görsel 8: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 195).

N: 9 (Ç. C. 2011 S: 196)

YAZITIN GÖRSELİ

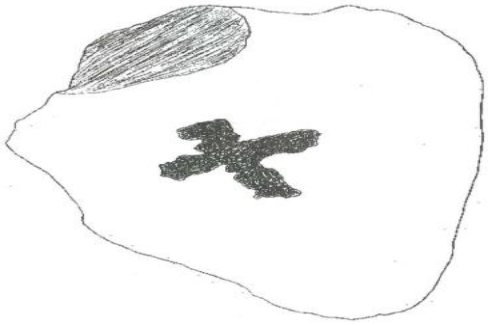

Görsel 9: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 196).

N: 10 (Ç. C. 2011 S: 197)

YAZITIN GÖRSELİ

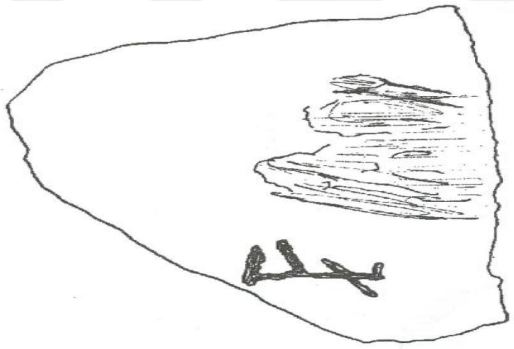

Görsel 10: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 197).

N: 11 (Ç. C. 2011 S: 198)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 11: Burana Tarih Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 198).

N: 12 (Ç. C. 2011 S: 455)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: Almatı Merkez Tarihi Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Джумагулов 2011, 452).

2.1.3. İlibalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

21. yüzyılda keşfedilerek Nestûrî mezar taşı külliyatını zenginleştiren İlibalık mezar taşlarının[108] 6'sı yazılı ve tarihsiz, 33'ü ise yazısız yazıtlardan oluşmak üzere toplamda 39 tanedir. İlibalık bölgesinde bulunan mezar taşları keşfedildikleri yıllara göre kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

2.1.3.1. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (2014)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܕܒܪ ܫܘܫ ܢܝ ܕܒܪ

2) ܠܝܠܝ

3) ܕܒܪ ܩ(ܫ)ܘ (ܒ)ܪ(ܥ)

4) ܢܝ

5) ܒܪ

6) ܕܒ (؟)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bršbʾ qwṣ ʾnyng ʾwyly	1) B(a)rš(a)b(b)ā Quṣanıng oylı
2) ṭylyznyg	2) Tilezni(n)g/(Tegizni(n)g-

[108] Bk. İlibalık mezar taşlarının keşfi ve bulunduğu coğrafya için Giriş, Harita 17, Harita 18.

3) ʾwyly pṭrw(s) qš(yšʾ)	3) oylı P(e)ṭro(s) q(a)š((š)īšā)
4) pyṣyn	4) pişīn
5) yyl	5) yıl
6) ywl (?)	6) öl(dü)

Türkçe Çevirisi: Barşabba Quça'nın oğlu Tileznin (Tegiznin) oğlu papaz Petros. Piçin yılında öl(dü).

N: 2 (2017)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ̱ܢܘ ܩܒ̱ܪ

2) ܫܝܪܝܢ ܡܗ̱ܝܡܢܬܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rʾ	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲rā
2) šyryn mhymntʾ	2) Širin mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine Şirin'indir.

N: 3 (2017)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒ̱ܪܫܒ̱ ܩܘ̈ ܫ̱ܡ

2) ܩ̱ܒ̱ܪ

3) ܝ̱ܘܫ̱ܡ ܟ̱ܗ̱ܢ

4) ܩ̱ܒ̱ܪ ܫ̱ܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bršbʾ qwṣ-nyng	1) B(a)rš(a)b(b)ā Quṣ(a)nıng
2) qb̲rʾsy	2) q(a)b̲rāsı
3) ywšmyd khnʾ-	3) Yušmid k(a)hnā-
4) nyng qb̲rʾsy	4) nıng q(a)b̲rāsı

Türkçe Çevirisi: Barşabba Quça'nın mezarı, rahip Yuşmid'in mezarı.

N: 4 (2017)

Görsel 1: İlibalık'ta keşfedilen Nestûrî mezar taşı (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

Yalnızca görseli verilen bu kayrak, Süryani harflerinden oluşan yazılar içermektedir ancak taş kırık ve okuması oldukça zordur.

N: 5 (2020)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ..... ܡ

2) .....(ܝ/ ..... ܡ ܚ

3) .....(ܗ/ ܚ ܒ ܫ

4) ..... ܝ ܫ ܡ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) (….) my	1) (….) my
2) mr yn…./ḥn(…)	2) m(a)r Yn…./Ḥn(…)
3) yyl kb/kw(….)	3) yıl kb/kw(….)
4) ʾyṣ	4) iṣ

Yazıtı okumak oldukça güçtür, bu sebeple anlamlı bir Türkçe çeviri yapılamamıştır.

N: 6 (2020)

Yazıtın Özgün Metni

(1 ܫܡ) ܡܚܬ ܕ (ܦܒܪܘܢܪܝܐ ܩܘܫܛ) ܐܢܫ (

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw) qbrh d (fbrwnrya qwšṭ)ʾnṣ (	1) h(ā)n(ā)w) q(a)br(a)h d-(F(e)bronriā Qušṭ)ānṣ (

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Febronria Quştanç'ındır.

2.1.3.2. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 4 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 5 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 6 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 6: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 7 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 8 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 9 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 10 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 11 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 11: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 12 (2017)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 13 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

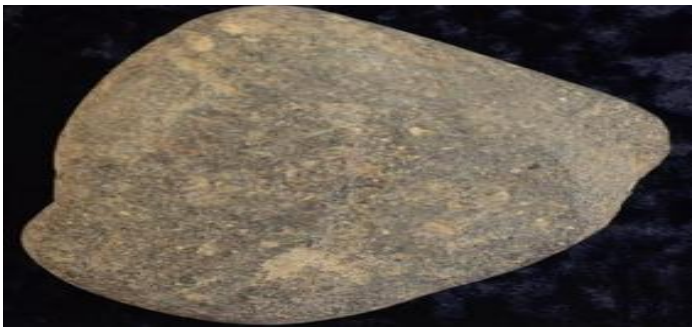

Görsel 13: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 14 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 14: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 15 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

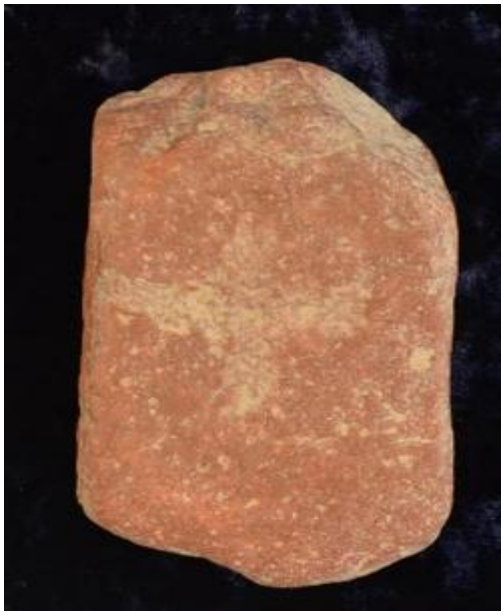

Görsel 15: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 16 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 16: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 17 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

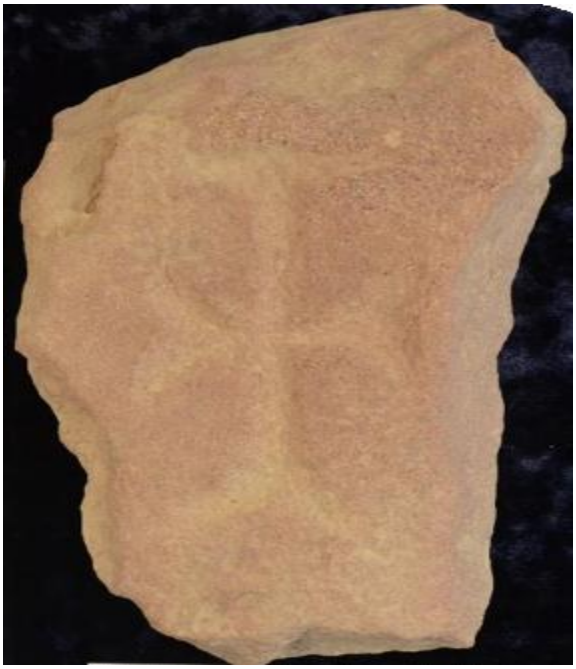

Görsel 17: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 18 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 18: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 19 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 19: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 20 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 20: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 21 (2018)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 21: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim Tarihi: 16. 10. 2022).

N: 22 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 22: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 222).

N: 23 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 23: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 223).

N: 24 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 24: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 223).

N: 25 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 25: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 224).

N: 26 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 26: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 225).

N: 27 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 27: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 225).

N: 28 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 28: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 226).

N: 29 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 29: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 227).

N: 30 (2019)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 30: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Baumer, Voyakin, 2019, 227).

N: 31 (2020)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 31: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2020, 51).

N: 32 (2020)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 32: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2020, 52).

N: 33 (2021)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 33: İlibalık'ta Bulunan Mezar Taşı (Kayrak) (Voyakin, Gilbert, 2022, 46).

2.2. Almalık Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Tarihî süreçler içerisinde önemli devletlere başkentlik yapan Almalık, Türk tarihi açısından önemli bir konumdadır. Almalık coğrafyası Semireçye'den farklı olarak bir alanı belirttiği için ayrı başlık altında incelenmiştir. Bu başlık altında, Almalık bölgesinde keşfedilen toplamda 32 adet mezar taşının yorumlu, yorumsuz yazı çevirimleri ile Türkçe çevrileri yapılmıştır. Bahsi geçen yazıtların 6 tanesi tarihli, 25 tanesi tarihsiz ve 1 tanesi yazısız taşlar başlığı altında incelenmiştir.

2.2.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (P. K. 1907 N: 1; Ç. C. 2011 S: 261)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

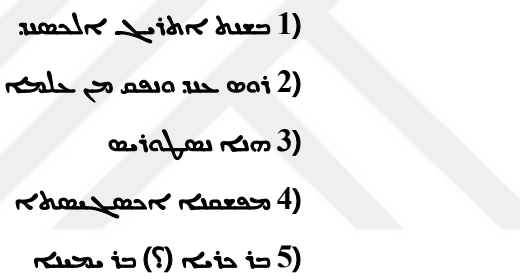

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšn̲t ʾtrng ʾlksnd	1) b(a)šn(a)t̲ 1613 Al(e)ks(a)nd-
2) rws ʿnd wnpq mn ʿlmʾ	2) ros ʿn(a)d w-np(a)q m(i)n ʿ(ā)lmā
3) hnʾ nsṭwrys	3) h(ā)nā N(e)sṭorīs
4) mpšqnʾ ʾksgystʾ	4) mp(a)šq(ā)nā aks(i)gīstā
5) br kryʾ (?) br ymynʾ	5) b(a)r K(a)ryā (?) b(a)r Y(a)m(m)īnā

Türkçe Çevirisi: Aleksandros Han takvimine göre 1613 (1302) senesinde. Yammina'nın oğlu olan Karya'nın oğlu müfessir, yorumcu Nestoris bu dünyadan ayrıldı ve çıktı.

N: 2 (P. K. 1905 N: 9)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

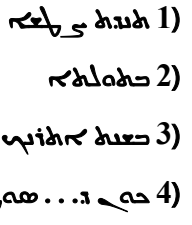

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿndt ṣṭšʾ	1) ʿn(a)dt Ṣ(a)ṭšā
2) btwltʾ	2) btultā
3) bšnṯ ʾtrnk	3) b(a)šn(a)ṯ 1650
4) kwn d…..swṭ	4) kon d…..soṭ

Türkçe Çevirisi: Güzel (bekâr) kadın Zatşa 1650 (1359) senesinde vefat etti.

Mezar taşında geçen son satır eksiktir ve anlamlı bir çeviri yapmak zordur (Коковцов, 1905, 196). 2. satırda geçen kelime Süryanicenin doğu lehçesinde "bakire, evlenmemiş, güzel kadın" anlamlarını karşılamaktadır. Yazıtın en uygun şekliyle Türkçe çevirisi verilmeye gayret edilmiştir.

N: 3 (N. R. 2010 A-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

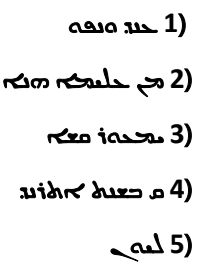

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿnd wnfq	1) ʿn(a)d w(a)nf(a)q
2) mn ʿlymʾ hnʾ	2) men ʿl(a)ymā h(ā)nā

3) ymʿwr qšʾ	3) Y(a)mʿur q(a)š(š)ā
4) q bšn̲t atrnd	4) q-b(a)šn(a)t̲ 1654
5) lywn	5) ly(a)w(a)n

Türkçe Çevirisi: Genç papaz Yamʿur bu dünyadan 1654 (1343) senesinde ayrıldı.

N: 4 (N. R. 2010 A-N: 2)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿnd wnfq mn ʿlymʾ hnʾ	1) ʿn(a)d w(a)np(a)q m(i)n ʿl(a)ymā
2) gywrgys mhymnʾ bšn̲t	h(ā)nā
3) ʾṭrʿz(d)	2) Giw(a)rgīs mh(a)ymnā b(a)šn(a)t̲
	3) 1677 (veya 1674)

Türkçe Çevirisi: Genç mümin Givargis bu dünyadan 1677 (veya 1674) (1366 veya 1363) senesinde ayrıldı.

N: 5 (P. K. 1905 N: 2; Ç. C. 2011 S: 376)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) k̲ʾṭwn bṭwltʾ	1) K̲(ā)ṭūn B(a)ṭultā
2) ʿndt wnpqt	2) ʿn(a)d w-n(i)pqt(ā)
3) bšn̲t ʾtrʿs	3) b(a)šn(a)t̲ 1678

Türkçe Çevirisi: Katun Batulta bu dünyadan 1678 (1367) senesinde ayrıldı.

N: 6 (P. K. 1905 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܚ ܒܪܬ ܥܕܬ ܚ

2) ܩܝܡܬ ܗܢ ܩܝܡ

3) ܫܢܬ ܡܗܝܡܢܬ

4) ܬܪܦܓ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ʿndt wnpqt mn	1) ʿn(a)d w-n(i)pqt(ā) m(i)n
2) ʿlymʾ hnʾ qymtʾ	2) ʿl(a)ymā h(ā)nā Qy(ā)mtā
3) mhymntʾ bšn̲t	3) mh(a)ym(a)ntā b(a)šn(a)t̲
4) ʾtrpg	4) 1683

Türkçe Çevirisi: Bu genç mümine Qyamta dünyadan 1683 (1372) senesinde ayrıldı.

2.2.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (P. K. 1905 N: 1; W. K. 2000 N: 10 (Abb. 40); Ç. C. 2011 S: 257)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܓܝܪ

2) ܡܗܝܡܢ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) grqn	1) G(i)rq(a)n
2) mhymnʾ	2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin Girgan (veya Girsan).

Yazıt Kokovtsov'dan sonra birçok defa yayımlanmıştır fakat isimde okuma farklıkları görülmektedir. Klein ve Cumagulov ܓܝܪ (Girsin/Gersin)şeklinde çözümlemiştir ve bu daha mümkün gözükmektedir.

N: 2 (D. C. 1897 N: 271; P. K. 1905 N: 3; Ç. C. 2011 S: 309)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kʾzʾn	1) Kazan
2) w-ʾskwlyʾ	2) w-iskol(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Öğrenci Kazan.

N: 3 (P. K. 1905 N: 4; Ç. C. 2011 S: 375)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭlyṯʾ	1) ṭlīṯā
2) mhymntʾ	2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Mümine kız çocuk.

N: 4 (P. K. 1905 N: 5; Ç. C. 2011 S: 276)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(ā)h
2) qymtʾ	2) Qy(ā)mtā
3) ṭlyṯʾ	3) ṭlīṯā
4) mhymntʾ	4) mh(a)ym(a)ntā
5) ʾwlh	5) Aul(a)h

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümine kız çocuk Qyamta'nındır. Burada.

N: 5 (P. K. 1905 N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) srgys	1) S(a)rgīs
2) mhymnʾ	2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin Sargis.

N: 6 (P. K. 1905 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 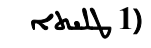

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ṭlyṯʾ	1) ṭlīṯā
2) mrym	2) M(a)ry(a)m

Türkçe Çevirisi: Kız çocuk Meryem.

N: 7 (P. K. 1905 N: 10)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

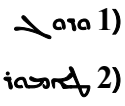

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) wrwg	1) Urug
2) ṭʾmwr	2) Ṭemür

Türkçe Çevirisi: Urug Temür.

N: 8 (P. K. 1907 N: 2; Ç. C. 2011 S: 271)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

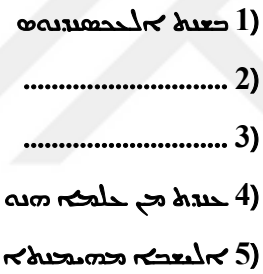

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšnṯ ʾlksndrws	1) b(a)šn(a)ṯ Al(e)ks(a)ndros
2) …….	2) …….
3) …….	3) …….
4) ʿnd mn ʿlmʾ hnʾ	4) ʿn(a)d m(i)n ʿ(ā)lmā h(ā)nā
5) ʾlyšbʾ mhymntʾ	5) Elīšba mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Aleksandros . . . . . senesinde bu dünyadan ayrıldı. Mümine Elizabet.

N: 9 (P. K. 1907 N: 3; Ç. C. 2011 S: 267)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡅 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡏𐡋𐡌

3) 𐡀𐡍𐡈𐡅𐡍𐡉𐡎 𐡌𐡄𐡌𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qḇrh	1) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
2) ʿlymʾ	2) ʿl(a)ymā
3) ʾnṭwnys mhymnʾ	3) Anṭoni(u)s mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar genç mümin Antonyus'undur.

N: 10 (P. K. 1907 N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

. . . . . 1)

2) 𐡏𐡋𐡌𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1)	1) . . . . .
2) mhymnʾ	2) mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Mümin.

N: 11 (P. K. 1907 N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡄𐡍𐡀 𐡒𐡁𐡓

2) 𐡏𐡋𐡎𐡉𐡄 𐡌𐡄𐡌𐡍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnʾ qḇrh	1) hnā q(a)ḇr(e)h
2) šlyḥʾ mhymnʾ	2) Šliḥā mh(a)ymnā

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Şliha'nındır.

N: 12 (P. K. 1907 N: 6; Ç. C. 2011 S: 311)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mrym	1) M(a)ry(a)m
2) mhymntʾ	2) mh(a)ym(a)ntā

Türkçe Çevirisi: Mümine Meryem.

N: 13 (P. K. 1907 N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qymtʾ	1) Qy(ā)mtā
2) ʿlymṯʾ	2) ʿl(a)ymṯā

Türkçe Çevirisi: Genç kız Qyamta.

N: 14 (P. K. 1907 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭʾrym	1) Ṭarīm

Türkçe Çevirisi: Tarim.

N: 15 (P. K. 1907 N: 9; Ç. C. 2011 S: 273)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡌[𐡄]

2) 𐡃𐡅𐡉𐡃

3) 𐡀𐡎𐡊𐡋𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) [m]h	1) [m]h(a)(y)(m)(n)(ā)
2) dwyd	2) D(a)wid
3) ʾsklyʾ	3) isk(o)l(ā)yā

Türkçe Çevirisi: Mümin öğrenci David.

N: 16 (P. K. 1907 N: 10; Ç. C. 2011 S: 259)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡋𐡌

2) 𐡌𐡄

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṣlmʾ	1) Ṣ(a)lmā
2) mh	2) mh(a)(y)(m)(a)(n)(t)(ā)

Türkçe Çevirisi: Mümine Zalma.

Yazıtın bir kadına ait olduğu görüşü Kokovtsov'a ait olmakla birlikte Cumagulov da onu destekler biçimde yazıtı çevirmiştir (1905, 439; 2011, 259).

N: 17 (W. K. 2000 N: 6 (Abb. 36); Ç. C. 2011 S: 268)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡀𐡎𐡊𐡋𐡉𐡌 𐡅𐡃 𐡌[𐡁𐡓]𐡊

2) ..𐡀𐡓𐡍 𐡔𐡏𐡕 𐡌𐡊𐡌 𐡌𐡇𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾrwn mhymnʾ ʿzd w[npq mn]	1)Aron mh(a)ymnā ʿ(ā)z(ā)d w-[n(ā)p(e)qm(i)n]
2) ʿlymʾ hnʾ bšnṯ ʾtr. .	2) ʿl(a)ymā h(a)nā b(a)šn(a)ṯ 16. .

Türkçe Çevirisi: Genç mümin Aron bu dünyadan ayrıldı. 16.. senesinde.

N: 18 (W. K. 2000 N: 8 (Abb. 38)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

**1) 𐡌

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ḥn. .	1) ḥn. .

Türkçe Çevirisi: Hn.

Bu mezar taşı kırılmış, hasar görmüştür. Taşın üzerinde yazılanlar eksiktir ve üzerinde bir haç işareti bulunmaktadır (Klein, 2000, 160).

N: 19 (W. K. 2000 N: 9 (Abb 39); Ç. C. S: 378)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡔𐡏𐡕 𐡀𐡋𐡐 . . .

2) 𐡀[𐡋] . . . . . 𐡀

3) . . 𐡌 . . 𐡉

4) ..... (?) 𐡀𐡌𐡉

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p
2) [m]l . . . . . ʾ	2) [m]l . . . . . ʾ
3) . . m . . wṣ	3) . . m . . wṣ
4) . . . . ʾmy(?)	4) . . . . āmī(n)

Türkçe Çevirisi: ….senesinde. Amin.

Yazıt kabartma tekniği ile oyulmuştur, 2. ve 3. satırlarından anlamlı kelimeler çıkartmak olanaksızdır. Bugün St. Petersburg'da müzede bulunan mezar taşı üç taraftan kırılmış, hasar görmüştür (Klein, 2000, 160; Джумагулов, 1987, 133; 2011, 379).

N: 20 (N. R. 2010 A-N: 1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰋𐰇𐰴𐰆

2) 𐰆𐰋𐰇𐰴𐰃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bylkʾ	1) Bilge
2) qwštʾṣ	2) quštāṣ

Türkçe Çevirisi: Bilge Quštaç.

N: 21 (N. R. 2010 A-N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰋𐰇𐰃𐰴

2) 𐰋𐰇𐰃𐰴𐰀

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) qlṣʾ	1) Q(a)lṣā
2) ṭlyṯʾ	2) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Küçük kız Qalza.

N: 22 (N. R. 2010 A-N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

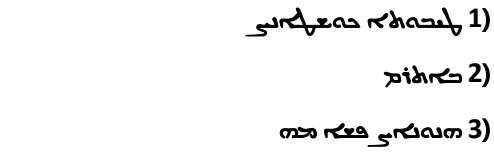

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ṭyḇwtʾ kwštʾnṣ	1) Ṭ(a)ybūṯā Kūštānṣ
2) bʾtrm	2) Bet(e)r(i)m
3) hnw nʾṣ pšʾ mh	3) h(ā)n(ā)w Nāṣ P(a)šā M(ā)h[109]

Türkçe Çevirisi: Taybuta Kuştanç - Beterim (veya Tarim), bu Naz Paşa Mah.

N: 23 (N. R. 2010 A-N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) kwzms mhymnʾ	1) Kuzm(a)s mh(a)ymnā
2) br ywkṣʾš	2) b(a)r Yokṣaš
3) ʾrkydyqwn	3) ark(i)dy(ā)qon

Türkçe Çevirisi: Baş diyakon Yokzaş'ın oğlu mümin Kuzmas.

N: 24 (N. R. 2010 A-N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

[109] Bu yazıtın son satırındaki kelime Niu Ruji tarafından "han ʿalīyama" olarak okunmuştur ancak çalışma içerisinde metin içerisinde öneride bulunan çeviri tercih edilmiştir.

2) ܐܠܝܫܒܥ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlyšbʾ	1) Elīšba
2) ṭlyṯʾ	2) ṭlīṯā

Türkçe Çevirisi: Kız çocuk Elizabet.

N: 25 (N. R. 2010 A-N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܫ(ܝ)ܬܡܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp š(i)ṯmʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p š(i)ṯmā

Türkçe Çevirisi: 1600 senesinde.

2.2.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (W. K. 2000 N: 7 (Abb. 37)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Hermitage Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşı (Klein, 2000, 391).

2.3. İç Moğolistan Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Nestûrî varlığının bulunduğu diğer bölgelerden birisi de İç Moğolistan coğrafyasıdır. Tez çalışmamız boyunca İç Moğolistan coğrafyası içerisinde toplamda 90 mezar taşı incelenmiştir ve bu taşlar içinde 2 tanesi net bir tarih içermektedir. Tarih içermeyen 29 adet yazıt bulunurken 59 tane yazısız mezar taşı mevcuttur. 59 adet yazısız mezar taşının görselleri Halbertsma'nın 2015 yayımlı eserinden alınmıştır. İç Moğolistan uzmanı olan Halbertsma, bölgede bulunan yazıtların pek çok açıdan görsellerini çekmiş ve kitabında bunlara yer vermiştir. Tez çalışmamız boyunca Halbertsma'nın da bilgisi dâhilinde bu görsellerden, görüntü bakımından kaliteli olan fotoğraflar tercih edilmiştir.

2.3.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 M-N: 2)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

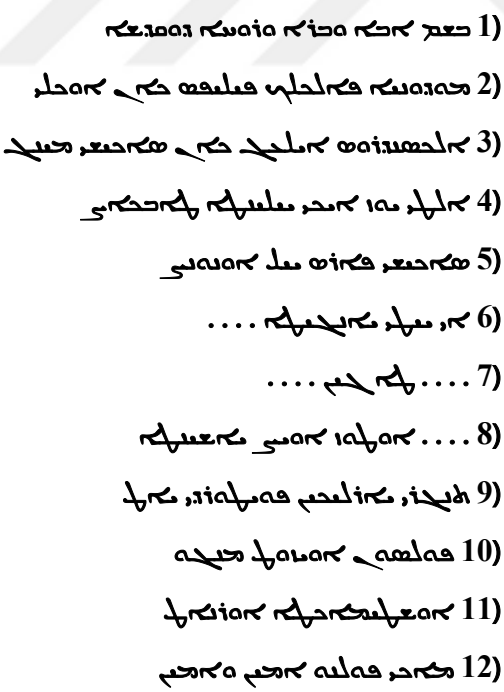

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšm ʾbʾ wp̄rʾ wrwḥʾ dqwdšʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūḥā d-Qūdšā
2) mqdwnyʾ pʾlklk kʾn ʾwkly	

3) ʾlksndrws ʾylyg kʾn sʾkyšy myng	2) M(a)q(a)donyā bal(ï)kl(ï)k (Pilipos)
4) ʾlṭy ywz ʾyky yylynṭʾ ṭʾbkʾṣ	kan oklï
5) sʾkyšy pʾrs yyl ʾwnwnṣ	3) Al(e)ks(a)ndros ilig kan sakïšï mïng
6) ʾy yyṭy yʾngytʾ	4) alṭï yüz iki yïlïnṭa ṭabkaṣ
7) . . . . ṭʾgyn	5) sakïšï pārs yïl onunṣ
8) . . . . ʾwṭwz ʾwyṣ yʾšynṭʾ	6) ay yiṭi yangïta . . . .
9) tngry yʾrlykyn pwyṭwrdy yʾṭ	7) . . . . Ṭägin . . . .
10) pwlswn ʾwyzwṭy mngw	8) . . . . oṭuz üṣ yašinṭa
11) ʾwštymʾkṭʾ ʾwrnʾṭ	9) t(ä)ngri yarlïkïn püṭürdi yaṭ
12) mʾky pwlzw ʾmyn wʾmyn	10) polsun özüṭi m(ä)ngü
	11) ušṭimahṭa ornaṭ
	12) makï polzu(n) āmīn w-āmīn

Türkçe Çevirisi: Baba, oğul, kutsal ruh adına. Makedonya şehrinden Philip Han oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1602 (1291) senesi, Tabgaç takvimine göre pars yılında, 10. ay. …. Tegin …. 33 yaşında Tanrı'nın emrini gerine getirdi. Ruhu ebedi cennetteki yerini alsın. (O) hatırlansın amin ve amin.

N: 2 (N. R. 2010 M-N: 1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

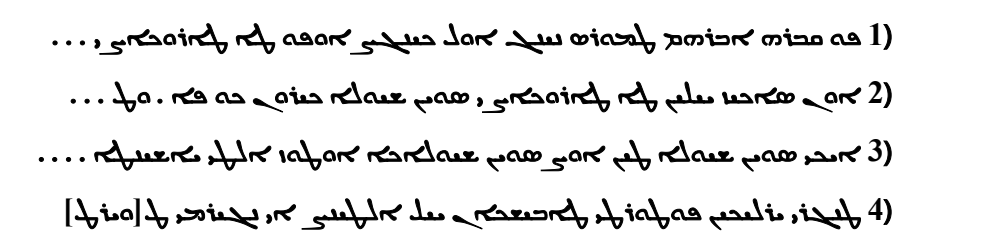

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲rʾ ʾb̲rhm ṭmwrs nyng ʾwl kyngṣʾwfw ṭʾ ṭʾrwkʾṣy	1) pu q(a)b̲rā Ab̲r(ā)h(ā)m Ṭ(ö)mür(ä)s nïng ol Kïngṣaofu-ṭa ṭarukaṣï
2) ʾwn sʾkyz yylyn ṭʾ ṭʾrwkʾṣy swyn qywlʾ kyrwn kwybykwṭ	2) on sakiz yïlïn-ṭa ṭarukaṣï[110] sün (lä) qiula qer-ün köbegüṭ

[110] Metinde 2. satırda geçen "ṭarukaṣï", "darugaçi" sözcüğü Moğollarda idari, askeri ve mali yetkilere sahip büyük memurlara verilen isimdir. Niu Ruji bahsi geçen bu kelimeyi "vali" olarak çevirmiştir.

3) ʾyky šwyn šywlʾ ṭyn ʾwṣ swyn šywlʾkʾ	3) iki süin šiula-ṭin üṣ süin šiula-qa oṭuz
ʾwṭwz ʾlṭy yʾšynṭʾ	alṭï yašïn-ṭa
4) ṭngry yrlykyn pwṭwrṭy ṭʾbyškʾn yyly	4) ṭ(e)ngri y(a)rl(ï)kïn püṭürṭi ṭabïškan
ʾlṭynṣ ʾy ygyrmy ṭ[wyrṭ]	yïlï alṭïnṣ ay y(i)girmi ṭ[örṭ]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Abraham Tömüres'indir. Kingcaofu Valisi …. Sekiz yıldır Sünla-quila Valisi ev oğlu … ikinci randevudan üçüncü randevuya, 36 yaşında. Tabışkan yılına göre (1638- 1327) altıncı ay yirmi dördüncü … Tanrı'nın emrini tamamladı.

2.3.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 M-N: 3)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܡܩܒܪܐ ܕܓܝܘܪܓܝܣ ܪܝܫ ܫܡܫܐ ܕܐܪܟܝܕܝܩܘܢ ܕܢܝܢܘܐ ܕܥܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qḇrʾ gyvrgys ʾrkydyqwn nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Giv(a)rgīs arkidy(ā)qon-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar baş diyakon Givargis'indir.

N: 2 (N. R. 2010 M-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܡܩܒܪܐ ܕܫܡܫܢ

2) ܕܥܠ ܫܢ ܕܥܠ

3) ܡܫܡܫܢ

4) ܫܢ . ܐ ܫܢ

5) ܐ ܫܢܥܠ ܐ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qḇrʾ ywḥnn	1) pu q(a)ḇrā Yoḥ(a)n(n)(ā)n
2) mšmšnʾ	2) mš(a)mš(a)nā

3) byg / bzng	3) beg / b(i)z (i)ng
4) ʾwng kw	4) öng kü
5) byg nyng ʾwl	5) beg-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar diyakoz Yohannan Beg'indir.

N: 3 (N. R. 2010 M-N: 5)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

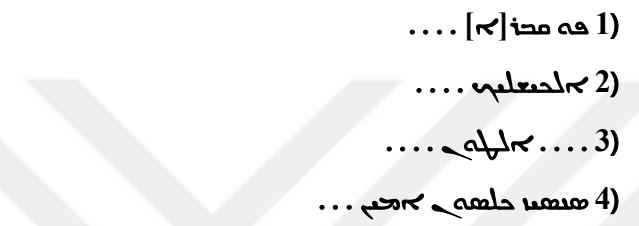

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲r[ʾ]	1) pu q(a)b̲r[ā] . . . . .
2) ʾlkyšlyk	2) alkïšlïk . . . .
3) . . . . ʾlṭwn	3) . . . . Alṭun . . . .
4) snsn klswn ʾmyn	4) s(a)ns(ï)n k(ä)lsun āmīn . . . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar … nimet … Altun …. Sansin kelsun amin.

N: 4 (N. R. 2010 M-N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

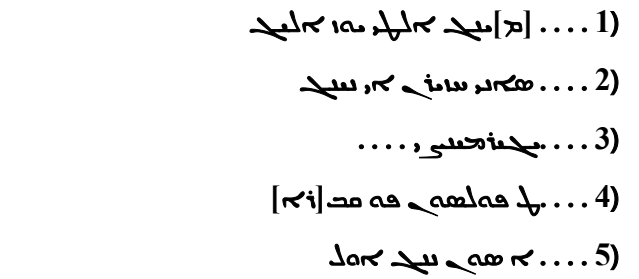

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) . . . . [m]yng ʾlty ywz ʾlyg	1) . . . . [m]ïng altï yüz älig

2) . . . . sʾny ḥzyrn ʾy nyng	2) . . . . sanï ḥ(a)ziran ay-nïng
3) . . . . ygyrmynṣy	3) . . . . y(i)girminṣi . . . .
4) . . . . yʾṭ pwlswn pw qḇ[rʾ]	4) . . . . yaṭ polsun pu q(a)ḇ[rā]
5) . . . . ʾswn nyng ʾwl	5) . . . . Asun-nïng ol

Türkçe Çevirisi: M… altı yüz elli …… Haziran ayının…..yigirminci …… (O) hatırlansın. Bu mezar Asun'undur.

N: 5 (N. R. 2010 M-N: 7)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . . . .

2) . . . . ܗ ܡܙ

3) . . . . ܢ . . . .

4) . . . . [ܐ]ܝ . . . . ܕ . . . . ܠ

5) . . . . ܣ ܗ ܙ ܕ ,ܪ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) . . . . yʾngyṭʾ	1) . . . . yangiṭā (?)
2) . . . . pw qḇrʾ ʾlksʾndrws	2) . . . . pu q(a)ḇrā Al(e)ksandros
3) . . . .wʾ	3) . . . .wʾ . . . .
4) . . . . [ʾw]ṣmgyṭʾ . . . . p . . . . ʾlṭy	4) . . . . [u]ṣ m(a)gïṭä . . . . p . . . . alṭï
5) . . . . ṭynlyg prsḇʾ ʾryʾnṭʾ gzy	5) . . . . ṭïnlïg B(a)rs(a)b(b)ā äryanṭā g(ä)zi . . . .

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Aleksandros …… altı... Barşabba.

N: 6 (N. R. 2010 M-N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ ܡܙ

2) . . . . ܝ ,ܗ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrh ʾlyšbʿ ḵʾṭwn qln kwng	1) pu q(a)ḇr(ā)h Elišb(ā) Ḵ(ā)ṭūn q(a)l(ï)n kong-
2) ṣwy nyng ʾwl	2) ṣuy[111]-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar prenses Elizabet Katun'undur.

N: 7 (N. R. 2010 M-N: 10)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) . . . 𐰴𐰍 𐰇𐰛 𐰴𐰺

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) byg nyng ʾwl	1) Beg-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Beg'indir.

N: 8 (N. R. 2010 M-N: 15)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰴𐰍 𐰇𐰛 𐰋𐰃𐰏𐰢 𐰋𐰃𐰏𐰢 𐰃𐰆𐰍 𐰴𐰺

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ šʿḥṭʾ šʾʾyn nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Š(a)ʿḥ(a)ṭā Šaʾīn-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şaʿhata Şaʾin'indir.

N: 9 (N. R. 2010 M-N: 16)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐰃𐰆𐰍 [𐰴𐰍] 𐰇𐰛 𐰋𐰃𐰏𐰢 𐰋𐰃𐰏𐰢 𐰃𐰆𐰍 𐰴𐰺

[111] Bu yazıtta Çince prenses anlamına gelen "Konçuy" sözcüğünün geçmesi ilginçtir.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ ywlwṭʾ mhymnʾ nyng [ʾwl]	1) pu q(a)ḇrā Yoluṭā mh(a)ymnā-nïng [ol]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar mümin Yoluta'nındır.

N: 10 (N. R. 2010 M-N: 17)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) pw qḇrʾ kwgmwn ṭʾ qwšnʾnṣ [nyng] ʾwl

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ kwgmwn ṭʾ qwšnʾnṣ [nyng] ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Kögmünṭe Qušnānṣ-[nïng] ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Kögmünte Quş(t)anç'ındır.

N: 11 (N. R. 2010 M-N: 18)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) pw qḇrʾ . . . . ṣtʾrm nyng ʾwl

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ . . . . ṣtʾrm nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā . . . . [quštānṣ] Tär(ī)m -nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Terim [Quştanç]'ındır.

N: 12 (N. R. 2010 M-N: 19)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ sy[ywrgy]s qw[šnʾ]ṣ [nyng] ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Se[yorgi]s Qu[šnā]ṣ-[nïng] ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Seyorgis Quştanç'ındır.

N: 13 (N. R. 2010 M-N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ ܩ[ܒ]ܪ ܐ̈ܝ̈ܠ̈ܝ̈ܛ̈ܡ̈ܘ̈ܪ ܢ̈ܝ̈ܢ̈ܓ [ܐ̈ܘ̈ܠ]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw [qḇrʾ] ʾlyṭymwr nyng [ʾwl]	1) pu [q(a)ḇrā] Eliṭimur-nïng [ol]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Elitimur'undur.

N: 14 (N. R. 2010 M-N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܐ̈ܠ̈ܟ̈ܣ̈ܢ̈ܕ[ܪ̈ܘ̈ܣ] . . . .

2) ܝ̈ܟ̈ . . . .

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksnd[rws]	1) Al(e)ks(a)nd[ros] . . . .
2) ʾyk	2) ik . . . .

Türkçe Çevirisi: Aleksandros ik.

N: 15 (N. R. 2010 M-N: 24)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗ ܩ[ܒ]ܪ ܐ̈ܝ̈ ܒ̈ܝ̈ ܐ̈ܠ̈ܐ ܟ̈ ܩ[ܒ]ܪ ܐ̈ܝ̈ܠ̈ܝ̈ܛ̈ܡ̈ܘ̈ܪ ܢ̈ܝ̈ܢ̈ܓ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ bṣyʾ ṭlyr kwṭʾṣy nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā B(i)ṣya Ṭ(i)lir Qu(š)ṭāṣi-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Bizya Tilir Quştaç'ındır.

N: 16 (N. R. 2010 M-N: 27)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎐𐎆 𐎒𐎁𐎓𐎀 𐎔𐎄𐎍𐎐𐎄𐎍 𐎔𐎆𐎌𐎍 𐎐𐎆𐎌𐎍 𐎆𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ ywhnʾn qwšnʾnṣ nng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Yoh(a)n(n)ān Qušnānṣ-n(ï)ng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Yohannan Quşnanç'ındır.

N: 17 (N. R. 2010 M-N: 28)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎐𐎆 𐎒𐎁𐎓𐎀 𐎔𐎄𐎍𐎐𐎄𐎍 𐎊𐎔𐎍𐎐𐎆𐎌𐎍 𐎐𐎆𐎌𐎍 𐎆𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ ywlyṣʾ qwšnʾnṣ nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Yoliṣā Qušnānṣ-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Yoliza Quşnanç'ındır.

N: 18 (N. R. 2010 M-N: 12; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 15)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐎐𐎆 𐎒𐎁𐎓𐎀 𐎆𐎌𐎒𐎍𐎐𐎄𐎍 𐎌𐎍𐎐𐎄𐎍 𐎆𐎍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ bwqrʾ qšyšʾ nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Buqra[112] q(a)š(š)īšā-nïng ol

[112] N. Ruji bu ismi "𐎌𐎍𐎒" (ʿmitā) şeklinde okumuştur.

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Buqra'nındır.

N: 19 (N. R. 2010 M-N: 14; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 16)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܡܚܬ ܥܡ ܫܡ ܩܫܫ ܢܝܢܓ [ܐܘܠ]

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qḇrʾ ʾwgn qšyšʾ nyng [ʾwl]	1) pu q(a)ḇrā Og(a)n (Ugan)[113] q(a)š(š)īšā-nïng [ol]

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Ogan (Ugan)'ındır.

N: 20 (N. R. 2010 M-N: 11; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 21)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܡܚܬ ܥܡ ܫܡ ܐܡܢܝܐܝܠ ܩܫܫ ܢܝܢܓ ܐܘܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qḇrʾ ʿmnwʾyl qšyšʾ nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Em(m)(a)nuel q(a)š(š)īšā-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Emmanuel'indir.

N: 21 (N. R. 2010 M-N: 13; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 22)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܐ . . . ܐܣܛܦܢܘܣ ܩܫܫ ܢܝܢܓ ܩܒܪܣܝ ܐܘܠ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw . . . ʾsṭpnws qšyšʾ nyng qḇrʾsy ʾwl	1) h(ā)n(ā)w . . . Esṭ(e)p(a)nos q(a)š(š)īšā-nïng q(a)ḇrāsı ol

[113] Dickens ve Halbertsma bu özel ismi Avgen şekliyle çevirmişlerdir. Süryanicede alap ve vav harfinin kelime başında yazımı o,u harflerini verebilir. Bu sebeple burada N. Ruji'nin okuması esas alınmıştır.

Türkçe Çevirisi: Bu papaz Estepanos'un mezarıdır.

N: 22 (N. R. 2010 M-N: 26; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 23)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܡܚܝܬܐ ܕ ܟܝܠܐ ܡܗ ܐܝܬ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲rʾ ṭwngʾ mḥy sʿwrʾ ʾwl	1) pu q(a)b̲rā Ṭūngā mḥ(a)y[114] s(ā)ʿorā ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar kilise bekçisi mümin Tunga'nındır.

N: 23 (N. R. 2010 M-N: 23; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 29)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܐܝܬ ܡܚܝܬ ܗܢܐ ܕ ܣܪܓܝܣ ܕ ܫܡܫܐ ܗܘ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) hnw qb̲rh srgys ʾrkydyqwn nyng (wl)	1) h(ā)n(ā)w q(a)b̲r(e)h S(a)rgīs arkidy(ā)qon-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar baş diyakon Sargis'indir.

N: 24 (N. R. 2010 M-N: 9; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 30)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܗܘ ܐܝܬ ܕ ܒܪܝܫܐ ܕ ܫܡܫܐ ܗܘ ܕ

[114] M. Dickens ve T. H. F. Halbertsma 2018 yılındaki makalesinde bu kelimeyi özel isim olarak (Mahi) okumuştur fakat mezar taşlarında mhaymnā (mümin, inançlı) sözcüğü bazen kısaltılmış haliyle ܡܗ (Mahi) yazılmaktadır. Bunu göz önünde bulundurarak çeviride mümin manasıyla yorumlanması daha uygun görülmüştür. Aynı zamanda bu yazıtın Niu Ruji tarafından çevirisi farklıdır, çalışmamız içerisinde M. Dickens ve T. H. F. Halbertsma'nın okumaları esas alınmıştır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ ḥdwtʾ qwšnʾnṣ nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Ḥ(a)dutā[115] Qušnānṣ-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Hadutha Quştanç'ındır.

N: 25 (N. R. 2010 M-N: 20; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 33)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡐𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡀 (𐡃)𐡎𐡅𐡁𐡓𐡏𐡍 𐡍𐡉𐡍𐡂 𐡅𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ qsṭws (d)swbrʿwn nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Q(u)sṭus (Quštānṣ) (d)-Sob(o)rʿon[116]-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Quştus (veya Quštanç) Soborʿon'undur.

N: 26 (N. R. 2010 M-N: 25; T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 70)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) 𐡐𐡅 𐡒𐡁𐡓𐡀 𐡔𐡅𐡄𐡓 𐡊𐡅𐡔𐡍𐡀𐡍𐡔 𐡍𐡉𐡍𐡂 𐡅𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) pw qḇrʾ šwhʾr kwšnʾnṣ nyng ʾwl	1) pu q(a)ḇrā Š(o)whar Qušnānṣ-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Şovhar[117] Quşnanç'ındır.

[115] Niu Ruji bahsi geçen yazıttaki özel ismi "𐡒𐡃𐡅𐡕𐡀" (Qadutā) şeklinde okumuştur ancak yazıtın görselinde de görüldüğü gibi burada geçen özel isim "𐡇𐡃𐡅𐡕𐡀" (Ḥadutā)dır.

[116] Niu Ruji bu yazıttaki özel ismi "Solqun" olarak okumuştur ancak Dickens ve Halbertsma'nın okumaları esas alınmıştır.

[117] Niu Ruji, bu yazıtta geçen ismi "Bursar" olarak okumuştur ancak çalışmamız içerisinde Dickens ve Halbertsma'nın okumaları tercih edilmiştir.

N: 27 (T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡀) 𐡐𐡅 𐡁𐡓 𐡉𐡅𐡎𐡐 𐡒𐡔𐡔𐡉 𐡍𐡍𐡂 𐡅𐡀𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲rʾ ywsp qšyšʾ nyng ʾwl	1) pu q(a)b̲rā Yos(e)p q(a)š(š)īšā-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar papaz Yosep'indir.

N: 28 (T. H. F. H. & M. D. 2018 N: 12)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡀) 𐡐𐡅 𐡁𐡓 𐡀𐡋𐡉𐡔𐡁𐡏 𐡒𐡕𐡅𐡍 𐡍𐡍𐡂 𐡅𐡀𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲rʾ ʾlyšbʿ k̲ʾṭwn nyng ʾwl	1) pu q(a)b̲rā Elišb(a) K̲(ā)ṭūn-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Elizabet Katun'undur.

N: 29 (P. G. B. 2015 S: 226)[118]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

𐡀) 𐡐𐡅 𐡁𐡓 𐡀𐡓𐡅𐡎 𐡊𐡕𐡅𐡍 𐡍𐡍𐡂 𐡅𐡀𐡋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) pw qb̲rʾ ʾrʾws kʾtwn nyng ʾwl	1) pu q(a)b̲rā Araus K̲(ā)ṭūn-nïng ol

Türkçe Çevirisi: Bu mezar Araus Katun'undur.

[118] Bu yazıtın okunuşu P. G. Borbone'nin 2015 tarihli makalesinde 224-227 sayfaları arasında ayrıntılarıyla tartışılmıştır. Borbone ilgili yazıtın okunuşuyla ilgili ihtimalleri değerlendirerek en uygun okunuşunu bu haliyle vermiştir ve çalışmamızda Borbone'nin okunuşu esas alınmıştır (2015, 226).

2.3.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (T. H. F. H. 2015 N: 1)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 336).

N: 2 (T. H. F. H. 2015 N: 2)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 2: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 339).

N: 3 (T. H. F. H. 2015 N: 3)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 3: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 341).

N: 4 (T. H. F. H. 2015 N: 4)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 4: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 346).

N: 5 (T. H. F. H. 2015 N: 5)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 5: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 348).

N: 6 (T. H. F. H. 2015 N: 6)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 6: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 351).

N: 7 (T. H. F. H. 2015 N: 7)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 7: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 353).

N: 8 (T. H. F. H. 2015 N: 9)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 8: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 357).

N: 9 (T. H. F. H. 2015 N: 10)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 9: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 359).

N: 10 (T. H. F. H. 2015 N: 11)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 10: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 361).

N: 11(T. H. F. H. 2015 N: 13)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 11: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 368).

N: 12 (T. H. F. H. 2015 N: 14)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 12: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 371).

N: 13 (T. H. F. H. 2015 N: 17)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 13: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 382).

N: 14 (T. H. F. H. 2015 N: 18)

YAZITIN GÖRSELİ

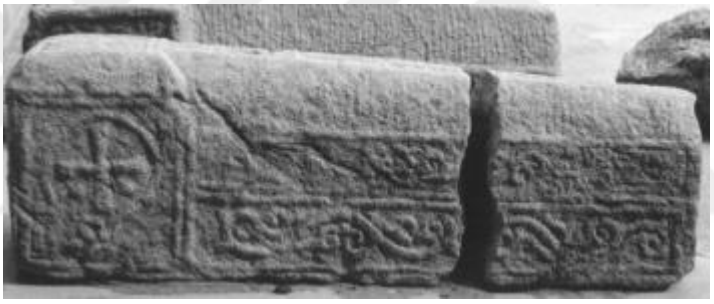

Görsel 14: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 383).

N: 15 (T. H. F. H. 2015 N: 19)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 15: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 388).

N: 16 (T. H. F. H. 2015 N: 20)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 16: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 390).

N: 17 (T. H. F. H. 2015 N: 24)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 17: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 402).

N: 18 (T. H. F. H. 2015 N: 25)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 18: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 403).

N: 19 (T. H. F. H. 2015 N: 26)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 19: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 404).

N: 20 (T. H. F. H. 2015 N: 27)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 20: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 405).

N: 21 (T. H. F. H. 2015 N: 28)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 21: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 406).

N: 22 (T. H. F. H. 2015 N: 31)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 22: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 416).

N: 23 (T. H. F. H. 2015 N: 32)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 23: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 419).

N: 24 (T. H. F. H. 2015 N: 34)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 24: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 427).

N: 25 (T. H. F. H. 2015 N: 35)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 25: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 429).

N: 26 (T. H. F. H. 2015 N: 36)

YAZITIN GÖRSELİ

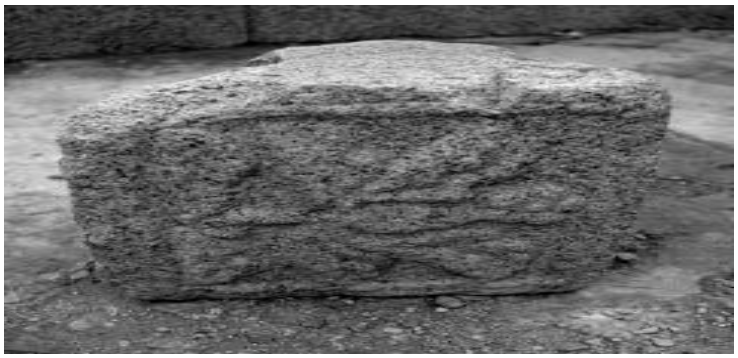

Görsel 26: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 430).

N: 27 (T. H. F. H. 2015 N: 37)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 27: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 432).

N: 28 (T. H. F. H. 2015 N: 38)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 28: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 434).

N: 29 (T. H. F. H. 2015 N: 39)

YAZITIN GÖRSELİ

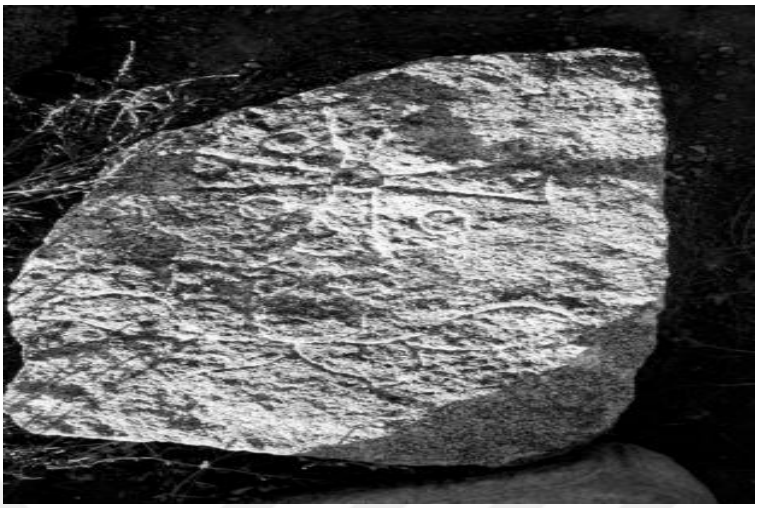

Görsel 29: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 436).

N: 30 (T. H. F. H. 2015 N: 40)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 30: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 438).

N: 31 (T. H. F. H. 2015 N: 41)

YAZITIN GÖRSELİ

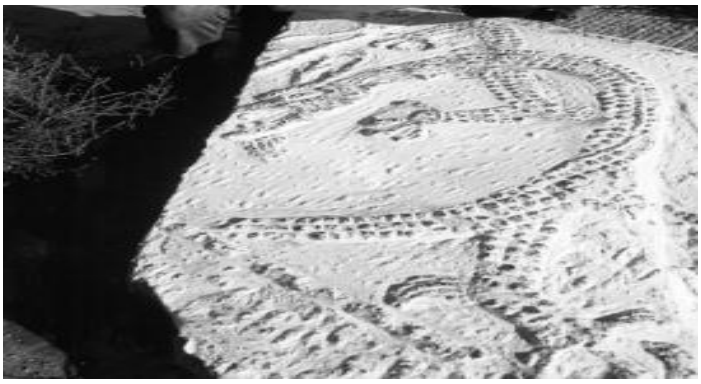

Görsel 31: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 439).

N: 32 (T. H. F. H. 2015 N: 42)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 32: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 440).

N: 33 (T. H. F. H. 2015 N: 43)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 33: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 441).

N: 34 (T. H. F. H. 2015 N: 44)

YAZITIN GÖRSELİ

44. Stone Slab

field location:	Bailingmiao, inside cultural relics courtyard (September 2003)
front:	—
back:	not seen
size:	w 63 × h 80 cm
diameter cross:	n.a.
shape arms cross:	n.a.
condition:	design clear
general shape:	chiselled slab
material:	granite
colour:	gray scale, corner piece
remarks:	original location unknown; according to curator part of stone coffin in six pieces (40–45); design similar to gravestone patterns (no image available)

Görsel 34: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 443).[119]

[119] Bailingmiao'da bulunan bu yazıtın bir görseli bulunmamaktadır (Halbertsma, 2015, 443).

N: 35 (T. H. F. H. 2015 N: 45)

YAZITIN GÖRSELİ

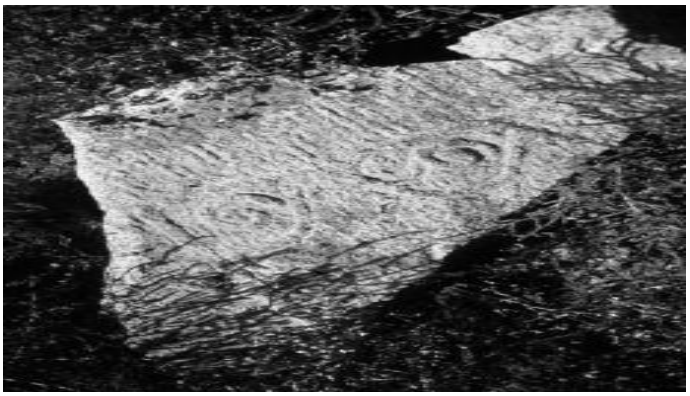

Görsel 35: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 444).

N: 36 (T. H. F. H. 2015 N: 46)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 36: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 445).

N: 37 (T. H. F. H. 2015 N: 47)

YAZITIN GÖRSELİ

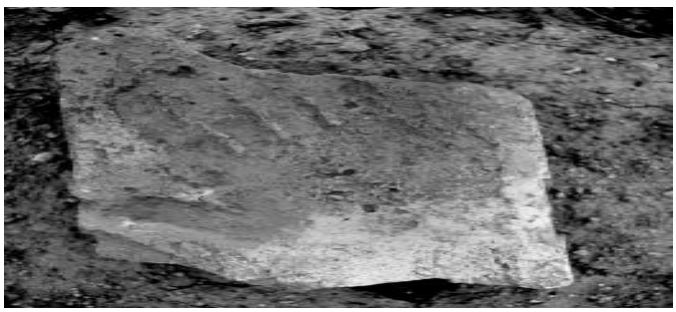

Görsel 37: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 447).

N: 38 (T. H. F. H. 2015 N: 48)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 48: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 448).

N: 39 (T. H. F. H. 2015 N: 49)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 39: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 450).

N: 40 (T. H. F. H. 2015 N: 50)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 40: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 451).

N: 41 (T. H. F. H. 2015 N: 51)

YAZITIN GÖRSELİ

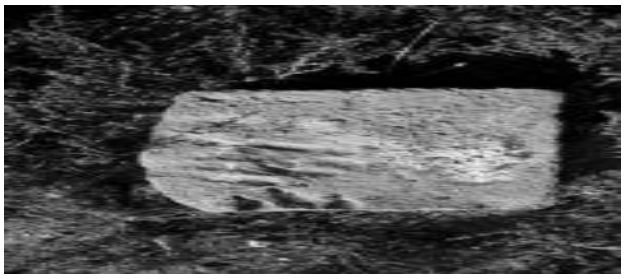

Görsel 41: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 452).

N: 42 (T. H. F. H. 2015 N: 52)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 42: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 453).

N: 43 (T. H. F. H. 2015 N: 53)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 43: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 454).

N: 44 (T. H. F. H. 2015 N: 54)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 44: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 455).

N: 45 (T. H. F. H. 2015 N:55)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 55: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 456).

N: 46 (T. H. F. H. 2015 N: 56)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 46: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 457).

N: 47 (T. H. F. H. 2015 N: 57)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 47: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 460).

N: 48-49 (T. H. F. H. 2015 N: 58-59)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 48-49: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 467-468).

N: 50-51-52 (T. H. F. H. 2015 N: 60-61-62)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 50-51-52: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 469-472).

N: 53-54 (T. H. F. H. 2015 N: 63-64)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 53-54: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 474-475).

N: 55 (T. H. F. H. 2015 N: 65)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 55: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 475).

N: 56 (T. H. F. H. 2015 N: 66)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 56: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 477).

N: 57 (T. H. F. H. 2015 N: 67)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 57: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 479).

N: 58 (T. H. F. H. 2015 N: 68)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 58: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 484).

N: 59 (T. H. F. H. 2015 N: 69)

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 59: İç Moğolistan Nestûrî Mezar Taşı (Halbertsma, 2015, 491).

2.4. Quanzhou (Zayton) Bölgesinde Bulunan Mezar Taşları

Çin'in önemli kıyı limanlarından Quanzhou kenti, Nestûrî bulguları açısından zengin olan bir diğer bölgedir. Ticaretin aktif olarak yapıldığı Quanzhou, pek çok farklı milletin ve kültürün bir arada olduğu kozmopolit bir şehirdir. Bu durum dillerin, dinlerin ve kültürel birikimlerin kaynaşmasını sağlamaktadır, bilhassa bu durum Çin topraklarında Nestûrî inancın yansımalarıyla karşılaşmamıza neden olmuştur.

Quanzhou Bölgesinde toplamda 13 mezar taşı incelenmiş, bu taşlardan 10 tanesi tarihliyken 2 tanesi tarihsiz yazılmıştır. Aynı zamanda herhangi bir yazı ve tarih bulunmayan 1 adet de yazısız mezar taşı bulunmaktadır.

2.4.1. Tarihli Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (S. L. 2012 N: B19 (=Z5)][120]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

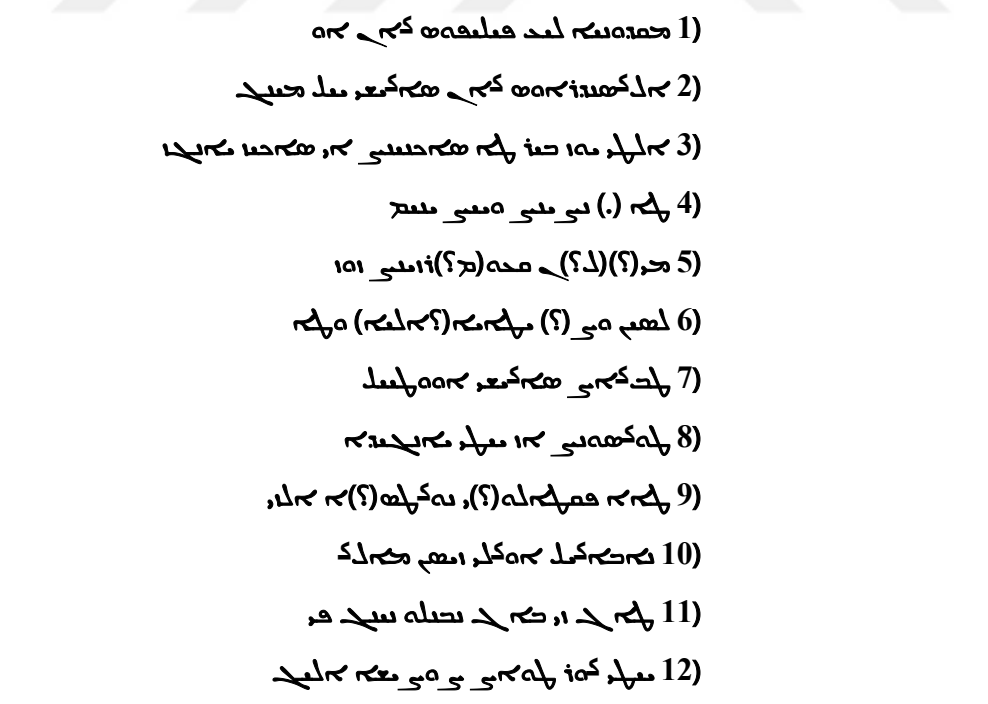

[120] Metnin Süryanice ve harf çeviriminde Samuel N. C. Lieu, Majella Franzmann ve Peter Zieme'nin okumaları dikkate alınmıştır.

13) 𐫀𐫁𐫂𐫃 𐫄𐫅𐫆𐫇 𐫈𐫉𐫊𐫋 𐫌𐫍𐫎𐫏

14) 𐫐𐫑𐫒𐫓 𐫔𐫕𐫖𐫗 𐫘𐫙𐫚𐫛

15) 𐫜𐫝𐫞𐫟 𐫠𐫡𐫢𐫣 𐫤𐫦𐫥𐫧 𐫨𐫩𐫪𐫫

16) 𐫬𐫭𐫮𐫯 𐫰𐫱𐫲𐫳 𐫴𐫵𐫶𐫷 𐫸𐫹𐫺𐫻

17) 𐫼𐫽𐫾𐫿 𐬀𐬁𐬂𐬃 𐬄𐬅𐬆𐬇

18) 𐬈𐬉𐬊𐬋 𐬌𐬍𐬎𐬏 (𐬐) 𐬑𐬒𐬓𐬔 𐬕𐬖𐬗𐬘(𐬙)

19) 𐬚𐬛𐬜𐬝 (𐬞), 𐬟𐬠𐬡𐬢 𐬣𐬤𐬥𐬦 𐬧𐬨𐬩𐬪 (𐬫), 𐬬𐬭𐬮𐬯

20) 𐬰𐬱𐬲𐬳 𐬴𐬵𐬶𐬷 𐬸𐬹𐬺𐬻 𐬼𐬽𐬾𐬿 𐭀𐭁𐭂𐭃 𐭄𐭅𐭆𐭇 𐭈𐭉𐭊𐭋

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mqdwnyʾ lyʾ pylypws kʾn ʾwkly	1) M(a)q(a)donyā-lïʾ Pilipos kan oklï
2) ʾlksdrʾws kʾn sʾkyšy yyl myn(g)	2) Al(e)ks(a)ndrʾos kan sakïšï yïl min(g)
3) ʾlṭy ywz byr tʾ sʾkzynṣ ʾy sʾkyz yʾngy	3) alṭï yüz bir-tä sak(i)zinṣ ay säkiz yangï
4) tʾ (.)nṣynṣ wyyṣ ynym(?)	4) ta (.)nṣynṣ wyyṣ ynym(?)
5) my(?).(l?)n qʿw.(m?)rzynṣ zwz	5) my(?).(l?)n qʿw.(m?)rzynṣ zwz
6) lsyn wṣ(?) yṭʾyʾ (ʾlyʾ?) wṭʾ	6) lsyn wṣ(?) yṭʾyʾ (ʾlyʾ?) wṭʾ
7) ṭʾbkʾṣ sʾkyshy ʾwwṭ yyl	7) ṭabkaṣ sakïsi üüṭ yïl
8) ṭwkswnṣ ʾy yyṭy yʾngydʾ	8) ṭoksunṣ ay yiṭi yangïda
9) ṭʾʾ pq ṭʾlw(?)y nwkṭh(?)ʾ ʾlzy	9) ṭaa pq ṭalw(?)y nwkṭh(?)a alzy
10) nʾbʾkyl ʾwkly zysn mʾlk	10) Nabakil oklï zysn malk
11) ṭʾg zy bʾg nbnlw nyng py	11) ṭäg zy bag nbnlw nyng py
12) yyṭy kwr twʾṣ ṣwṣyšʾ ʾlyg	12) yyṭy kwr twaṣ ṣwṣyša alyg
13) nynʿ (?) ḵʾṭwny qmṣʾ ḵʾṭwn	13) ninʿ (?) Ḵāṭūnï Q(a)mṣā Ḵāṭūn
14) ṭwkʾl yygyrmy yʾšynṭʾ	14) ṭükäl yigirmi yašïnṭā
15) ṭʾngry yʾrlykyn pwyṭwrdy	15) ṭengri yarlïkïn büṭürdi
16) pw syn qwḇrʾ ʾṣynṭʾ	16) pu sïn qubrā iṣinṭä
17) xyzlʾlṭy w pw qymṣʾ	17) xızlälṭi w pu Q(a)mṣā
18) xʾṭwn nwng ʾwswty ʾwštmxtʾ ʾqy(?)	18) Xaṭun-nung ösüṭi ušṭm(a)htā aqy(?)
19) pʾrly y(?) ʾwkly kyzy wʾwrwky kʾ y(?) ʾdgw	19) parly y(?) oklï kïz urukï kā y(?) ädgü
20) ʾrwʾ ʾsylw ʾwystʾlw pyr mʾky yʾṭ pwlzwn ʾmyn	20) arwa(n) asïlu üstälü pir maki yaṭ polzun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Makedonyalı Philip Han'ın oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1601 (1290) senesi, sekizinci ayın sekizinci gününde, Tabgaç takvimine göre uut yılında, ……. eşi (karısı) Kamza Katun yirmi yaşında Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Bu hanımefendinin ruhu cennette kalsın. Onun ruhu, çocukları ve torunlarıyla gittikçe artacak. (O) hatırlansın, amin.[121]

N: 2 (N. R. 2010 Q-N: 6)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)
2)
3)
4)
5)
6)
7)
8)
9)
10)
11)
12)
13)
14)
15)
16)
17)
18)
19)
20)

[121] Bu yazıtın henüz araştırmacılar tarafından tamamı deşifre edilememiştir; dolayısıyla Türkçe'ye aktarımında eksiklikler vardır.

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšm ʾbʾ wḇrʾ wrwḥʾ dqwdšʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūḥā d-Qūdšā
2) ʾlksndrws kʾn sʾkyšy yyl mng	2) Al(e)ks(a)ndros kan sakïšï yïl m(ï)ng
3) ʾlṭy ywz byr ṭʾ sʾkyzynʿ ʾy sʾkyz	3) alṭï yüz bir ṭä säkizinʿ ay säkiz
4) yʾngyṭʾ bšnʾṯ	4) yangïṭa b(a)šnaṯ
5) ʾlp štmʾʾ ḥdʾ ʾtrʾ	5) āl(a)p š(i)tmāʾā ḥdā ātrā
6) lywn hwʾ ʾyṭsʾr	6) ly(a)w(a)n hwā ayṭsar
7) ṭʾbkʾʿ sʾkyšy ʾwd yyl	7) ṭabkaʿ sakïšï ʾūd yïl
8) ṭʾmwz ʾy yyty yʾngydʾ	8) ṭām(m)uz ay yiti yangïda
9) sʾnmq ṭrym ʾryp	9) Sanm(a)q Ṭ(ä)rim ärip
10) . . . ʾwylʾ rkʾ sʾnmʾq	10) . . . ülärkä Sanmaq
11) tʾrym pw yyrṭynʿy	11) Tärim pu yirṭunʿi
12) ṭʾ ʾrtyp kʾʿyp	12) ṭä arṭïp kaʿïp . . . .
13) ʾryg snmʾq ḵʾṭwn	13) arïg S(a)nmaq Ḵāṭūn
14) ṭrym yygrymy yʾšynṭʾ	14) Ṭ(ä)rim yig(i)rmi yašïnṭa
15) ṭngry yʾrlykyn pwyṭwrṭy	15) ṭengri yarlïkïn püṭürṭi
16) pw sn qwḇrʾ ʾʿynṭʾ	16) pu s(i)n qaḇra iʿinṭä
17) kyzlʾndwq pw ʾryg	17) kizlanduq pu arïg
18) ḵʾṭwnyng ʾwyswṭy ʾwštymʾkṭʾ ʾrdy	18) Ḵāṭūnïng ösüṭi ušṭïmahṭa erdi
19) pʾrlyk ʾwklylʾr ʾwny mʾngw mʾngw	19) parlïk oklïlar onï mängü mängü
20) . . . . . yʾd pwlswn ʾmyn	20) . . . . . yad polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul ve kutsal ruh adına. Aleksandros Han takvimine göre 1601 (1290) senesinde, Tabgaç takvimine göre ud yılının, Temmuz ayı Sanmak Katun bu dünyadan ayrıldı. İffetli eş Sanmak Katun, Tanrı'nın emrini yirmi yaşında yerine getirdi. Bedeni bu mezara defnedilmiştir. Bu iffetli kadının ruhu cennette idi. Ebediyette bütün kızları onun için. (O) hatırlansın, amin.

N: 3 (N. R. 2010 Q-N: 8)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšm ʾbʾ wḏrʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
2) wrwḥʾ dqdšʾ lylmʾn	2) w-Rūḥā d-Qūdšā l-(ʿ)ālmīn

3) mqdwnyʾ bʾlyklyk	3) M(a)q(a)donya balïklïk[122]
4) pylypws kʾn ʾwkly	4) Pilipos kan oklï
5) ʾlksndrws ʾylyg kʾn sʾ	5) Al(e)ks(a)ndros ilig kan sa
6) qyšy yyl myng	6) qïšï yïl mïng
7) ʾlṭy ywz sʾkyz yylnṭʾ	7) alṭï yüz säkiz yïl(ï)nṭa
8) ṭwrk sʾqyšy pyṣyn yyl	8) Ṭürk saqïšï piṣīn yïl
9) ṣkšpṭ ʾy ʾwn yʾngyṭʾ	9) ṣ(a)kš(a)p(u)ṭ ay on yangïṭa
10) kwtlwk qwšṭʾnṣ	10) Kutluk Quštānṣ
11) ʾy kwdwr ḵʾtwn	11) ay Kūdur Ḵātūn
12) ʾwṭwz ʾyky yʾšynṭʾ	12) oṭuz iki yašïnṭa
13) ṭngry yʾrlyky pwyṭwrdy bw	13) ṭ(e)ngri yarlïkï püṭürdi bu
14) sʾngwm nyng ʾšlyky	14) sängüm nïng äšliki
15) ʾwyzwṭy mngw ʾwštymʾkdʾky	15) özüṭi m(ä)ngü uštïmahdakï
16) srʾ rpqʾ rḥyl ʾryg	16) s(a)ra r(e)pqa r(a)ḥel arïg
17) kyzlʾr pyrlʾ ywrṭ	17) kïzlar pirlï yurṭ
18) ṭwṭwp	18) ṭuṭup
19) ʾwrwn ṭwṭwp mngw	19) orun ṭuṭup m(ä)ngü
20) ʾṭ yngy pwlswn	20) aṭ y(a)ngï polsun
21) . . . . pw qbrʾ syn ṭʾ	21) . . . . pu q(a)ḇrā sin ṭä
22) kyzlʾndwrdy ʾwyzwṭy	22) kizländürdi özüṭi
23) ʾwštymʾk ʾyṣynṭʾ yʾṭʾmʾkṭʾ	23) uštïmah iṣinṭä yaṭamakṭa
24) mngy mngy ʾt yʾngy pwlswn	24) m(ä)ngi m(ä)ngi at yangï polsun
25) ʾmn	25) ām(ī)n

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1608 (1297) senesinde, Türk takvimine göre piçin yılının, on ikinci ay (çakşaput), onuncu günü Kutlu Kudur Katun, otuz iki yaşında, Tanrı'nın isteğini yerine getirdi. Komutanın eşinin (karısı) ruhu

[122] Quanzhou yazıtları içerisinde dikkat çekici diğer bir husus, metinlerde yazılan "Mak(g)adonya balïklïk, balïklï veya balïk" sözcükleridir. Yazıtların çevirilerinde buna benzer kelimelerin geçtiği yerler "Makedonya şehrinden" anlamıyla çevrilmiştir çünkü metinlerde bu kelimeler "Makedonya şehrinden gelen" manası ile kullanılmıştır (Lieu, 2012, 162-163). "Balık" kelimesinin "bal+" kökünden geldiği "bal+çık", "çamur" manalarından tahavvül ederek çamurdan yapılan duvarla çevrilmiş manasında "şehir" anlamını bulduğu bilinmektedir (Ercilasun, 2022, 311-312). Bu bağlamda Makedonya bir krallık olmasına rağmen taş ustaları şehir anlamına gelen "balık" kelimesini tercih etmiştir dolayısıyla çeviriler metne sadık kalınacak şekilde yapılmıştır.

sonsuza dek cennette dinlensin. Azizler Sara, Rebeka ve Rahel[123] ile birlikte şöhreti sonsuza dek yenilenecek. Bedeni bu mezara yatırıldı. Ruhu cennette kutsansın, (o) hatırlansın. Amin.

N: 4 (N. R. 2010 Q-N: 1; S. L. 2012 N: B17 (=Z25))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

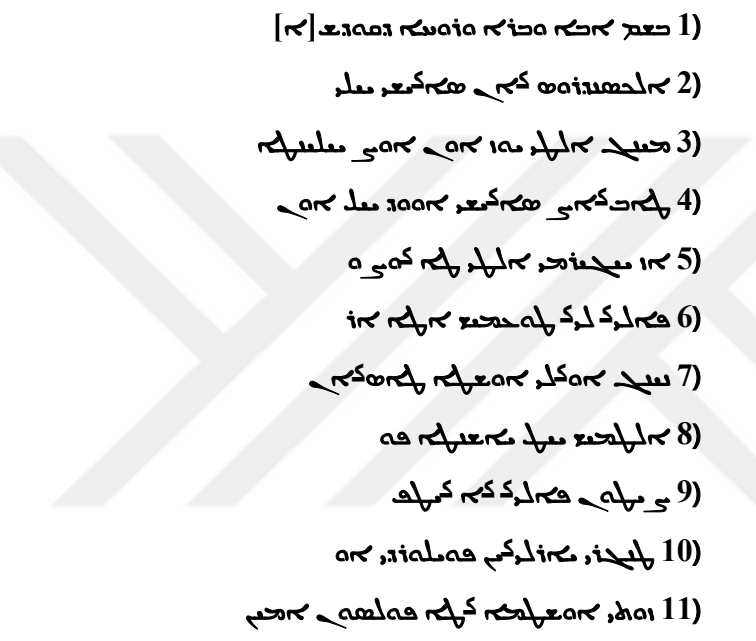

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšm ʾbʾ wḇrʾ wrwḥʾ dqwdšʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā w-Rūḥā d-Qūdšā
2) ʾlksndrws kʾn sʾkyšy yyl(y)	2) Al(e)ks(a)ndros kan sakïšï yïl(ï)
3) myng ʾlṭy ywz ʾwn ʾwṣ yylynṭʾ	3) mïng alṭï yüz on üṣ yïlïnṭā
4) ṭʾbkʾṣ sʾkyšy ʾwwd yyl ʾwn[ynṣ]	4) ṭabkaṣ sakïšï ūd yïl on[unṣ]
5) ʾy yygyrmy ʾlṭy ṭʾ kwṣw	5) ay yigirmi alṭï-ṭā Koṣo
6) bʾlyk lyk ṭwʿmyš ʾtʾ ʾr	6) balı(k)ʿ-lıʿ Ṭuʿmïš Atā är-
7) nyng ʾwkly ʾwšṭʾ ṭʾskʾn	7) nïng oklï Ušṭā Ṭaskan
8) ʾlṭmyš yyṭy yʾšynṭʾ pw	8) alṭmïš yiṭi yašïnṭā pu
9) ṣyṭwn bʾlyk kʾ yyṭp	9) Ṣ(a)yṭun balı(k)ʿ-ka yiṭ(i)p
10) ṭngry yʾrlyʿyn bwyṭwrdy ʾw	10) ṭ(e)ngri yarlïkïn büṭürdi ö-(?)
11) zwṭy ʾwšṭmʾk ṭʾ pwlswn ʾmyn	11) (ö)züṭi ušṭmah-ṭā polsun amin

[123] Bu yazıtta geçen "Sara (Sâre) Hz. İbrahim'in, Rebeka İshak'ın, Rahel Hz. Yakup'un eşidir. Aynı zamanda yazıtlar arasında ilk defa sözü edilen üç kutsal kadının isminin geçmesi ilginçtir (Rybatzki, 2004, 283; Hiebel, 2021, 15-17).

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul ve kutsal ruh sonsuza dek. Aleksandros Han takvimine göre 1613 (1302) senesi, Tabgaç takvimine göre ud yılında, onuncu ayın yirmi altıncı gününde. Tuymış Ata'nın oğlu, Qoço şehrinden Uşta Taşkan, altmış yedi yaşında Zayton şehrine gelerek Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Onun ruhu cennette olsun, (o) hatırlansın amin.

N: 5 (N. R. 2010 Q-N: 2; S. L. 2012 N: B20 (=Z2)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšm ʾbʾ wḇrʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
2) wrwḥʾ dqwdšʾ	2) w-Rūḥā d-Qūdšā
3) lʾlmyn ʾmyn	3) l-(ʿ)ālmīn amin
4) mqdwnyʾ bʾlyk	4) M(a)q(a)donyā balï(k)
5) lyk pylypws kʾn	5) lïʿ Pilipos kan

6) ʾwkly ʾlksndrws	6) oʿlı Al(e)ks(a)ndros
7) ʾlyʿ kʾn sʾkyšy	7) iliʿ kan sakïšï
8) yyl myng ʾlṭy	8) yïl mïng alṭï
9) ywz ʾwn ʾlṭy ṭʾ	9) yüz on alṭï ṭa
10) ṭʾbkʾṣ sʾkyšy	10) ṭabkaṣ sakïšï
11) lww yyly ʾwnwnṣ ʾy	11) lūū yılı onunṣ ay
12) ʾwn ʾlṭy kyṣʾsy	12) on alṭï kïṣäsï
13) swyrwg sʾkyšy yyl	13) sürüg säkïšï yïl
14) (?) twkwz ʾy ʾwn ʾyky	14) (?) tokuz ay on iki
15) kyṣʾsyṭʾ yʾṭ pls(n)	15) kiṣäsiṭä yaṭ p(o)ls(u)(n)

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek, amin. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1616 (1304) yılında, Tabgaç takvimine göre luu yılı, onuncu ayın on altıncı gecesi, dini takvimde yıl …. dokuzuncu ayın on ikinci gecesi. (O) hatırlansın. [124]

N: 6 (N. R. 2010 Q-N: 7; S. L. 2012 N: B22 (=Z26))]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7) . . .

8)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšm ʾbʾ wb̲rʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā

[124] İlgili yazıtın deşifre edilmiş birden fazla çevirisi bulunmaktadır. Niu Ruji yazıtın son 4 satırını farklı şekilde deşifre etmiş ve bu mezarın Giorgis'e it olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmamızda Lieu'nun okumaları dikkate alınmıştır.

2) wrwḥʾ dqwdšʾ lʾlmyn	2) w-Rūḥā d-Qūdšā l-(ʿ)ālmīn
3) mqdwnyʾ bʾlyklyk	3) M(a)q(a)donyā balïklïk
4) pylypws kʾn ʾwkly	4) Pilipos kan oklï
5) ʾlksndrws ʾylyg	5) Al(e)ks(a)ndros ilig
6) kʾn sʾkyšy m[yng](?)	6) kan sakïšï m[ïng](?)
7) ʾlṭy ywz ʾwn	7) alṭï yüz on
8) skyz yyl (?) [. . .]	8) s(ä)kiz yıl (?) [. . .][125]

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1618 (1307) yılı.[126]

N: 7 (N. R. 2010 Q-N: 10; S. L. 2012 N: B50 (=Z47)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11)

12)

13)

[125] Niu Ruji, yazıtta "on säkiz" sayılarını "säkiz on" şeklinde okumuştur ancak diğer yazıtlardaki tarihlendirmeler de göz önüne alınarak metin içerisinde "on säkiz" yazımı daha doğru kabul edilmiştir.

[126] Yazıt eksiktir, Niu Ruji'nin deşifre şekli ile Franzmann ve Lieu'nun yorumlaması farklıdır. Çalışmamızda Franzman ve Lieu'nun okumaları esas alınmıştır.

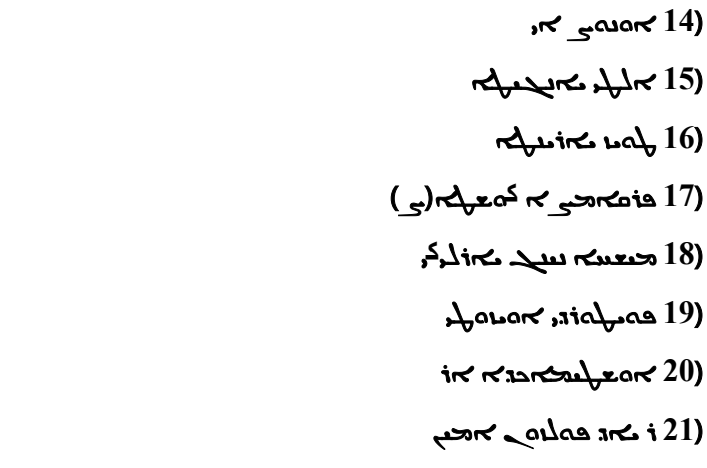

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšmʾ ʾbʾ	1) b-Š(i)m Abā
2) wḇrʾ (w)rwʾ	2) w(a)-Brā w-Rūḥā
3) dqwdšʾ lʾlmyn	3) d-Qūdšā l-(ʿ)ālmīn
4) mqdwnyʾ	4) M(a)q(a)donyā
5) bʾlyk lyk	5) balïk-lïk
6) pylypws kʾn	6) Pilipos kan
7) ʾwkly ʾlksndrw[s]	7) oklï Al(e)ks(a)ndro[s]
8) ʾylyg kʾn sʾkyšy	8) ilig kan sakïšï
9) yyl myng ʾlṭy	9) yïl mïng alṭï
10) ywz yygrmy	10) yüz yig(i)rmi
11) ṭwrṭ yylynṭʾ	11) ṭörṭ yïlïnṭā
12) ṭwyrq sʾkyšy	12) Ṭürq sakïšï
13) ʾwwd yyly	13) ūūd yïlï
14) ʾwṣwnṣ ʾy	14) onunṣu ay
15) ʾlṭy yʾngyṭʾ	15) alṭï yangï-ṭa
16) ṭwyz yʾrynṭʾ	16) ṭöz yär-in-ṭa
17) prqʾmṣʾ kwštʾṣ	17) Barqamṣa Kušnaṣ
18) mšyḥʾ-nyng yʾrlyky	18) m(e)šiḥa-nīng yarlīqī
19) pwṭwrdy ʾwyzwṭy	19) büṭürdi özüṭ-i
20) ʾwštymʾkdʾ ʾr	20) uštīmah-da är
21) r yʾd pwlzwn ʾmyn	21) –(ü)r yad bol-zun amin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros İlig Han takvimine göre 1624

(1313) yılı, Türk takvimine göre ud yılının onuncu ay, altıncı gününde gece yarısında Barqamça Kuşnaç (Quştanç) Mesîh'in emrini yerine getirdi, ruhu cennette olsun. (O) hatırlansın, amin!

N: 8 (N. R. 2010 Q-N: 9; S. L. 2012 N: B37 (=Z44)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡ̈ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈

2) ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mynzy ʾylʾrnyng mry ḥsyʾ mry šlymwn ʾpysqwpʾnyng qbrʾsy wl	1) minzi il(l)ärning marï ḥ(a)si(r)ā M(a)rï Šlemun ap(p)ïsqopā-nïng q(a)brāsï ol
2) ʾwwd yyl skyṣ ʾynyng ʾwn pyšṭʾ pʾšṭʾ pʾšlʾp kylʿwṣy zwmʾ byṭymyš	2) ūd yïl s(ä)kiṣ ay-nïng on piš-ṭä pašlap kïlʿuṣï S(a)wma biṭimiš

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Bu dönemin en muhterem piskoposu Mar Süleyman'ın mezarıdır. Lider, kilise yöneticisi Savma, bunu ud yılının sekizinci ayının on beşinci gününde (1313 (Selevkos Takvimi'ne göre 1624)] yazdı.

Niu Ruji'nin çevirisi şu şekildedir:

1) ܡ̈ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈

2) ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈ ܕ ܡ̈

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) mhy ʾyly lʾr nyng mry ḥsyʾ mry šlymwn ʾpysqwpʾnyng qbrʾsy wl	1) m(a)he aylī-lar-nīng M(a)rī Ḥ(a)sira M(a)rī Šlemun apīsqopā-nīng q(a)bra-sī ol
2) ʾwwd yyl skynṣ ʾy nyng ʾwn pyš ṭʾ pʾšlʾp kylyp /// swmʾ pyṭ///	2) ud yīl s(ä)kinṣin ay-nīg on biš-ṭä bašlap kälip /// S(a)wma biṭ(i)-(miš)///

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Bu Mah ailesinden piskopos Mar Slemun Hazretleri'nin mezarıdır. Ud yılı, sekizinci ay, on beşinci (1313 (Selevkos Takvimi'ne göre 1624)] günü.

Bu yazıtın okunuşuyla alakalı son olarak Li Tang 2011 yılında yeni bir öneri sunmuştur (Tang, 2011b, 348-349). Li Tang'ın okuyuşu ise şöyledir:

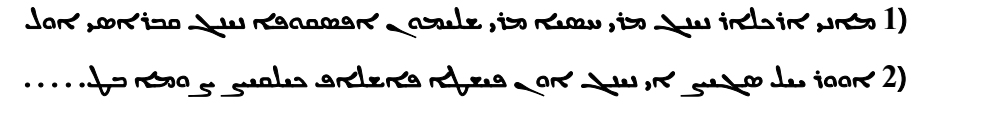

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾny ʿrklʾr nyng mry ḥsyʾ mry šlymwn ʾpysqwpʾnyng qbrʾsy wl	1) m(a)ni ärk-lär-nīng M(a)rī Ḥ(a)syra M(a)rī Šlemun epīsqopā-nīng q(a)bra-sī ol
2) ʾwwd yyl skyṣ ʾy nyng ʾwn pyš ṭʾ pʾšlʾp kilmiš swmʾ bṭ…..	2) ud yīl s(ä)kiz ay-nīng on beš-ṭä bašlap qīlmīš S(a)wma biṭ(i)-[miš]

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Bu, Manihaist ve Yelikewen'in piskoposu Mar Solomon'un mezarıdır. Öküz yılının sekizinci ayının 15. gününde, Savma bunu (yazıtı) gerçekleştirdi ve yazdı.

N: 9 (S. L. 2012 N: Y1)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

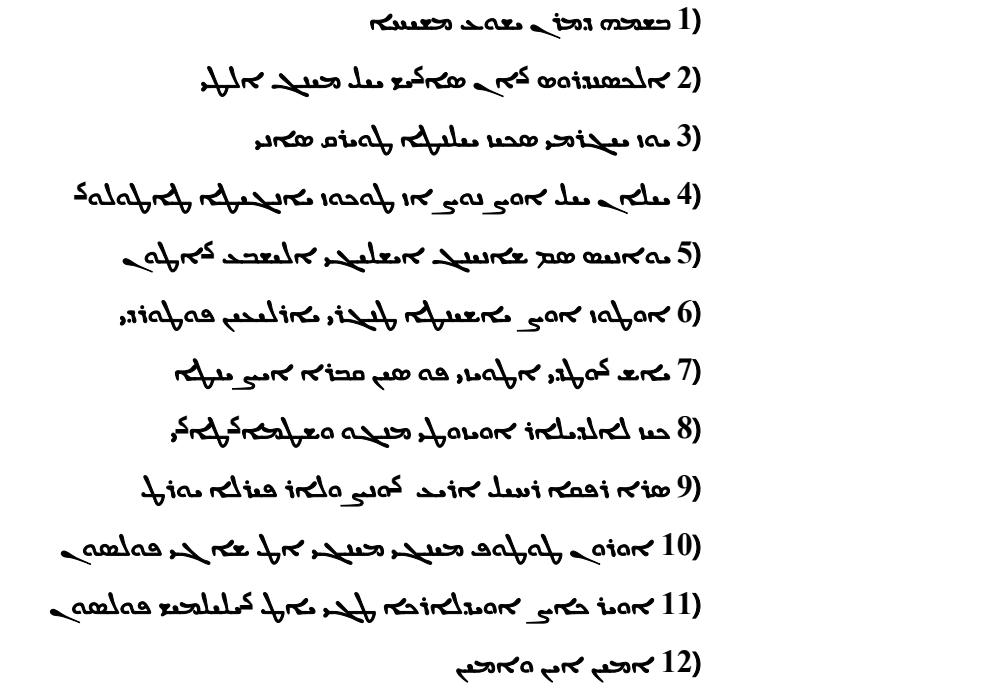

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšhm dmrn yšwʿ mšyḥʾ	1) ba-Šhm(e)h d-m(ā)r(a)n Išoʿ m(e)šiḥā
2) ʾlksndrws kʾn sʾkyš yyl myng ʾlṭy	2) Al(e)ks(a)ndros kan saqïš yïl mïng alṭï
3) ywz yygrmy skyz yylnṭʾ ṭwyrq sʾny	3) yüz yig(i)rmi s(ä)kiz yïl(ï)nṭā Ṭürk sanï
4) yylʾn yyl ʾwṣwnṣ ʾy ṭwkwz yʾngyṭʾ ṭʾṭwlwk	4) yïlan yïl üṣünṣ ay ṭokuz yangïṭā Ṭaṭuluq
5) ywʾnys sm šʾnyng ʾyšlygy ʾlyšbʿ ḵʾṭwn	5) Yo(w)anis S(a)m-šanïng ašligi Elïšb(a)ʿ Ḵāṭūn
6) ʾwṭwz ʾw(y)ʿ yʾšynṭʾ ṭngry yʾrlyʿyn pwṭwrdy	6) oṭuz ü(ç)ʿ yašïnṭā ṭ(e)ngri yarlïʿïn püṭürdi
7) yʾš kwṭdy ʾṭwyzy pw syn qḇrʾ ʾyṣynṭʾ	7) yaš koṭdï äṭözi pu sïn-q(a)ḇrā iṣinṭā
8) kyzlʾldylʾr ʾwyzwṭy mnngw wštmʾkṭʾky	8) kizläldilär[127] özüṭi m(e)nngü uštmahṭakï
9) srʾ rpqʾ rḥyl ʾryʿ kwnṣwlʾr pyrlʾ ywrṭ	9) S(a)rā R(i)pqā R(a)ḥel arïg konṣu(y)lar pir(l)ā yurṭ
10) ʾwrwn ṭwṭwp myngy myngy ʾṭ šʾgy pwlswn	10) orun ṭuṭup m(ä)ngï mängï aṭ šagï (?) polsun
11) ʾwyr kʾʿ ʾwydlʾrkʾ ṭgy yʾṭ kylylmyš pwlswn	11) ür-käʿ ʾödlärkä-ṭ(ä)gi yaṭ kïlïlmïš polsun
12) ʾmyn ʾyn wʾmyn	12) āmīn ayn w-āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Rabbimiz İsoʿ Mesîh adına. Aleksandros Han takvimine göre 1628 (1317) senesinde, Türk takvimine göre yılan yılında, üçüncü ayın dokuzuncu gününde. Tatuluk'dan (Pekin) Yovanis Samsa'nın eşi Elizabet Katun, otuz üç yaşında Tanrı'nın emrini yerine getirdi ve hayatını bir kenara bıraktı. Bedeni bu mezarın içinde. Ruhu saf prenseslerle ebedi cennette ikamet etsin: Sarah, Rebekka ve Rahel. Gelecek nesillerde (o) hatırlansın ve adı sonsuza dek kalsın. Amin, amin.

[127] Geng Shimin, Hans- Joachim Klimkeit ve Jens Peter Laut, birlikte yazdıkları makalede, aynı yazıtın 8. satırında geçen ilk kelimeyi "aldılar" şeklinde çevirmiştir (Shimin, Klimkeit, Laut, 1996, 170).

N: 10 (N. R. 2010 Q-N: 4)

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) bšm ʾbʾ	1) b-Š(i)m Abā
2) wḇrʾ wrwḥʾ	2) w(a)-Brā w-Rūḥā
3) dqdšʾ lylmʾn	3) d-Qūdšā l-(ʿ)ālmīn
4) mqdwnyʾ bʾlyk	4) M(a)q(a)donya balïk
5) lyk pylypws	5) -lïk Pilipos
5) kʾn ʾwkly	5) kan oklï
7) ʾlksndrws kʾn	7) Al(e)ks(a)ndros kan
8) sʾqyšy yyl	8) saqïšï yïl

9) myng ʾlṭy ywz	9) mïng alṭï yüz
10) ʾwṭwz yylynṭʾ	10) oṭuz yïlïn-ṭa
11) ṭwrk sʾqyšy kwy yyl	11) Ṭürk saqïšï koy yïl
12) ʾwnwnʿw ʾy sʾkyzṭʾ	12) onunʿï ay säkiz-ṭä
13) qʾšʾ gywrgys	13) qaš(š)ā Giw(a)rgīs
14) myšḥʾ nyng yʾrlyk	14) m(e)š(i)ḥa-nïng yarlïk
15) yn pwyṭwrdy	15) -ïn püṭürdi
16) ʾwyzwty mʾngw	16) özüt-i mängü
17) ʾwštymʾkdʾ	17) uštïmah-da
18) ʾrṭwrdy yʾd	18) ärṭürdi yad
19) pwlswn ʾmyn	19) polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Makedonya şehrinden Philip Han'ın oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1630 (1319) senesi, Türk takvimine göre koy yılında, onuncu ayın sekizinci (gününde) papaz Givargis, Mesîh'in emrini yerine getirdi. Ruhu ebedi cennette olsun, (o) hatırlansın, amin.

2.4.2. Tarihsiz Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (N. R. 2010 Q-N: 3; S. L. 2012 N: B28 (=Z3)]

Mezar taşının muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

1) ܡܪܝ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܩܕܝܫܐ،

2) ܐ ܡܢ ܫܠܝ ܐ ܕܣܘܪܝܐ

3) ܒ ܫܢ ܬܫܥ ܡܐܐ ܘ

4) .....

5) ܘܥܣܪ ܫܢܐ

6) [ܘ]ܫܠܝܚܐ ܕܐܠ

7) ܕܣܘ ܫܢ

8) ܕܫܢ ܫ

9) ܡܪܝ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܩܕܝܫܐ،

10) ܫ ܘܫ ܕܐ ܡ

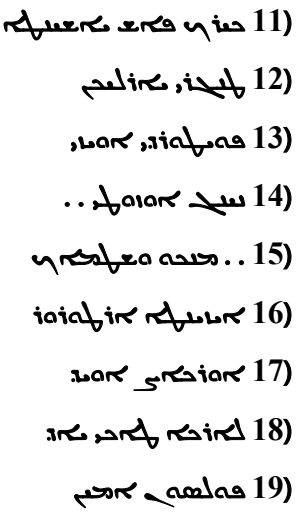

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) yʾrlyk pwṭwrdy	1) yarlïk püṭürdi
2) ʾwnyng pw yrṭynṣw	2) unïng bu y(e)rṭinṣü
3) ṭyn ʾrṭyp kʾṣyp	3) ṭin arṭïp kaṣïp
4)	4) . . . . .
5) bʾrlʾ kwṭlwk	5) birlä Kuṭluk
6) zyṭwn bʾlykly(k)	6) Z(a)yṭon b(a)lïklï(k)
7) mr ḥšyʾ ywḥnʾn	7) m(a)r-Ḥ(a)š(ï)ya Yoḥ(a)n(n)ān
8) myšyḥʾnyng	8) Mešiḥa-nïng
9) yʾrlyky pwyṭwrdy	9) yarlïkï püṭürdi
10) yʾd pwlswn amyn	10) yad polsun amin
11) kyrk bʾṣ yʾšynṭʾ	11) kïrk bäş yašïnṭa
12) ṭngry yʾrlykn	12) ṭ(ä)ngri yarlïk(ï)n
13) pwyṭwrdy ʾwyzy	13) püṭürdi öyzi-
14) nyng ʾwzwṭy	14) nïng özüṭi
15) mnkw wštmʾk	15) m(ä)nkü uštmah
16) ʾyṣynṭʾ ʾrtwrwr	16) işinṭä ärtürür
17) ʾwrkʾṣ ʾwyd	17) ürkäş öd
18) lʾrkʾ ṭʾky yʾd	18) lärkä ṭäki yad
19) pwlswn amyn	19) polsun amin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Tanrı'nın emrini yaptı, dünyadan çok uzaklara gitti. Zengin Zayton şehrinden piskopos Mar Yohannan, Mesîh'in emrini yerini getirdi. (O)

hatırlansın, amin! Kırk beş yaşında Tanrı'nın isteğini yerine getirdi, onun ruhu, ebedi cennette. Kutsansın, (o) hatırlansın, amin!

N: 2 (N. R. 2010 Q-N: 5; S. L. 2012 N: B21 (=Z31r)]

Bu yazıtın tercümesinde Niu Ruji ve S. Lieu ile M. Franzmann'ın okumaları farklılık göstermektedir, bu sebeple iki okumaya da yer verilmiştir. Niu Rujinin çevirisi şöyledir:

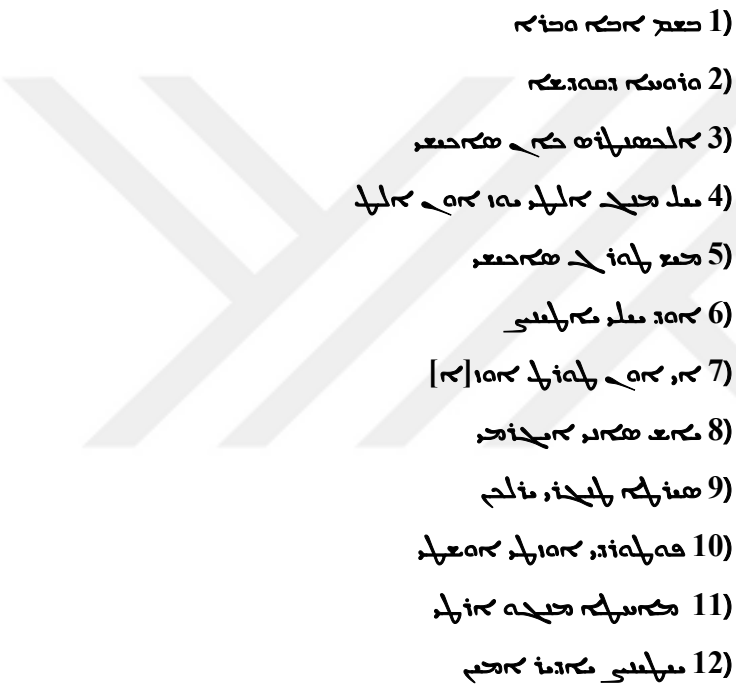

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšm ʾbʾ wḇrʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
2) wrwḥʾ dqwdšʾ	2 w-Rūḥā d-Qūdšā
3) ʾlksnṭrs kʾn sʾkyšy	3) Al(e)ks(a)nṭr(o)s kan sakïšï
4) yyl mng ʾlṭy ywz ʾwn ʾlṭ	4) yïl m(ï)ng alṭï yüz on alṭ-
5) myš ṭwrg sʾkyšy	5) mïš[128] Ṭürg sakïšï
6) ʾwd yyly yʾṭynṣ	6) ūd yïlï yäṭinṣ
7) ʾy ʾwn ṭwrt ʾwz[ʾ]	7) ay on ṭört üz[ä]
8) yʾš sʾny ʾygrmy	8) yaš sanï y(i)g(i)rmi

[128] Bu yazıtta 4. Satırda geçen tarih yazımı farklıdır; "1000-600-10-60" şeklinde yazılmıştır.

9) syrṭʾ ṭngry yrlkn	9) Sïrṭā ṭ(e)ngri y(a)rl(ï)k(ï)n
10) pwṭwrdy ʾwzṭy ʾwštṭy	10) püṭürdi öz(ü)ṭi uštī-
11) mʾḥtʾ mngw ʾrṭy	11) mahtā m(ä)ngü ärṭi
12) yyṭnṣ ʾy yʾdr ʾmyn	12) yeṭ(i)nṣ ay yadar āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, sonsuza dek. Aleksandros Han takvimine göre 1660 (1349) senesi ve Türk takvimine göre ud yılında, yedinci ayın on dördünde, 20 yaşında Sirta Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Yedinci ay kazındı (yazıldı). Ruhu cennette ebedi olsun.

Bu yazıt hem Çince hem de Süryanice yazılmıştır dolayısıyla metinleri karşılaştırma imkânı bulunmaktadır. Lieu ve Franzmann'a göre, Niu Ruji yazıtın Çince kısmını görmezden gelmiş ve bazı satırlarda hatalı okumalar yapmıştır, bilhassa yazıtta "Sïrṭā" ismini okuması ve tarihlendirmeki çevirisi doğru değildir. Franzmann ve Lieu, Peter Zieme ile Li Tang'ın da yardımları ve önerileriyle ölen kişinin bir Moğol subayı olduğunu ve diğer Nestûrî yazıtlar gibi standart bir formatı takip ederek okunması gerektiğini düşünmektedir (Lieu, Franzmann, 2012, 201-202). Çalışmamız içerisinde Lieu ve Franzmann'ın okumaları esas alınmıştır. Lieu ve Franzmann'ın çevirisi şu şekildedir:

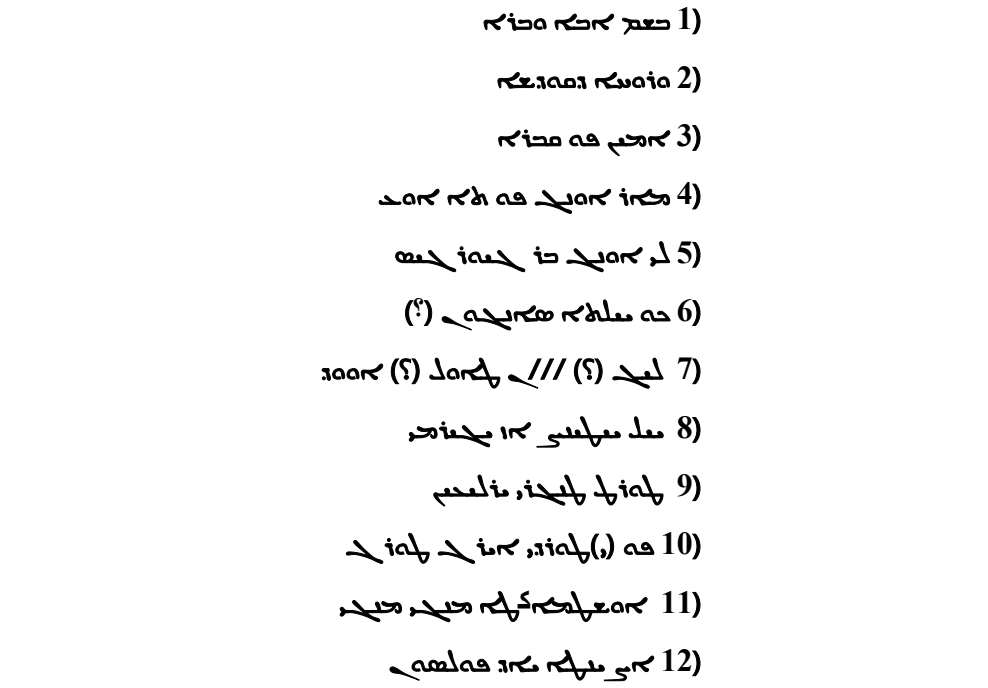

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšm ʾbʾ wḇrʾ	1) b-Š(i)m Abā w(a)-Brā
2) wrwḥʾ dqwdšʾ	2) w-Rūḥā d-Qūdšā
3) ʾmyn pw qḇrʾ	3) amin pu q(a)ḇrā
4) mʾr ʾwng pw tʾ ʾwʿ	4) Mar W(a)ng Fu ta(o) o(k)ʿ
5) ly ʾwng br gywrgys	5) lī W(a)ng Bar Giorgis
6) kw yylṭʾ …	6) ku yīlṭa …
7) ʾy ///n ṭʾwl (?)/// ʾwwd	7) ʾy ///n ṭʾwl (?)/// ud
8) yyl yyṭynʿ ʾy ygyrmy	8) yīl yiṭinʿ ʾyigirmi
9) ṭwrṭ ṭngry yrlyʿyn	9) ṭörṭ ṭ(ä)ngri y(a)rlīʿīn
10) pw(y) ṭwrdy ʾyrg (?) ṭwrg	10) Büṭürdi ʾyrg (?) ṭwrg (?)
11) ʾwšṭmʾkṭʾ mngy mngy	11) ušṭmahṭa(q) m(ä)ngü m(ä)ngü
12) ʾṣynṭʾ (?) yʾd pwlswn	12) /// (?) yad bolsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Baba, oğul, kutsal ruh adına, amin. Bu Bar Giorgis'in oğlu Mar Wang Futao'nun mezarıdır.Onda (……) Ud yılında yedinci ayda yirmi dördüncü günde Tanrı'nın emrini yerine getirdi. Cennette ebedi olsun, (o) hatırlansın![129]

[129] Bu yazıtın Lieu ve Franzmann çevirisi esas alındığı ve net bir tarih belirtmediği için Tarihsiz yazıtlar başlığı altında sıralanmıştır.

2.4.3. Yazısız Nestûrî Mezar Taşları

N: 1 (S. L. 2012 N: B18 (=Z4)]

YAZITIN GÖRSELİ

Görsel 1: Zayton Bölgesinde Bulunan Mezar Taşı (Lieu, 2012, 191).

Yirmi beş satırdan oluşan bu mezar taşı henüz deşifre edilememiştir (Lieu, 2012, 191).

3. XIII. ve XIV. YÜZYILLARA AİT NESTÛRÎ KİTABELER

Ölen kişi veya kişilerin ardından onları anmak veya ruhlarına sunmak amacıyla kitabeler dikilmektedir. Türk tarihi içerisinde çeşitli Türk halkları arkalarında bu anı taşlarını miras olarak bırakmışlardır.

Bu bölüm içerisinde, ölen kişilerin ardından dikilmiş olan kitabeler incelenmiştir ve kronolojik olarak sıralanmıştır. Kitabelerin isimleri, kitabenin atfedildiği kişilere aittir. Genel bağlamda incelenen kitabeler Türkçe olarak yazılmıştır ancak yazıcı bazen ilk satırda bazen ise metin içerisinde Süryanice kelimeler kullanmıştır. Türkçe olarak yazılmış olan bu kitabeler toplamda 17 tanedir. Sözü edilen kitabelerin 15 tanesinde tarih belirtilirken, 2 tanesinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Kitabeler içerisinde "Yorumlu Yazı Çevirimi" kısmında çözemediğimiz[130] kelimeler bulunmaktadır. Çözemediğimiz veya okuyamadığımız kelimeler, kitabelerin ilgili dipnot kısımlarında belirtilerek bu duruma dikkat çekilmiştir.

3.1. Kitabelerin Transliterasyon ve Türkiye Türkçesine Aktarımı

3.1.1. Tarihli Nestûrî Kitabeleri

MENGÜ-TAŞ KİTABESİ (1278 Tarihli)

(Ç. C. 2011 S: 56)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) ܡܟܟܐ

2) ܚܝܠ ܩܐ ܐܠ ܡܟܡܟܐ

3) ܐܠ ܐܝܟܐ ,ܢܝܟ ܐܡܟܐ

4) ܩܐ ..... ܚܝܠ

5) ܚܝܠ ܟܐ ܠܐ ܣܝ ܡܟܐ

6) .....

[130] Tez çalışmamız boyunca birçok konuda bilgilerinden istifade ettiğimiz Cengiz Alyılmaz, kitabeler bölümünde Uygur Türkçesi ve diğer Türk lehçelerine ait kelimeleri okumamızda yardımcı olmuş ve gerekli yerlerde düzeltmelerde bulunmuştur. Bir kez daha kendisine vermiş olduğu tavsiyeler ve düzeltmeler için teşekkür ederiz.

. . . . . 7)

8) 𐽆𐽀𐽛𐽃

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾkyš	1) sakiš
2) myng pyš ywz sksʾn	2) mïng peš yüz s(e)ksen
3) ṭwkwz ʾrdy pʾrs yyly	3) ṭokuz ärdi pārs yïlï
4) byg	4) beg . . . .
5) nyng ʾwgly mngw ṭʾš	5) nïng oglï M(e)ngü Ṭaš
6)	6) . . . . .
7)	7) . . . . .
8) pwldw	8) poldu

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Sekiz, 1589 (1278) senesi, pars yılında ….. oğlu Mengü Taş …. buldu/oldu.

ŞİMʿON (1300 TARİHLİ) KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 11,3 (160); Ç. C. 2011 S: 57)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 𐽆𐽀𐽛𐽃𐽐𐽀𐽆𐽀𐽆𐽀𐽆

12) 𐫀𐫉𐫔 (𐫀𐫉𐫔 – 𐫀𐫉𐫔) 𐫀𐫉𐫔

13) 𐫄𐫄𐫀𐫇 (𐫄𐫄𐫀𐫇 ?)

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) bšnṯ ʾlp wšṯmʾʾ	1) b(a)šn(a)ṯ āl(a)p w-š(i)ṯmāʾā
2) wḥdʿsr hwʾ	2) w-ḥ(a)ḏ(i)ʿs(a)r hwā
3) ʿwqbrh sṣkʾn yyl	3) ʿūq(a)ḇrā s(ı)ṣkān yïl
4) ʾrdy ʾrdnyng kr	4) ärdi ard(ī)-n(ï)ng k(o)r-
5) kwy ʾrdy	5) kwy ärdi
6)ʾwldy	6) öldï
7) hnw qḇrh	7) h(ā)n(ā)w q(a)ḇr(e)h
8) šmʿwn ṭlyʾ	8) Š(i)mʿon ṭ(a)lyā
9) br ṣwmʾ	9) b(a)r Ṣ(a)vmā
10) ʾskwlyʾ	10) iskol(ā)yā
11) yʾṭ pwlswn	11) yaṭ polsun
12) tnrʾ (tnṣrʾ, tṣrʾ) nyng	12) t(e)nrï-nïng
13) dwšmd (ywšmd?)	13) dušm(e)d (dušm(e)d) (?)

Türkçe Türkçeşine Aktarımı: 1611 (1300) senesi, bu fare, sıçkan yıl idi. (….)[131] Bu mezar Bar Savma'nın oğlu genç öğrenci Şimʿon'undur. (O) hatırlansın! Tanrı'nın duşmed/yuşmed(?)

MERYEM AŞA KİTABESİ

(Ç. C. 2011 S: 59)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 𐫀𐫉𐫔 𐫄𐫄𐫀𐫇 𐫀𐫉𐫔

2) 𐫄𐫄𐫀𐫇 𐫀𐫉𐫔 𐫀𐫉𐫔

3) 𐫀𐫉𐫔 𐫄𐫄𐫀𐫇 𐫀𐫉𐫔 (?)

4) 𐫀𐫉𐫔 𐫄𐫄𐫀𐫇 𐫀𐫉𐫔 𐫀𐫉𐫔 . . . .

[131] Yazıtta 4. ve 5. satırdaki kelimeler Türkçe tercümede eksiktir.

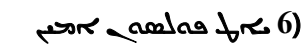

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) yyl myng ʾlty	1) yïl mïng alṭï
2) ywz ʾwn ʾyky	2) yüz on iki
3) ʾwd yyl dhwʾ (?)	3) ud yïl d-hwā (?)
4) kwn yʾš kw. . .	4) kün yaš ko. . .
5) mrym ʾšʾ mhymntʾ	5) M(a)ry(a)m Ašā mh(a)ymn(ā)tā
6) yʾṭ pwlswn ʾmyn	6) yaṭ polsun āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: 1612 (1301) senesi, ud yılında. Mümine Meryem Aşa, (o) hatırlansın. Amin.

MENGÜTAŞ-TAY KOPUZCU KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 69; Ç. C. 2011 S: 45)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

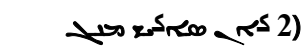

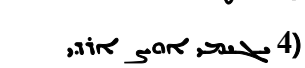

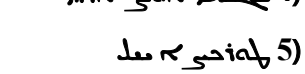

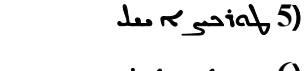

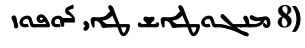

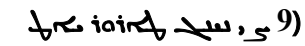

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws	1) Al(e)ks(a)ndros
2) kʾn sʾkyš mng	2) kan sakiš m(ï)ng

3) ʾlty ywz	3) altï yüz
4) ygyrmy ʾwṣ ʾrdy	4) y(i)girmi üṣ ärdi
5) ṭwrkṣʾ yyl	5) Ṭürkṣā yïl
6) syṣkʾn ʾrdy	6) sïṣkan ärdī
7) pw qḇrʾ	7) pu q(a)ḇrā
8) mngwṭʾš ṭʾy kwpwz	8) M(e)nguṭaš-Ṭay Kopuz-
9) ṣy nyng ṭwrwr yʾṭ	9) ṣi-nïng ṭurur yaṭ
10) pwlswn	10) polsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1623 (1212) senesinde, Türk takvimine göre yıl sıçkan idi. Bu mezar Mengütaş-Tay Kopuzcu'nundur. (O) hatırlansın!

DİNHA ARIM KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 74; Ç. C. S: 43)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

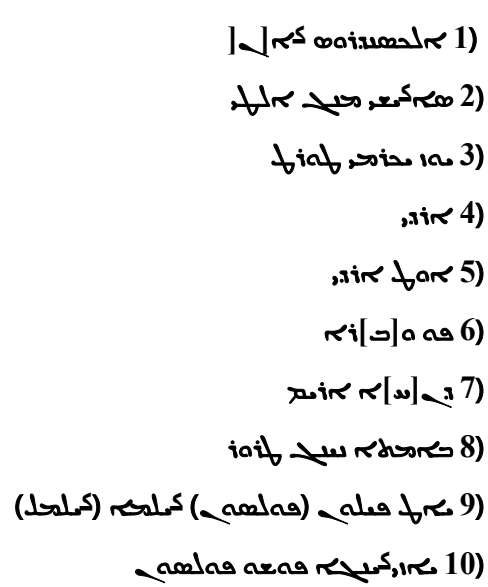

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾ[n]	1) Al(e)ks(a)ndros ka[n]
2) sʾkyšy mng ʾlty	2) sakiši m(i)ng altï

3) ywz ykrmy ṭwrṭ	3) yüz y(i)k(i)rmi ṭörṭ
4) ʾrdy	4) ärdī
5) ʾwṭ ʾrdy	5) ūṭ ärdi
6) pw q[b̲]rʾ	6) pu q(a)[b̲]rā
7) dn[ḥ]ʾ ʾrym	7) D(i)n[ḥ]a Arim
8) bʾmtʾ nyng ṭrwr	8) Bamtā-nïng ṭ(u)rur
9) yʾt pylwn (pwlswn) kylma (kylml)	9) yat pilun (polsun) kylmʾ (kylml)
10) yʾzykyngy pwšw pwlswn	10) yazıkıngı bošu polsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandors Han takvimine göre 1624 (1313) senesi idi. Ut idi. Bu mezar Dinha Arim Bamta'nındır. (O) hatırlansın, günahları affedilsin.

MAİ'FREH KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 76; Ç. C. 2011 S: 46)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

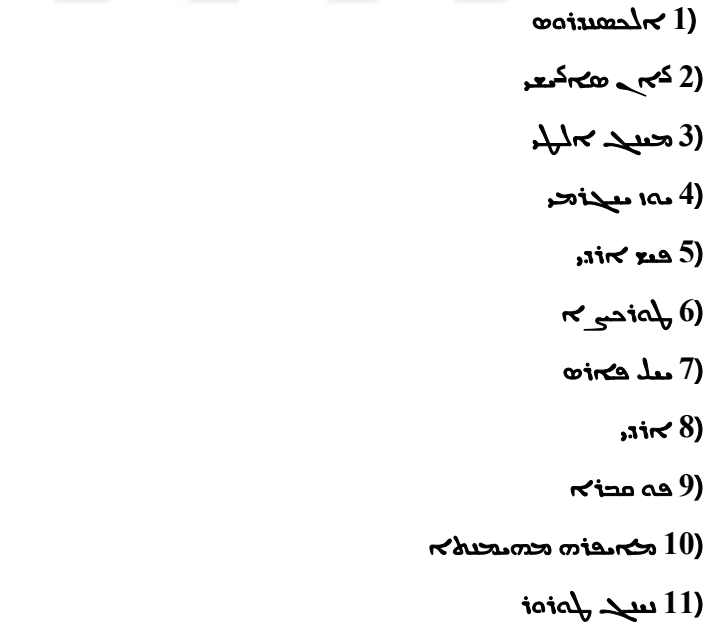

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws	1) Al(e)ks(a)ndros
2) kʾn sʾkyšy	2) kan sakıšı

3) myng ʾlṭy	3) ming alṭï
4) ywz yygrmy	4) yüz yig(i)rmi
5) pyš ʾrdy	5) peš ärdī
6) ṭwrkṣʾ	6) Ṭürkṣā
7) yyl pʾrs	7) yïl pārs
8) ʾrdy	8) ärdi
9) pw qb̲rʾ	9) pu q(a)b̲rā
10) mʾyfrh mhymntʾ	10) Māʾifr(e)h mh(a)ymntā-
11) nyng ṭwrwr	11) nïng ṭurur

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1625 (1314) idi. Türk takvimine göre yıl pars idi. Bu mezar mümine Maifreh'nindir.

KUTAŞ KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 21 (150); Ç. C. 2011 S: 48)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

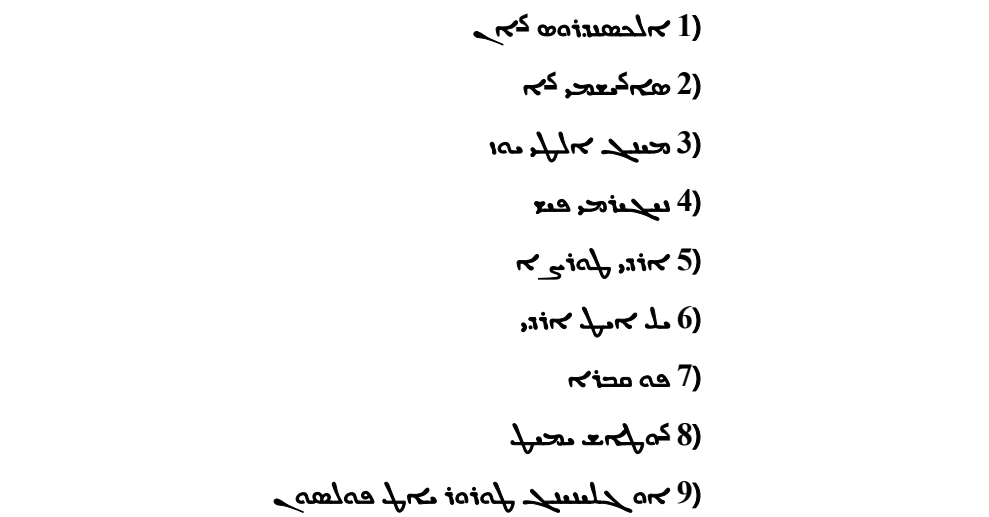

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn	1) Al(e)ks(a)ndros kan
2) sʾkyšmy kʾ	2) sakišmi kā
3) myng ʾlṭy ywz	3) ming alṭï yüz

4) ygyrmy pyš	4) y(i)girmi peš
5) ʾrdy ṭwrṣʾ	5) ärdi Ṭür(k)ṣā
6) yl ʾyṭ ʾrdy	6) y(ï)l ūṭ ärdī
7) pw qḇrʾ	7) pu q(a)ḇrā
8) kwṭʾš ymyṭ	8) Kuṭaš İmiṭ
9) ʾwglynyng ṭwrwr yʾṭ pwlswn	9) oglï-nïng ṭurur yaṭ polsun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1625 (1314) senesi idi. Türk takvimine göre yıl ut idi. Bu mezar Kutaş İmit'in oğlunundur. (O) hatırlansın.[132]

İLTAŞ KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 28 (125); Ç. C. 2011 S: 55)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

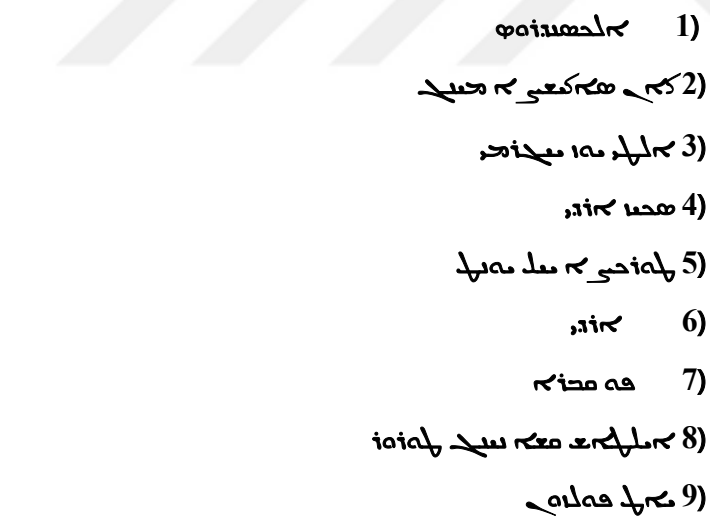

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws	1) Al(e)ks(a)ndros
2) kʾn sʾkyšṣʾ myng	2) kan sakïšṣa ming
3) ʾlṭy ywz yygrmy	3) alṭï yüz yig(i)rmi
4) skyz ʾrdy	4) s(a)kiz ärdī
5) ṭwrkṣʾ yyl ywnṭ	5) Ṭürkṣā yïl yunṭ

[132] Chwolson ve Cumagulov tarafından yapılan çevirilerde bu kitabenin Kutaş İmit'in oğluna ait olduğu yazar fakat Kutaş İmit'e ait olma ihtimali de vardır.

6) ʾrdy	6) ärdī
7) pw qb̲rʾ	7) pu q(a)b̲rā
8) ʾylṭʾš qšʾ nıng ṭwrwr	8) İlṭaš q(a)š(š)ā-nïng ṭurur
9) yʾṭ pwlzwn	9) yaṭ polzun

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1628 (1317) senesi idi. Türk takvimine göre yıl yunt (luu veya yılan)[133] idi. Bu mezar papaz İltaş'ın mezarıdır. (O) hatırlansın!

ŞADİ-BEG KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 34,2 (193); Ç. C. 2011 S: 51)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

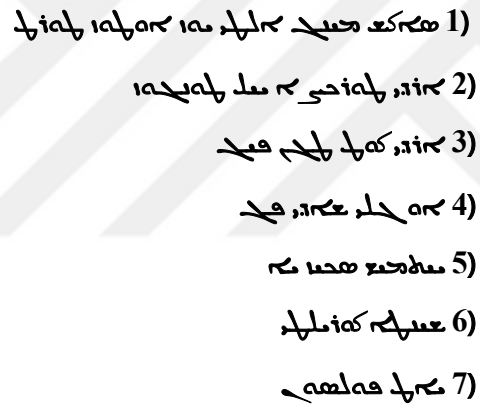

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) sʾkš myng ʾlṭy ywz ʾwṭwz ṭwrṭ	1) sak(i)š ming alṭï yüz oṭuz ṭörṭ
2) ʾrdy ṭwrkṣʾ yyl ṭwngwz	2) ärdī Ṭürkṣā yïl ṭunguz
3) ʾrdy kwṭ ṭgn bg	3) ärdi Kūṭ-Ṭ(e)g(ī)n B(e)g
4) ʾwgly šʾdy bg	4) oglı Šādī B(e)g
5) yytmtš skyz yʾ	5) yetmiš s(e)kiz ya-
6) šyn ṭʾ kwrlṭy	6) šïn-ṭa kur(ï)lṭï
7) yʾṭ pwlswn	7) yaṭ polsun

[133] 1628 yılı, 12 Hayvanlı Takvim'e göre luu ya da yılan yıllarına denk gelir, taş ustası tarih yazımında hata yapmıştır.

Türkiye Türkçesine Aktarımı: 1634 (1323) senesi idi. Türk takvimine göre yıl tunguz idi. Bu, Kut Tegin Beg'in oğlu Şadi-Beg'indir. 78 yaşında kırıldı (öldü). (O) hatırlansın!

YUŞMİD KİTABESİ

(P. K. 1909 N: 2 (K23); Ç. C. 2011 S: 42)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

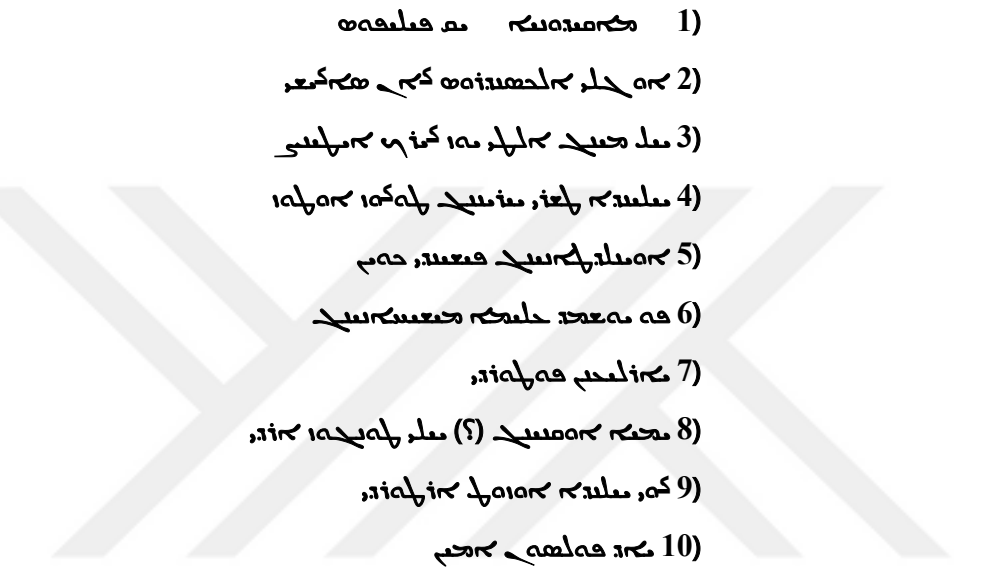

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) mʾqydwnyʾ yq pylypws	1) Maq(a)donyā yq Pilipos
2) ʾwgly ʾlksndrws kʾn sʾkyšy	2) oglı Al(e)ks(a)ndros kan sakıšı
3) yyl myng ʾlty ywz kyrk ʾyṭynṣ	3) yïl mïng altï yüz kïrk iṭinṣ
4) yylyndʾ ṭšry yyryng ṭwkwz ʾwṭwz	4) yïlïndā ṭ(a)šri yïrïng ṭokuz oṭuz[134]
5) ʾwydʿdtʾnyng pyšyndy kwyn	5) ʾwydʿdtʾnïng pešindi koy
6) pw ywšmd ʿlymʾ myšyḥʾnyng	6) pu Yušm(i)d ʿl(a)ymā Mešiḥa-nïng
7) yʾrlyg pwṭwrdy	7) yarlïg püṭürdi
8) ymyʾ ʾwqnyng (?) yyl ṭwngwz ʾrdy	8) ymyʾ ʾwqnyng (?) yıl ṭunguz ärdi
9) kwy yylyndʾ ʾwzwṭ ʾrṭwrdy	9) koy yılındā özüṭ erṭürdi
10) yʾd pwlswn ʾmyn	10) yad polsun āmīn

[134] Yazıtta geçen "tokuz otuz" yazısı aslında bizlere 29 sayısını vermektedir. Bilhassa Göktürk Dönemi tarihlendirmesinde görülen bu durum ilgili yazıtta ilk defa karşımıza çıkmaktadır. Sözü geçen tarihlendirme sisteminden ilk kez W. Bang bahsetmiş, yazıtlarda geçen bu tarihlendirme sisteminin nasıl yapılmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir (Bang, 1898, 34-54; Marquart, 1898; VI-VII). Böylece 39-10=29 hesaplamasıyla kişinin 29 yaşında öldüğü bilgisini bize vermektedir. (Türklerde tarihlendirme hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bazin, 2011, 71-130; Erdal, 2004, 220-227).

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Makedonya Kralı Philip'in oğlu Aleksandros Han takvimine göre 1647 (1336) senesinde. 29 yaşında, bu genç Yuşmid Mesîhin emrini yerine getirdi ….. yıl tunguz idi, koyun yılında ruhunu teslim etti. (O) hatırlansın! Amin.[135]

ALMA KATUN KİTABESİ

(Ç. C. 2011 S: 62)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn sʾkyšy	1) Al(e)ks(a)ndros kan sakıšı
2) yyly myng ʾlṭy ywz kyrk yṭynṣ	2) yïlï mïng alṭï yüz kïrk iṭinṣ
3) yylndʾ knwnbʾdnm nyng ʾwn ṭyrty	3) yïl(ï)nda knunbnd(i)n-nïng on ṭirti

[135] Bu yazıtta geçen bazı kelimeler çevrilememiştir, bu sebeple Türkçe çevirisinde eksiklikler mevcuttur.

4) ʾzzʾrbʾnyng	4) azzarba-nïng
5) ʾyšmdnyng	5) išm(i)d-ning
6) ṭʾng pʾšyndʾ	6) ṭang pišinda
7) syṣkʾn yydʾ ṣʾngšy kʾn	7) sışkān yïda Ṣangši kan
8) ʾwzwn ʾwl wzwp	8) ozun ol özüp
9) ʾyl pʾšlʿnyndʾ	9) il pašlınında
10) pw ʾlmʾ k̲ʾṭwn ʾwzyndʾ lṭwrdy	10) pu Alma K̲āṭūn uzinda (o)ṭurdi
11) yʾngy kʾlyn ʾryp ʾwzlʾn ʾwynʾrṭy	11) yangi kalin arip uzlan uynarṭi
12) pʾyʾ kʾṭyngʾ ṭšmyš yyly ṭwngwz	12) paya kaṭngʾ ṭšmyš yïlï ṭunguz
13) ʾrwr . .wlʾp (?) kwrdy yygyrm	13) erür . .ulʾp (?) kuddi yigirm(i)
14) ʾlṭy yʾšyndʾ kʾdʾ wldryngʾ (?)	14) alṭï yašïnda kada oldringa (?)
15) yʾd kylyp ʾwndylmʾswn kʾdšlʾr	15) yad kılıp undilmasun kad(a)šlar
16) ʾrʾsyndʾ	16) arasında

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1647 (1336) senesinde, Tang takvimine göre sıçkan yılında, kanun kadim (?) on dördü, sabah vakti sıçkan yılında bu Alma Katun, Cenkşi Han[136] yerine oturdu (onun yerine tahta geçti). (……) Yıl tunguzdu, 26 yaşında vefat etti. Kardeşleri arasında (o) hatırlansın unutulmasın...[137]

TAG-ARSLAN KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 48,4 (39); Ç. C. 2011 S: 54)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

1) 𐰴𐰍𐰏 𐰖𐰏 𐰃𐰀𐰇𐰃𐰍𐰖𐰍

2) 𐰇𐰃𐰍 𐰴𐰍𐰏 𐰓𐰆 𐰃𐰀, 𐰖𐰍𐰖𐰍 𐰖𐰃𐰍

3) 𐰇𐰃𐰍, 𐰖𐰍 𐰋𐰃𐰍 𐰃 𐰍 𐰘𐰃𐰀𐰋

4) 𐰃𐰀𐰋 𐰇𐰃𐰍, 𐰖𐰍 𐰘𐰃𐰍 𐰍𐰀𐰃𐰇𐰍 𐰖𐰍 𐰃𐰀𐰋 𐰃𐰘

[136] Cenkşi Han, 1335-1338 tarihleri arasında hüküm süren önemli Çağatay hanlarından birisidir. Doğu Süryani Kilisesi'ne mensup olduğu öne sürülmekle birlikte, onun dönemi hakkında bilgi veren bu kitabe Hristiyanlığın varlığını kanıtlar niteliktedir.

[137] Bahsi geçen kitabenin Türkiye Türkçesine aktarımı oldukça güçtür. Buna bağlı olarak çeviri eksiktir, geliştirilmeye muhtaçtır.

(5 𐽀𐽆 𐽅𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽅𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 (𐽀𐽗𐽆𐽍

(6 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽅𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(7 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(8 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn sʾkyš	1) Al(e)ks(a)ndros kan sakiš
2) myng ʾlṭy ywz kyrk sʾkyz ʾrdy	2) ming alṭï yüz kïrk sakiz ärdi
3) ṭwrkṣʾ yl ʾwṭ ʾrdy	3) Ṭūrkṣa y(ï)l uṭ ärdī
4) ṭʾg ʾrslʾn nyng ʾrdy qb̲rʾ	4) Ṭag Arslān nïng ärdī q(a)b̲rā
5) pw yyr ṭwṣwdyn ʾrṣyp	5) pu yïr ṭwṣwdyn ʾrṣyp
6) kʾṣyp pʾrzy ʾryg pšṣysy	6) kʾṣyp pʾrzy ʾryg pšṣysy
7) pwlswn yʾṭ pwlswn	7) polsun yaṭ polsun
8) ʾmyn ʾmyn	8) āmīn āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre 1648 (1337) senesi idi. Türk takvimine göre yıl ut idi. Bu mezar Tag-Arslan'ındır. (O) hatırlansın, amin amin.[138]

YUNTUZBEK KİTABESİ

(D. C. 1890 N: 48,5 (XXII); Ç. C. 2011 S: 53)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

(1 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍𐽀𐽗𐽆𐽍

(2 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(3 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(4 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(5 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(6 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

(7 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍 𐽀𐽗𐽆𐽍

[138] Kitabenin yorumlu yazı çevirim kısmında eksiklikler mevcuttur.

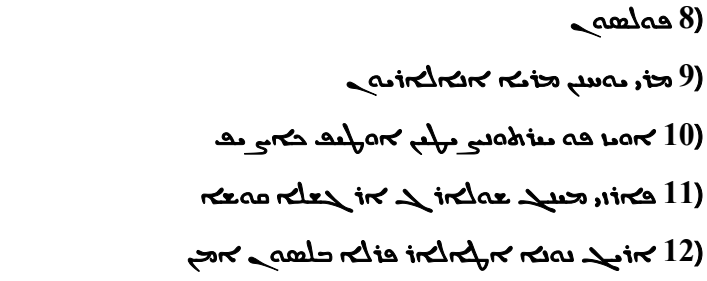

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn sʾkyš	1) Al(e)ks(a)ndros kan sakıš
2) myng ʾlty ywz kyrk sʾkyz	2) mïng altï yüz kırk sakız
3) ʾrdy ṭwrkṣʾ yl ʾwṭ	3) ärdī Ṭürkṣā y(ï)l ūṭ
4) kwṭlwg ṭmn bʾgy ywnṭwz byg	4) Kuṭlug Ṭ(ü)m(e)n Begi Yunṭuz Beg
5) pwṭgrṣysy mwmryg qšʾ byg pw yyr	5) pwṭgrṣysy mwmryg q(a)š(š)ā beg pu yïr
6) ṭwnṣwṭyn kʾṣyp pʾrmyš	6) ṭwnṣwṭyn kʾṣyp pʾrmyš
7) kwny kwṭlwg ʾlkyšlg	7) kwny kuṭlug ʾlkyšlg
8) (p)w(lswn)	8) (p)o(lsun)
9) mry ywḥnn mryʾ ʾnʾlʾrywn	9) mry Yoḥ(a)n(n)(ā)n mryʾ ʾnʾlʾrywn
10) ʾwyz pw yyr ṭwnṣyṭyn ʾwṭyp kʾṣyp	10) öz pu yïr ṭwnṣyṭyn ʾwṭyp kʾṣyp
11) pʾrzy myng qw šwlʾ[r]g ʾryg šlʾ qwšʾ	11) pʾrzy myng qw šwlʾ[r]g ʾryg šlʾ qwšʾ
12) ʾryg ywnʾ ʾṭʾlʾr prlʾ qlswn ʾmyn ʾmyn	12) ʾryg ywnʾ ʾṭʾlʾr prlʾ qlswn āmīn āmīn

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre, 1648 (1337) idi. Türk takvimine göre yıl ut (yılında). Kutlug Tümen Begi Yuntuz Beg…[139]

TAP-TERİM KİTABESİ

(P. K. 1909 N: 1 (K:22); Ç. C. 2011 S: 432)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

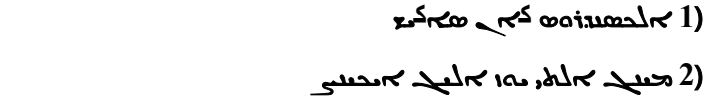

[139] Kitabenin yorumlu yazı çevirimi bölümünde eksik kısımlar bulunmakta ve Türkiye Türkçesine anlamlı bir aktarımı yapılamamaktadır, geliştirmeye muhtaçtır.

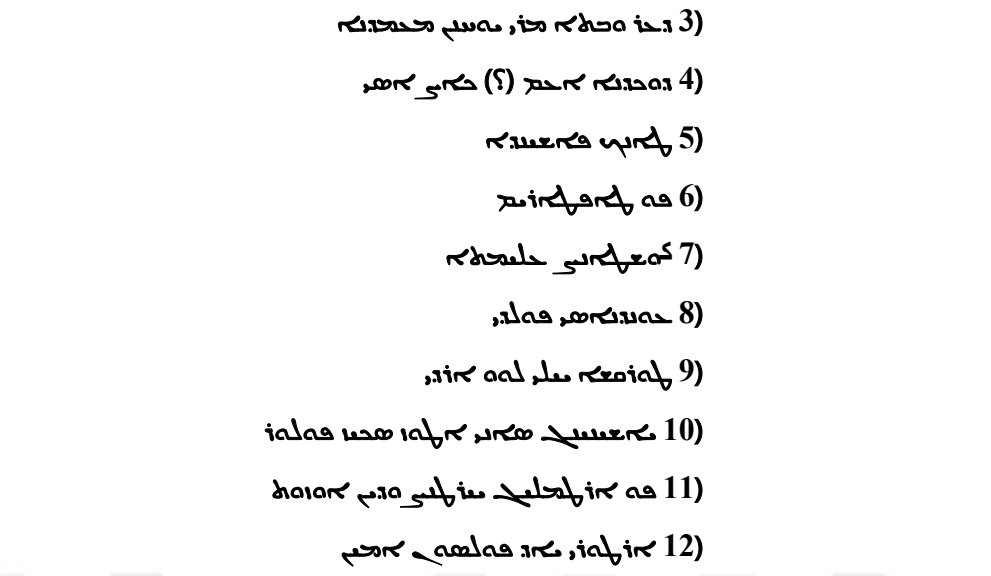

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾlksndrws kʾn skyš	1) Al(e)ks(a)ndros kan s(a)kıš(ı)
2) myng ʾlty ywz ʾlyg ʾykynṣ	2) mïng altï yüz ilig ikinṣ
3) dʿrwbtʾ mry yḥnn mʿmdnʾ	3)da(a)rubtā m(a)ri Yoḥ(a)n(n)(ā)n
4) dwkrnʾ ʾʿm (?) kʾṣʾsy	m(a)ʿmd(ā)nā
5) ṭʾnk pʾšyndʾ	4) dukr(a)nā aʿm (?) kaṣasi
6) pw ṭʾptʾrym	5) ṭank pašındā
7) qwštʾnṣ ʿlymtʾ	6) pu Ṭap-Terim
8) ʿwndʾnʾsy pwldı	7) Quštānṣ ʿl(a)ymṯā
9) twrkšʾ yyly lww ʾrwr	8) ʿundanasi poldı
10) yʾšynyng sʾny ʾṭwz skyz pwlwr	9) Türkšā yılı lūū erür
11) pw ʾrṭmlyg yyr ṭnṣwryn ʾwzwṭ	10) yašınıng sanı oṭuz s(e)kiz polur
12) ʾrṭwry yʾd pwlswn ʾmyn	11) pu erṭ(i)mlig yır ṭ(ı)nṣurın özüṭ
	12) erṭüri yad polsun āmin

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aleksandros Han takvimine göre; 1652 (1341) senesinin Cuma günü Aziz Yohannan'ın anma gecesinde. Bu mezar genç kız Tap Terim Quştanç'ındır. Türk takvimine göre yılı luuydu.. Onun yaşı 38'dir, ona sonsuz bir hatıra olsun. (O) hatırlansın!

3.1.2. Tarihsiz Nestûrî Kitabeleri

SAVMA KİTABESİ

(D. C. 1897 N: 243; Ç. C. 2011 S: 49)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

Yazıtın Özgün Metni

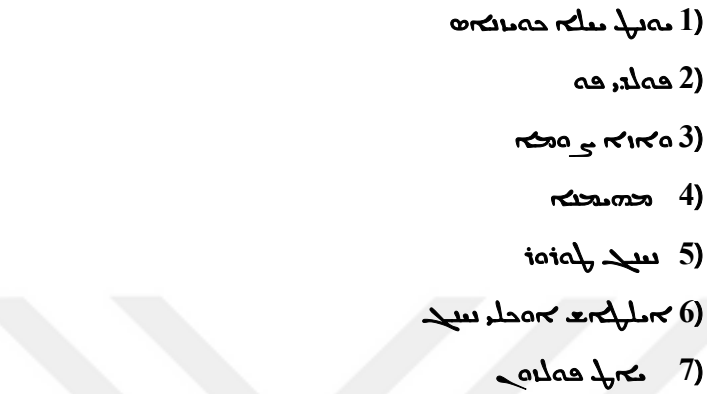

Yorumsuz Yazı Çevirimi	**Yorumlu Yazı Çevirimi**
1) ywnṭ yyly kwyznʾs	1) yunṭ yılı kwyznʾs
2) pwldy pw	2) poldı pu
3) ʾwzʾ ṣwmʾ	3) özü Ṣ(a)wmā
4) mhymnʾ	4) mh(a)ymnā
5) nyng ṭwrwr	5) nıng ṭurur
6) ʾylṭʾš ʾwkly nyng	6) İlṭaš oklı-nıng
7) yʾṭ pwlzwn	7) yaṭ polzun

Türkçe Çevirisi: Yunt yılı. Bu (mezar) İltaş oğlunun, mümin Savma'nındır. (O) hatırlansın!

ANİŞ HATE KİTABESİ

(D. C. 1890 N: VII (158); Ç. C. 2011 S: 58)

Kitabenin muhtemel okunuşu şöyledir:

KİTABENİN ÖZGÜN METNİ

Yorumsuz Yazı Çevirimi	Yorumlu Yazı Çevirimi
1) ʾytʾg nyng kzy	1) Ayteg nïng k(ï)zï
2) ʾnyş htʾ	2) Aniş H(a)te
3) ʾmytʾ sʾkwldy	3) amita sakuldï

Türkiye Türkçesine Aktarımı: Aytag'ın kızı Aniş-Hate. Ruhu iyileşti.

SONUÇ

Geçmişten günümüze pek çok topluma ev sahipliği yapan Orta Asya, kuşkusuz Türk tarihinin ana hatlarının oluştuğu önemli bir coğrafyadır. Türk tarihinin köklerinin bulunduğu bu bölge içerisinde Türk halkları birbirinden farklı kültürler ve toplumlarla yaşama şansı bulmuşlardır. Bu nedenle Orta Asya, çeşitli dinlerin, dillerin ve kültürlerin kesişim noktasını oluşturmuştur. Türk toplulukları, kültürel aktarımın oldukça yoğun olduğu bu bölge içerisinde birçok dinî inançtan etkilenmiş ve bu inanışları kabul etmişlerdir. Öyle ki tarih boyunca Eski Türk dininden farklı olarak benimsemiş oldukları Budizm, Manihaizm, Hristiyanlık, Mûsevîlik ve İslâmiyet bunun somut örnekleridir. Orta Asya coğrafyasının önemini arttıran diğer hususlardan biri, bölgede varlık gösteren ticaret yollarıdır. Ticaret yolları çeşitli dinlerin yayılmasında ve kültürel etkileşimlerin meydana gelmesinde etkili olan bir diğer unsurdur. Bilhassa bu bağlamda İpek Yolu din adamları aracılığıyla inançların taşındığı bir köprü görevi görmüştür.

Çalışmamız boyunca Doğu Süryani Kilisesi'nin Orta Asya üzerinde yayılışı ve bu ilerleyişi sonrasında bu dini kabul eden Türk topluluklarının bıraktıkları yazıtlar incelenmeye çalışılmıştır. Bir kez daha değinmek gerekir ki, çalışma konumuz üzerine Türkiye'de örnek bir çalışmanın olmayışı, Nestûrî Hristiyanlık konusunda ilginin yetersiz olduğunun göstergesidir. Türkiye'de Türk dili hakkında bilgi veren Eski Türk dili hakkında yazılan eserler incelendiğinde, Hristiyanlık metinleri üzerine verilen bilgiler bazen üç veya dört cümleyi geçmeyen paragraflardan oluşmakta, bazen ise hiç bahsi geçmemektedir. Bu durum, Hristiyanlık metinleri üzerindeki ilginin yetersiz olduğunun kanıtıdır ancak bu konuyla alakalı pek çok metin ve yazıtın varlığı inkâr edilemez durumdadır. Bilhassa Uygur Dönemi, Moğol Dönemi başta olmak üzere çeşitli Türk halklarının dinî, siyasî, sosyal ve kültürel yönleri hakkında önemli bilgiler veren bu eserler muhakkak gözden geçirilmelidir. Moğol Devleti döneminde hem siyasî hem de dinî politikalar sayesinde Çin'de dahi iz bırakan Nestûrî Hristiyanlık, elbette Türk dili ve tarihi ile ilgili çalışmalarda bir paragraftan fazla bilgiyi hak etmektedir.

Çalışmamız boyunca Türklerin Doğu Süryani Kilisesi'ne bağlı olarak Hristiyanlaşma süreci incelenmiş ve bu sürece bağlı olarak bırakılan zengin bakiyeleri ele alınmıştır. Çeşitli inançların var olduğu Orta Asya coğrafyasında Nestûrî Hristiyanlık, 5. yüzyıldan itibaren adım adım kendine yer bulmuş ve Asya'nın içlerine kadar ilerlemiştir. Bilhassa 5. ve 6. yüzyılda İran'ın doğusu üzerinden Orta Asya'ya giren bu inanç, yoğun misyonerlik faaliyetleriyle kısa sürede Çin'e kadar yayılmıştır. Öyle ki 13. ve 14. yüzyıllara kadar bölgede aktif olan bu inancın arkasında bırakmış olduğu mirasın izleri tez çalışmamızın malzemesini oluşturabilmiştir.

Göçebe Türk toplulukları ve Orta Asya'da kurulan devletler arasında ilgi çeken ve taraftar toplayan Nestûrî Hristiyanlık, Eftalit (440-557), I. Gök Türk (552-630), Öngüt, Karluk, Kırgız, Nayman, Kereyit, Uygur (745-840), Moğol, gibi topluluklar arasında yaşama alanı bulmuştur. Mezar taşları ve kitabeler Türkler arasında yayılan bu dinin kalıcı izleridir. Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türkler, mezarlıklarına dikmiş oldukları mezar taşlarında bu dine ait önemli ipuçları bırakmışlardır.

Çalışmamız boyunca 854 adet Nestûrî mezar taşı ve 17 adet Nestûrî kitabesi ele alınmıştır. İncelenen mezar taşlarından 498 tanesi tarihli, 243 tanesi tarihsiz ve 113 tanesi yazısız taşlardan oluşmaktadır. Tarihli taşlar Süryani alfabesi ile Türkçe veya Süryanice yazılmış, bazen iki takvimli (Selevkos Takvimi ve 12 Hayvanlı Takvim), bazen ise Selevkos takvimi esas alınarak yazılmıştır. 242 adet mezar taşında herhangi bir net tarih belirtilmemiştir. Bu bağlamda yazıtlarda tarihlendirmede yapılan hataları yinelemek yerinde olacaktır. Taş ustaları, Süryanice yazı ile yazmış oldukları tarih ile yine Süryani harfleriyle Türkçe yazdıkları 12 Hayvanlı Takvim arasında tutarsızlığa düşmüşlerdir; zira yazıtlarda tarih hatalarıyla ilgili bu örnekler azımsanmayacak derecededir. Yazısız mezar taşlarında herhangi bir bilgi okunamazken, yalnızca Nestûrî haçı bulunmaktadır. Türkiye Türkçesine aktarılan 17 kitabenin ise 15 tanesi tarih belirtirken, 2 tanesi tarihsizdir. İncelediğimiz taşlar içerisinde Ermeni olduğu yazılan Ermeni bir kişiye ait mezar taşı bulunmaktadır. Ermeni olan bu kişi muhtemelen Semireçye coğrafyasına gitmiş ve burada vefat etmiş olmalıdır. Yine

mezar taşları içerisinde açıkça yazılanlar göz önüne alındığında bir adet Çinli ve bir adet Moğol bulunmaktadır. Bunlara ek olarak dikkat çeken diğer bir husus ise yazıtlar arasında Müslüman kişilerin bulunmasıdır; zira mezar taşlarında geçen "ܡܘܣܠܡܢ ܠܟܝܠ ܒܡܘܣܠܡܢܘܬܐ", "müsürman-lıkta öldi" (Müslüman öldü/Müslümanken öldü) gibi sözcükler, bazı kişilerin Müslüman oldukları hakkında ipuçları vermektedir ancak bu durum nadir görülmektedir.

Çalışmamız boyunca incelenen taşlar göz önüne alındığında Süryanicenin litürjik bir dil olarak yalnızca dinî ayinlerde kullanıldığı belirtilebilmektedir. Öyle ki yazıtlarda tekrarlanan yazım hataları ve özellikle Quanzhou ile İç Moğolistan'da bulunan mezar taşlarındaki Türkçe'nin yoğunluğu bu fikri desteklemektedir. İlaveten, 13. ve. 14. yüzyıllarda Moğol ve Çin coğrafyasına giden kişilerin yazmış olduğu seyahatnamelerde, Süryanice'nin yalnızca dinî ayinlerde kullanıldığı, inanan Türk halkları tarafından bilinmediği ve günlük hayatta kullanılmadığı belirtilmiştir; bu deliller Süryanice'nin litürjik bir dil özelliği taşıdığı sonucunu pekiştirmektedir.

Çalışmamız boyunca tetkik edilen yazıtların, dilleri ve buna bağlı olarak hangi Türk topluluğuna ait oldukları konusunda net bir sonuç belirtmenin doğru olmayacağı açıktır. Bilhassa yazıtlarda apaçık "ܬܘܪܟܫܐ", "Türkṣā" (Türkçe) kelimesi ve "Türk" ismi (bk. 2.1.1. N: 82) okunmaktadır. Bahsi geçen bu hususta araştırmacılar tarafından çeşitli fikirler ortaya atılmış ancak genel anlamıyla tüm bu fikirler bölgesel mahiyette olmuştur. Bu doğrultuda yazıtların aitliği hususunda bu yorumlara bağlı kalmak yerinde olacaktır. Bu duruma bağlı olarak gün yüzüne yeni çıkartılmış olan İlibalık bölgesindeki yazıtlar, bölgedeki Nayman veya Kereyit gibi Türk-Moğol göçebe kabilelerine mi, yoksa Semireçye coğrafyasında yaşayan ve daha sonra Karahanlı Devleti altında İslam dinini benimseyen yerleşik Türklerden olan Karluklara mı ait olduğu henüz net değildir. Doğu Kilisesi'ne ve Türklere aitliği kesin olan ve "kayrak" olarak anılan bu yazıtların, hangi Türk halkına ait olduğu meselesi de kesinleşmemiştir ancak yazıtlarda kullanılan dil özellikleri Uygur fikrini öne sürmemizi desteklemektedir. Günümüzde yapılan ve devam edilen kazılar neticesinde bu sorulara

daha net cevaplar verileceği umut edilmektedir. Yazıtlar üzerine yapılan arkelojik kazı çalışmalarının devam etmesi ve önemli bulguların elde edilmesi, bu Hristiyan cemaatinin varlığının göz ardı edilemez olduğunun göstergesidir.

Çalışmamız boyunca Nestûrî Hristiyanlığı benimsemiş olan Türklere ait toplamda 871 adet yazıt tetkik edilmiştir. Sözü geçen bu taşların en yoğun bulunduğu coğrafya Semireçye olmuştur; bunu sırasıyla İç Moğolistan, İlibalık, Almalık ve Quanzhou bölgeleri takip etmiştir. Bölgesel olarak yazıtların dil unsuru dışında, mezar taşlarında bulunan semboller veya süslemeler de farklılık göstermektedir. Semireçye bölgesinde bulunan yazıtlar diğer bölgelere göre oldukça sadedir, bilhassa yazıtlar üzerinde birbirinden farklı şekillerde Nestûrî haçları yer almaktadır. İç Moğolistan ve Quanzhou yazıtlarına baktığımızda ise buradaki taşların üzerinde çeşitli sembollerin, tasvirlerin işlendiğini görmek mümkündür. Bu durum bizlere farklı coğrafyalarda bu dini kabul etmiş olan Türk topluluklarının sosyo-ekonomik durumları hakkında yorum yapma olanağı tanımaktadır. Keza dil farklılıkları göz önüne alındığında Quanzhou bölgesinde yer alan yazıtlar, metin uzunluğu bakımında da farklılık göstermektedir; bilhassa bu durum Quanzhou yazıtları hakkında daha net bilgilere ulaşmamızı sağlayabilir. Aynı zamanda Quanzhou yazıtlarındaki tarihlendirme sistemi, Uygur Hukuk Vesikaları'nda kullanılan sistem ile aynıdır, dolayısıyla bu durum Quanzhou yazıtlarının Uygur tesiri altında olduğunun da açık kanıtıdır. Yine Quanzhou yazıtlarında pek çok defa "uštmah-tā/ uštmahtakï" gibi "cennet" anlamına gelen kelimeler karşımıza çıkmaktadır, diğer bölgelere göre bu durum farklılık gösterir. Quanzhou yazıtlarında dikkat çekici olan diğer bir husus, "baba, oğul, kutsal ruh" üçlemesidir; bilhassa bu örnekler yazıtların ilk satırlarında çoğunlukla geçer ve bu durum Quanzhou bölgesindeki Doğu Kilisesi'ne inanan bu toplulukta teslis inancının varlığını kanıtlar. Teslis inancına ait sözcüklerin Quanzhou dışında yalnızca İç Moğolistan'da keşfedilen bir mezar taşında görülmesi ve Semireçye bölgesi ile Almalık'ta hiç rastlanılmaması dikkat çekicidir.

Yazıtlarda ilgi çeken hususlar arasında vurgulanması gereken diğer bir durum, Nestûrî Hristiyanlığı kabul etmiş olan Türk topluluklarında ikon anlayışının bulunmayışıdır. Doğu Süryani Kilisesi'ne mensup olan Türk toplulukları, Hz. İsa'nın veya Hz. Meryem'in tasvirlerine yer vermemişler ve seyyahlar tarafından bunun nedeni kendilerine sorulduğunda, böyle bir geleneklerinin bulunmadığı cevabını vermişlerdir. Keza seyahatnamelerde de bu duruma açıkça yer verilmektedir. Bilhassa bu durum Türklerin bu inanışı kendi kültürel özellikleriyle harmanladıklarını gösteririr. Seyahatnamelerden elde edilen bilgilere göre Türkler, kutsal ayinlerini gerçekleştirirken ve ibadet ederken bazı Şamanik özellikler göstermişlerdir; bu durum Türklerin, Nestûrîliği kendilerince yorumladıklarını gösterir.

Çalışmamızda tetkik edilen yazıtlar içerisinde pek çok defa "Nestoris" şahıs isminin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum Doğu Süryani Kilisesi'nin "Nestûrî" olarak anılmasının ve etkisinin yansıması olarak da yorumlanabilir. Birkez daha bu adlandırmanın doğru olarak kabul edilmediğini söyleyebiliriz ancak "Nestorius" isminin Orta Asya'da Doğu Kilisesi mensupları tarafından yoğun olarak kullanıldığı da açıkça görülmektedir.

Üzerinde durulması gereken mühim meselelerden bir diğeri, İlibalık kazıları ve kazılar sonucunda günümüz Kazakistan sınırları içerisinde ortaya çıkarılan yeni Nestûrî mezar taşları ve arkeolojik buluntulardır. İlibalık kazılarıyla birlikte yoğun olarak "kayrak" olarak anılan mezar taşları, bu cemaatin etkinliğini ortaya koymaktadır. Yine İlibalık bölgesinde elde edilen yazıtların üzerinde bulunan haç süslemelerinin çeşitliliği de bu bölgede ortaya çıkartılan mezar taşlarına olan ilgiyi artırmıştır. Çalışmamıza 2022 tarihindeki İlibalık kazılarının son buluntuları da dâhil edilmiş olup, böylelikle güncelliği de korunmuştur.

Netice olarak, Türk tarihinin önemli bir devrini oluşturan ve değerli bilgi veren Nestûrî yazıtlar, üzerinde çalışılması gereken mühim hususlar barındırmaktadır. Çalışmamız

boyunca odağımız yazıtların çevirileri olsa da araştırma süreci içerisinde yazıtlarda karşılaştığımız semboller, simgeler ve dillerinin aitliği noktasında pek çok yeni araştırma soruları ortaya çıkmıştır. Türk tarihi için bu mühim noktalar hakkında bize bilgiler verebilecek bu mezar taşı külliyatı, farklı disiplinler açısından incelenerek araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

AĞCA, F. 2022. "Eski Türkçe Çağı: Eski Uygurca Dönemi." ed. S. Çirkin, *Kökler I* içinde, 383-440. Ankara: Ötüken Neşriyat.

AKALIN, K. 2018. *Klasik Süryaniceye Giriş 1*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

AKALIN, K., DUYGU, Z. 2017. *Süryanî Literatürü.* Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

AKALIN, Ş. H. 2011. *Türkçe Sözlük.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AKAR, A. 2005. *Türk Dili Tarihi.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ALBAYRAK, K. 1997. *Keldanîler ve Nasturîler.* Ankara: Vadi Yayınları.

ALBAYRAK, K. 2007. "Nestûrîlik." *TDV İslâm Ansiklopedisi,* 33: 15-17.

ALBAYRAK, K. 2022. "Keldanîler." *TDV İslâm Ansiklopedisi,* 25: 207-210.

AKBULUT, D. A. 1984. "Arap Fütuhatına Kadar Maveraünnehir ve Horasan'da Türkler (M.Ö. II- M. S. VII. yy.)." Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum.

ALICI, M. 2015. "Sāsānī İmparatorluğu'nun Erken Döneminde Hristiyanların Konumu ve İlk Sinodlar." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 56 (1): 33-75.

ALYILMAZ, C. 2007. *(Kök)Türk Harfli Yazıtların İzinde*. Ankara:Karam Yayınları.

ALYILMAZ, C. 2008. "Ömrünü Yazıtlara Adayan Adam: Çetin Cumagulov." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,* 8 (1): 93-108.

ALYILMAZ, C. 2009. "Kırgızistandaki Arap Harfli Yazıtlar Üzerine." *Turkish Studies*, 4 (8): 185-209.

ALYILMAZ, C. 2011. "Eski Türk Mezar Geleneği ve Bursa'daki Türbeler." ed. C. Alyılmaz, *Kaşgar'dan Endülüs'e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumları-Bursa Şehrengizi Bildiriler Kitabı* içinde, 93-108. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.

ALYILMAZ, C. 2020. "Bilge Tonyukuk Yazıtları'nın Yazı Çevirimleri Nasıl Yapılmalıdır?" haz. K. Yıldırım, *Bilge Tonyukuk Yazıtı'nın Dikilişinin 1300. Yılı Unesco 2020 Bilge Tonyukuk Anısına* içinde, 31-40. İstanbul: Türk Ocakları İstanbul Şubesi.

ALYILMAZ, C. 2020. "'Türk", "Türkçe" ve "Türk Dili" Kavram İşaretleri Üzerine" ed. C. Alyılmaz, O. Er, *Türkçe Eğitiminin Güncel Sorunları* içinde, 1-45. Ankara: Eğiten Kitap.

ALYILMAZ, C. 2021. *Bilge Tonyukuk Yazıtları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AL-JELOO, N., AWDE N. 2007. *Modern Aramaic (Assyrian/Syriac).* New York: Hippocrene Books Inc.

ANAT, H. Y., ALMAZ, A. 2003. *Karahanlılar Tarihi*. İstanbul: Oku Yayınları.

ARAT, R. R., 1987. *Makaleler Cilt I.* haz. Osman Fikri Sertkaya. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

AŞIK, A. 2012. "Kırgızistan Şehir Kalıntıları (Nevakent-Suyab-At Başı-Balasagun-Han Tepe), Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.

ATALAY, B. 1986. *Divanü Lûgat-it Türk.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

BANG, W. 1898. "Zur Erklarung der köktürkischen Inschriften." *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes,* vol. 12: 34-54.

BARTHOLD, V. 2006. *Türk-Moğol Ulusları Tarihi.* çev: H. Eren. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

BARTHOLD, V. 2017. "Orta Asya'da Hristiyanlık." çev: T. Aşirov. *Kocaeli İlahiyat Dergisi,* 2 (2): 259-262.

BARTHOLD, V. 2019. *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler.* çev: R. H. Özdem. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

BAUMER, C. 2014. *The History of Central Asia Volume II, The Age of the Silk Roads.* London: Bloomsbury.

BAUMER, C. 2016. *The Church of the East.* London-Newyork: I. B. Tauris.

BAUMER, C., VOYAKIN, D. 2019. *Field Report on the Archaeological Excavations at Usharal-Ilıbalyk, Kazakhstan in 2019.* Almaty: Eurasia Exploration Society, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan Tandy Institute for Archaeology, Soutwestern Baptist Theological Seminary, USA.

BAZIN, L. 2011. *Eski Türk Dünyasında Kronoloji Yöntemleri*. çev: Vedat Köken. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

BEDJAN, P. (ed.) 1895. *Histoire de-Mar Jabalaha, de trois autres patriarches, d'un pretre et de deux laīques, nestoriens,* Leipzig: Otto Harrasowitz.

BİRAY, N. 2009. "12 Hayvanlı Türk Takvimi-Zamana ve İnsana Hükmetmek." *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* (39): 671-682.

BORBONE, P. G. 2005. "Some Aspects of the Turco-Mongol Christianity in the Light of Literary and Epigraphic Syriac Sources." *Journal of the Assyrian Academic Studies,* 19 (2): 5-20.

BORBONE, P. G. 2008. "Syroturcica 1. The Ongguds and the Syriac Language." ed. by G. A. Kiraz, *Malphono w-Rabo d-Malphone. Studies in Honor of Sebastian P. Brock* içinde, 1-17. Piscataway-NJ: Gorgias Press.

BORBONE, P. G. 2015. "An Ongudd Gravestone in Musée Guimet, Paris and it's Inscription." ed. by P. Fedi, M. Paolillo, *Arte dal Mediterraneo al Mar della Cina. Genesi ed incontri di scuole e stili. Scritti in onore di Paola Mortari Vergara Caffarelli* içinde, 221-231. Palermo: Officina di Studi Medievali.

BORBONE, P. G. 2019. "A "Nestorian" Mirror from Inner Mongolia." *Egitto e Vicino Oriente,* 42: 135-149.

BORBONE, P. G. 2020. *History of Mar Yahballaha and Rabban Sauma.* Hamburg: Verlag Tredition.

BORBONE, P. G. 2021. "Three Notes on Syro-Turkic Epigraphy.*" Journal of Studies in the Christian Culture of Asia and Africa*, 9 (XV): 105-122.

BROCK, S. P. 1996. "The 'Nestorian' Church: a Iamentable Misnomer." *BJRL*, 78 (3): 23-35.

CAFEROĞLU, A. 1984. *Türk Dili Tarihi I-II.* İstanbul: Enderun Kitabevi.

CAFEROĞLU, A. 2015. *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

CARLSON, T. A. 2012. "East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China (Book Reviews)." *Hugoye*, 15 (2): 401-407.

CHEN, A. H. 2022. "From Beijing to Baghdad: A Contextualised Reading of the History of Mār Yahbalāhā and Rabban Ṣawmā from a Political and Ecclesiastical Perspective." Master diss. Oxford University, England.

CHWOLSON, D. 1890. *Syrisch-nestorianische Grabinschriften aus Semirjetschie*. St.-Petersburg: Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences.

CHWOLSON, D. 1897. *Syrisch-nestorianische Inschriften aus Semirjetschie. Neue Folge.* St. Petersburg.

CLAUSON, S. G. 1972. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish.* Oxford: At the Clarendon Press.

CUMAGULOV, Ç. 2017. "Kırgızistan'daki Nestoryan-Türk Yazıları (XIII-XVI. Yüzyıllar)." *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyum Bildirileri,* 41-52. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

ÇELİK, M. 1996. *Süryâni Tarihi I.* Ankara: Ayraç Yayınları.

DANKOFF, R., Kelly, J. 1985. *Compendium of the Turkic Dialects: Part I - Mahmud al-Kashghari.* Massachusetts: Printed at Harvard University Office of the University Publisher.

DEEG, M. 2018. "Along to Silk Road: from Aleppo to Chang'an." ed. by. J. Lössl, N. J. Baker-Brian , *A Companion to Religion in Late Antiquity* içinde, 233-253. Hoboken: John Wiley&Sons.

DELACOUR, C. 2005. "Un ensemble funèraire Ongut du dèbut de l'èpoque Yuan provenant de Mongolie intèrieure." *Arts Asiatiques,* 60: 85-102.

TIMETHEO I. 1904. *Nestorianorum Patriarcha (728-823) et Christianorum Orentalium Condicione sub Chaliphis Abbasidis.* ed. H. Labourt, Paris: Apud Victiorem Lecoffre.

DICKENS, M. 2001. "Nestorian Christianity in Central Asia." 1-19. https://ualberta.academia.edu/MarkDickens (Erişim Tarihi: 22. 03. 2021).

DICKENS, M. 2008. "Turkāyē: Turkic Peoples in Syriac Literature Prior to the Seljüks." PhD diss. Cambridge University, England.

DICKENS, M. 2009. "Syriac Gravestones in the Tashkent History Museum." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 13-49. Wien: LIT.

DICKENS, M. 2011. "Nestorius did not intend to argue that Christ had a dual nature, but that view became labeled Nestorianism." ed. by. S. L. Danver, *Popular Controversies in Wold History Vol II* içinde, 145-174. California: Abc-Clıo.

DICKENS, M. 2014. "Review of Lieu et al. Medieval Christian and Manichaean Remains from Quanzhou (Zayton)." *Hugoye*, 17 (2): 395-429.

DICKENS, M. 2016. "More Gravestones in Syriac script from Tashkent, Panjikent& Ashgabat" , ed. by D. Winkler, L. Tang, *Winds of Jingjiao: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 105-129. Wien: LIT.

DICKENS, M., HALBERTSMA, T. H. F. 2018. "Inner Mongolian Syro-Turcica I." *Monumenta Serica*, 66 (2): 279-302.

DICKENS, M. 2019. "Syriac Christianity in Central Asia." ed. by D. King, *The Syriac World* içinde, 585-624. New York: Routledge.

DICKENS, M., SAVCHENKO, A. 2009. "Prester John's Realm: New Light on Christianity between Merv and Turfan." ed. by E. C. Hunter, *The Christian Heritage of Iraq. Collected papers from the Christianity of Iraq I-V Seminar Days* içinde, 121-135. Iraq: Gorgias Press.

DICKENS, M. 2020. "Tarsā: Persian and Central Asian Christians in Extent Literature." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 9-43. Zürich: LIT.

DICKENS, M. 2020. *Echoes of a Forgotten Presence, Reconstructing the History Church of the East in Central Asia.* Zürih: Lit Verlag.

DOERFER, G. 1967. *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band III.* Wiesbaden: Franz Steiner Verlag Gmbh.

DROMPP, M. R. 2005. *Tang China and the Collapse of the Uighur Empire: A Documentary History.* Boston: Brill.

ECCLES, L., LIEU, S. N. C. 2012. "Inscriptions in Syro-Turkic from Quazhou (I) Epigraphical and Historical Background." ed. by S. N. C. Lieu et all., *Medival Christian and Manichaen Remains from Quanzhou (Zayton)* içinde, 151-170. Turnhout: Brepols.

ERCİLASUN, A. B. 2004. *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi.* Ankara: Akçağ Yayınları.
ERCİLASUN, A. B., Akkoyunlu, Z. 2014. *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk.* Ankara: Türk Dil Kurumu.
ERCİLASUN, A. B. 2022. "İlk ve Ana Türkçe Çağı." ed. S. Çirkin, *Kökler I* içinde, 289-340. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
ERDAL, M. 2004. *A Grammer of Old Turkic.* Leiden: Brill.
ERTL, T. 2022. "Uzak Doğu'dan Yansımalar: Çin'deki Katolik ve Nestûrî Varlığının Karşılaştırılması." çev. C. Öney, *Din ve Bilim Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi,* 5 (1): 161-185.
ESİN, E. 1989. "Almalığ." *TDV İslam Ansiklopedisi,* 2: 506.
FORTACI, T. 2018. "Nestûrîliğin Ortaya Çıkış Süreci." *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* 18 (2): 63-99.
FRANZMANN, M., LIEU, S. N. C. 2012. "Nestorian Inscriptions in Syro-Turkic from Quanzhou (II) Texts and Translations." ed. by S. N. C. Lieu et all., *Medieval Christian and Manichaen Remains from Quanzhou (Zayton)* içinde, 171-214. Turnhout: Brepols.
FRYE, R. N. 1983. *The History of Ancient Iran.* München: Beck.
GENG, S., KLIMKEIT, H.-J., LAUT, J. P. 1996. "Eine Neue Nestorianische Grabinschrift Aus China." *Originalbeitraf erschienen in: Ural-altaische Jahrbücher N. F.,* 14: 164-175.
GIGNOUX, P. 2009. *Iranisches Personennamenbuch/Iranisches Personenamenbuch Iranische Namen in semitischer Neben/berlieferung Fazsikel 5.* Wien: Austrian Academy of Sciences Press.
GILBERT, S. T., VOYAKIN, D. 2020. "The Church of the Christian Community of Medieval Ilıbalyk: Initial Archaeological Investigations of a Medieval Site in Southeastern Kazakhstan." *История и археология Турана,* (5): 356-367.
GILBERT, S. T. 2022. "The Church of the East Cemetery at Ilibalyk." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 37-57. Wien: LIT.
GREGORY Abu'l Farac (Bar Hebraeus), 1945. *Abu'l-Farac Tarihi I,* çev. Ömer Rıza Doğrul. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
GREGORY Abu'l Farac (Bar Hebraeus), 1950. *Abu'l-Farac Tarihi II,* çev. Ömer Rıza Doğrul. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
GRØNBECH, K. 1939. "Turkish Inscriptions from Inner-Mongolia." *Monumenta Serica IV,* 305-308.
GUMILËV, L. N. 2002. *Muhayyel Hükümdarlığın İzinde.* çev: D. A. Batur. İstanbul: Selenge Yayınları.
HALBERTSMA, T. 2005. "Some Field Notes and Images of Stone Material from Graves of the Church of the East in Inner Mongolia, China." *Monumenta Serica,* 53*:* 113-244.
HALBERTSMA, T. 2015. *Early Christian Remains of Inner Mongolia.* Leiden, Boston: Brill.
HAMILTON, J. NIU, R. 1994. "Deux inscriptions funéraires turques nestoriennes de la Chine orientale." *Journal Asiatique,* 282: 147-164.
HAW, S. G. 2014. "The Persian Language in Yuan-Dynasty China: A Reappraisal." *East Asian History,* 39: 5-32.
HERRMANN, A. 1935. *Historical and Commercial Atlas of China*. Cambridge: Harvard University Press.
, 39: 5-32.

HUNTER, E. C. 1992. "Syriac Christianity in Central Asia." *Zeitschrift für Religions und Geistesgeschichte*, 44: 362-368.
HUNTER, E. C. D. 1996. "The Church of the East in Central Asia." *BJRL*, 78 (3): 129-142.
HIEBEL, J. 2021. A Friendly Guide to: Women in the old Testament. Melbourne: Garratt Publishing.

ISAKOV, B. 2014. "Kırgız Toplumunda Takvim ve Ölçü Birimleri." ed. H. W. Choi, B. Isakov vd., *Altay Communities-Migrations and Emergence of Nations* içinde, 242-250. İstanbul: Print Yayıncılık.
IŞIK, V. 2019. "Kayrak Taşı: Adlanması, Jeolojisi ve Kullanım Alanlarına Genel Bakış." *Mavi Gezegen*, 26: 54-64.
JOHNSON, S. F., Penn, M. P., 2022. *Invitation to Syriac Christianity an Anthology*. California: University of California Press.
KAÇALİN, M. S. 2016. *Dîvânu Lugâti't Turk.* düz: M. Ölmez. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
KADRİ, H. K. 1943. *Türk Lûgati III.* İstanbul: Maarif Matbası.
KARAMAĞARALI, B. 1998. "Kültür Tarihimiz Bakımından Mezar Taşlarının Önemi ve İkonografisi." *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 33-43. İstanbul: Mezarlıklar Vakfı.
KLEIN, W. 2000. *Silk Road Studies III. Das Nestorianische Christentum an den Handelswegen durch Kyrgyzstan bis zum 14. Jh.* Turnhout: Brepols.
KLEIN, W. 2002. "Syriac Writings and Turkic Language according to Central Asian Tombstone Inscriptions." *Hugoye*, 5 (2): 213-223.
KLIMKEIT, H. J., GILLMAN, I. 1999. *Christians in Asia before 1500*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
KOÇ, K., BAYNIYAZOV, A. 2003. *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Akçağ Yayınları.
KÖK, A. 2008. "Kazaklarda Halk Takvimi "Ay Adları, Müşellik ve On İki Hayvanlı Türk Takvimi" Üzerine." *VI. Uluslararası Türk Dünyasının Geleceği ve Sosyal Bilimler Kongresi*, 735-751. Kırgızistan.
LATTIMORE, O. 1934. "A Ruined Nestorian City in Inner Mongolia." *The Geographical Journal*, 84 (6): 481-497.
RYBATZKI, H. 2004. "Nestorian Personal Names from Central Asia." ed. H. Juulosa, *Studia Orientalia 99* içinde, 269-291. Helsinki
LIEU, S. N. C. 1980. "Nestorians and Manichaeans on the South China Coast." *Vigiliae Christianae*, 34 (1): 71-88.
MA, Xiaolin, T. 2022. "Yonan of Almalıq and the Syro-Uighur Chifeng Brick (1253)." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 105-118. Wien: LIT.
MALİK, G. D. 2012. *Süryânîlerin Tarihi.* çev: V. İlmen. İstanbul: Yaba Yayınları.
MANSUROĞLU, M. 1979. "Karahanlıca." *Tarihi Türk Şiveleri,* çev: M. Akalın, 141-182. Ankara: Sevinç Matbaası.
MARQUART, J. 1898. *Die Chronologie der alttürkischen Inschriften*. Leipzig: Dieterich'sche Verlags-Buchhandlung.
MAZZOLA, M. 2018. "Bar 'Ebroyo's Ecclesiastical History: Church History Writing in the 13th century Middle East." PhD diss. Universiteit Ghent.
MERT, O. 2008. "Öngöt Mezar Külliyesi ve Külliyede Bulunan Damgalar.", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36: 281-305.

MERT, O. 2022. “Türk Kültüründe Ağıt Geleneği ve Alper Tonga Sagusu.”, *Bugu Dil ve Eğitim Dergisi*, 3 (1): 1-15.
MCGUCKIN, J. A. 1996. “Nestorius and the Political Factions of Fifth-Century Byzantium: Factors in his Personal Downfall.” *BJRL*, 78 (3): 7-21.
MERMUTLU, B., ÖCALAN, H. B. 2011. *Tarihi Bursa Mezar Taşları I Bursa Hazireleri.* Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.
MINGANA, A. 1925. “The Early Spread of Christianity in Central Asia and the Far East: A New Document.” *BJRL*, 9: 297-371.
MINORSKY, V. V. 1937. *Hudud Al-’Alam: The Regions of the World: A Persian Geography*, London: E. J. W. Gibb Memorial Trust.
MOFFETT, S. H. 1998. *A History of Christianity in Asia, Volume I: Beginnings to 1500.* Maryknoll, New York: Orbis Books.
NIU, Ruji, 2003. “Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture syriaque découverts en Chine (XIIIe-XIVe siècles).” PhD diss. EPHE, Paris.
NIU, Ruji, 2008. *Shizi lianhua:Zhongguo yuandai xuli yawen jingjiao beiming wenxian yanjiu 十字莲花：中国元代叙利亚文景教碑铭文 献研究. [The Syriac Writing System of Turkic-Uighur in Nestorian Inscriptions and Documents Found in China during 13th-14th Centuries]*. Shang Hai: 上海古籍出版.
NIU, Ruji. 2009. "Nestorian Grave Inscriptions from Quanzhou (Zaitun) China (2004-2005)." *Journal The Canadian Society for Syriac Studies,* (5): 51-67.
NIU, Ruji, LI, Chonglin. 2009. “The Discovery of Nestorian Inscriptions in Almaliq, Xinjiang, China.” ed. by D. Winkler, L. Tang, *Hidden Treasures and Intercultural Encounters: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 91-100. Berlin: LIT Verlag.
NIU, Ruji, 2010. *Inscriptions et manuscrits nestoriens en écriture syriaque découverts en Chine (XIIIe-XIVe siècles).* Shanghai: Shanghai Classics Publishing House.
OBRUSÁNSZKY, B. 2019. "Nestorian Christians in Frontier History." *Journal of Frontier Studies,* (3): 175-193.
OSTROGORSKY, G. 2017. *Bizans Devleti Tarihi.* çev. F. Işıltan. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
ŌSAWA, T., TAKAHASHI, H. 2015. “Le Prince Georges des Onggut dans les Montagnes de l’altaï de Mongoiie: Les Inscriptions d’Ulaan Tolgoi de Doloon Nuur.” ed. by P. G. Borbone, P. Marsone, *Le Christianisme Syriaque en Asie Centrale et en Chine* içinde, 257-290. Paris: Geuthner.
ŌSAWA, T. 2017. “The Acceptance of Syrian Christianity by the Ancient Turks in Central Asia in the Sixth and Seventh Centuries, and the Stone Sculptures Reflecting Their Beliefs.” ed. by H. Teule, et al., *Syriac in its Multi-Cultural Context. First International Syriac Studies Symposium, Mardin Artuklu University, Institute of Living Languages 20-22 April 2012* içinde, 81-106. Mardin: Mardin Artuklu University.
ÖGEL, B. 2002. *Çingiz Han’ın Türk Müşavirleri: Sino Turcica.* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
ÖGEL, B. 1984. *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
PELLIOT, P. 1914. “Chrétiens d’Asie centrale et d’Extréme-Orient.” *Brill*, 15: (5): 623-644.
PELLIOT, P. 1959. *Notes on Marco Polo I.* Paris: Imprimerie Nationale Librairie Adrien-Maisonneuve.
PELLIOT, P. 1959. *Notes on Marco Polo III.* Paris: Imprimerie Nationale Librairie Adrien-Maisonneuve.

PELLIOT, P. 1996. *L'Inscription Nestorienne De Si-Ngan-Fou.* ed. by. A. Forte. Paris: Scuola di Studi sull'Asia Orientale, Kyoto Collège de France, Institut des Hautes Etudes Chinoises.

PLANO, C. 2015. *Moğolistan Seyahatnamesi.* çev. Ergin Ayan, İstanbul: Gece Kitaplığı.

PINYINBAN, H. 1977. *Zhonghua Renmin Gongheguo Fen Sheng Dituji.* Zhongguo Beijing: Ditu Chubanshe.

RÁSONYI, L. 2007. *Onomastican Turcicum-Turkic Personal Names Vol. I-II.* Indiana: Denis Sinor Research Institute of Inner Asian Studies.

RUBRUCK, W. V. 2019. *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat.* çev: E. Ayan. İstanbul: Kronik Yayınları.

SAEKI, P. Y. 1916. *The Nestorian Monument in China.* London: Society for Promoting Christian Knowledge.

SMITH, J. P. 1903. *A Compendious Syriac Dictionary.* London: Oxford at the Clarendon Press.

SIMOCATTA, T. 1988. *The History of Theophylact Simocatta.* trans. Michael and Mary Whitby. New York: Oxford University Press.

SMELOVA, N. 2015. "Manuscrits Chrètiens de Qara Qoto: Nouvelles Perspectives de Recherche" ed. by P. G. Borbone, P. Marsone, *Le Christianisme Syriaque en Asie Centrale et en Chine* içinde, 215-236. Paris: Geuthner.

SPULER, B. 1964. *Die Morgenländischen Kirchen.* Köln: Brill.

TAKAHASHI, H. 2019. "Syriac Christianity in China." ed. by D. King, *The Syriac World* içinde, 625-652. New York: Routledge.

TANG, Li. 2006. "Sorkaktani Beki: A Prominent Nestorian Woman at the Mongol Court." ed. by. R. Malek, *Jingjiao the Church of the East in China and Central Asia* içinde, 349-357. Germany: Institut Monumenta Serica.

TANG, Li. 2011a. *East Syriac Christianity in Mongol-Yuan China.* Wiesbaden: Harrassowitz.

TANG, Li. 2011b. "A New Investigation into Several East Syrian ("Nestorian") Christian Epitaphs Unearthed in Quanzhou: Commentary and Translation." ed. by. D. Bumazhnov, E. Grypeou, *Bıbel, Byzanz und Christlicher Orient* içinde, 343-361. Paris: Uıtgeverıj Peeters.

TANG, Li. 2016. "The 'Nestorian' Ongut King George in Medieval Chinese, Latin and Syriac Sources." *Syrische Studien: Beitrage zum 8. Deutschen Syrologie-Symposium in Salzburg* 2014, 227-243. Münster: LIT.

TANG, Li. 2020. "The Liturgical Language of the Church of the East in China." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 129-144. Zürich: LIT.

TANG, Li. 2022. "Christian Communities in Medieval Central Asia: Syriac and Syro-Turkic Inscriptions from Zhetysu and the Chuy Valley (9th-14th Centuries)." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 201-222. Wien: LIT.

TASHMANBETOVA, Z. 2019. "Christianity In Central Asia: Adoption of East Syriac Christianity." Master diss. Nazarbayev University, Kazakhstan.

TAŞAĞIL, A. 2002. "Kulca." *TDV İslam Ansiklopedisi, 26*: 354-355.

TAŞAĞIL, A. 2014. *Gök-Türkler I-II-III.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

TEKİN, T. 1997. *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı.* haz: M. Ölmez. Ankara: Simurg Yayınları.

TEMİR, A. 2016. *Moğolların Gizli Tarihi I Tercüme.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

TEZCAN, M. 1990. "Eski Türklerde Damga." Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitsi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

TEZCAN, M., Bayındır, A. 2013. "Aristocratic Women and Their Relationships to Nestorianism in the 13. Century Chingizid Empire." ed. by D. Winkler, L. Tang, *From the Oxus River to the Chinese Shores* 5 içinde, 297-316. Zürich: LIT.

TEZCAN, M. 2016. "On Christianity among Central Asian and Syr Daryan Oghuz and Their Possible Nestorian Connections." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Winds of Jinjiao, Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 221-242. Salzburg: LIT.

TEZCAN, M. 2020. "On 'Nestorian' Christianity among the Hephthalites or the Where Huns." ed. by D. Winkler, L. Tang, *Artifact, Text, Context Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 195-212. Zürich: LIT.

ÜNLÜ, S. 2013. *Çağatay Türkçesi Sözlüğü.* Konya: Eğitim Yayınevi.

VAR, U. 2021. *Süryani Tarih Yazıcılığında Türkler.* İstanbul: Timaş Yayınları.

VELİDİ, A. Z. 1928. "Oğuzların Hristiyanlığı Meselesine Ait." *Türkiyat Mecmuası,* II: 61-67.

VOYAKIN, D., GILBERT, S. T. 2020. *Field on the Archaeological Excavatians at Usharal-Ilıbalyk, Kazakhstan in 2020.* Almaty: Eurasia Exploration Society, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan.

VOYAKIN, D., GILBERT, S. T. 2022. *Field Report on the Archaeological Excavations at Usharal-Ilıbalyk, Kazakhstan in 2021.* Almaty: Society for the Exploration of Eurasia, Switzerland International Institute for Central Asian Studies Archaeological Expertise LLP, Kazakhstan Lanier Center for Archaeology, USA.

YANG, Q. 1984. *"Quanzhou Jingjiao Shike Chutan" [A Preliminary Study Of Quanzhou Jingjiao Stone Carvings].* Shijie Zongjiao Yanjiu.

YOSHIDA, Y. 2013. "When Did Sogdians begin to Write Vertically?" *Tokyo University Linguistic Papers*, 33: 375-394.

YOSHIDA, Y. 2022. "Sogdian Christians in China, Turfan and Sogdiana." ed. by. K. Paryy, G. B. Mikkelsen, *Byzantium to China: Religion, History and Culture on the Silk Roads, Studies in Honour of Samuel N. C. Lieu* içinde, 596-617. Leiden-Boston: Brill.

YUDAHIN, K. K. 1988. *Kırgız Sözlüğü.* çev: A. Taymas. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ZANI, M. N. 2022. *The Luminous Way to the East, Texts and History of the First Encounter of Christianity with China.* Trans: W. Skudlarek. New York: Oxford University.

ZHOU, Y. 2020. "Studies on Nestorian Iconology in China and part of Central Asia during the 13th and 14th Centuries." PhD diss. Università Ca' Foscari Venezia, İtaly.

ZIEME, P. 1974. "Zu den nestorianisch-türkischen Turfantexten." ed. by G. Hazai, P. Zieme, *Sprache, Geschichte und Kultur der Altaischen Völker Protokollband der XII. Tagung der Permanent International Altaistic Conference 1969 in Berlin* içinde, 661-668. Berlin: PIAC.

ZIEME, P. 1999. "Die seltsame Wanderwege des sogdischen Titels *xushtanch "Lehrerin." ed. by H. F. Kappert, *Turkologie für das 21. Jahrhundert. Herausforderungen zwischen Tradition und Moderrne. Materialen der vierter Deutschen Turkologen-Konferenz Hamburg* içinde, 301-307. Wiesbaden: Harrassowitz.

ZIEME, P. 2013. "Turkic Christianity in the Black City (Xaraxoto)." ed. by D. Winkler, L. Tang, *From the Oxus River to the Chinese Shores: Studies on East Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 99-103. Münster: LIT.

ZIEME, P. 2014. “Review of Četin Džumagulov, Kırgızstandagı Nestorian-Türk Džazū Ėstelikteri (XIII– XIV kılımdar)” *Hugoye*, 17 (2): 382-387.
ZIEME, P. 2015. *Altuigurische Texte der Kirche des Ostens aus Zentralasien: Old Uigur texts of the Church of the East from Central Asia.* Tokyo: Gorgias Press.
WATSON, A. J. 2022. “Site Surveys of Archaeological Sites of Potential Relevance to the Church of the East in the Vicinity of Koilyk." ed. by. D. Winkler, L. Tang, *Silk Road Traces: Studies on Syriac Christianity in China and Central Asia* içinde, 57-68. Wien: LIT.
WU, Wenliang. 1957. *Quanzhou Zongjiao Shike 泉州宗教石刻 [Religious Stone Inscriptions at Quanzhou]*. Beijing: Kexue chubanshe.
WENBI, H. 1983. *Xinjiang kaogu fajue baogao [Report on an Archaeological Tour of Xinjiang]*. Beijing: Wenwu.
WILLIEM, R. 2010. *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255.* düz: P. Jackson. İstanbul: Kitap Yayınevi.
ГОРКИНА, А. Ф, В. Е. (1939). *Большой советский атлас мира Том 2-ой.* Москва: Научно-издательский институт Большого советского атласа мира при Цик СССР.
БАРТОЛЬД, В. 1893-1894. “О христіанствѣ въ Туркестанѣ въ до-монгольскій періодъ (По поводу семирѣченскихъ надписей).” *Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества 8*, изд. Б. В. Розена, 1-32.
БАЙПАҚОВ, К. М. Таймағамбетов, Ж. Қ. 2009. *Қазақстан Археологиясы*. Алматы: Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті Атындағы Археология Институты.
БЕРНШТАМ, А. Н. 1943. *Академик В. В. Бартольд как историк Кыргызстана», Предисловие кн.: В. В. Бартольд. Очерк истории Семиречья.* Фрунзе: Лань.
БЕРНШТАМ, А. Н. 1948. "Новые Эпиграфические Находки Из Семиречья." *Эпиграфика Востока II*, 107-113.
БОРБОНЕ, П. Д. 2020. “Несторианство в Кыргызстане и Средней Азии в Средние Века.” Редактор: Брат Дамиан Войцеховски ОИ, *Христианство в Кыргызстане. История и Современность Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 7-22. Кыргызстана- Бишкек.
ЖУМАГУЛОВ, Ч. 1971. *Язык Сиро-Тюркских (Несторианских) Памятников Киргизии*. Фрунзе.
ЖУМАГУЛОВ, Ч. 1982. *Эпиграфика Киргизии. Выпуск III.*Фрунзе: Издательство Илим.
ЖУМАГУЛОВ, Ч. 2011. *Кыргызстандагы Несториан-Түрк Жазуу Эстеликтери* . Бишкек: Кыргызская Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясы
ДЖУМАГУЛОВ, Ч. 2020. “Несторианские Эпиграфические Памятники Кыргызстана.” Редактор: Брат Дамиан Войцеховски Ои, *Христианство в Кыргызстане . История и Современность. Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 23-39. Кыргызстана- Бишкек.
КАРЫПКУЛОВ, А. 1984. *История Киргизской ССР: С Древнейших Времен До Наших Дней.* Фрунзе: Кыргызстан: Академия Наук Киргизской ССР. Институт Истории.
КАМОЛИДДИН, Ш. С. 2021. "Древнетюркская Топонимия Семиречья." *Проблемы Древней и Средневековой Истории Чача История Археология, Нумизматика, Выпуск, (*7): 47-52.
КОКОВЦОВ, П. 1906. “Христианско-сирийские надгробные надписи из Алмалыка (с приложением табл. XII).” *Записки Восточного Отделения Императорского*

Русского Археологического Общества 16, 1904-1905 içinde, 190-200. Санкт-петербург: Типография Императорской Академии Наук.

КОКОВЦОВ, П. 1907. “Несколько новых надгробных камней с христианско-сирийскими надписями из Средней Азии (С 2-мя таблицами).” *Азиатские смеси. Взято из Вестника Императорской Академии наук Санкт-Петербурга 1907-1908* içinde, 427-458. Санкт-петербург: Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества.

КОКОВЦОВ, П. 1909. “К сиро-турецкой эпиграфике Семиречья.” *Mélanges asiatiques. Tirés du Bulletin de l’Académie Impériale des Sciences de, Tome XIV, 1909-1910* içinde, 131-154. Санкт-петербург.

КОЛЬЧЕНКО, В. 2002. “Заметки о христианстве в Чуйской долине.” *Manas Universitesi Sosyal Bilimler Dergisi 3*, 163-182.

КОЛЬЧЕНКО, В. 2018. “Средневековое христианство Кыргызстана по данным археологических источников.” Ф. А. Б. Аманбаева, *Религии Центральной Азии и Азербайджана. Том IV. Христианство* içinde, 48-103. Самарканд: МИЦАИ.

КОЗИНЦЕВ, М. А. 2020. "Тюркские стихотворные отрывки, записанные уйгурским вертикальным письмом,из собрания ИВР РАН." *Письменные памятники Востока, 17* (3): 90-99.

МАЪРУФОВ, З. М. 1981. *Ўзбек Тилининг Изоҳли Луғати.* Москва: Рус Тили Нашриёти.

РУСТАМОВА, А. Р. 2010. *Махмуд Ал-Кашгари Диван Лугат Ат-Турк (Свод Тюркских Слов).* Москва: Восточная Литература Ран.

ПАНТУСОВ, Н. 1886. “Христианское Кладбище близ Города Пишпека (Семиреченской Области) в Чуйской Долине.” *Записки Восточного Отделения Императорского Русского I* içinde, 74-84. Санкт-Петербург.

ПУГАЧЕНКОВА, Г. А., Буряков, Ю. Ф. 1994. *Из истории древних культов Средней Азии (Христианство).* Ташкент: Комрон.

ТАБАЛДИЕВ К. 2020. “Исследования археологических памятников несторианства в Кыргызстане.” Редактор: Брат Дамиан Войцеховски Ои, *Христианство в Кыргызстане. История и Современность. Сборник Статей Международной Конференции 2019* içinde, 40-49. Кыргызстана- Бишкек.

ТАБАЛДИЕВ К., Белек, К. 2008. *Памятники письменности на камне Кыргызстана (свод памятников письменности на камне).* Кыргызстана- Бишкек.

WEB SİTELERİ

www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm

https://structurae.net/en/structures/burana-tower

ONLİNE SÖZLÜKLER

sedra.bethmardutho.org

assyrianlanguages.org/sureth/search.php

www.dukhrana.com/lexicon/search.php

EKLER

EK-1: Tablolar, Grafikler ve Haritalar

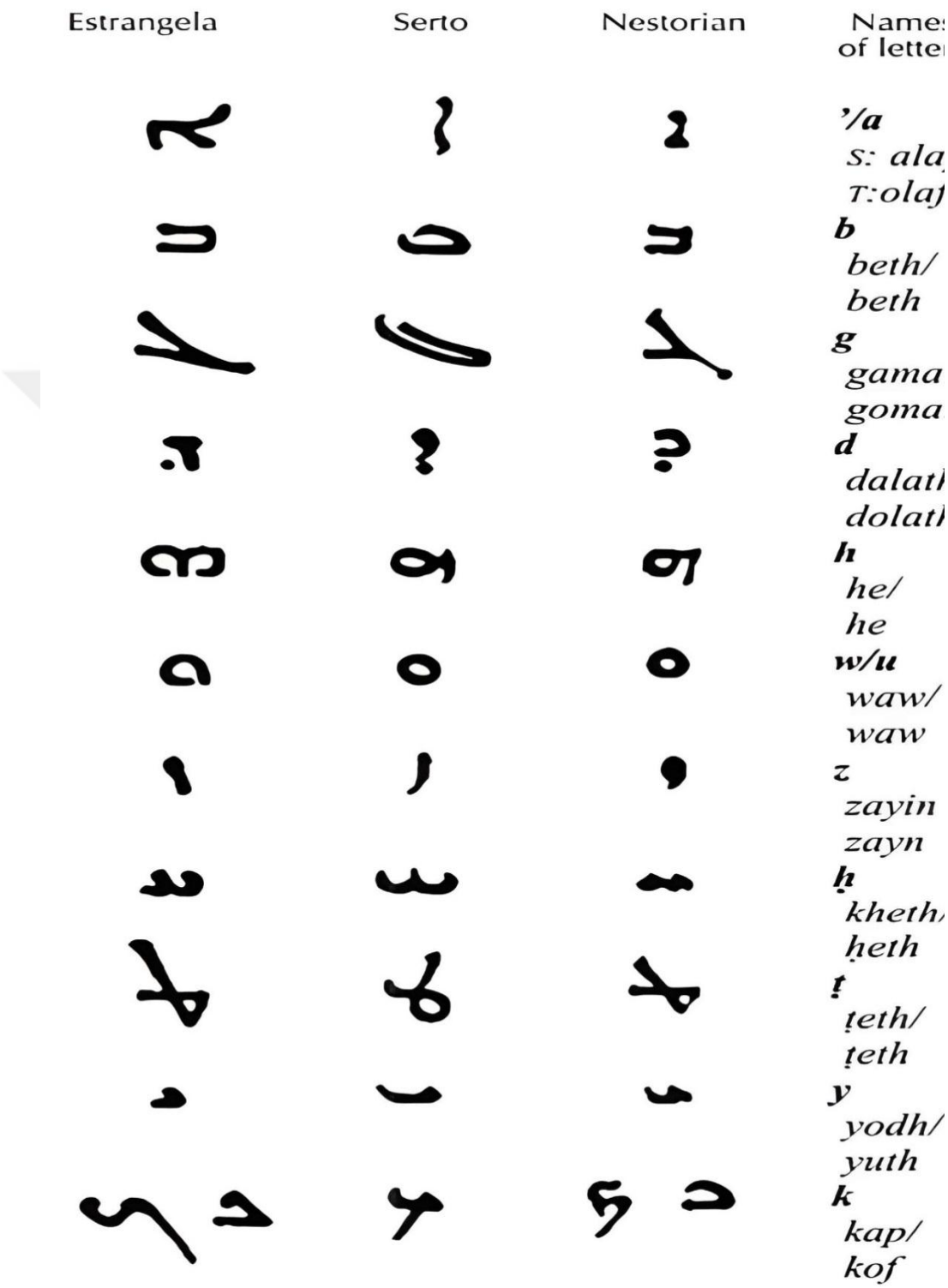

Tablo 1: Süryani Alfabesi I (Al-Jeloo, 2007, 34).

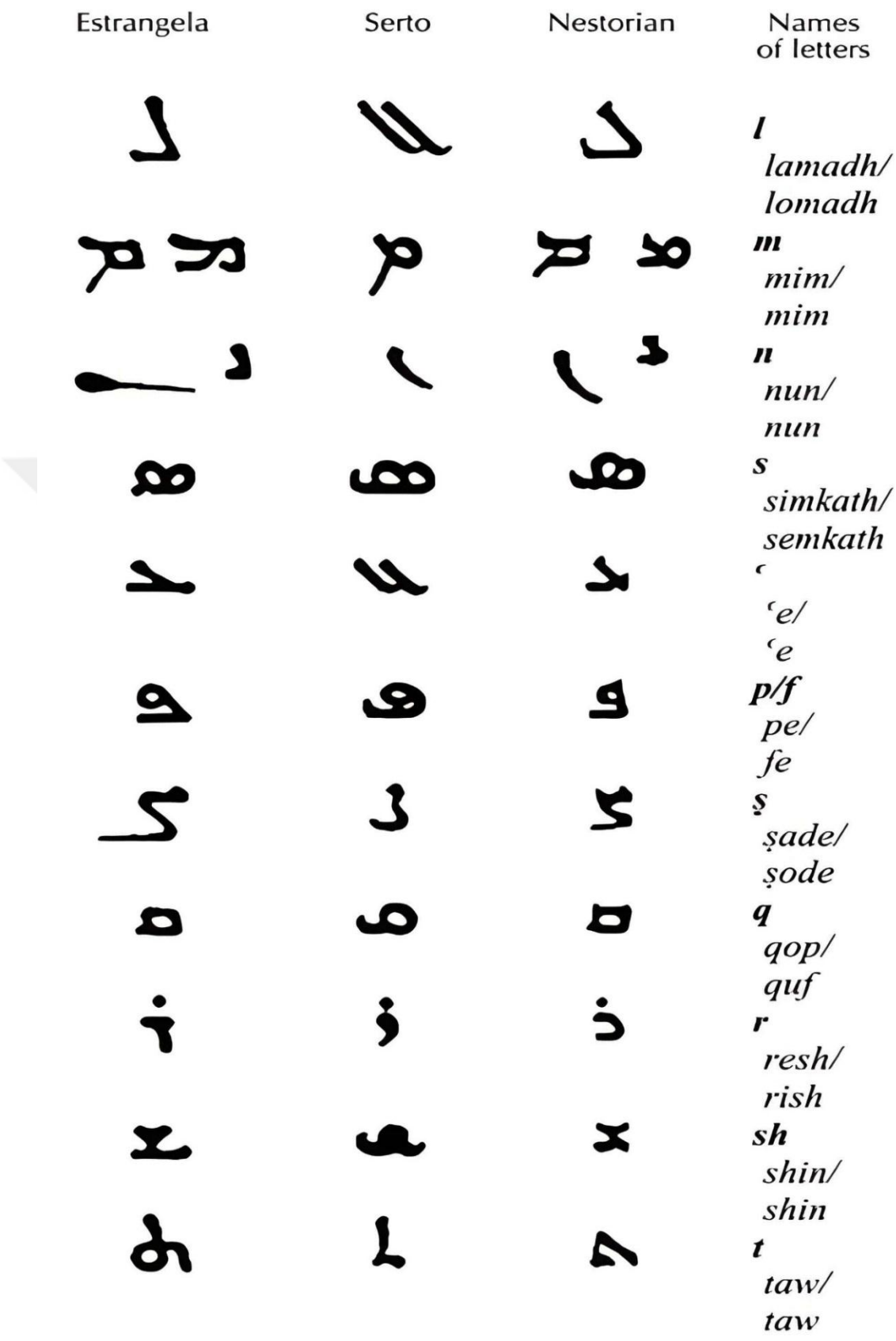

Tablo 2: Süryani Alfabesi II (Al-Jeloo, 2007, 35).

Tablo 3: Süryani Alfabesi Hareke Tablosu (Al-Jeloo, 2007, 36).

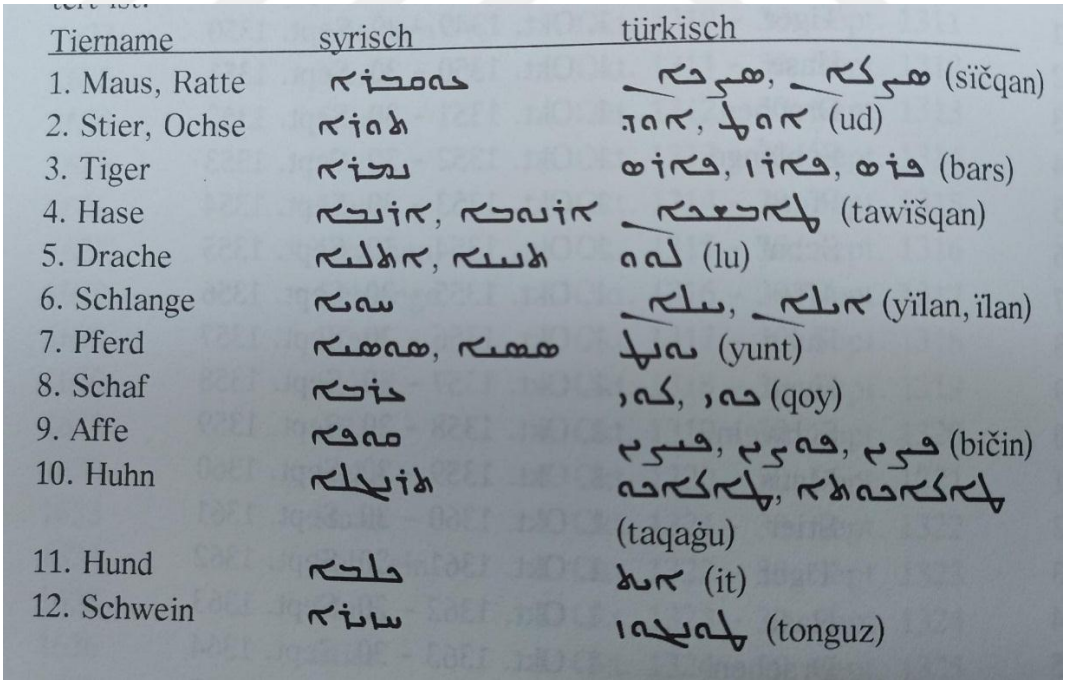

Tablo 4: Süryani Harfleriyle Türkçe ve Süryanice Yıllar (Klein, 2000, 354).

YIL İSİMLERİ	KIRGIZLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM	KAZAKLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM	MOĞOLLARDA 12 HAYVANLI TAKVİM
Sıçan-Fare	ÇIÇKAN	TIŞKAN	SIÇKAN-İL
İnek-Sığır	UY	SİYİR	UD-İL
Pars-Kaplan	COLBORS-BARS	BARIS	BARS-İL
Tavşan	KOYON	KOYAN	TIŞKAN-İL
Balık	BALIK	ULU	LUY-İL
Yılan	CILAN	JILAN	İLAN-İL
At	CILKI	JILKI	YUNT-İL
Koyun	KOY	KOY	GUY-İL
Maymun	MAYMIL	MEŞİN	PİÇİN-İL
Tavuk	TOOK	TAUIK	TAHAGU-İL
Köpek	İT	İT	İT-İL
Domuz	DONUZ	DONIZ	TUNGUZ-İL

Tablo 5: 12 Hayvanlı Takvim Karşılaştırması (Kök, 2008, 740; Biray, 2009, 673; Isakov, 2014, 248).

YIL İSİMLERİ	SÜRYANİCE YIL KARŞILIKLARI
Sıçan-Fare	ʿūqabrā/ ܥܘܩܒܪܐ
İnek-Sığır	tāwrā/ ܬܘܪܐ
Pars-Kaplan	nimrā/ ܢܡܪܐ
Tavşan	arnḇā/ ܐܪܢܒܐ
Balık	atlāyā/ ܐܬܠܝܐ
Yılan	ḥiwyā/ ܚܘܝܐ
At	susyā/ ܣܘܣܝܐ
Koyun	ʿirbā/ ܥܪܒܐ
Maymun	qopā/ ܩܘܦܐ
Tavuk	tarnaglā/ ܬܪܢܓܠܐ
Köpek	kalbā/ ܟܠܒܐ
Domuz	ḥzīrā/ ܚܙܝܪܐ

Tablo 6: Süryanice Yıl İsimleri

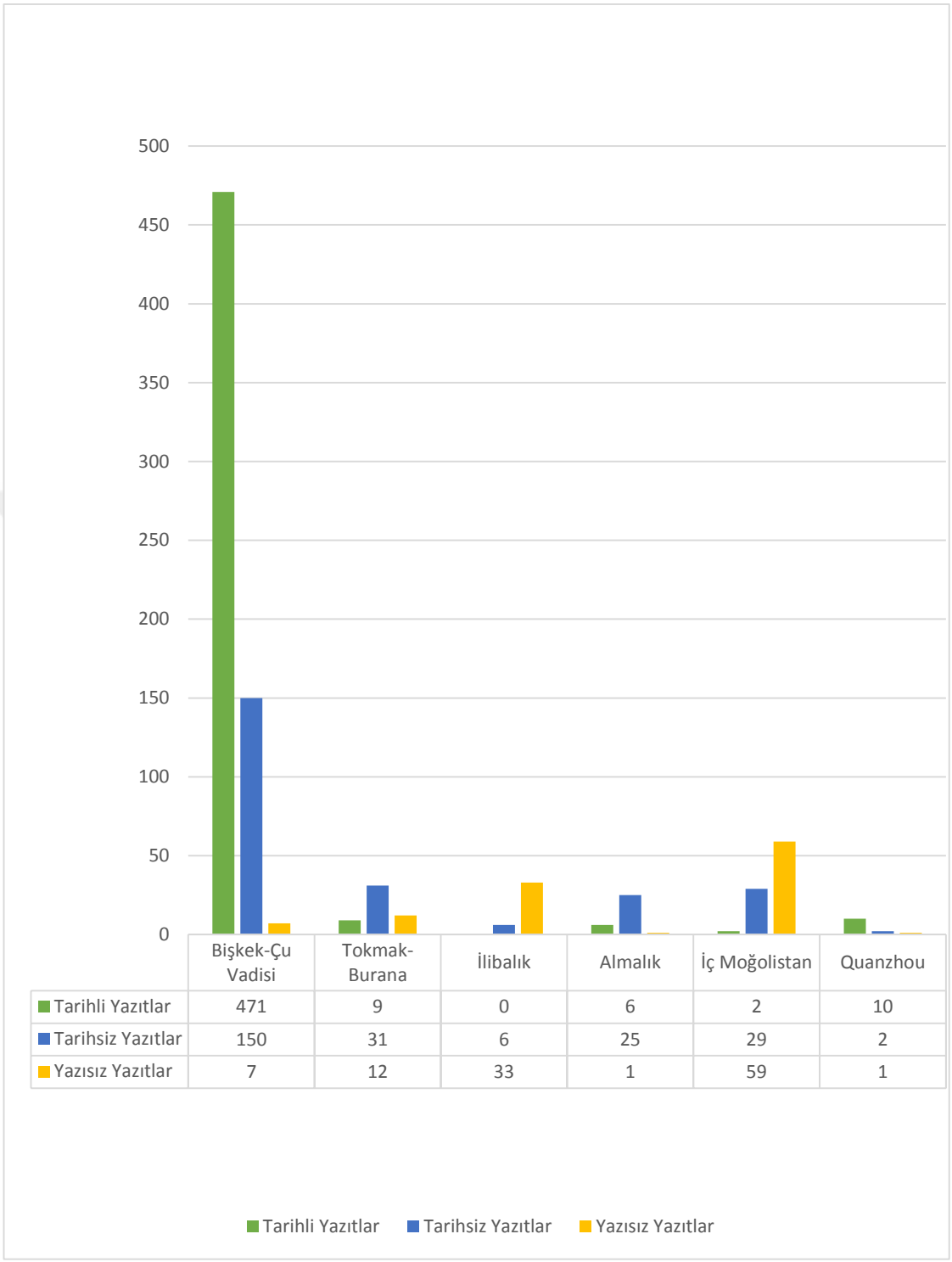

	Bişkek-Çu Vadisi	Tokmak-Burana	İlibalık	Almalık	İç Moğolistan	Quanzhou
Tarihli Yazıtlar	471	9	0	6	2	10
Tarihsiz Yazıtlar	150	31	6	25	29	2
Yazısız Yazıtlar	7	12	33	1	59	1

Grafik 1: Nestûrî Türklere Ait Mezar Taşlarının Dağılımı

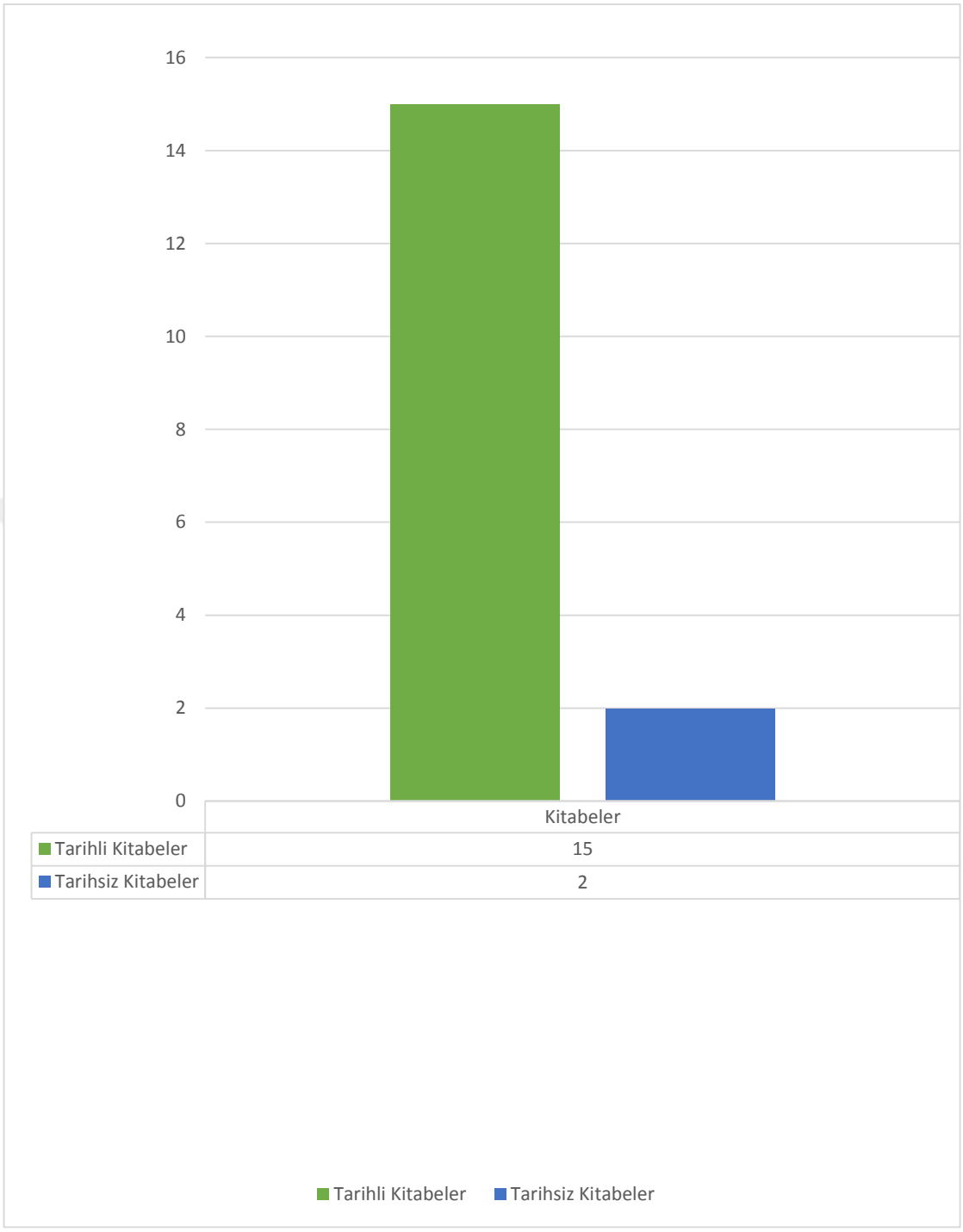

Grafik 2: Nestûrî Türklere Ait Kitabelerin Dağılımı

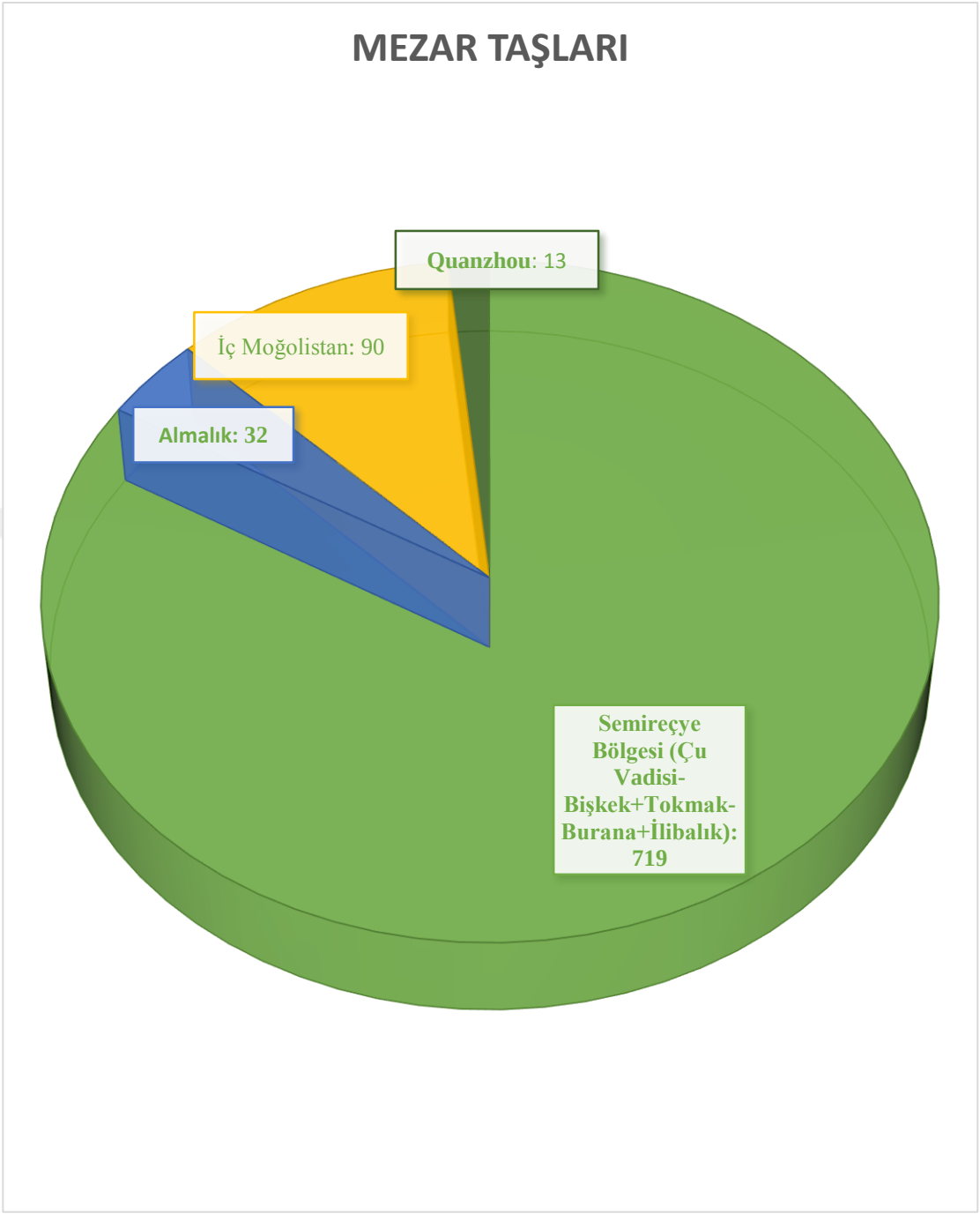

Grafik 3: Mezar Taşlarının Genel Dağılımı

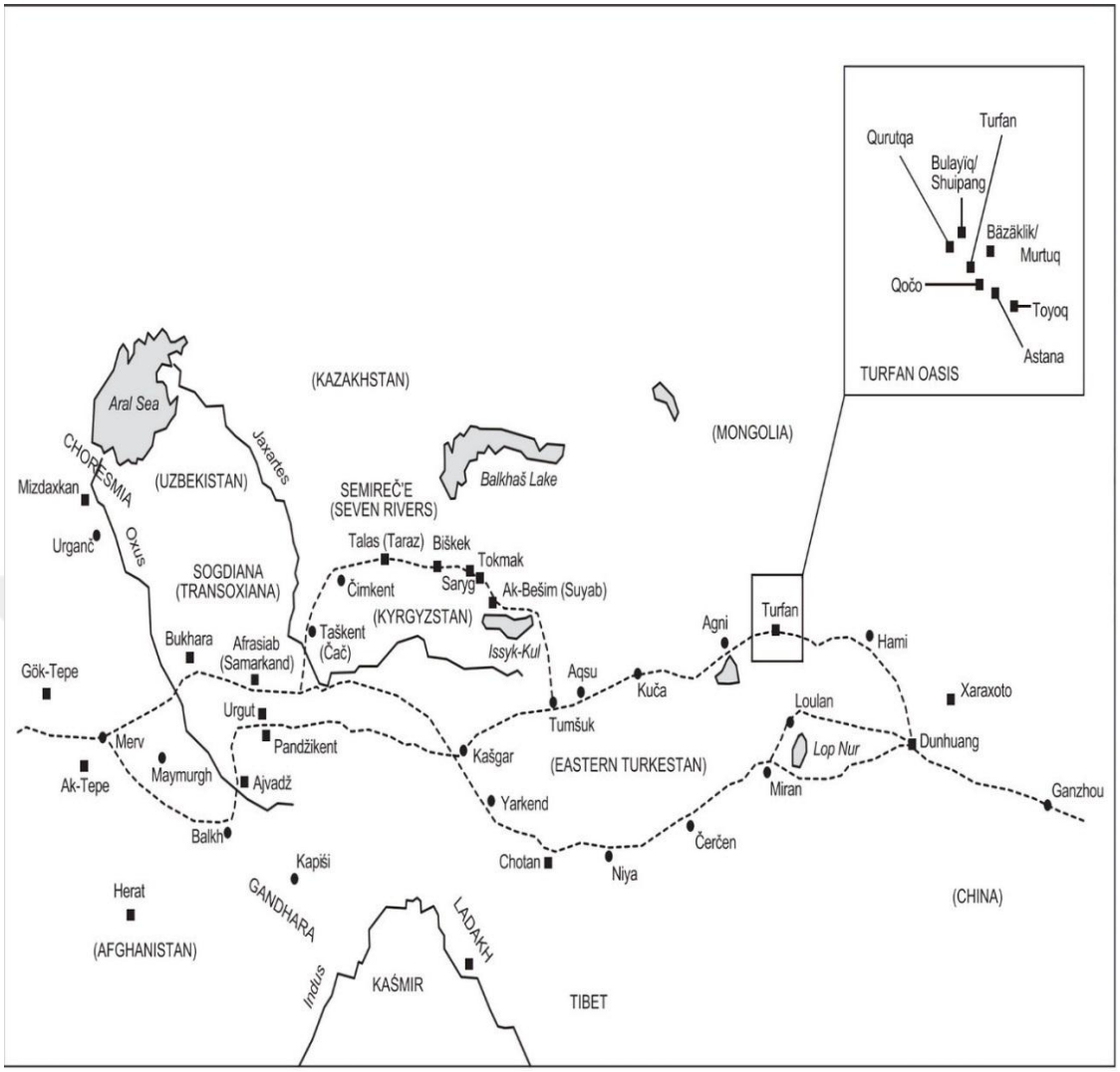

Harita 1: 13. ve 14. yüzyıllarda Orta Asya Coğrafyası (Nicolini-Zani, 2022, 18).

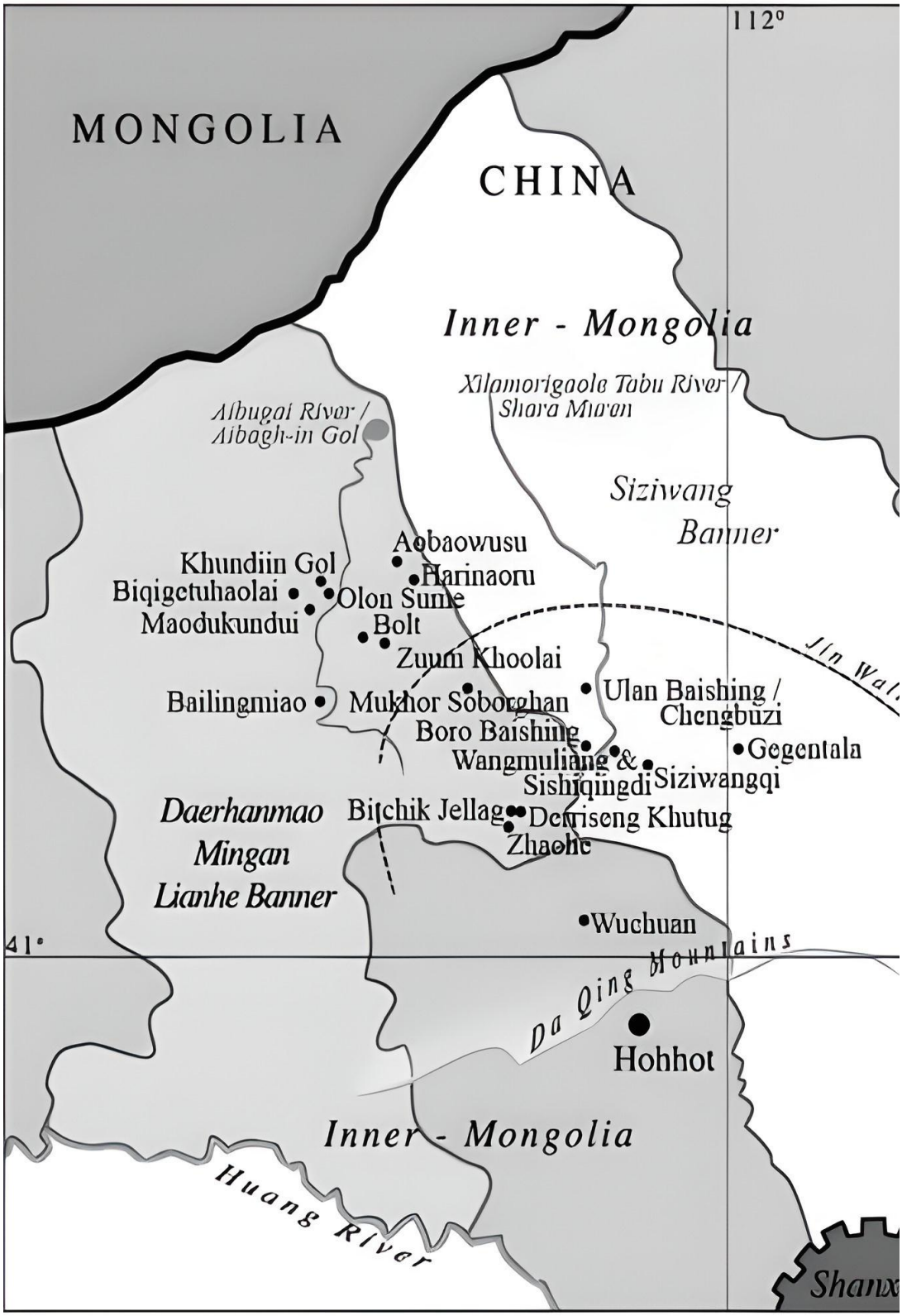

Harita 2: İç Moğolistan Haritası (Halbertsma, 2015, 159).

Harita 3: Doğu Asya Sınırları (Johnson, Penn, 2022, map3).

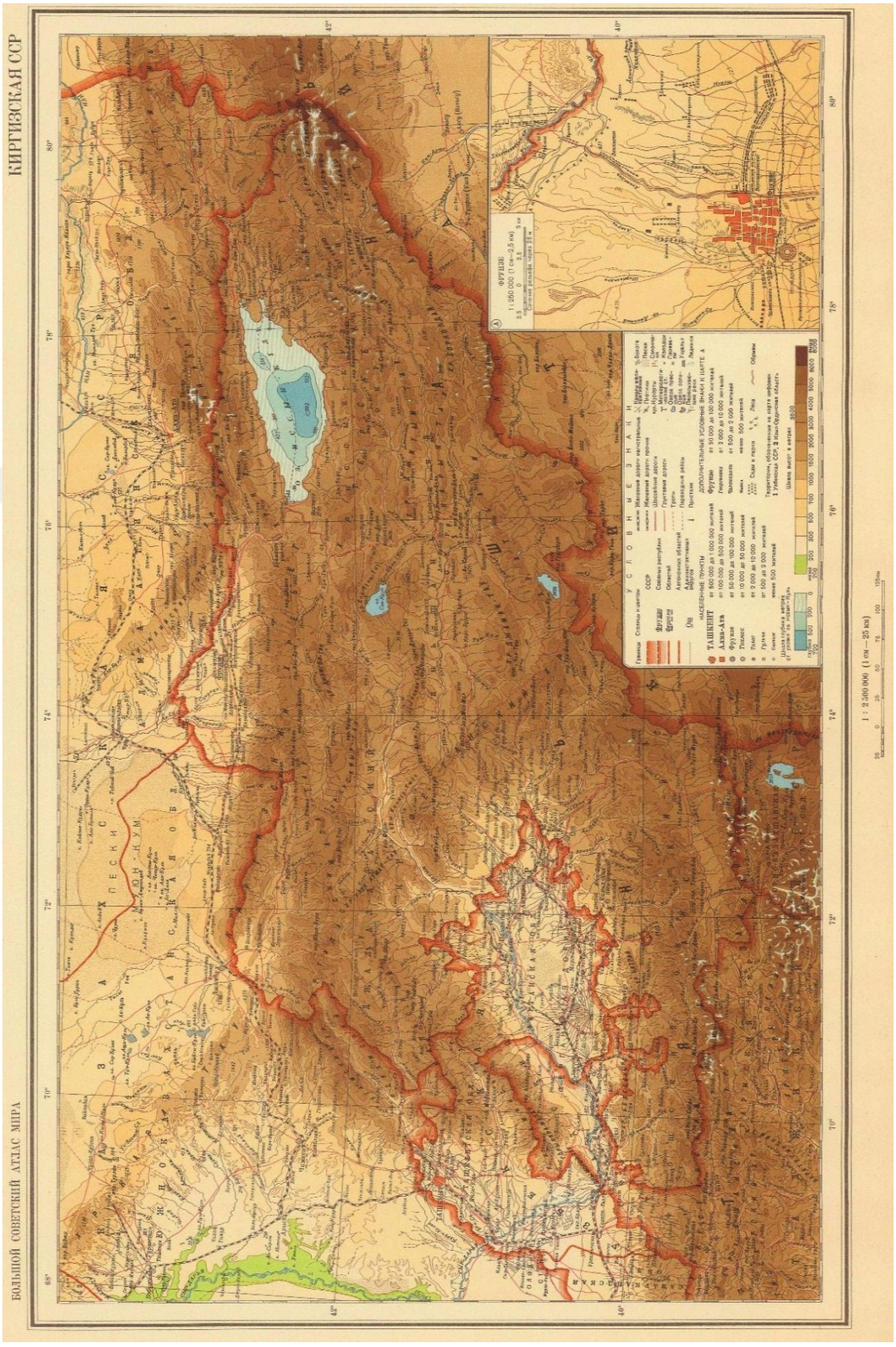

Harita 4: Kırgızistan Haritası (Горкина, Мотылева, 1939).

Harita 5: Kereyitler ve Naymanların Sınırlarını Gösteren Harita (Halbertsma, 2015, 119).

Harita 6: Uygur Kağanlığı Kuruluş Dönemi Haritası (Drompp, 2005, XIII, harita 1).

Harita 7: Quanzhou, Çin ve Moğolistan Sınırları (King, 2019, map 11).

Harita 8: Guanzhou Bölgesi (Pinyinban, 1977, 45).

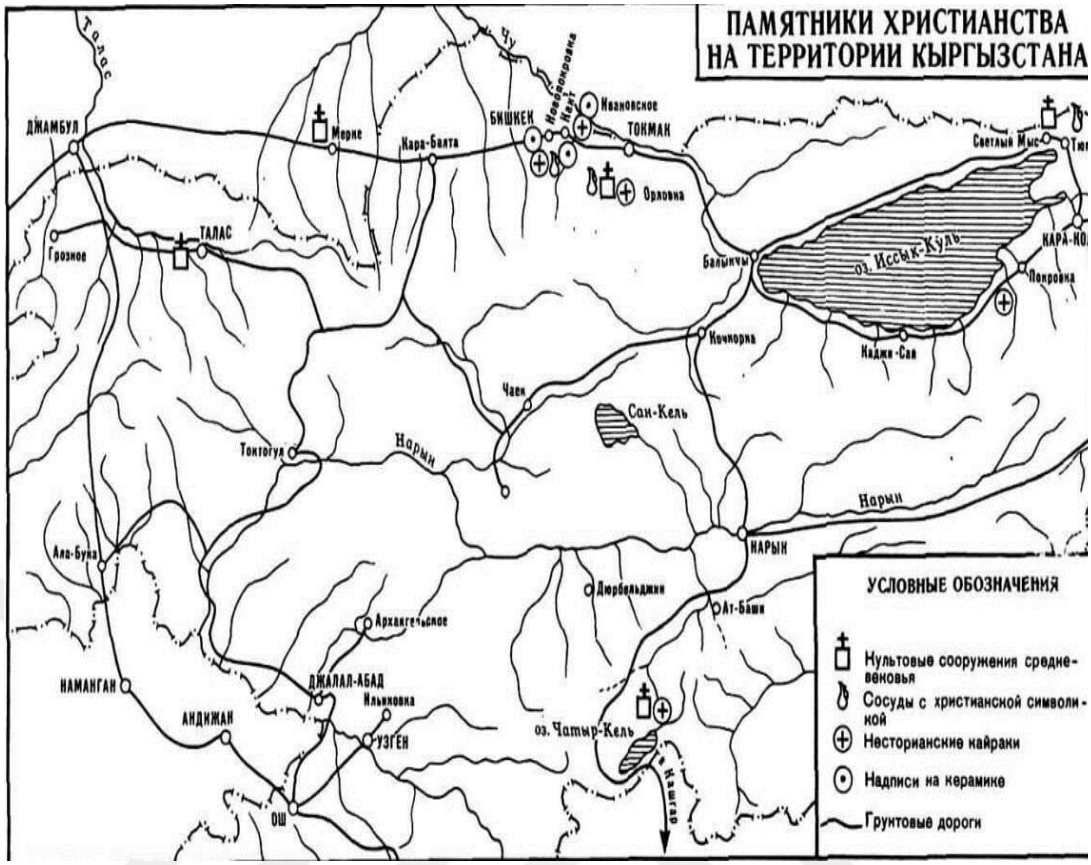

Harita 9: Orta Asya'da Hristiyanlık İzleri (Пугаченкова, Буряков, 1994, 85).

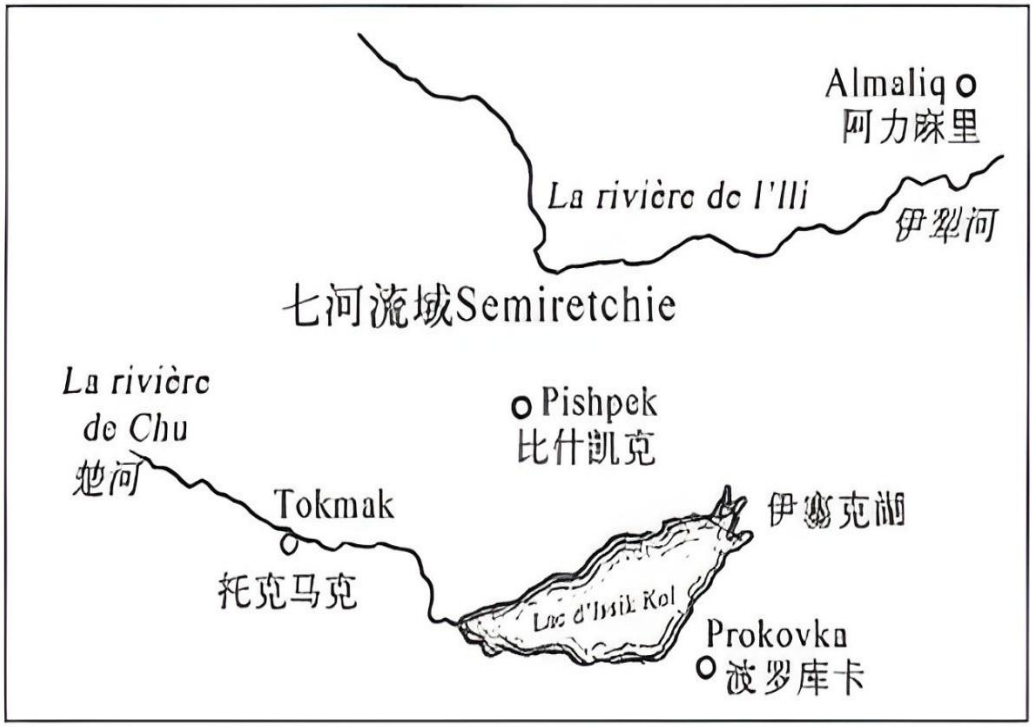

Harita 10: Semireçye ve Almalık Sınırları (Niu, 2010, 28).

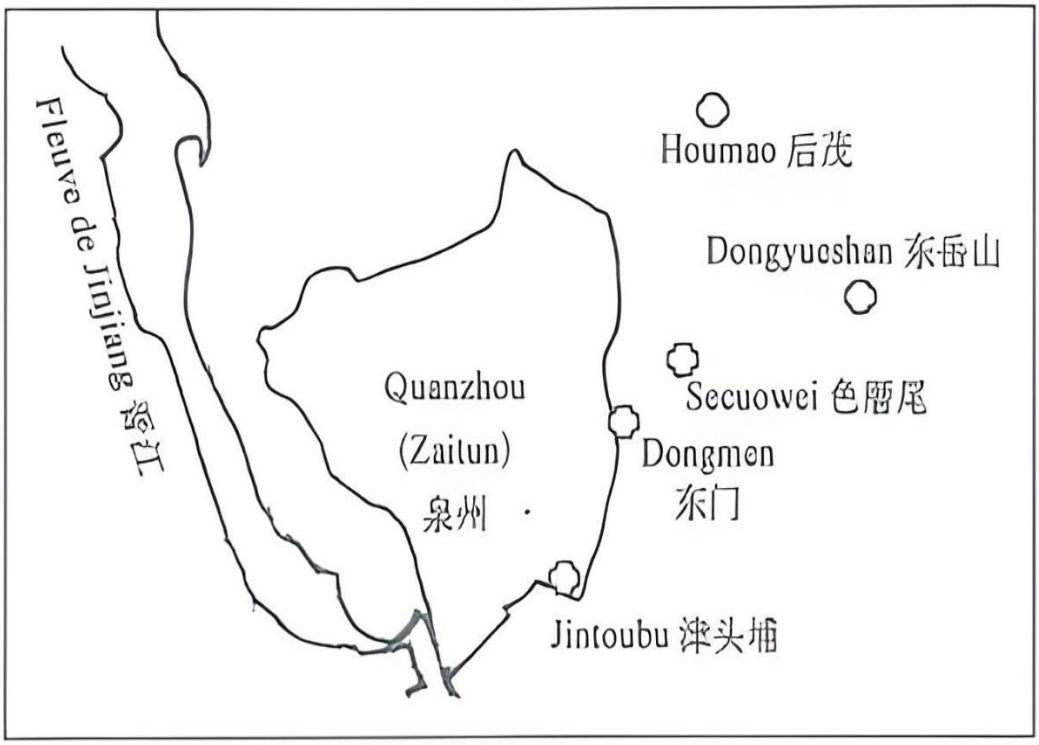

Harita 11: Quanzhou Sınırları (Niu, 2010, 47).

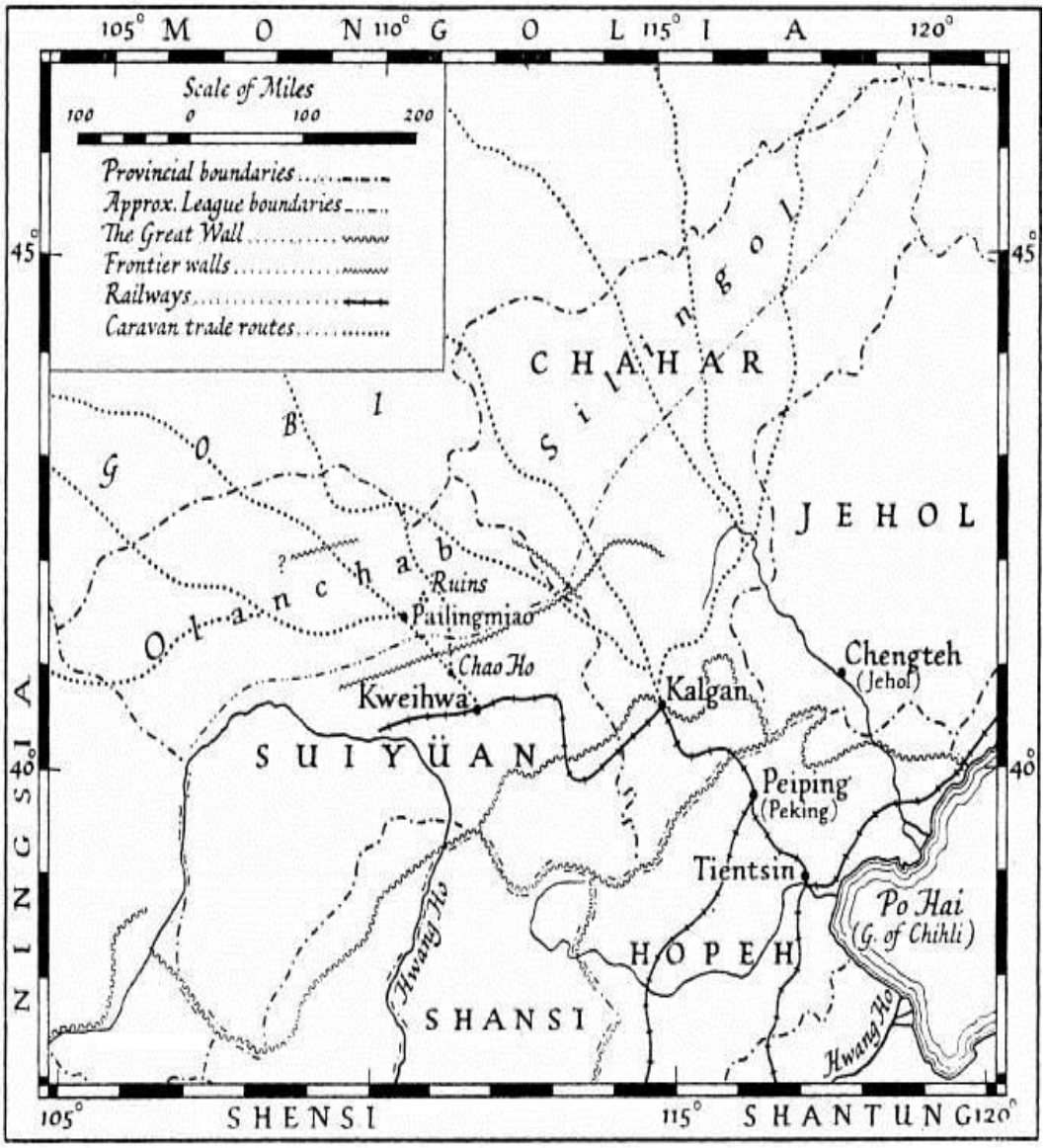

Harita 12: Olon-Süme, Pailingmiao Çevresi (Lattimore, 1934, 482).

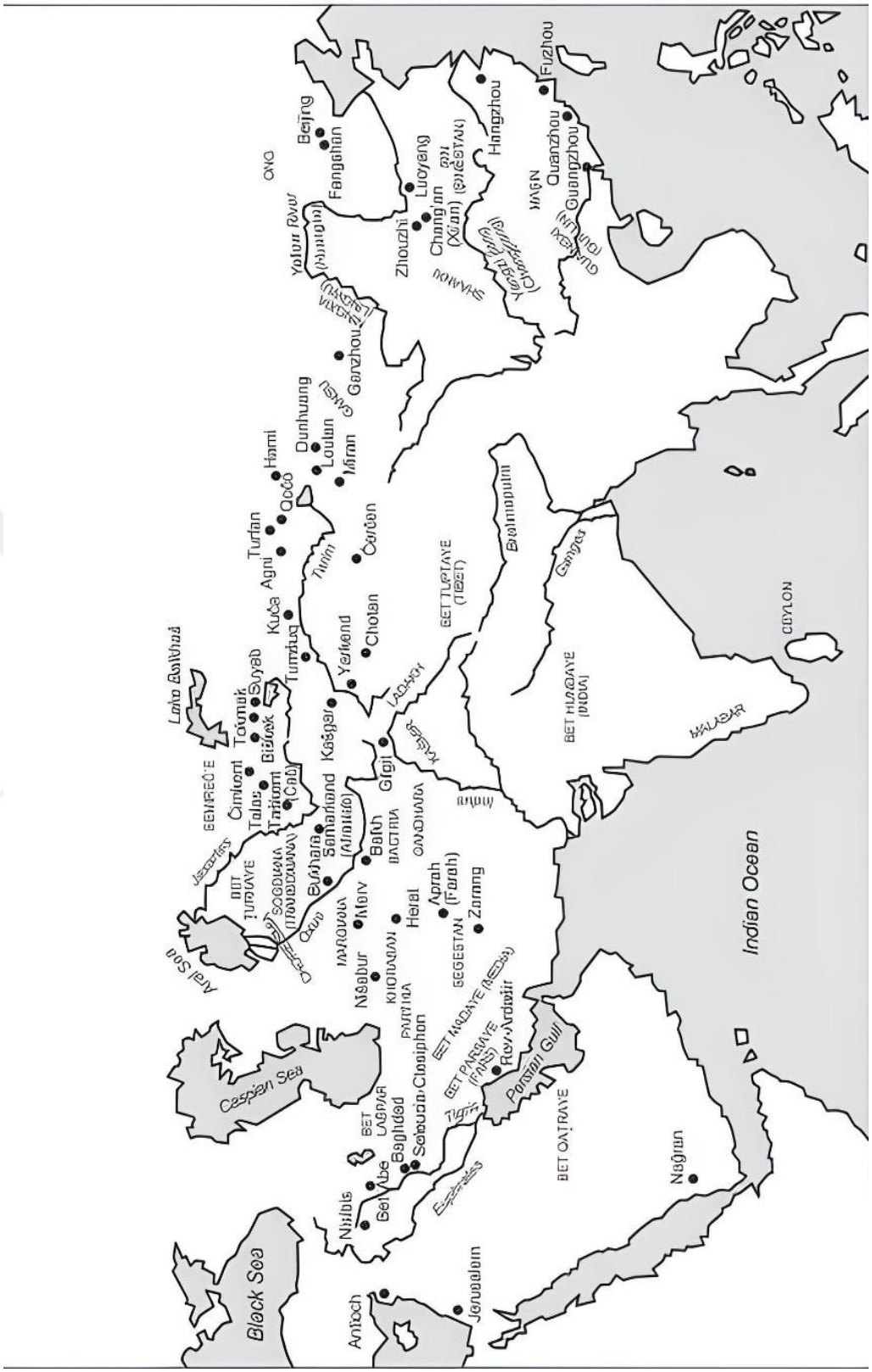

Harita 13: Orta Asya Haritası (Nicolini-Zani, 2022, 2).

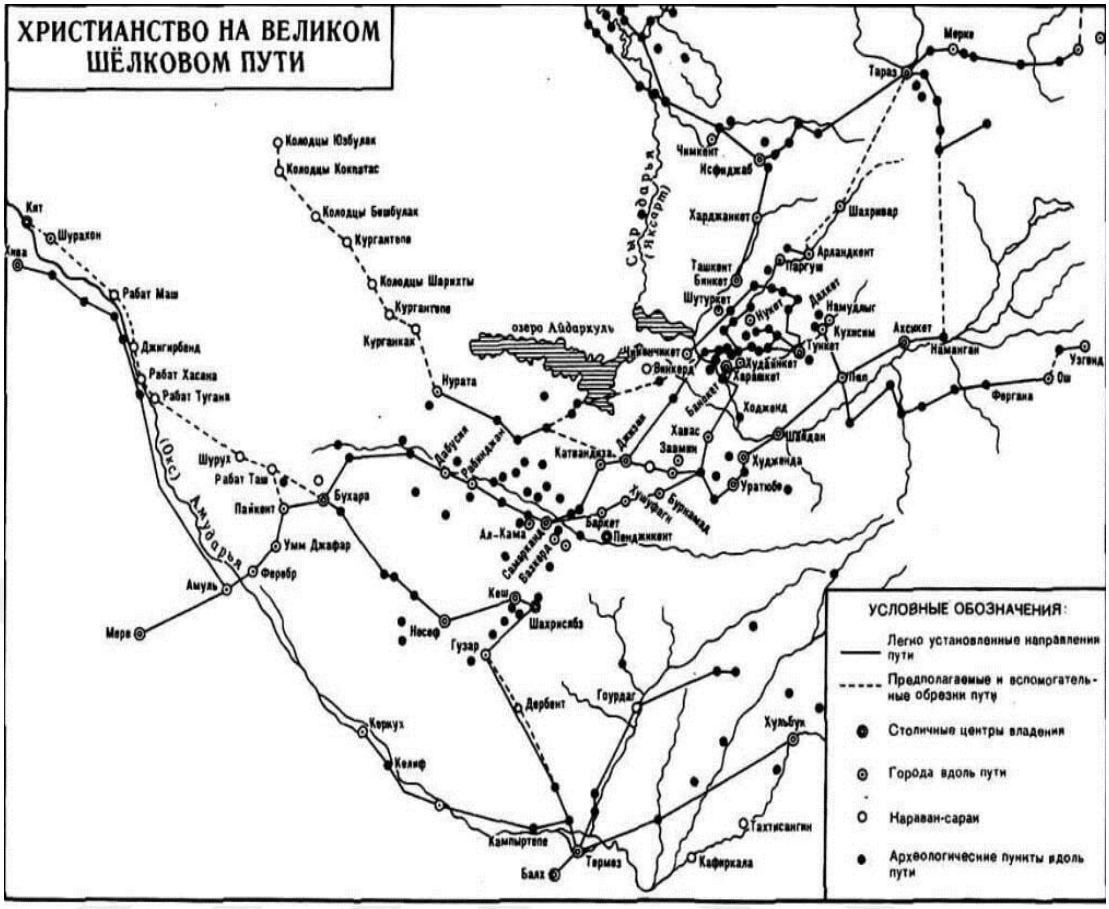

Harita 14: İpek Yolu Üzerinde Hristiyanlık (Пугаченкова, Буряков, 1994, 21).

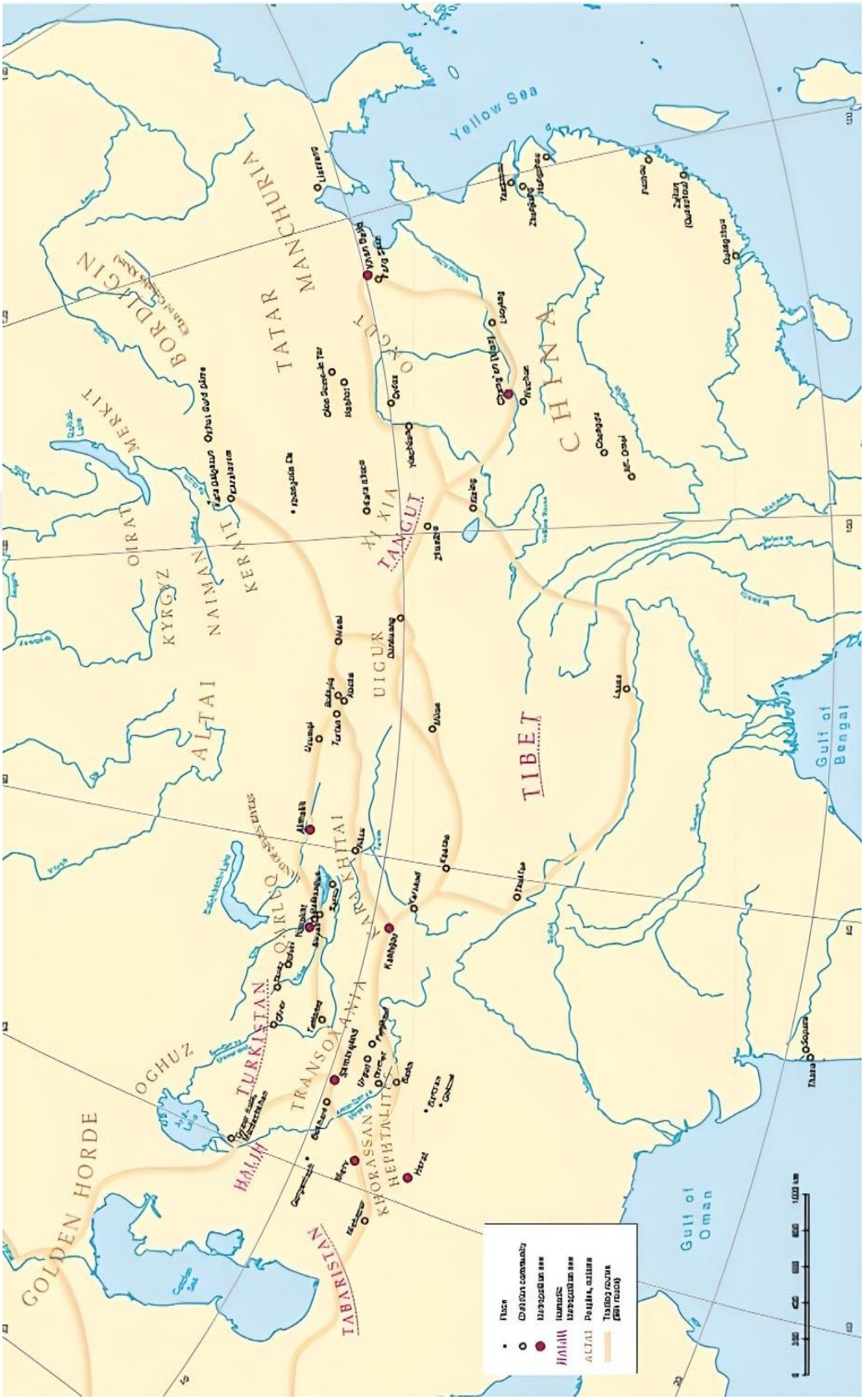

Harita 15: Orta Asya Genel Görünüm (Baumer, 2016, Ekler).

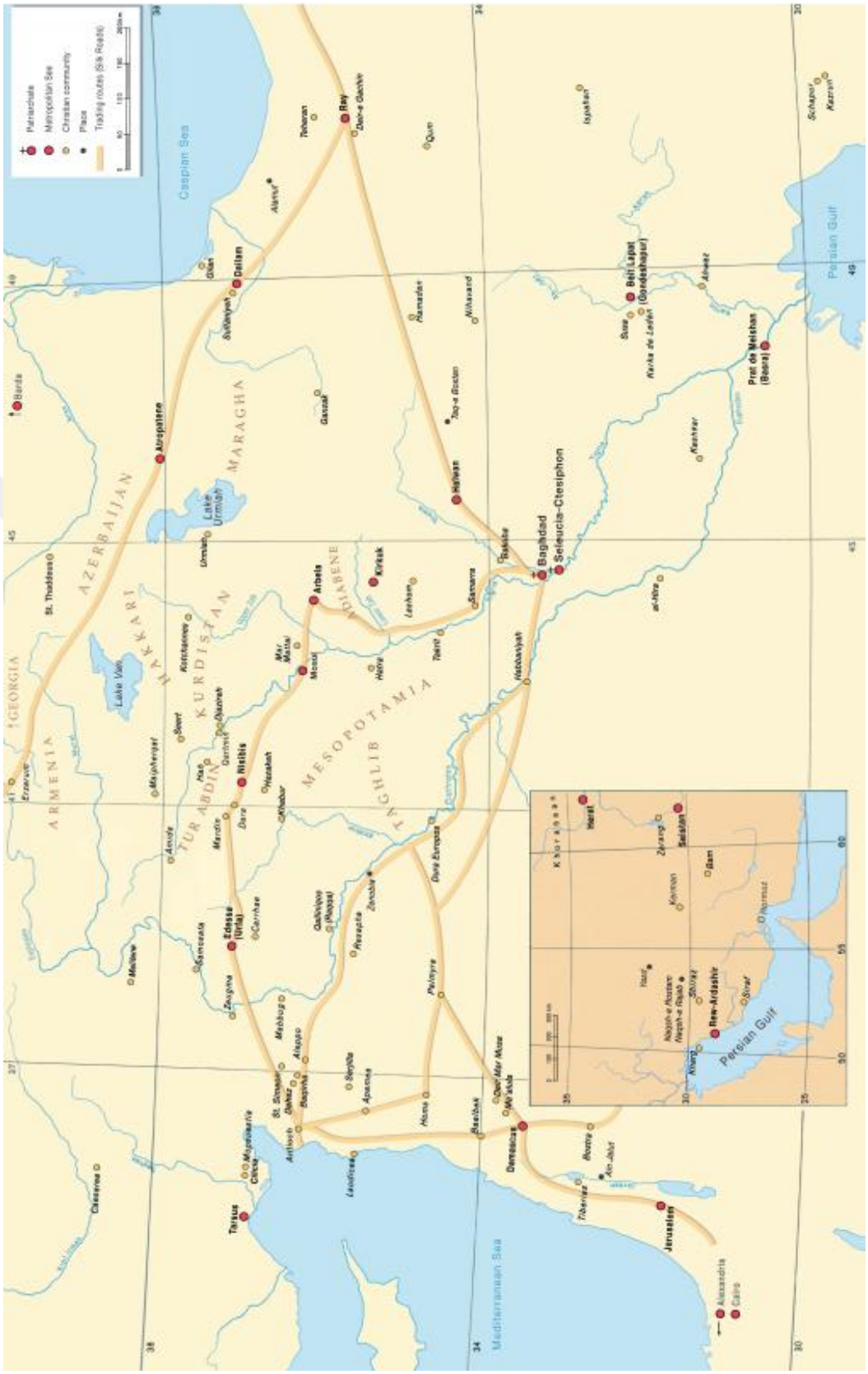

Harita 16: Mezopotamya Genel Görünüm (Baumer, 2016, Ekler).

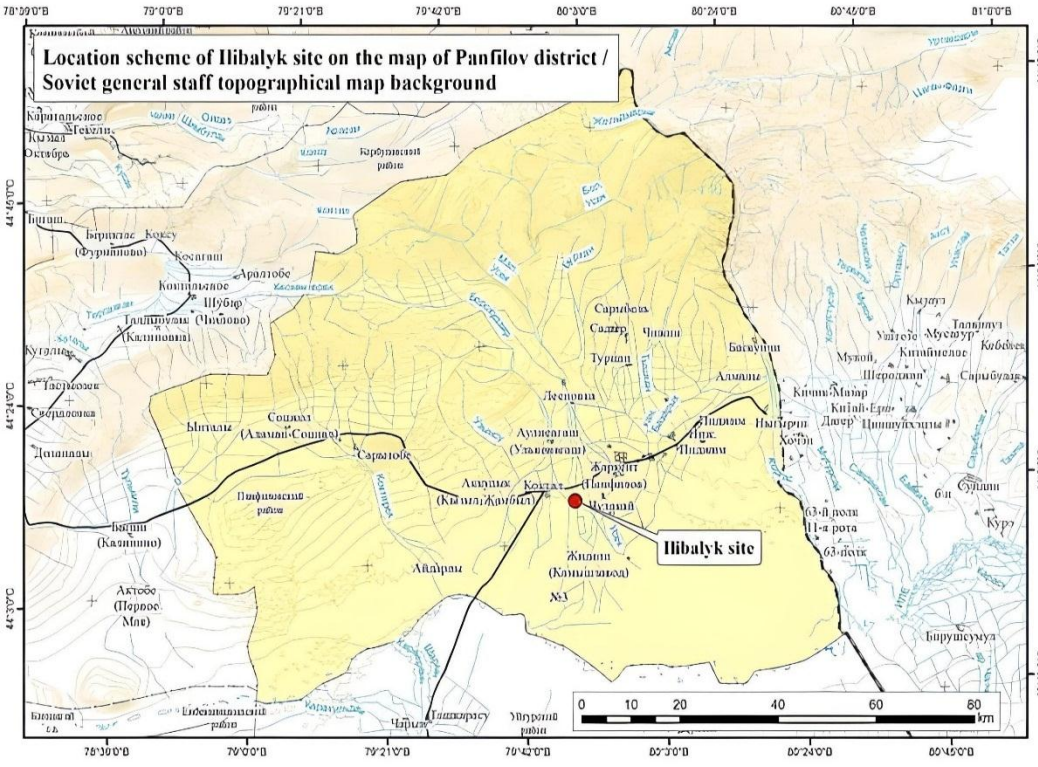

Harita: 17: İlibalık Bölgesi I (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).

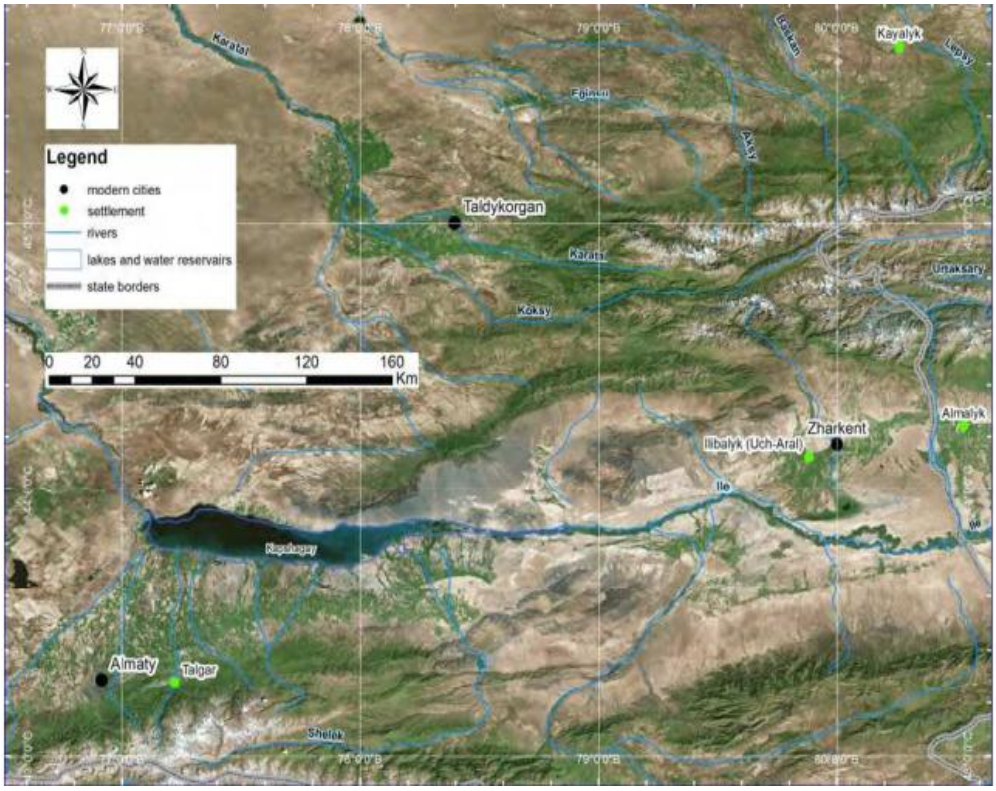

Harita 18: İlibalık Bölgesi II (Gilbert, Voyakin, 2020, 357).

Harita 19: Çu Vadisi Uygarlıklarını Gösteren Harita (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim 13.10.2022).

Harita 20: 7. yüzyılda İmparatorluklar ve Kavimler (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).

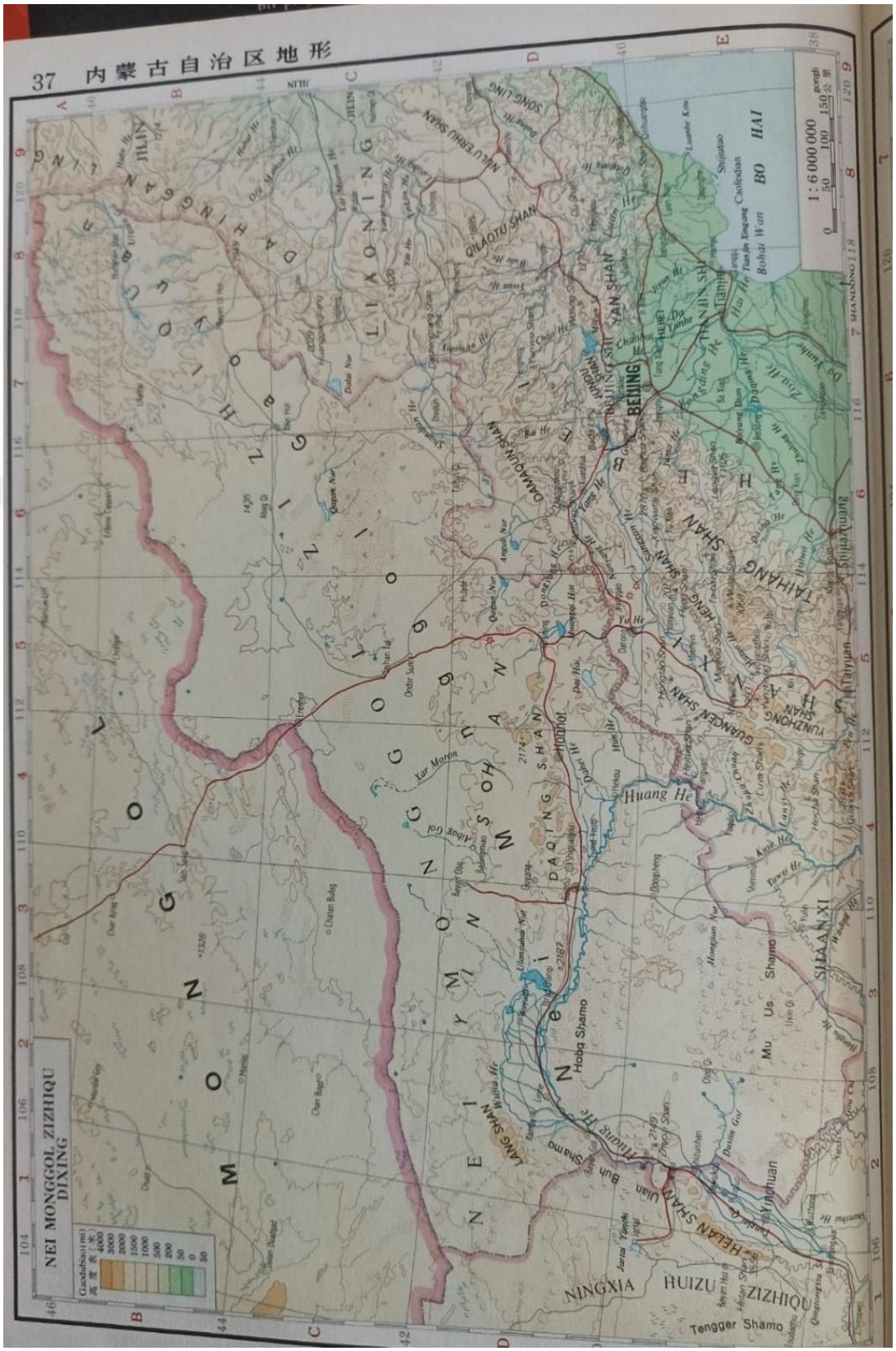

Harita 21: Moğolistan ve İç Moğolistan Sınırları (Pinyinban, 1977, 37).

Harita 22: Yazıtların Dağılım Haritası (Tashmanbetova, 2019, 109).

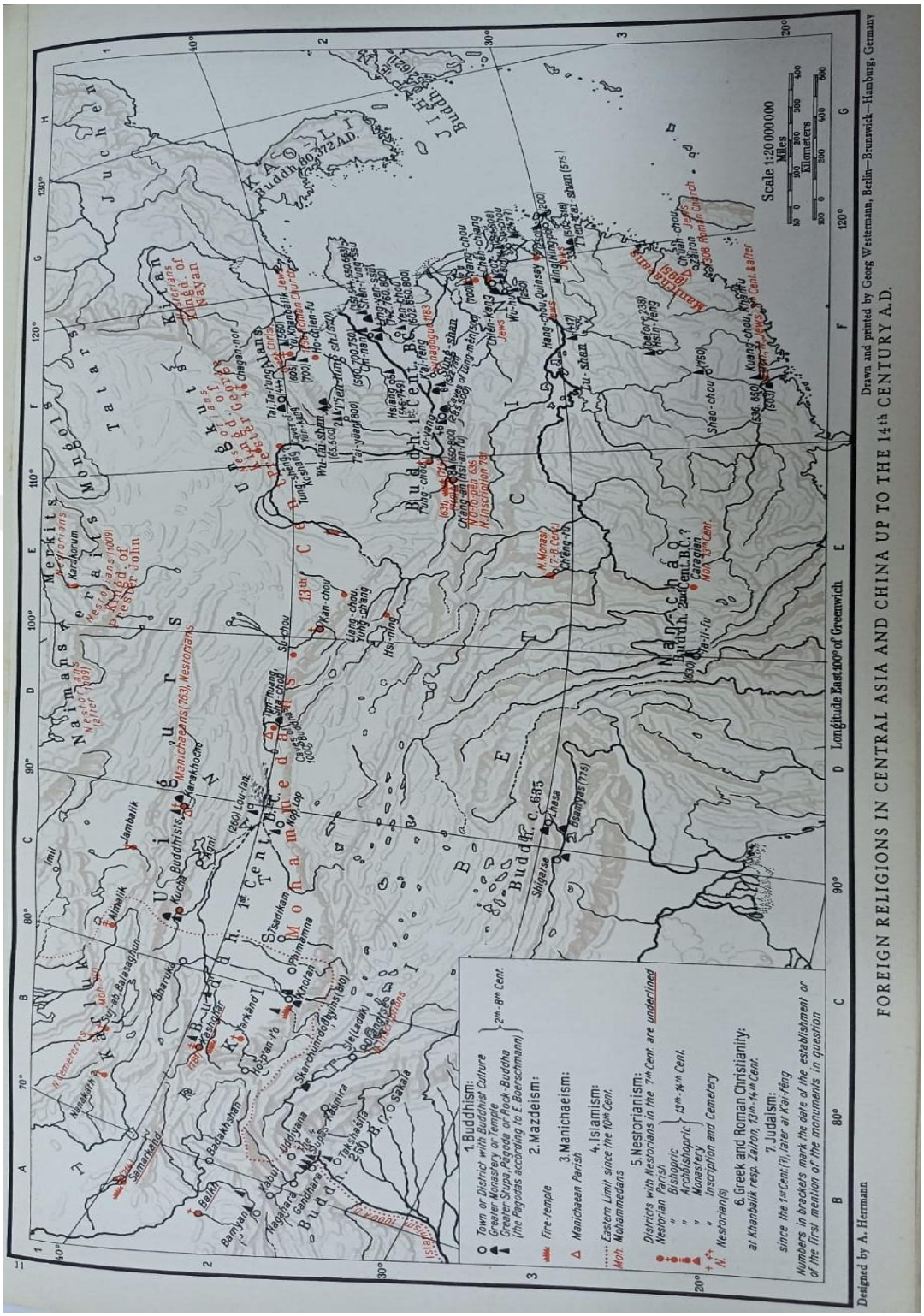

Harita 23: Orta Asya ve Çin'de Dinler ve Kavimler (Herrmann, 1935, 45).

Ek-2: Resimler

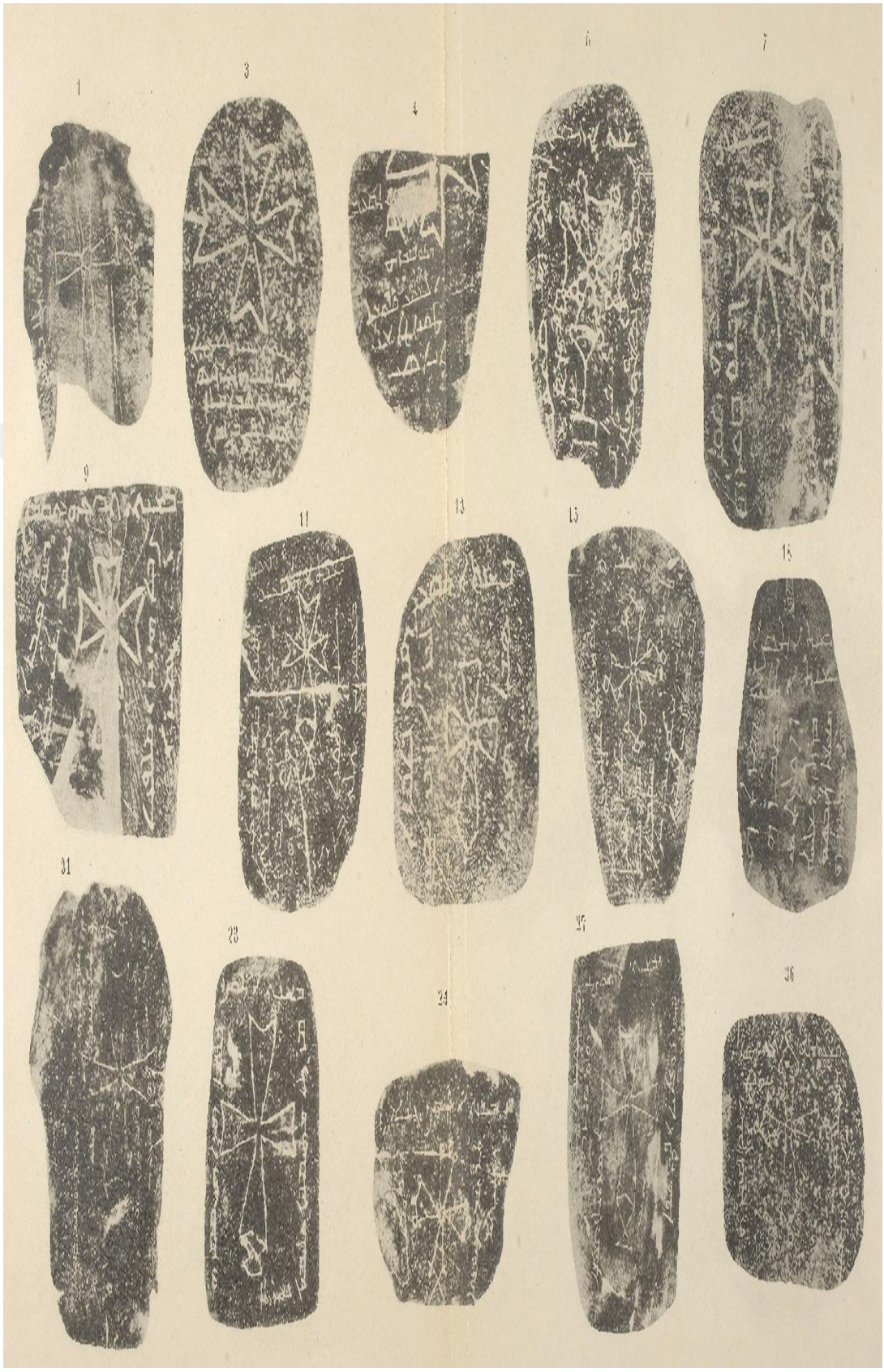

Resim 1: Semireçye'deki Mezar Taşları I (Chwolson, 1897, Ekler 1).

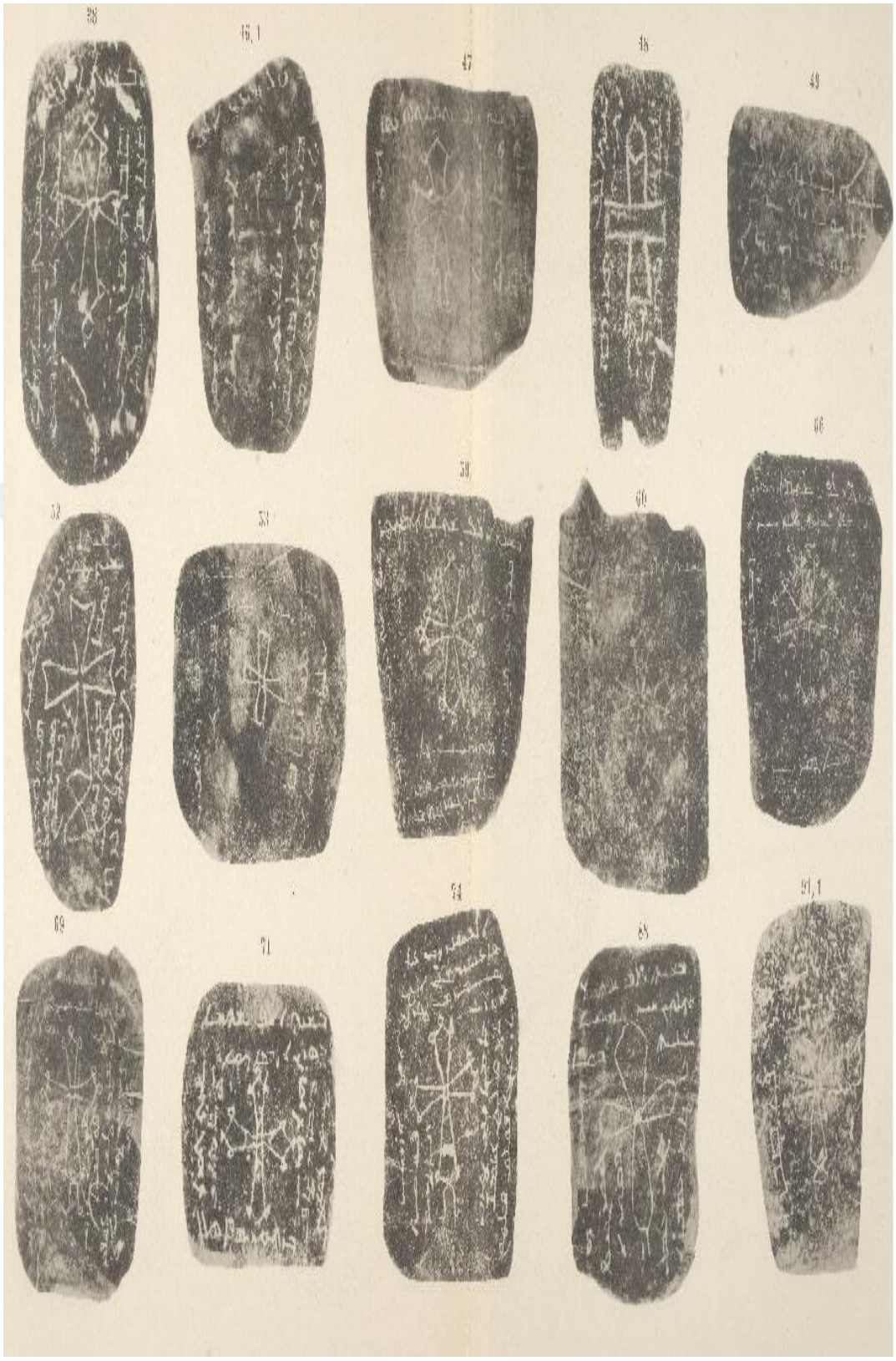

Resim 2: Semireçye'deki Mezar Taşları II (Chwolson, 1897, Ekler 2).

Resim 3: Semireçye'deki Mezar Taşları III (Chwolson, 1897, Ekler 3).

Resim 4: Semireçye'deki Mezar Taşları IV (Chwolson, 1897, Ekler 4).

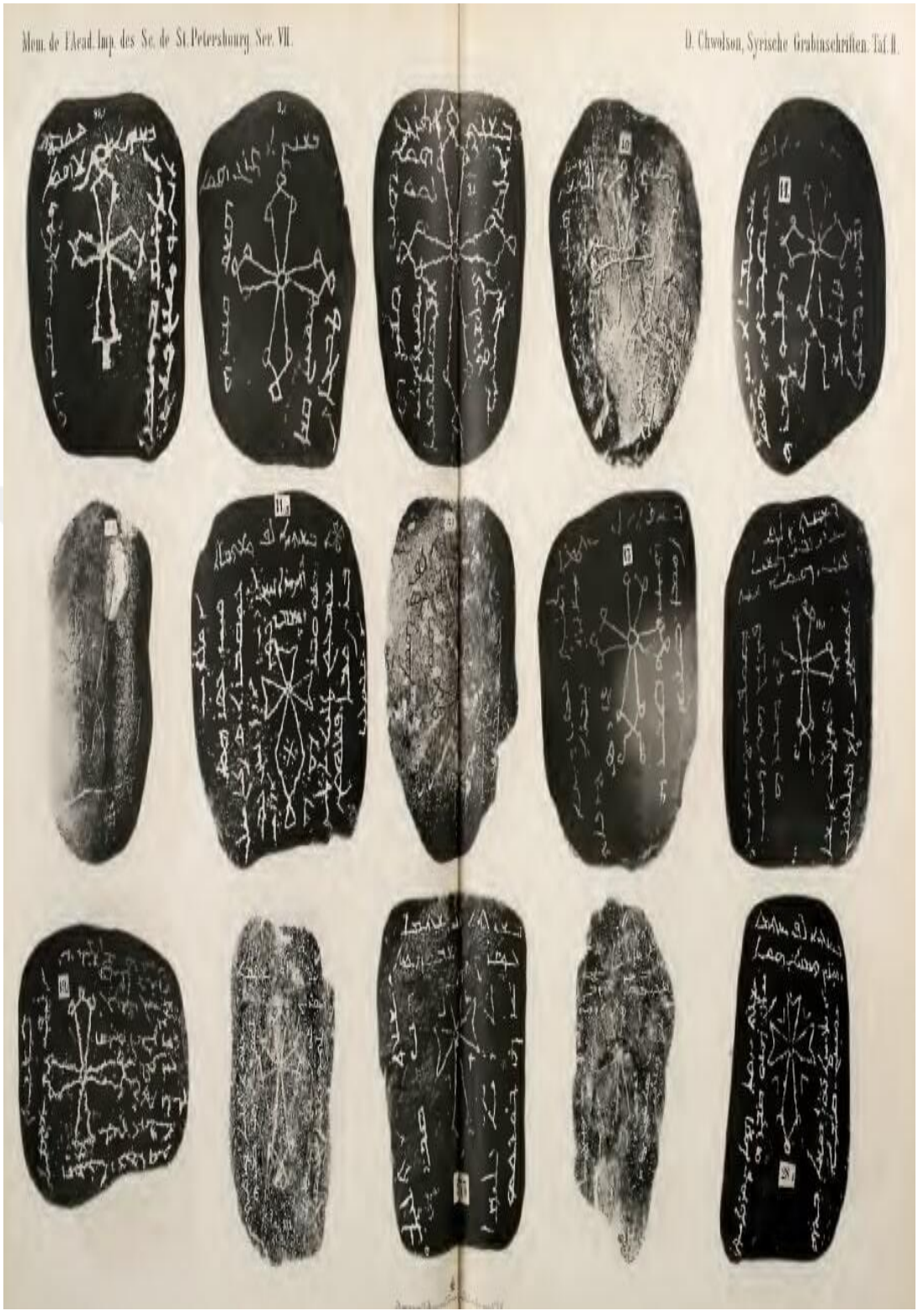

Resim 5: Semireçye Mezar Taşları V (Chwolson, 1890, 188).

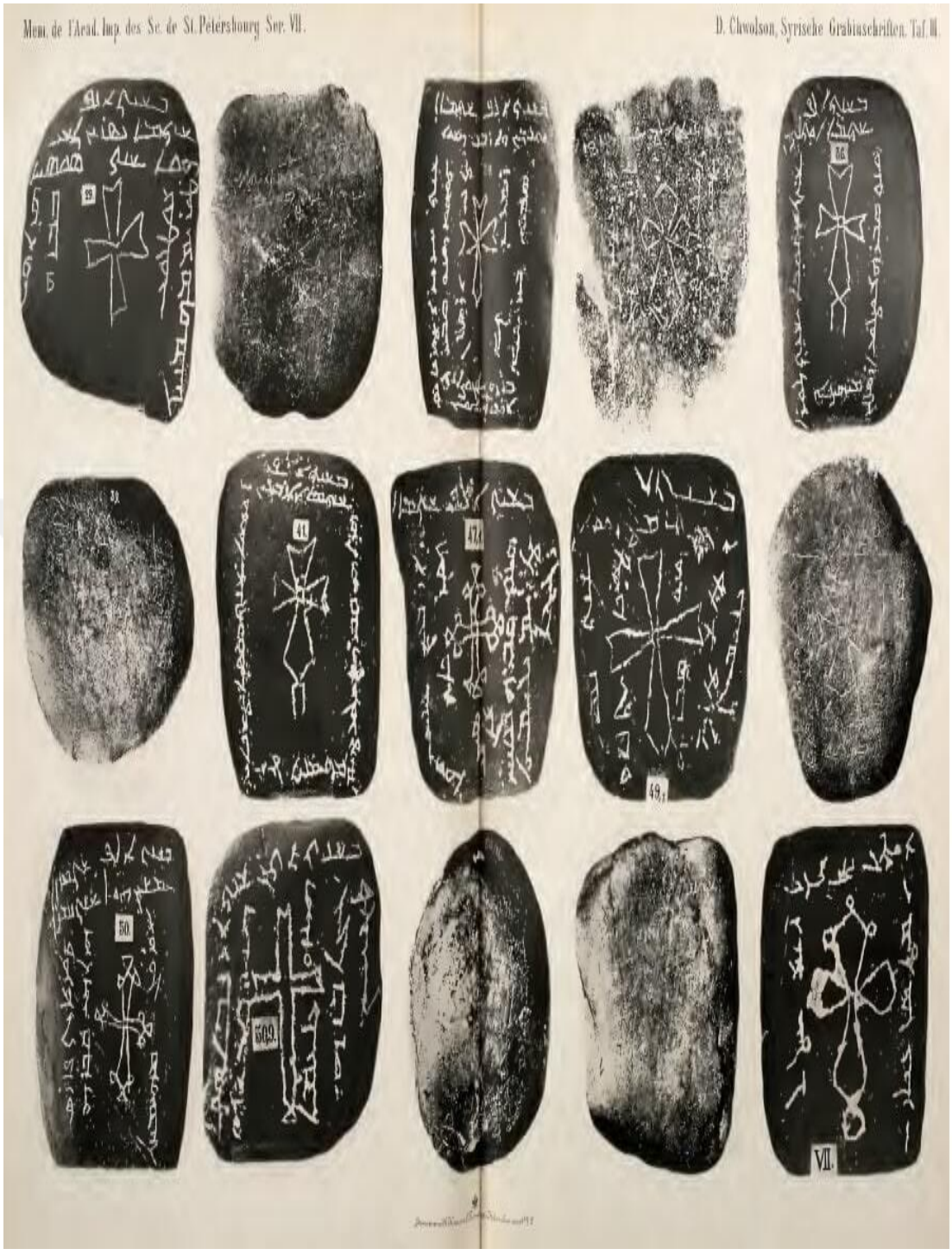

Resim 6: Semireçye'deki Mezar Taşları VI (Chwolson, 1890, 194).

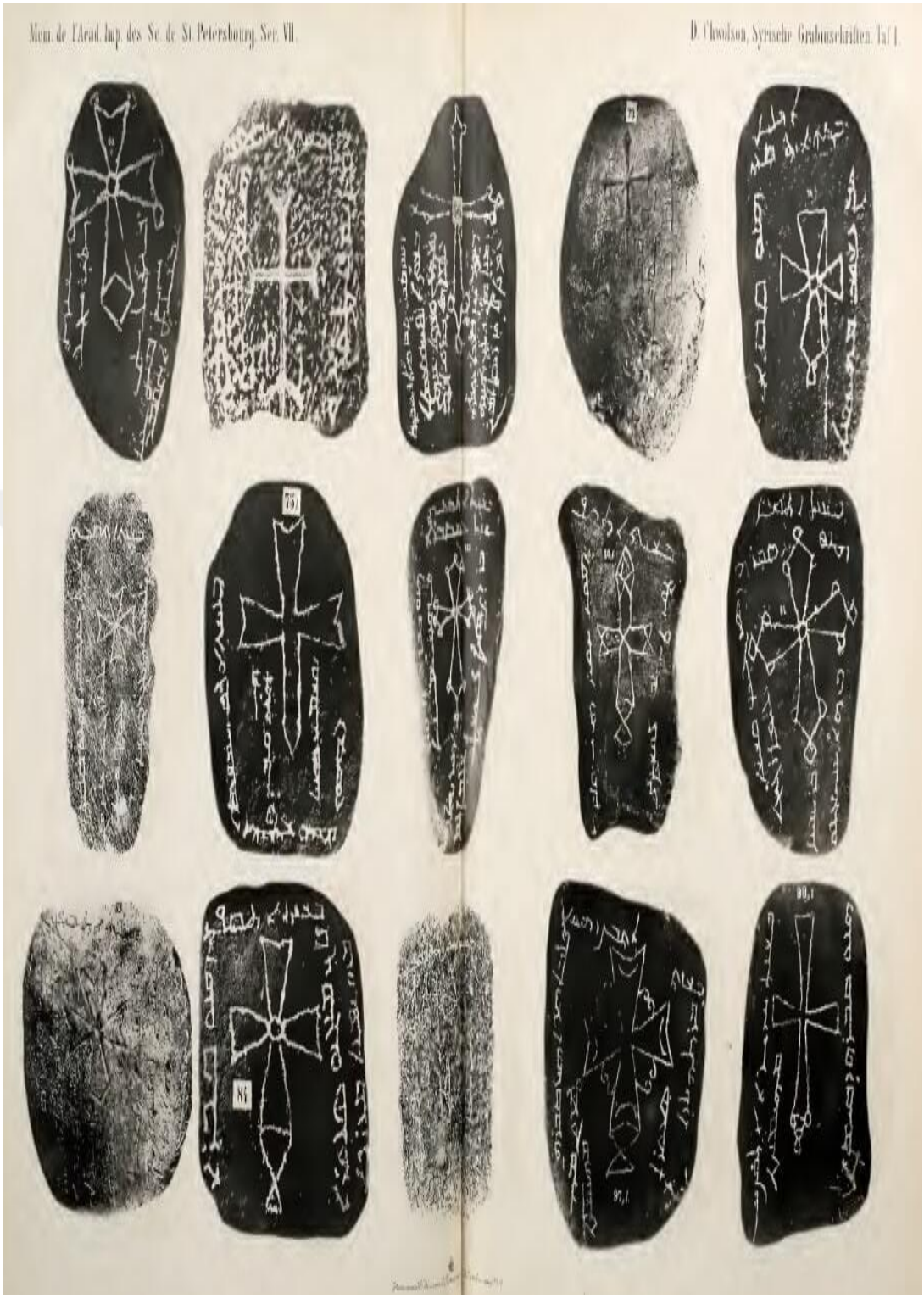

Resim 7: Semireçye'deki Mezar Taşları VII Chwolson, 1890, 197).

Resim 8: Koço'da bulunan 7. ve 8. yüzyıllara Ait Bir Görsel (Baumer, 2016, 176).

Resim 9: İç Moğolistan, Chifeng'de Bulunan Bir Yazıt (Halbertsma, 2015, 549).

Resim 10: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt I (Halbertsma, 2015, 525).

Resim 11: İlibalık Bölgesi Kayrakları (Foto: Mehmet TEZCAN).

Resim 12: İç Moğolistan'da Bulunan Bir Yazıt II (Halbertsma, 2015, 545).

Resim 13: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı I (Коковцов, 1906, 201).

Resim 14: Almalık'ta Bulunan Mezar Taşı II (Коковцов, 1907, 459).

Resim 15: Ulaan Tolgoi'deki Süryanice Yazıt (King, 2019, 641).

Resim 16: İlibalık'ta Bulunan Bir Kayrak (Foto: Mehmet TEZCAN).[140]

[140] Görselde üzerine su dökülerek haç işaretinin daha net ortaya çıkartıldığı bir yazıt görülmektedir. Yazılı yüzeyler üzerinde yazıta zarar vermeden üzerinde bulunan işaretleri daha net ortaya çıkarmak için "su püskürtme" yöntemi kullanılarak belgeleme yapılmaktadır ve bu epigrafların kullanmış olduğu belgeleme yöntemlerinden yalnızca biridir (Alyılmaz, 2007, 122).

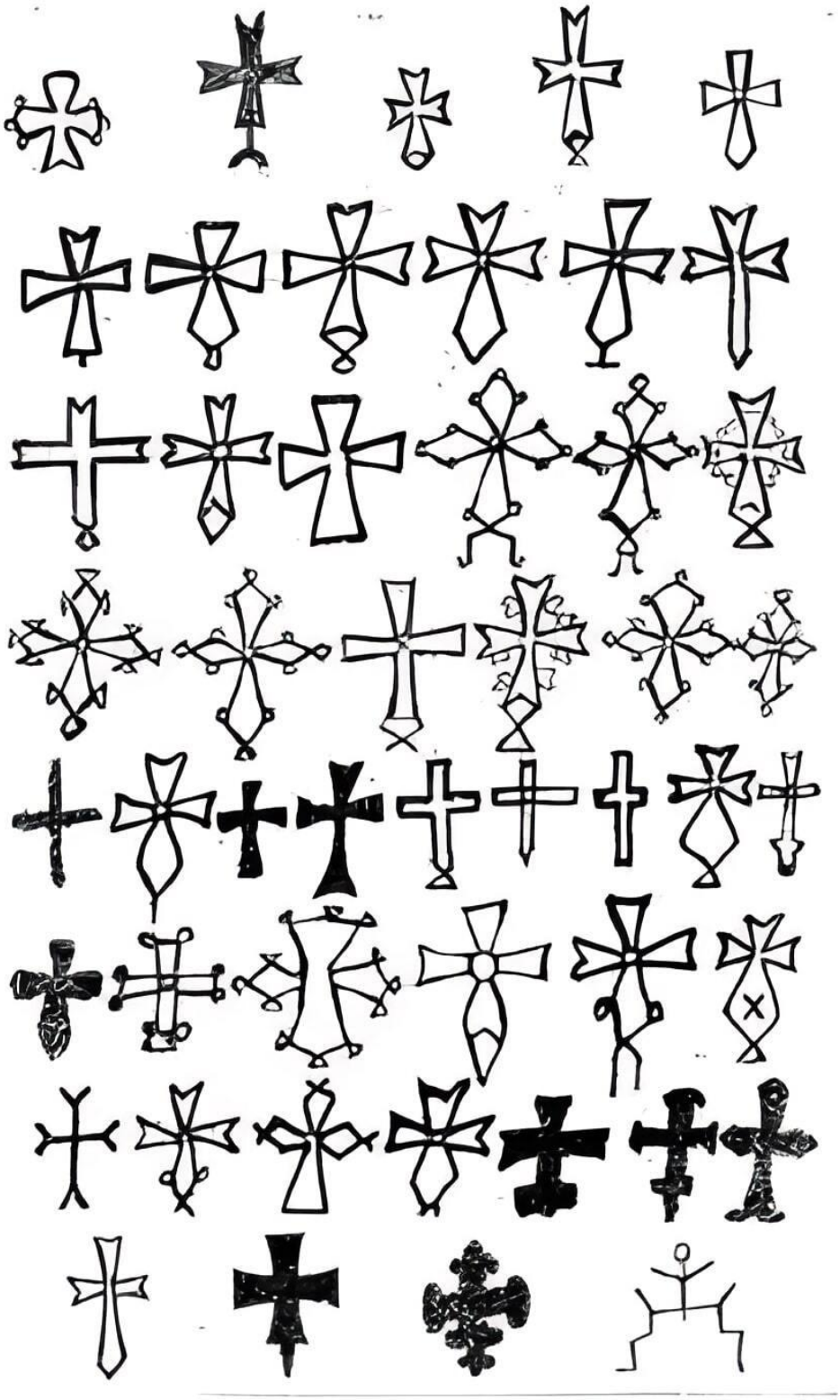

Resim 17: Nestûrî Haçları (Джумагулов, 2011, 17).

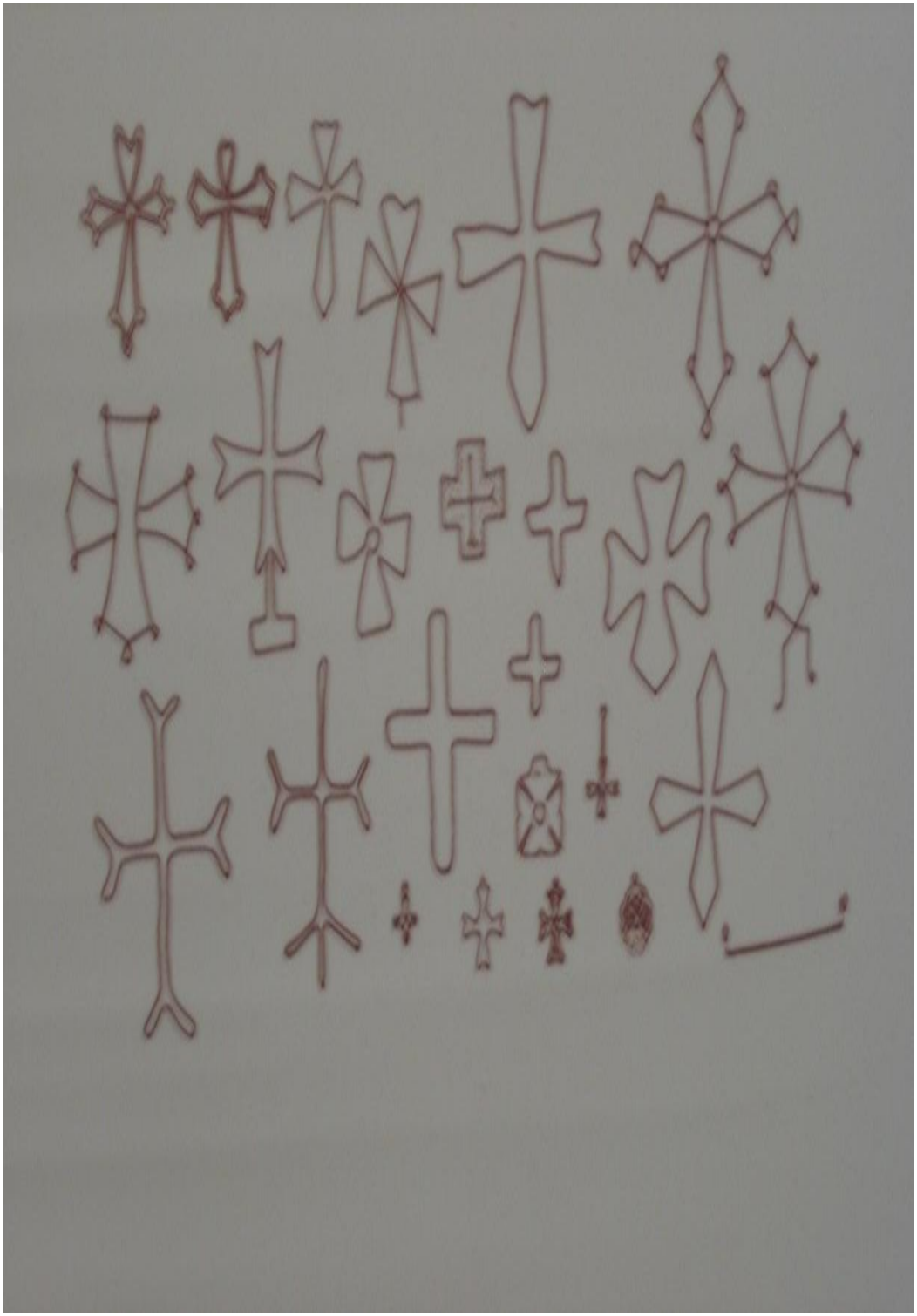

Resim 18: İlibalık Bölgesi Haç Şekilleri (Foto: Mehmet TEZCAN).

Resim 19: Prens George'un Yakalandığını Gösteren Görsel (Ōsawa, Takahashi, 2015, 267).

Resim 20: Yangzhou'da Bulunan Mezar Taşı (Lieu, 2012, 172).

Resim 21: Burana Kalesi, Kırgızistan (https://structurae.net/en/structures/burana-tower, Erişim: 14.10.2022).

Resim 22: Şehristan Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü (Foto: Mehmet TEZCAN).

Resim 23: İlibalık Kazı Çalışmalarından Bir Görüntü (www.exploration-eurasia.com/inhalt/projekt_aC.htm, Erişim: 13.10.2022).